

Nr 148

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.; given Stockholms slott den 30 mars 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att polis-, åklagar- och exekutionsväsendet skall helt förstatligas den 1 januari 1965.

Vidare föreslås att polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten i samband med förstatligandet omorganiseras och att det nuvarande organisatoriska sambandet mellan verksamhetsgrenarna upplöses. Detta innebär bl. a. att chefsfunktionerna inom verksamhetsgrenarna inte längre skall vara förenade hos en och samma befattningshavare.

För polisverksamheten skall landet liksom nu vara indelat i lokala polisdistrikt. Ett polisdistrikt skall omfatta en centralort och dennas naturliga omland samt göras så stort att polisverksamheten i distriktet i regel bereder sysselsättning åt en poliskår på 20—50 man. Ledningen av polisverksamheten i distriktet skall ankomma på en polischef, benämnd polismästare. Av polispersonalen skall huvuddelen, innefattande en rörlig styrka för bevakningsuppgifter inom hela distriktet, vara förlagd till centralorten. Arbetsgrupper skall stationeras i andra tätorter inom distriktet. Stats- och reservpolisorganisationerna skall upphöra.

Ledningen av länets polisväsende skall alltjämt ankomma på länsstyrelsen, i vilken länspolischefen inordnas. Länspolischefen behåller sina nuvarande befogenheter och skall dessutom handlägga bl. a. en rad administrativa frågor rörande polisväsendet. I den operativa polisverksamheten skall han inta en fullt självständig ställning. Till länspolischefens förfogande

de ställes en rörlig polisstyrka, främst avsedd för trafikövervakningsuppgifter.

Såsom centralt polisorgan skall enligt förslaget inrättas en rikspolisstyrelse under ledning av en rikspolischef. Styrelsens huvudsakliga uppgifter skall avse inspektion, samordning och rådgivning samt i begränsad omfattning direktivgivning bl. a. i fråga om polisverksamhet som rör hela riket. Till rikspolisstyrelsen skall överföras den verksamhet som nu bedrivs av polisväsendets organisationsnämnd och registraturavdelningen inom statens kriminaltekniska anstalt. Rikspolisstyrelsen föreslås träda i funktion den 1 juli 1964 för att medverka vid genomförandet av polisväsendets förstatligande.

Förslag framlägges i syfte att tillgodose behovet av lekmannainflytande inom polisorganisationen. Bl. a. skall lekmän ingå i rikspolisstyrelsen.

Beträffande åklagar- och exekutionsväsendet föreslås att i ett åklagardistrikt skall finnas en eller flera distriktsåklagare samt i ett exekutionsdistrikt kronofogde jämte exekutionsbiträden. Länet skall utgöra verksamhetsområde för länsåklagare. I fråga om organisationen i övrigt uppdrages i propositionen vissa allmänna riktlinjer för det fortsatta utredningsarbete som anses erforderligt före ett slutligt ställningstagande i organisationsfrågorna.

Förslaget innebär vidare att staten efter huvudmannaskapsreformen skall stå för samtliga kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, bl. a. för lokaler. Inventarier och annan utrustning skall kommunerna utan gottgörelse överlämna till statsverket. Av statsfinansiella skäl föreslås kommunerna skola under en övergångstid om fem år erlägga konstanta bidrag till statsverket enligt en fallande skala.

De kostnader som statsverket successivt kommer att övertaga beräknas till omkring 290 milj. kr.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars 1962.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, *fråga om huvudmannaskapet för polisväsendet, m. m.*

I. INLEDNING

I reformarbetet på polisväsendets område har frågan om huvudmannaskapet intagit en framträdande plats. Tanken på ett förstatligande av polisväsendet diskuterades redan i förarbetena till 1925 års polislag. Under tiden därefter har frågan aktualiserats vid olika tillfällen. Utförligast har den behandlats i de betänkanden angående polis- och åklagarväsendets organisation som avgivits av 1939 och 1948 års polisutredningar (SOU 1944: 53 och 54 resp. 1951: 8), varjämte hithörande spörsmål berörts i en i sistnämnda betänkande delvis redovisad utredning om inrättande av en central polisinspektion. Det förslag om förstatligande som framlades av 1939 års polisutredning utsattes under remissbehandlingen för stark kritik och ansågs med hänsyn härtill ej böra läggas till grund för någon proposition till riksdagen. 1948 års polisutredning framlade två alternativa förslag, av vilka det ena innebar vissa reformer inom en i princip bibehållen kommunal polisorganisation och det andra avsåg ett förstatligande av polisväsendet. Utredningen förordade närmast det förra alternativet. Efter remissbehandling av betänkandet upptogs ärendet till övervägande inom inrikesdepartementet, varvid de allvarligaste bristerna i polisorganisationen ansågs kunna botas och de viktigaste reformkraven tillgodoses utan en genomgripande ändring av polisorganisationen. Riktlinjer för en sådan begränsad lösning drogs därefter upp i en inom departementet utarbetad promemoria angående vissa reformer på polisväsendets område. Sedan yttranden inhämtats över promemorian framlades i huvudsaklig överensstämmelse med däri förordade förslag proposition (nr 168) till 1953 års riksdag, som bi-

föll propositionen. Såsom resultat härav och genom senare vidtagna åtgärder har ett flertal viktiga reformer genomförts på polisväsendets område. Härigenom har många av de brister som påtalats i 1939 och 1948 års polisutredningar avhjälpits.

I skrivelse 1956:374 anhöll riksdagen på hemställan av statsutskottet, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan hur en tillräcklig, effektiv och smidig organisation av polisväsendet borde utformas.

Med anledning av denna begäran och med hänsyn till de ökade krav, som utvecklingen på olika områden av samhällslivet ställer på polisväsendet, tillkallades den 29 november 1957 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande riksdagsmannen, juris doktorn Gunnar Hedlund, ordförande, riksdagsmannen, skyddskonsulenten Georg A. Pettersson, numera landshövdingen Olov Rylander, lantbrukaren Sven A. Svensson, direktören Sven-Olof Dahlman, polismästaren Hugo Höfde, numera generaldirektören Sixten Larsson, landsfogden Erik Lindström, numera byråchefen Malte Oredsson, förbundsordföranden Joel Rundberg och landssekreteraren Olof Åkesson för att verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Den 8 januari 1958 erhöll Larsson begärt entledigande och i hans ställe förordnades såsom ledamot direktören Karl-Erik Tengroth.

Som experter åt utredningen förordnades sedermera numera kanslichefen Håkan Djurberg och landsfiskalen Lars Waesterberg.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1957 års *polisutredning*, har med skrivelse den 26 juni 1961 avlämnat principbetänkande angående huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. (SOU 1961:34). I betänkandet framlägger de sakkunniga förslag till en huvudmannaskapsreform och i anslutning därtill en genomgripande omorganisation av polisväsendet. Med hänsyn till det nära sambandet mellan å ena sidan polisväsendet samt å andra sidan åklagar- och exekutionsväsendet har utredningen funnit påkallat att jämväl behandla vissa frågor rörande organisationen av sistnämnda båda verksamhetsgrenar.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet — till vars remissvar fogats yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö — statskontoret, överbefälhavaren, lagberedningen, länsförvaltningsutredningen, civilförsvarsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, styrelsen för statens polis-skola, styrelsen för statens kriminaltekniska anstalt, statspolisintendenten, polisväsendets organisationsnämnd, samtliga hovrätter, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfogdar, svenska polisförbundet, svenska exekutionsmännens riksförbund, Sveriges juristförbund, tjänste-

männens centralorganisation samt föreningarna Sveriges poliskommissarier, Sveriges häradshövdingar och Sveriges stadsdomare.

Överståthållarämbetet har vid sitt remissvar fogat yttranden från stadsfullmäktige i Stockholm, poliskammaren i Stockholm, Stockholms polis-kommissariesällskap, Stockholms överkonstapelsförening, Stockholms kriminalpolisförening och polisföreningen Kamraterna. Vid länsstyrelsernas remissvar har fogats yttranden från 20 landsfogdar, 18 poliskammare, 36 stadsfiskaler, 10 åklagarmyndigheter, 274 landsfiskaler, 19 länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler, 239 kommunalfullmäktige, 71 stadsfullmäktige, 18 kommunalförbund, 13 magistrater, 22 överexekutorer, 35 stadsfogdar, 4 kommunalborgmästare, 11 polisföreningar, en länskommitté av svenska polisförbundet och två lokala kommunförbund.

Jag anholder nu att till närmare behandling få upptaga principfrågan om huvudmannaskapet för polisväsendet och i samband därmed uppkommande organisationsfrågor samt de motsvarande spörsmål som berör åklagar- och exekutionsväsendet.

II. POLIS-, ÅKLAGAR- OCH EXEKUTIONSVÄSENDETS NUVARANDE ORGANISATION M. M.

A. Polisväsendet

1. Polisorganisationens uppgifter

Polisorganisationens allmänna uppgifter anges i 1 § 2. polislagen. Där sägs, att polisen har att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, verkställa spaning och annan undersökning angående brott samt fullgöra den verksamhet i övrigt som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk ankommer på polisen. Dessa åligganden sammanfattas i regel under begreppet *egentlig polisverksamhet*. Beträffande landsbygden föreskrives emellertid i nämnda lagrum att polisuppgifterna jämväl skall omfatta biträde vid åtgärd i utskökningsmål. Denna verksamhet betecknas i allmänhet såsom *exekutionsbiträdesverksamhet*.

I fråga om den egentliga polisverksamheten skiljer man mellan ordningspolisverksamhet och kriminalpolisverksamhet. Någon klar gränsdragning torde emellertid icke kunna göras; de skilda arterna av verksamhet griper in i och kompletterar varandra. Huvudprincipen är dock, att det ankommer på ordningspolisen att i första hand övervaka allmän ordning och säkerhet, medan kriminalpolisens främsta uppgift är att verkställa spaning och annan undersökning angående brott.

Förutom de uppgifter som enligt bl. a. polislagen åvilar polisorganisationen har i olika lagar och andra författningar uppgifter tillagts *polismyndighet*, d. v. s. poliskammare, där sådan finnes, och eljest polischefen. Dessa *administrativa uppgifter* består till övervägande del i handläggning av

skilda slag av ansökningsärenden, i vilka beslutanderätt eller annan befogenhet tillagts polismyndighet.

2. Den lokala polisorganisationen

Polisdistrikten och skötseln av deras angelägenheter

Polisverksamheten är principiellt en angelägenhet, som åvilar de särskilda kommunerna i riket, var och en inom sitt område. Polisorganisationen är emellertid uppbyggd på en särskild enhet, polisdistriktet, till vilken anknytes de rättigheter och skyldigheter som i polislagen fastställs för kommunerna. Omedelbart svarar alltså polisdistrikten för polisverksamheten.

I fråga om indelning i polisdistrikt gäller att stad, som den 1 januari 1953 hade minst 10 000 invånare, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Kungl. Maj:t äger förordna att stad, som därefter uppnår nämnda invånarantal, skall utgöra särskilt polisdistrikt (något sådant förordnande har icke meddelats). I övrigt skall stad, som icke ingår i landsfiskalsdistrikt, liksom landsfiskalsdistrikt eller del därav utgöra polisdistrikt.

Landsfiskalsdistriktets indelning i polisdistrikt skall såvitt möjligt verkställas så, att de särskilda polisdistrikten kommer att bestå av en eller flera kommuner. Till ett polisdistrikt må icke hänföras mer än en kommun, såvida icke vederbörande kommuner själva så påyrkar eller det finnes särskilt påkallat för polisverksamhetens behöriga upprätthållande.

I kommun som utgör särskilt polisdistrikt handhar de kommunala organen polisfrågorna i samma ordning som gäller för övriga kommunala angelägenheter. Motsvarande gäller för gemensamt polisdistrikt, bestående av kommuner, vilka träffat avtal angående polisverksamhetens upprätthållande inom polisdistriktet. Har kommunerna i stället bildat kommunalförbund för detta ändamål, begränsas de till förbundet hörande kommunernas bestämmanderätt av föreskrifterna om beslutanderätten i dylikt förbund i lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund.

Den 1 januari 1961 utgjorde antalet polisdistrikt 585 (inräknat Bodens stad, som, utan att vara polisdistrikt i egentlig mening, ändå torde bära jämföras med dylikt). Av dessa polisdistrikt var 34 distrikt gemensamma, eller s. k. avtalsdistrikt, medan 181 var s. k. förbundsdistrikt, dvs. distrikt vilka tillkommit genom att kommunalförbund bildats för polisverksamheten inom vederbörande kommuner. Antalet polisdistrikt bestående av en kommun eller enbart del av kommun utgjorde 370.

De allmänna bestämmelserna rörande kommunalförvaltningen, vilka är intagna i kommunallagarna, är tillämpliga även på skötseln av polisdistriktens angelägenheter. Särskilda föreskrifter rörande polisväsendet lämnas i polislagen. Sålunda återfinns där föreskrifter rörande bl. a. polisnämnd. Sådan nämnd kan tillsättas i kommun, som bildar eget polisdistrikt eller som består av två eller flera polisdistrikt. I vissa fall kan polisnämnd till-

sättas även inom kommunalförbund. Inrättande av polisenämnd är helt frivilligt och beroende på vederbörligt beslut. Polisenämndens uppgift är i huvudsak att tjänstgöra såsom ekonomiskt förvaltningsorgan för polisdistriktet.

Polisdistriktens allmänna skyldigheter och tillsynen över att skyldigheterna fullgöres

Enligt polislagen skall varje polisdistrikt anställa polispersonal i den omfattning som erfordras för polisverksamhetens behöriga upprätthållande inom distriktet. Polisdistriktet är skyldigt att avlöna polispersonal enligt polislönereglementets föreskrifter, att utgiva skälig pension åt polispersonalen, att sörja för beväpning av polispersonalen enligt polisutrustningsreglementet samt att tillhandahålla materiel, byggnader, arrestlokaler, telefon och övriga anordningar, som erfordras för distriktets polisväsende. I vissa polisdistrikt skall finnas polismän anställda för hela rikets behov, t. ex. för att biträda vid pass- och gränskontrollverksamhet.

Overtager statsverket skyldigheten att sörja för polisverksamheten i ett polisdistrikt, såsom skett i Boden, inträder kronan i tillämpliga delar i kommuns ställe.

I stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000, skall för spaning och annan undersökning angående brott finnas anställd särskilt utbildad personal (kriminalpolisavdelning). Sådan stad har också att tillhandahålla reservpolismän samt enligt Kungl. Maj:ts förordnande polispersonal för tjänstgöring såsom statspolis.

Kommunerna äger formellt att självständigt fatta beslut i de till polisorganisationen hörande frågorna. Då emellertid vidmakthållandet av polisverksamheten jämväl från rikssynpunkt är en synnerligen viktig uppgift, har från statens sida sedan lång tid lämnats mer eller mindre bindande föreskrifter rörande polisväsendets organisation m. m. samt på olika sätt övats tillsyn över kommunernas handläggning av denna verksamhet. Den statliga tillsynen över skötseln av polisfrågorna handhaves av länsstyrelserna. Deras rätt till ingripande har dock begränsats till uppenbara fall av pliktförsummelse. Länsstyrelse äger förelägga vite ävensom — därest vitesföreläggandet icke efterlevs — fälla till sådant vite. Skulle distriktet ändock underlåta att efterkomma länsstyrelsens anvisningar, äger länsstyrelsen fatta för distriktet bindande beslut.

Polisorganisationen inom polisdistrikten

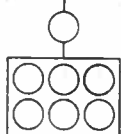
Polisdistrikten är till omfattning och struktur sinsemellan mycket olika och det är därför naturligt, att polisstyrkorna och arbetsorganisationen i de olika distrikten också varierar. I dagens polisväsende kan från arbetsorganisatorisk synpunkt klart urskiljas sju olika slag av polisdistrikt (typ I—VII). Organisationstyperna beskrives schematiskt i skissen (s. 8). I skissen

Polisdistriktens fördelning på olika organisationstyper den 1 januari 1961

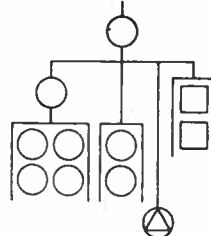
I (22+60 st)
LANDSBYGDEN
(1-2 polismänstj)

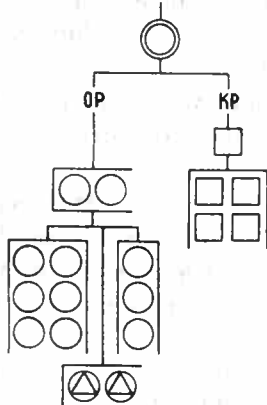
II (323 st)
HUVUDSAKLIGEN LANDSBYGD
(3-8 polismänstj)

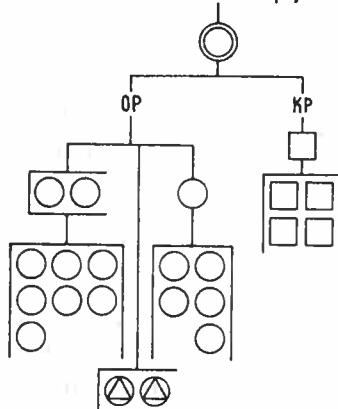
III (84 st)
LANDSBYGD OCH MINDRE STÄDER (5-12.000 inv)
(9-14 polismänstj; i regel 1-3 kriminalpolismänstj)

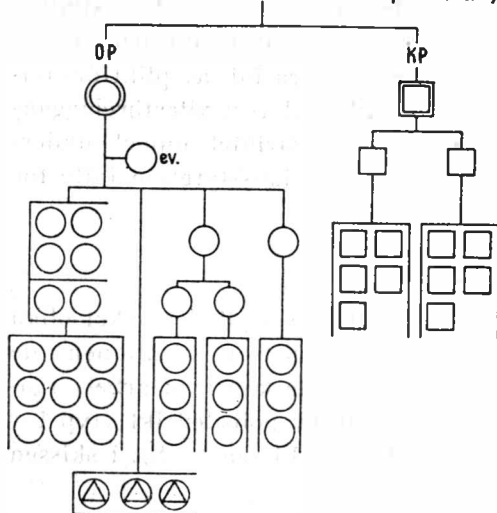
IV (41 st)
MINDRE STÄDER OCH
STÖRRE LANDSBYGDSDISTRIKT (12-20.000 inv)
(15-25 polismänstj; inga sektioner med särskilt befäl inom OP; KP under särskilt befäl)

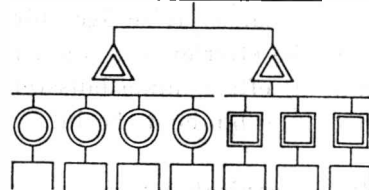
V (33 st)
MEDELSTORA STÄDER OCH
STÖRRE LANDSBYGDSDISTRIKT (20-ca 35.000 inv)
(26-50 polismänstj; OP uppdelad på sektioner med särskilt befäl)

VI (19 st)
STÖRRE STÄDER (över 35.000 inv.)
(minst 50 polismänstj; specialisering på sektioner inom OP och på rotlar inom KP; i vissa städer - 5 st - polisintendent)

VII (3 st)
STOCKHOLM, GÖTEBORG, MALMÖ

	Polisintendent		Kriminalpolisman
	Poliskommisarie		Polisaspirant/ eo poliskonstapel
	Ordningspolisman		OP Ordningsavdelning
	Kriminalkommisarie		KP Kriminalavdelning

har jämväl angivits polisdistriktens fördelning den 1 januari 1961 på de olika organisationstyperna. Av uppgifterna framgår bl. a., att 489 av landets 585 polisdistrikt, eller 83,6 %, den 1 januari 1961 hade en poliskår om högst 14 man. I 82 polisdistrikt, de s. k. en- och tvåmansdistrikten, saknas polisbefäl. I 323 distrikt med 3—8 polismanstjänster finns däremot polisbefäl. I de mindre distrikten tillhörande denna typ (207 distrikt med 3—5 polismanstjänster) föreligger svårigheter att tillfredsställande ordna bevaknings- och beredskapstjänsten.

Antalet polismanstjänster i landet uppgick den 1 januari 1962 till 10 959, därav 1 279 inrättade för personal avsedd att kommenderas till tjänstgöring såsom statspolis.

Ledningen av polisverksamheten i polisdistrikten

Närmast under landsfogden eller, vad angår stad som är undantagen från området för hans polisverksamhet, under länsstyrelsen handhaves ansvaret för och ledningen av verksamheten inom polisdistrikten av polischefer, var och en inom sitt polischefsdistrikt. Detta består av ett eller flera polisdistrikt.

Polischefskapet utövas i de större städerna med egen jurisdiktion av en polismästare. I övriga sådana städer samt övergångsvis i några städer utan egen jurisdiktion är — bortsett från Uddevalla, där polischefskapet utövas av en poliskommissarie — stadsfiskal polischef. I landsfiskalsdistrikt är landsfiskalen polischef. Städer utan egen jurisdiktion ingår i regel i landsfiskalsdistrikt. Dock utövas polischefskapet i vissa av dessa städer tills vidare av stadsfiskal.

3. Stats- och reservpolisorganisationen

Allmänna organisatoriska bestämmelser

I polislagen har meddelats tämligen vittgående bestämmelser om skyldighet för polispersonal att under olika förhållanden tjänstgöra utanför det egna anställningsområdet. Dessutom har på statens bekostnad inrättats två stödorganisationer, reservpolisen och statspolisen, vilka är avsedda att tagas i anspråk för att möta uppkommande extraordinära situationer samt för att ombesörja vissa polisuppgifter av rikskaraktär. Båda organisationerna bygger på skyldighet för vissa städer att mot gottgörelse av statsmedel tillhandahålla polispersonal för den polisverksamhet organisationen är avsedd att fullgöra. Statspolisorganisationen omfattar såväl ordnings- som kriminalpolis. Reservpolisorganisationen omfattar endast ordningspolis.

För *reservpolisorganisationen* gäller att stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000 och som utgör särskilt polisdistrikt, under vissa omständigheter är skyldig att tillhandahålla reservpolismän. Detta innebär, att staden skall hålla så stor polisstyrka att därur må kunna av

den regelbundet använda personalen tillhandahållas polismän (reservpolis-män) för att, då inom annat polisdistrikt av särskild anledning behov av polisförstärkning uppkommer, biträda inom detta distrikt vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Staden skall tillhandahålla en reservpolisman för varje fullt tal av 10 000 invånare, dock minst tre polismän.

Vad *statspolisorganisationen* angår, kan Kungl. Maj:t förordna att, i fråga om reservpolisstad, ett bestämt antal av stadens polismän i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet utom staden. Då sådant förordnande meddelats, är staden skyldig att utöka sin polisstyrka med så många polismän, som förordnandet avser. De polismän, vilka kom-menderats att tjänstgöra såsom statspolismän, är sammanförda till särskilda statspolisavdelningar, vilka i regel är förlagda i länens residensstäder.

Kungl. Maj:t kan vidare förordna, att reservpolisstad eller annan stad, där särskild kriminalpolisavdelning finnes, skall tillhandahålla ett bestämt antal av stadens kriminalpolismän i särskilda tjänstegrader för att huvud-sakligen användas såsom statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden.

Statspolisorganisationen skall jämlikt Kungl. Maj:ts förordnande fr. o. m. den 1 juli 1961 omfatta en styrka av 788 man ordningspolis och 491 man kriminalpolis. Styrkan är fördelad på ett 30-tal avdelningar över hela riket.

Ordningsstatspolisen

Då ordningsstatspolisen inrättades, var avsikten, att denna organisation skulle fylla två viktiga funktioner. Dels skulle den biträda de lokala polisorganisationerna med upprätthållande av ordningen i sådana situationer, då ett *tillfälligt* behov av polisförstärkning uppstod, såsom vid mera publikdragande arrangemang, vid befarade eller inträffade oroligheter av allvarlig karaktär m. m., dels tillade man den en uppgift av *kontinuerlig* natur, nämligen att fylla det behov av förbättrad polistillsyn över huvud taget å landsbygden, vilket under årens lopp framträtt. Utvecklingen på kommunika-tionsväsendets område har accentuerat behovet av denna förstärkning av polisverksamheten och har föranlett att ordningsstatspolisens verksamhet numera främst kommit att omfatta trafikövervakningsuppgifter. Ordningsstatspolisen utövar jämväl en kontinuerlig tillsyn över efterlevnaden av för-fattningar rörande jakt och fiske m. m. Ordningsstatspolisens avdelningar är var och en principiellt knutna till ett visst län, där avdelningen främst skall vara verksam.

Reservpolisen

Reservpolisen är icke organiserad på särskilda avdelningar eller ens som en särskild kår. Denna organisation tages ej heller regelbundet i anspråk utan bygger såsom förut anmärkts på förpliktelse för reservpolisstäderna

att ur sina poliskårer tillhandahålla visst antal polismän såsom polisförstärkning då särskild anledning föreligger. Antalet reservpolismän som dessa städer under år 1961 skulle kunna tillhandahålla uppgick till ca 410.

Kriminalstatspolisen

Kriminalstatspolisen tillhandahålles för utredningar av svårare eller mera omfattande brott på landsbygden och i de städer, där särskild kriminalpolisavdelning icke finnes. Kriminalstatspolisens verksamhetsområde utgöres av det län till vilket statspolisavdelningen är knuten. Personal från en statspolisavdelning kan emellertid, särskilt för utredning av grövre brott, såsom mord, mordbrand, spionage eller dylikt, ställas till förfogande utanför verksamhetsområdet. Kriminalstatspolisen har i enlighet härmed — särskilt under senare år — kommit att i växande omfattning anlitas för brottsutredningar, som antingen varit av speciell art eller omspönt hela riket eller i vart fall flera län. Att märka är sålunda dess insatser i fråga om utredningar rörande brott mot rikets säkerhet, för ärenden som avser förhindrande eller beivrande av handeln med narkotika samt för att uppdaga och beivra valutabrott samt stöldar och bedrägerier, som berört de allmänna kommunikationsverken.

Chefskapet över stats- och reservpolisen

Chef för statspolisorganisationen är statspolisintendenten. Den omedelbara ledningen över en statspolisavdelnings verksamhet ankommer emellertid på dess föreståndare.

Då reservpolis tjänstgör inom förläggningssorten utövas chefskapet av ortens polischef. Då statspolis eller reservpolis tjänstgör utom förläggningssorten, utövas chefskapet av polischefen i den ort, där tjänstgöringen äger rum. Tjänstgör polisstyrkan på landsbygden eller i stad, som tillhör området för landsfogdens polisverksamhet, äger landsfogden att själv utöva chefskapet över styrkan.

4. Landstingspolis

I 3 § polislagen stadgas, att till förstärkning av ordningspolisen inom visst landstingsområde polismän må anställas för landstingsområdet. Sedan statspolisorganisationen tillkommit, saknar stadgandet betydelse och någon landstingspolis finnes icke anställd numera.

5. Den regionala polisorganisationen

Länsstyrelserna och överståthållarämbetet

Inom länet intager länsstyrelsen ställningen av högsta polismyndighet. Såsom polismyndighet har den bl. a. att ansvara för att polisverksamheten be-

hörigen upprätthålles i de olika polisdistrikten samt att övervaka att allmän ordning och säkerhet upprätthålles inom länet. Det tillkommer vidare enligt polislagen länsstyrelsen att fatta beslut om indelning i polisdistrikt, att, då så erfordras, förordna att två eller flera kommuner eller delar av kommuner skall bilda kommunalförbund samt att tillsätta ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid polisväsendet.

I administrativt hänseende är länsstyrelsen besvärinstans i förhållande till underlydande polismyndigheter. I vissa avseenden utövar emellertid länsstyrelsen omedelbart den administrativa beslutanderätten.

I Stockholm utövas nu nämnda befogenheter, som i länen tillkommer länsstyrelserna, av överståthållarämbetet, vars organisation och uppgifter dock i någon mån avviker från länsstyrelsernas.

Landsfogdarna

I varje län finnes en landsfogde, som är länspolischef och statsåklagare. Såsom länspolischef lyder landsfogden under länsstyrelsen, medan han såsom statsåklagare är underställd riksåklagarämbetet. Verksamhetsområdet för landsfogden, både som länspolischef och som statsåklagare, utgöres av länet. Kungl. Maj:t kan dock förordna, att viss stad inom länet skall undantagas från verksamhetsområdet. I fråga om polisväsendet är städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hålsingborg undantagna från landsfogdes verksamhetsområde.

Under länsstyrelsen såsom högsta polismyndighet i länet har landsfogden ansvaret för och ledningen av polisväsendet inom området för hans verksamhet.

I de flesta län finns, förutom landsfogde, jämväl biträdande landsfogde eller landsfogdeassistent.

6. Den centrala polisorganisationen

Kungl. Maj:t

Den högsta polismyndigheten i riket utövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Sålunda har Kungl. Maj:t tillsyn över landets polisväsende och handhar den samlade ledningen av polisväsendet samt träffar de slutliga avgörandena rörande polismaktens användning vid inträffade eller befarade oroligheter.

Kungl. Maj:t äger meddela föreskrifter angående chefsskapet över polispersonal, polispersonalens skyldigheter och rättigheter samt polispersonalens uniformering och beväpning. Kungl. Maj:t äger vidare utfärda polis-lönereglemente (efter riksdagens hörande), instruktioner för högre befattningshavare vid polisväsendet, föreskrifter för utbetalning av statsbidrag till polisdistrikten m. m.

Däremot är Kungl. Maj:ts möjlighet att inverka på utformningen av den allmänna polisorganisationen i övrigt ganska begränsad. Även härvidlag har

Kungl. Maj:t emellertid viss möjlighet att ingripa reglerande, då Kungl. Maj:t i statsrådet intager ställningen av högsta besvärshöjden i ärenden rörande kommunernas skyldigheter med avseende å polisorganisationen.

Inrikesdepartementet

Chefen för inrikesdepartementet har tillagts vissa centrala polisuppgifter. Således tillkommer det honom enligt kungörelsen angående stats- och reservpolisen att efter framställning av länsstyrelse eller statspolisintendenten förordna om tillkallande av reservpolis, då behov av polisförstärkning föreligger inom ett län och reservpolis skall tillkallas från andra län. Liknande befogenhet har enligt polisreglementet tillagts honom i fråga om att från annat län tillkalla förstärkning av polispersonal, till vars avlöning statsverket bidrager.

7. Polismän för hela rikets behov

Enligt 4 § polislagen skall polismän för hela rikets behov finnas anställda i de polisdistrikt Kungl. Maj:t bestämmer. Med stöd av detta stadgande har bl. a. förordnats, att statspolisintendenten skall vara anställd hos Stockholms stad. Jämlikt samma stadgande i polislagen har vidare föreskrivits, att i Luleå, Haparanda, Jösse västra, Övertorneå-Hietaniemi samt Pajala-Junosuando polisdistrikt skall finnas anställda polismän för hela rikets behov. Dessa polismän har till huvudsaklig uppgift att biträda vid övervakning av gränstrafiken.

8. Polisbevakning i annan än den i polislagen stadgade ordningen

Polisbevakning anordnad på statens bekostnad

Enligt 18 § polislagen föreligger icke något hinder mot att på statens bekostnad anordna polisbevakning i annan ordning än som föreskrives i lagen. Till polisbevakning, varom här är fråga, är att räkna sådan bevakning som fullgöres av bl. a. marinpoliskår, flottiljpoliskår, verkspolis m. m.

Särskild av staten anordnad polisbevakning ombesörjes även genom vissa tulltjänstemän, vilka ålagts att under sin tjänstgöring i tullverket jämväl utöva gränskontroll eller biträda vid pass- och gränskontroll. Länsstyrelserna äger jämväl att på statens bekostnad anställa extra polismän för polisverksamhet, om en sådan anordning befinnes oundgängligen nödvändig.

Polisbevakning anordnad på enskilds bekostnad

Av 18 § polislagen framgår, att polisbevakning i viss utsträckning kan anordnas på enskilds bekostnad. Vid dylik bevakning anlitas i viss omfattning polispersonal, som tillhör den allmänna polisorganisationen. I de fall, då sådan polisbevakning är av mera stadigvarande natur, ombesörjes den

emellertid i regel av ordningsvakter. Ordningsvakter förekommer i regel vid fabriksanläggningar, nöjeslokaler, utskänkingsställen m. m. Förordnande att tjänstgöra såsom ordningsvakt skall i allmänhet meddelas av polischef. Till polisbevakning anordnad på enskilds bekostnad är även att räkna den bevakning som utföres av särskilt förordnade ordningsvakter för jaktbevakning samt fisketillsynsmän.

Utnyttjande för polisuppgifter inom polisdistrikten av annan personal än polispersonal

I 18 § andra stycket polislagen stadgas, att Kungl. Maj:t för visst polisdistrikt må medgiva att bevakning i polisarrest och förpassningar samt sådana särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter, som är av enklare beskaffenhet, får ombesörjas på annat sätt än i polislagen sägs. Med stöd av detta stadgande har bl. a. i Stockholm anställts särskild personal för övervakning av trafiken m. m.

9. Anordningar för polisväsendet i dess helhet

Statens polisskola

Teoretisk och i viss utsträckning praktisk polisutbildning meddelas vid statens polisskola, som är organiserad dels på en huvudskola i Stockholm och dels på sex avdelningsskolor, förlagda till Göteborg, Malmö, Norrköping, Örebro, Gävle och Luleå.

Skolans angelägenheter handhaves av en styrelse, som består av högst sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Under styrelsen handhaves undervisningen vid skolan av en rektor jämte ölika lärare.

Statens kriminaltekniska anstalt

För tillgodoseende av rikets gemensamma behov i vad avser kriminaltekniska undersökningar finnes i Stockholm ett statligt organ, statens kriminaltekniska anstalt. Enligt den för anstalten utfärdade instruktionen åligger det anstalten att åt domstolar, åklagar- och polismyndigheter m. fl. utföra kriminaltekniska undersökningar. Dessa undersökningar utföres å anstaltens laboratorieavdelning. Vid anstalten finnes också en registraturavdelning, som har att föra sådana centrala register, vilka har betydelse för polismyndigheternas spaningsverksamhet, såsom fingeravtrycksregister, s. k. modus operandi-register m. m. Nämda avdelning utger även den publikation, Polisunderrättelser, genom vilken bland annat efterlysning sker av personer som är misstänkta för brott. Avdelningen svarar också för erforderlig kontakt med utländska brottsbekämpande organ.

Anstalten står under ledning av en styrelse. Styrelsen består av högst sju av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter jämte anstaltens föreståndare.

Polisväsendets organisationsnämnd

Polisväsendets organisationsnämnd, som inrättades den 17 oktober 1953, är ett statligt utredande och rådgivande organ på polisväsendets område. Det åligger nämnden att verkställa de organisationsundersökningar inom polisdistrikten, som Kungl. Maj:t uppdrager åt nämnden att utföra, att framlägga förslag till en effektiv arbetsorganisation inom polisdistrikten samt verka för tillämpning av ändamålsenliga och enhetliga arbetsformer, att avgiva i polislönereglementet avsedda yttranden rörande placering i lönegrad av polismanstjänster i polisdistrikt, att verka för anpassning av polisdistriktens personalstater så att en lämplig rekrytering av polispersonal möjliggöres, att meddela sådan upplysning om polisväsendets organisation och polispersonalens anställningsvillkor m. m., som nämnden kan finna erforderlig, att handlägga vissa ärenden rörande polispersonalens arbetstid samt att i övrigt fullgöra de uppgifter avseende polisväsendet vilka Kungl. Maj:t eller chefen för inrikesdepartementet uppdrager åt nämnden. Bland dessa sistnämnda uppgifter må nämnas Kungl. Maj:ts uppdrag åt organisationsnämnden att handlägga frågor rörande samrådsverksamheten inom polisväsendet.

Organisationsnämnden utgöres av en ordförande, tillika chef för nämnden, samt det antal övriga ledamöter, dock minst sex, som Kungl. Maj:t bestämmer. En befattningshavare hos nämnden, tillika självskriven ledamot av denna med kanslichefs tjänsteställning, har till uppgift att leda det dagliga arbetet vid organisationsnämnden.

B. Åklagarväsendet

Allmänna åklagare är riksåklagaren, statsåklagarna samt distriktsåklagarna.

Riksåklagaren är under Kungl. Maj:t högste åklagare och har i denna egenskap ansvaret för och ledningen av åklagarväsendet i riket.

Statsåklagare är landsfogdarna samt förste stadsfiskalerna.

Landsfogdarna har — med det undantag som följer av att åklagarväsendet i Stockholm, Göteborg och Malmö är undantaget från landsfogdes verksamhetsområde — i egenskap av statsåklagare ansvaret för och ledningen av åklagarväsendet inom respektive län. Det åligger dem att tillse att begångna brott blir beivrade samt att dem underställda distriktsåklagare fullgör sina skyldigheter i avseende å åklagarväsendet.

Landsfogden är skyldig att bistå honom underställda åklagare med råd och upplysningar i deras verksamhet. Han skall själv anhängiggöra och utföra åtal rörande vissa i landsfogdeinstruktionen särskilt angivna slags brott av merendels allvarligare art. Vidare äger han övertaga uppgift, som eljest skulle tillkomma distriktsåklagare att handlägga. Han kan också för-

ordna landsfogdeassistent eller vederbörande distriktsåklagare att på eget ansvar fullgöra vad på landsfogden ankommer.

Förste stadsfiskal finnes vid åklagarmyndigheten i Stockholm, Göteborg och Malmö. Förste stadsfiskal är chef för de vid åklagarmyndigheten anställda åklagarna.

Åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö är indelade i olika avdelningar. För åklagarmyndigheterna är särskilda arbetsordningar utfärdade, varigenom föreskrivits hur målen skall fördelas å de olika avdelningarna och i vilken utsträckning det skall ankomma på statsåklagaren att vara verksam som åklagare.

Distriktsåklagare är i de städer, vilka är lagda under landsrätt, samt på landsbygden landsfiskalerna (inom några städer övergångsvis alltjämt stadsfiskal) och i övriga städer stadsfiskalerna och andra vid stadens åklagarmyndighet anställda åklagare. I den mån vissa polismästare (f. n. polismästarna i Karlskrona och Luleå) tillika är stadsfiskaler och sålunda utövar åklagarverksamhet är jämväl de distriktsåklagare.

I flera av de större och medelstora städerna är åklagarverksamheten, i likhet med vad förhållandet är i Stockholm, Göteborg och Malmö, skild från polisverksamheten och särskilda åklagarmyndigheter finns inrättade där. Beträffande övriga städer samt landsbygden är distriktsåklagaren jämväl polischef.

C. Exekutionsväsendet

Enligt bestämmelserna i utsökningslagen är länsstyrelse överexekutor på landet (landskommuner, municipalsamhällen och köpingar) samt i stad utan magistrat. Ett antal sådana städer har dock särskild, av Kungl. Maj:t förordnad överexekutor. I stad med magistrat är — fränsett Stockholm, där överståthållarämbetet är överexekutor — magistraten eller, där Kungl. Maj:t så förordnar, viss ledamot av denna överexekutor. Numera förekommer endast i ett par städer, att magistraten såsom sådan fungerar såsom överexekutor. Vanligen handlägger borgmästaren eller någon av rådmännen överexekutorsgöromålen.

Utmättningsman är på landet landsfiskalen, vilken alltså oftast förenar sysslan som polischef och åklagare med utmättningsmannagöromålen. Efter som stad utan magistrat i utsökningslagens mening räknas till landet, är i allmänhet landsfiskal utmättningsman jämväl i dylik stad. Sådan stad äger dock hålla egen utmättningsman (stadsfogde). Utmättningsman i stad med magistrat är med något undantag stadsfogde. Erfordras mer än en stadsfogde, bestämmer Kungl. Maj:t antalet och arbetsfördelningen mellan dem. Kan utmättningsmannabestyren i en stad med magistrat ej fullgöras av stadsfogde ensam, äger enligt utsökningslagen stadsfogden efter Kungl. Maj:ts medgivande rätt att för bestämt fall till utmättningsman sätta annan,

som är antagen av överexekutor. Sådant substitut för stadsfogde kallas domsverkställare. Motsvarande möjlighet saknas för landsfiskalen såsom utmättningsman. Däremot äger länsstyrelse för bestämt fall eller inom visst område förordna särskild utmättningsman i landsfiskals ställe. Vidare kan utmättningsman uppdraga åt exekutionsbiträde att, för uttagande av skatt, böter m. m., förrätta utmätning av lös egendom. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t kan han även överlämna åt exekutionsbiträde att handlägga ärenden om införsel för uttagande av sådana fordringar.

Exekutionsbiträde och domsverkställare i stad innehar särskild tjänst i staden. På landsbygden omfattar som tidigare nämnts polisverksamheten jämväl biträde vid åtgärd i utsökningsmål och vid indrivning av utskylder eller böter. Härav följer, att exekutionsbiträdesverksamheten på landsbygden fullgöres av polismän (poliskonstaplar, förste poliskonstaplar eller extra ordinarie polismän med tjänstebenanämningen exekutionsbiträde). Slutligen må nämnas, att såväl utmättningsman som exekutionsbiträden (domsverkställare) i sin verksamhet biträdas av personal ur den s. k. kontorskarriären.

I detta sammanhang må erinras om att stadsdomstolsutredningen i sitt år 1961 avgivna betänkande angående underrätterna (SOU 1961: 6), framlagt vissa förslag beträffande exekutionsväsendet. Förslagen innebär i korthet följande.

I fråga om de göromål som ankommer på *överexekutor* föreslår utredningen, att flertalet av dessa överflyttas till allmän underrätt. En sådan överflyttning anses kunna ske icke endast i de städer där enligt gällande ordning magistraten eller ledamot av denna är överexekutor. Även i den mån länsstyrelse och överståthållarämbetet är överexekutor avses en överflyttning till underrätt skola ske i avsevärd utsträckning. Förslagen om överflyttning av överexekutorsgöromål motiveras främst av önskemålet om närhet till de exekutiva myndigheterna samt av sambandet mellan rättskipning och exekution; härutöver har utredningen hänvisat till önskemålet om en mera enhetlig överexekutorsorganisation. Vissa utsökningsmål anses dock alltjämt böra ankomma på länsstyrelse. Med hänsyn härtill föreslås en tudelning av överexekutorsämbetet. Det bör sålunda ankomma på rätten att som överexekutor taga befattning med domsverkställighet, handlägga mål om handräckning samt upptaga och pröva klagan över utmättningsmans förfarande. Länsstyrelse åter bör vara överexekutor i mål om utmätning av bl. a. fast egendom. Länsstyrelse bör vidare enligt förslaget alltjämt utöva den tillsyn över utmättningsman som ankommer på överexekutor samt mottaga och förvalta medel, som enligt särskilda författningar skall ned sättas hos överexekutor.

Vad därefter angår verksamheten som *utmättningsman* innebär stadsdomstolsutredningens förslag i huvudsak följande.

1. Staten övertar städernas löne- och pensionskostnader samt kostnader för inventarier, förbrukningsmateriel o. dyl. för utmättningsman och dennes

biträden. Vissa städer, vilka f. n. håller egen utmättningsman, förenas i utmättningshänseende med landsfiskalsdistrikt.

2. Genom ändring av utsökningslagen ges landsfiskal-utmättningsman samma behörighet som stadsfogde. Benämningen stadsfogde bibehålles för renodlad utmättningsman i de större städerna, dvs. i princip städer med mer än 25 000 invånare.

3. Landsfiskal ges rätt att anlita domsverkställare. Vid statens övertagande av städernas exekutionsväsende bör bildas utmättningsmannadistrikt av sådan storlek, att göromålen motiverar domsverkställare som biträde åt utmättningsman. Som benämning på dylik ersättare för utmättningsman föreslås biträdande utmättningsman och sådan befattningshavare ges i huvudsak samma behörighet och tjänsteställning som de nuvarande domsverkställarna.

D. Personalen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

Följande sammanställning över regionalt och lokalt anställda befattningshavare av olika slag ger en överblick över personalen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Såvitt angår polisväsendet omfattar sammanställningen jämväl den centrala ledningen för statspolisen.

Beträffande de i sammanställningen upptagna *statligt* anställda befattningshavarna, utom de statligt anställda polismännen i högst kommissaries grad, äger statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) med anslutande författningar tillämpning. Beträffande polismännen i högst kommissaries tjänstegrad vid Norrbottens statliga poliskår samt polismän som anställts med stöd av länsstyrelseinstruktionen äger — förutom vissa till Saar anslutande författningar — polislönereglementet (Plr) med anslutande specialförfattningar tillämpning. Sistnämnda reglemente och författningar äger tillämpning jämväl å den i polisdistrikten anställda, dvs. *kommunala*, polispersonalen i högst kommissaries grad.

Polismän, på vilka Saar eller Plr icke äger tillämpning, dvs. polismästare, polisintendenter, stadsfiskaler-polischefer och bitr. polisintendenter, ävensom övriga kommunalt anställda befattningshavare vid åklagar- och exekutionsväsendet åtnjuter den avlöning och de övriga förmåner, bl. a. med avseende på pensionsrätt och pension, som tillkommer dem enligt vederbörliga kommunala avlönings- och pensionsreglementen.

I polislagen samt i polislöneförordningen finns bestämmelser, som reglerar polismäns rätt till pensionsförmåner på grund av polistjänst samt skyldighet att avgå från sådan tjänst. Ehuru i allmänhet kommunalt anställd är polispersonalen tillförsäkrad rätt till avlöningsförmåner under förutsätt-

Verksamhetsområde Organisation resp. personal- kategori	Befattningshavare	
	med statlig anställning	med kommunal anställning
A. Polisväsendet		
1. Länspolischeforganisationen	Landsfogde, bitr. landsfogde, landsfogdeassistent, aspirant å landsfogdeassistenttjänst	
2. Statspolisledningen	Polisintendent, byråchef, förste byråsekreterare, polissekreterare, förste byråingenjör, polisnotarie, byråsekreterare	Statspolisintendent Polisintendent
3. Den lokala polisledningen	Landsfiskal, eo landsfiskal, bitr. landsfiskal, landsfiskalsassistent/aspirant	Polismästare, stadsfiskal, polisintendent, polisassessor, polisnotarie
4. Polispersonal och därmed närmast jämförlig personal	a) Polismän vid Norrbottens statliga poliskår, vilka anställts å tjänster (befattningar) inrättade enligt polislönereglementet b) Polismän vilka anställts med stöd av 7 § länsstyrelseinstruktionen	a) Polismän vilka i polisdistrikten anställts å tjänster (befattningar) inrättade enligt polislönereglementet b) Ordningsmän (2 § polislagen) c) »Civil» personal — ordningsvakter — för fullgörande av bevakning i polisarrest, förpassningar samt trafikövervakning (18 § polislagen)
5. Kameral personal och personal i kontorskarriären	Landskanslist, kontorspersonal, hästkötare m. fl. vid a) landsfogdeexpedition b) landsfiskalskontor c) statspolisen	Kamrerare, bokhållare, kontorspersonal m. fl. vid a) poliskammare b) stadsfiskalsexpedition c) kommunal polisavdelning (poliskår)
B. Åklagarväsendet		
1. Statsåklagarorganisationen	Landsfogde, bitr. landsfogde, landsfogdeassistent, aspirant å landsfogdeassistenttjänst	Förste stadsfiskal
2. Distriktsåklagarorganisationen	Landsfiskal, eo landsfiskal, bitr. landsfiskal, landsfiskalsassistent/aspirant	Stadsfiskal, bitr. stadsfiskal, stadsfiskalsassistent
3. Kameral personal och personal i kontorskarriären	Landskanslist, kontorspersonal vid a) landsfogdeexpedition b) landsfiskalskontor	Kontorspersonal m. fl. vid förste stadsfiskals- (stadsfiskals-) expedition

Verksamhetsområde Organisation resp. personal- kategori	Befattningshavare	
	med statlig anställning	med kommunal anställning
<i>C. Exekutionsväsendet</i>		
1. Utmätningssmannaaorgani- sationen	Landsfiskal	a) Exekutionsdirektör, stads- fogde, stadsfogdeassistent b) Stadsfiskal-polischef c) Rådman, kommunalborg- mästare, stadsnotarie
2. Exekutionsbiträdespersonal m. m.	—	a) Domsverkställare (i stad med magistrat) b) Exekutionsbiträde i stad c) Polisman (förste poliskon- stapel, poliskonstapel, extra ordinarie polisman med tjänstebenämning exeku- tionsbiträde), som anställts å tjänst (befattning) in- rättad enligt polislöneregle- mentet
3. Kameral personal och per- sonal i kontorskarriären	Landskanslist, kontorspersonal vid landsfiskalskontor	Kamrerare, bokhållare, kon- torspersonal m. fl. vid exeku- tionsverk i stad, vid stadsfogde- och stadsfiskalsexpedition etc.

ningar och enligt grunder, som stadgas i ett statligt avlöningsreglemente. Enligt bestämmelser i polislagen och polislöneförordningen övar staten inflytande över att vissa centrala anställningsvillkor för polispersonalen får sådant innehåll, att de inte motverkar statens intresse av att polisverksamheten behörigen upprätthålles. Nämnade bestämmelser som i stort sett är summariskt avfattade innebär att löne- och egenpensionsförmåner skall vara »skäligen».

De pensionsreglementen, som f. n. är tillämpliga å personal vid polis-, åklagar- och exekutionsväsendet är *statens allmänna tjänstepensionsreglemente* (SPR), som gäller för innehavare av statligt lönegradsplacerad tjänst, å vilken Saar eller Plr äger tillämpning, samt för lönegradsplacerad polisman, å vilken Plr äger tillämpning, med anställning hos polisdistrikt, bestående helt eller delvis av annan kommun än stad eller köping, *normalpensionsreglementet för arbetstagare hos kommuner anslutna till svenska stadsförbundet* (NPR), *normalpensionsreglementet för arbetstagare hos kommuner anslutna till svenska landskommunernas förbund* (PRL) samt *1951 års pensionsreglemente för Stockholms kommunalstyrelse* (P51).

Medan relativ enhetlighet ifråga om pensioneringsperioder och pensionsåldrar gäller ifråga om andra personalkategorier är förhållandena i nämnda hänseenden för polismän, på vilka det statliga avlöningsreglementet äger tillämpning, synnerligen olikartade, vilket utöver vad redan anförts ytterligare belyses av följande sammanställning.

Polisdistrikt (reglementsområde)	Pensionsålder eller pensioneringsperiod för		Anmärkningar
	kommissarie- personal	övrig personal	
Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg	62	60	För »övrig personal» i <i>Stockholm</i> gäller, för det fall vederbörande under 10 av de 15 åren närmast före avgången med ålderspension fullgjort bl. a. patrullerings- eller spaningstjänst, en pensionsålder av 57 år; denna särföreskrift medför, att en pensionsålder av 60 år i Stockholm blir tillämplig för endast ett fåtal polismän hänförliga till gruppen »övrig personal»
Norrbottens statliga poliskår (Boden)	I (60—63)	57—60	
SPA-området (det statsbi- dragsberättigade området)	III (65—66)	I (60—63)	
NPR-området (det icke stats- bidragsberättigade områ- det)	65	60	

E. Statens bidrag till kostnaderna för polisväsendet m. m.

1. Statspolis

Enligt 15 § 1. andra stycket polislagen gottgöres stad, som skall tillhandahålla statspolis, av statsverket så stor del av stadens kostnader för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen i särskilda tjänstegrader, som belöper på det bestämda antalet statspolismän i motsvarande grader enligt beräkningsgrunder, som Kungl. Maj:t fastställer. Dessutom utgår, jämväl enligt av Kungl. Maj:t fastställda beräkningsgrunder, ersättning med skäligt belopp för stadens kostnad för anskaffande av rum för avdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som staden kan visa sig ha haft för erforderlig expeditiionslokal. Kostnader, som eljest uppkommer för verksamheten såsom statspolis, bestrids av statsmedel.

I kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) — *statsbidragskungörelsen* — finns närmare bestämmelser angående beräkningen av nu ifrågakvarande bidrag.

2. Reservpolis

Polislagens bestämmelser om statsbidrag till reservpolis återfinnes i 15 § 4. Statsbidrag utgår för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkommer i

distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra, dock att, därest polisdistriktet skall tillhandahålla ordningsstatspolis, statsbidraget skall utgå med en sjättedel av löneförmånerna. I den mån reservpolismännen skall vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa.

Har polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1. polislagen skall tillhandahålla reservpolismän, åtagit sig att för viss tid tillhandahålla ytterligare reservpolismän, utgår för var och en av dessa statsbidrag med en sjättedel av nyss angivna löneförmåner, i den mån distriktet visar, att lämpliga personer enligt överenskommelse med distriktet stått till förfogande för att vid utkallande av reservpolispersonal tjänstgöra såsom ersättare för denna inom distriktet. Statsbidrag för reservpolismän må dock sammanlagt utgå högst för dubbla det antal, som distriktet enligt polislagens bestämmelser skall tillhandahålla.

Har polisdistrikt tillhandahållit reservpolispersonal, bestrider statsverket för den tid, då reservpolismännen tjänstgjort utom distriktet, kostnaden för deras avlöning ävensom alla av tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader. Gottgörelse för avlöningskostnader utgår dock inte i den mån reservpolispersonalen tjänstgjort inom annan del av det landsfiskalsdistrikt, som polisdistriktet hör till.

I statsbidragskungörelsen ges närmare föreskrifter angående beräkningen av ersättningar för reservpoliser.

3. Allmänt statsbidrag m.m.

Jämlikt 15 § 2. polislagen skall statsverket bidraga till kostnader för avlöning av polisman vilken innehar eller uppehåller ordinarie befattning i polisdistrikt, som utgöres av annan stad än reservpolisstad eller av landsfiskalsdistrikt eller del därav. Bidrag utgår med hälften av kostnaderna. I den mån kostnaden belöper å stad eller köping, som den 1 januari 1953 hade minst 5 000 invånare, utgår dock statens bidrag med en fjärdedel av kostnaden. Kungl. Maj:t äger förordna, att bidrag efter sistnämnda grund skall utgå jämväl till viss stad eller köping, som därefter uppnår ett invånarantal av 5 000, så ock, om invånarantalet i viss stad eller köping sjunkit under 5 000, medgiva att bidrag skall utgå med hälften av kostnaden. Efter motsvarande grunder utgiver statsverket bidrag till polisdistriktets kostnad för familjeunderstöd och begravningshjälp samt för sjukvård, som må tillkomma befattningshavare vid skada, som åsamkats honom i tjänsten. Till kostnaden för avlöning av den, som i polisdistrikt innehar eller uppehåller icke ordinarie befattning, bidrager statsverket med en femtedel.

Vidare gäller, att ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, vilken anställts i polisdistrikt, som helt eller delvis består av annan kommun än

stad eller köping (landsbygdsdistrikt), må pensionsförsäkras i statsanstalt enligt vad som finnes särskilt stadgat därom. Vill dylikt polisdistrikt på annat sätt ombesörja pensionering av ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, bidrager statsverket med en tredjedel av den utgående pensionen.

Beträffande statsbidrag till vissa utbildningskostnader och telefonkostnader har bestämmelser intagits i statsbidragskungörelsen.

4. Polismän för hela rikets behov m. m.

Såsom förut nämnts kan Kungl. Maj:t föreskriva, att polismän för hela rikets behov skall finnas anställda i vissa polisdistrikt. Vidare kan enligt bestämmelse i 8 § polislagen visst polisdistrikt åläggas skyldighet att sörja för särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet. Polisdistriktets kostnader för personal och anordningar, som nu nämnts, gottgöres av statsmedel.

De största utgifterna för här angivna ändamål hänför sig till den i polisdistrikten i vissa gränsorter utövade pass- och gränskontrollen ifråga om genomresetraffiken. Bidragen härtill är icke reglerade i författning utan bestämmas av Kungl. Maj:t enligt av riksdagen godkända grunder. Till ett par polisdistrikt utbetalas bidrag med vissa bestämda belopp av mindre storleksordning. I övrigt är ersättningen bestämd att utgå med viss andel av polisdistriktets totala utgifter för kontrollen.

5. Kostnader för tjänstgöring i vissa fall utom eget distrikt

I 15 § 5. polislagen lämnas vissa föreskrifter för den händelse att annan befattningshavare vid polisväsendet än polispersonal för hela rikets behov, statspolispersonal eller reservpolispersonal på grund av föreskrift i lagen tjänstgör utom det område, för vilket han är anställd. Då så sker skall statsverket i regel helt bestrida vad av lönen belöper å tid, som befattningshavaren sålunda tjänstgör, oavsett huruvida statsbidrag eljest utgår till hans lön eller icke.

6. Skada i tjänsten vid tjänstgöring utom eget distrikt

Om befattningshavare vid polisväsendet skadats i tjänsten, medan han på grund av stadgande i lagen tjänstgjort utom det område, för vilket han är anställd, skall av statsmedel gäldas alla de kostnader, som på grund av skadan må åvila polisdistrikt.

F. Kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

Enligt av utredningen gjorda sammanställningar uppgick statsverkets verkliga resp. beräknade kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet under budgetåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 till 112 322 400, 113 557 000 resp. 130 816 000 kr.

Utredningen har också med ledning av bl. a. ett hos polismyndighetens organisationsnämnd tillgängligt uppgiftsmaterial avseende dels kommunernas kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, dels det totala antalet tjänster och befattningar för personal sysselsatt inom de tre verksamhetsområdena ävensom arbetskraftens fördelning på dessa områden verkställt en beräkning av statsverkets och kommunernas nuvarande kostnad för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Resultatet av denna kostnadsberäkning redovisas i följande tablå (s. 25). Kostnadsberäkningen har verkställts bl. a. på grundval av dels de verkliga kostnaderna för år 1958, vilka uppräknats med hänsyn till såväl 1961 års löne- och kostnadsnivå som inträffade personalökningar, dels föreslagen anslagstilldelning för budgetåret 1961/62 ävensom med beaktande av den totala årliga kostnadsökning som beräknas uppstå vid ett genomförande av förslagen till åtgärder för förbättring av rekryteringen till polismyndighet m. m. (prop. 1961: 88) samt av polislönerregleringen från den 1 juli 1961 (prop. 1961: 155). Vid beräkningen har hänsyn icke tagits till pensioneringskostnader för polispersonal.

III. PRINCIPFRÅGAN OM FÖRSTATLIGANDE AV POLIS-, ÅKLAGAR- OCH EXEKUTIONSVÄSENDET

A. Behovet av en reform

Utredningen

Förtjänster och brister hos den nuvarande polisorganisationen

Åtskilliga av de partiella reformer som undan för undan genomförts har enligt utredningen försvagat kommunernas inflytande i fråga om polismyndighet. Utredningen pekar på dels inrättandet av statspolisen, dels den numera statliga regleringen av polispersonalens anställningsvillkor och dels att staten genom statsbidragssystemet iklätt sig andel i kostnaderna för polisverksamheten. Polismyndighetens kommunala anknytning på det lokala planet torde emellertid ha främjat känslan av samhörighet mellan allmänhet och polis, något som haft sin givna betydelse för ett gott resultat av polisverksamheten. Den kommunala förankringen har också medgivit, att organisationen med någorlunda lätthet kunnat närmare utformas under tillbörligt hänsynstagande till speciella ortsförhållanden. Åtskilliga organisationsfrågor har vunnit snabbare och smidigare handläggning med nu gäl-

Verksamhetsområden Personal, anslag m. m.	Statens kostnad	Kommuner- nas kostnad	Totalkostnad för det allmänna
I. Den egentliga polisverksamheten			
A. Landsfogdarna m. fl.	1 003 000		1 003 000
B. Landsfiskalerna m. fl.	9 487 000		9 487 000
C. Lokala polisorganisationen			
1) Norrbottens statliga poliskår.	1 125 000		1 125 000
2) Städer som den 1. 1. 53 hade minst 10 000 invånare.	37 196 000	148 619 000	185 815 000
3) Städer som den 1. 1. 53 hade minst 5 000 men ej 10 000 invånare.	2 461 000	7 920 000	10 381 000
4) Städer som den 1. 1. 53 hade mindre än 5 000 invånare.	1 548 000	1 893 000	3 441 000
5) Köpingar som den 1. 1. 53 hade minst 5 000 invånare.	721 000	3 683 000	4 404 000
6) Köpingar som den 1. 1. 53 hade mindre än 5 000 invånare.	1 472 000	3 028 000	4 500 000
7) Landskommuner.	20 911 000	25 822 000	46 733 000
D. Statspolisen samt den särskilda polisverk- samheten (andra kostnader än till polis- distrikten utgående bidrag).	9 360 000		9 360 000
E. 1) Särskilda anordningar för polisväsen- det i dess helhet.	1 200 000		1 200 000
2) Anordnande av polisbevakning i annan än den i polislagen stadgade ordningen m. m.	680 000		680 000
3) Statens polisskola.	1 659 000		1 659 000
4) Statens kriminaltekniska anstalt.	2 074 000		2 074 000
5) Polisväsendets organisationsnämnd.	394 000		394 000
6) Vissa ersättningar åt befattningshava- re vid polisväsendet m. m.	7 645 000		7 645 000
7) Länsstyrelsernas fängstransporter.	600 000		600 000
S:a I	99 536 000	190 965 000	290 501 000
II. Åklagarverksamheten			
A. Landsfogdarna m. fl.	2 287 000		2 287 000
B. Landsfiskalerna m. fl.	14 213 000		14 213 000
C. Städer utanför landsfiskalsorganisationen		9 241 000	9 241 000
S:a II	16 500 000	9 241 000	25 741 000
III. Exekutionsverksamheten			
A. Landsfiskalerna m. fl.	11 832 000		11 832 000
B. Lokala organisationen			
1) Städer.		19 417 000	19 417 000
2) Köpingar.	418 000	1 036 000	1 454 000
3) Landskommuner.	3 805 000	4 007 000	7 812 000
C. Vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet.	375 000		375 000
S:a III	16 430 000	24 460 000	40 890 000
Totalt (I + II + III)	132 466 000	224 666 000	357 132 000

lande organisation än om de skulle ha lösts inom en statlig förvaltningsorganisations ram.

Mot dessa förtjänster hos den nuvarande polisorganisationen måste enligt utredningens mening vägas åtskilliga uppenbara brister.

Enligt utredningen medför den kommunala förankringen på lokalplanet principiellt, att organisationen utformas för sig inom varje polisdistrikt. Väl har tillkomsten av de s. k. storkommunerna liksom det sammanförande av skilda kommuner till ett och samma polisdistrikt som i alltmer ökad omfattning ägt rum bidragit till att polisorganisationen i någon mån vunnit i planmässighet. Betydelsen för polisens effektivitet av denna ändring får emellertid icke överskattas, då någon gemensam planläggning av organisationen för mera vidsträckta områden i regel icke förekommit, i varje fall ej för större områden än landsfiskalsdistrikt. En polisorganisation sålunda uppbyggd väsentligen efter de skilda orternas behov var naturlig och från effektivitetssynpunkt möjligen invändningsfri på en tid, då de olika bygderna var ganska isolerade från varandra, men fyller icke måttet under nu rådande samhällsförhållanden. Den ökade motorfordonstrafiken har medfört omedelbart ökat arbete och nya problem för polisen, främst med avseende å trafikövervakning och utredning av trafikolyckor. Därjämte har motorismen helt allmänt lett till att befolkningens rörlighet väsentligt ökats. Den konstaterade ökade rörligheten inom samhällslivet har kommit att sätta sin tydliga prägel på brottsligheten över huvud taget, vilken ej blott ökat utan även fått en annan och mindre ortsbunden karaktär än tidigare. Vissa slag av brott, främst bedrägerier och mer allvarliga inbrott, begås numera till väsentlig del av brottslingar, som arbetar inom stora områden. För att denna rörliga brottslighet — liksom för övrigt andra slag av brott, exempelvis mord och mordbrand — skall kunna bekämpas effektivt fordras ett intimt samarbete mellan polismyndigheterna inom ett flertal områden.

Utredningen anser att ett betydande antal polisdistrikt icke är tillräckligt stora för att kunna bära upp en enligt nutida förhållanden tillfredsställande polisorganisation för distriktens egna behov. Det brister sålunda mångenstädes påtagligt i fråga om förutsättningarna för att man skall kunna åstadkomma en effektiv befälsorganisation, öka specialiseringen, utnyttja teknisk utrustning, få möjligheter till samlad insats, inrätta tjänster för personal ur kontorskarriären etc. Vad här antytts framgår av den schematiska skiss angående polisdistriktens fördelning på olika organisationstyper som presenterats i det föregående (s. 8).

Polispersonalens numerär och utrustning varierar ej sällan även i polisdistrikt som till arbetsbördan är tämligen likvärdiga. Detta finner utredningen ha sin grund främst i de beslutande kommunala organens skiftande inställning till polisverksamheten i förening med länsstyrelsernas begränsade möjlighet enligt gällande lagstiftning att inverka på organisationens utformning. Den bristande enhetligheten framträder såväl i mera landsbygds-

betonade distrikt som i rena stadsdistrikt. På sina håll är de personella och tekniska resurserna — även om kravet på samordning mellan flera distrikt i fråga om arbetet lämnas å sido — otillräckliga särskilt i fråga om den yttre bevakningstjänsten, varigenom framför allt den brottsförebyggande verksamheten begränsas, samt i fråga om trafikövervakningen.

Befattningshavare vid polisväsendet får, påpekar utredningen vidare, i regel användas utanför anställningsdistriktet endast om hans avlöning helt eller delvis bekostas av statsmedel. Såsom särskilt olägligt framstår det, att de större städernas polispersonal — bortsett från stats- och reservpolisen — normalt icke kan användas utanför de egna distrikten. Det möter på det hela taget svårigheter att etablera en efter moderna krav anpassad gemensam insats, särskilt i något större skala, av de olika polisdistriktens polispersonal. Detta hinder mot ett rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser innebär enligt utredningens uppfattning en påtaglig reduktion av polisens förmåga till effektiva insatser. Olägenheterna av denna polisens relativa immobilitet mildras i viss mån av den tillgång, som den till sin natur rörliga statspolisen utgör. Över huvud taget har tillskapandet och det undan för undan skedda utbyggandet av statspolisen ökat polisens slagkraft och allmänna effektivitet. För polisväsendet är emellertid en enhetlig uppbyggnad av synnerlig betydelse. Anordningen med en statligt avlönad poliskår vid sidan av den rent kommunala polisen och utan annan anknytning till denna än att den rekryteras ur vissa städers poliskårer ger därför anledning till erinran, då den innebär en viss dualism och organisatoriskt sett icke är den lämpligaste. Att man sett sig nödsakad att såsom skett tid efter annan kraftigt utbygga statspolisorganisationen innebär ett tyst erkännande av den kommunala organisationsformens begränsade möjligheter på förevarande förvaltningsområde under nutida samhällsförhållanden.

Den nuvarande polisledningens organisation inom länen anser utredningen sakna den fasthet och enhetlighet som är erforderlig. På lokalplanet hämmas i viss mån en effektiv polisledning av att flertalet polischefer, särskilt landsfiskalerna, vid sidan om de polisiära uppgifterna har att handlägga en mångfald arbetskrävande uppgifter av helt annan art. Enligt länsstyrelseinstruktionen tillkommer den regionala polisledningen de olika länsstyrelserna. Dessas möjligheter att inrikta sig på en fortlöpande effektiv ledning av polisverksamheten är emellertid i varje fall med nuvarande organisation, enligt vad allmänt vitsordas, i praktiken synnerligen begränsade. Genom landsfogdareformen avsåg man på sin tid att förstärka ledningen av länens polisväsende. Landsfogden gavs ställningen av — förutom statsåklagare — »länspolischef» med uppgift att närmast under länsstyrelsen ha ansvaret för och ledningen av polisverksamheten i länet. Beträffande länspolischefskapets innebörd råder dock på grund av hithörande bestämmelsers vaga och knapphändiga avfattning åtskillig oklarhet. Bl. a. är landsfogdarnas ställning och befogenheter i angiven egenskap i förhållande

till länsstyrelserna icke klart utformade. Med hänsyn härtill och till det krav på en betydande insats inom åklagarväsendet som ställes på landsfogdarna i deras egenskap av statsåklagare framstår det som naturligt, att de knappast framträtt eller haft möjlighet att framträda såsom verkliga ledare i någon större utsträckning av polisarbetet inom vederbörande län utan under normala förhållanden fungerat i stort sett blott såsom tillsyns- och remissorgan. Därvid bör dock undantag göras för deras befattning med utredning av grövre brott, en befattning som emellertid närmast härrör från dem tillkommande åklagaruppgifter. Till bilden av bristande enhetlighet i polisens regionala ledning hör även, att några större städer — ehuru deras polisväsende sorterar under länsstyrelsen — är undantagna från området för landsfogdens polisverksamhet.

På riksplanet saknar den allmänna polisorganisationen en aktiv högsta instans. Utredningen anför att statspolisintendenten — delvis på grund av särskilda av Kungl. Maj:t meddelade uppdrag — visserligen fullgör en del samordnande funktioner och att polisväsendets organisationsnämnd jämlikt sin instruktion verkar för enhetlig och rationell arbetsorganisation samt för tillämpning av ändamålsenliga arbetsformer i polisdistrikten. Däremot finnes ej något organ som med stöd av vunna erfarenheter fortlöpande meddelar allmänna råd och anvisningar av bl. a. teknisk natur rörande polistjänstens utövande samt från rikssynpunkt övar tillsyn över polisväsendet och dess anordningar.

Hittills berörda brister hos polisväsendet hänför sig till organisationens uppbyggnad. Utredningen pekar även på vissa andra förhållanden, som om de icke löses på ett riktigt sätt påverkar effekten av polisarbetet i nedläggande riktning. Bland sådana faktorer nämner utredningen polispersonalens rekryterings- och utbildningsförhållanden samt den omständigheten att polispersonalens pensionering hittills icke blivit enhetligt reglerad.

Vidare framhåller utredningen att ett stort antal polischefer med statlig anställning för genomförande av sina uppgifter i fråga om det lokala polisväsendet är i stort sett bundna av kommunal medelsanvisning, vilket lätt leder till friktioner.

Kostnaderna för polisväsendet har för många kommuner under senare tid ökat på ett sätt, som utredningen finner vara ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter från kommunernas synpunkt. Olika faktorer samverkar vidare till att den kommunala organisationsformen för polisen, generellt sett, inför kommunalmännen själva kommit att framstå som alltmera föråldrad och irrationell. I första hand framhåller utredningen det begränsade kommunala inflytandet på polisväsendet, en begränsning som ytterligare markerats av den genomförda enhetliga regleringen av polispersonalens avlöningsvillkor. Det måste för kommunerna synas oegentligt att man över huvud taget anlitar den kommunala självstyrelsens förvaltningsapparat och kommunalskattemedel för samhällsuppgifter, beträffande vilka

i realiteten ett förhållandevis litet utrymme numera lämnas åt lokalt inflytande. På grund av samhällets förändrade struktur och befolkningens ökade rörlighet har man under senare år vid distriktsbildningen väsentligt frångått existerande kommunala indelning. Polispersonalen användes av samma anledningar, trots den principiella bundenheten till polisdistrikten, numera i större omfattning än tidigare över kommungränserna. Vissa polisdistrikt belastas oproportionerligt hårt genom att de på grund av utsatt läge i trafikhänseende eller andra omständigheter, över vilka de kommunala organen ej råder, t. ex. förläggningen av militära skolor och förband samt ungdomsvårdsskolor, nödgas hålla en mera omfattande polisorganisation än vad som i och för sig skulle vara påkallat av rent lokala förhållanden.

Mot bakgrunden av nu angivna förhållanden i förening med den omständigheten, att skatteindrivningen efter införandet av statlig garanti för hela den debiterade kommunalskatten ej längre har någon ekonomisk betydelse för kommunerna, är det enligt utredningen knappast ägnat att väcka förvåning, att kommunerna i betydande omfattning, främst landskommuner men även många städer där den primärkommunala indelningen i högre grad frångåtts vid distriktsbildningen, börjat förlora det verkliga intresset för polisfrågorna. Att vissa kommuner, särskilt en del städer, alltså ej ägnar polisväsendet stor uppmärksamhet påverkar ej nämnvärt bilden i stort.

Utredningens överväganden

Åtskilliga av de brister, som redovisats i det föregående, är enligt utredningen av den arten, att de borde kunna till väsentlig del undanröjas genom ett partiellt reformarbete inom ramen för en alltså i princip bestående kommunal organisation. Så torde vara fallet med den alltför svaga ledningen på regionalplanet och frånvaron av en central instans under Kungl. Maj:t. Det gäller också de betydande variationerna i poliskårernas numerär och utrustning och därmed också i fråga om deras kapacitet även i sinsemellan jämförliga distrikt. Att helt undanröja sakligt opåkallade variationer i angivna avseenden skulle emellertid säkerligen i praktiken visa sig synnerligen svårgenomförbart. Den bristande enhetligheten i fråga om personalens pensionsförmåner torde också kunna avhjälpas utan en ändring av huvudmannaskapet, nämligen genom att göra statens allmänna tjänstepensionsreglemente tillämpligt på samtlig kommunalavlönad polispersonal. Utredningen finner det icke heller uteslutet att närmast genom en förändrad avvägning av statsbidragen hindra ett alltför starkt ekonomiskt tryck på kommunerna till följd av poliskostnadernas stegring m. m. Därvid skulle ej minst sådana kommuner, vilka till följd av speciella omständigheter kommit att belastas oproportionerligt hårt, kunna komma i åtanke. Med hänsyn till sistnämnda kommuners förhållandevis stora antal

och rätt varierande lägen i förevarande hänseende är det enligt utredningen förenat med betydande svårigheter att här rättvist avväga ett ekonomiskt stöd från staten och denna väg framstår därför såsom svårframkomlig. De nu rådande komplicerade ekonomiska mellanhavandena mellan statliga och kommunala myndigheter på förevarande förvaltningsområde skulle emellertid kunna i varje fall ej oväsentligt förenklas och omfånget av den administrativa apparaten i motsvarande mån minskas, om ett system med schablonmässigt beräknade statsbidrag infördes. I fråga om ett flertal av de bristfälligheter, vilka enligt vad nu sagts synes vara av beskaffenhet att i och för sig kunna undanröjas även vid ett i princip oförändrat huvudmannaskap, kommer likväl genomförandet på antytt sätt av erforderliga reformer att innebära ett ökat statligt engagemang i olika hänseenden i de polisiära uppgifterna och att såsom en oundviklig följd därav ske till priset av en ytterligare begränsning av det redan nu starkt uttunnade kommunala inflytandet på polisväsendet.

Beträffande de övriga brister hos polisväsendet, som tidigare redovisats, har utredningen funnit, att hinder eller åtminstone betydande svårigheter möter att utan förändring av huvudmannaskapet för polisen avhjälpa dessa brister på ett tillfredsställande sätt. Detta gäller ej minst den alltför begränsade omfattningen av landsbygdens polisdistrikt. Utredningen har efter undersökningar, vilka närmare redovisas i det följande vid behandlingen av organisationen av polisverksamheten, kommit till den uppfattningen, att polisdistrikten i regel bör uppbyggas av avsevärt större enheter än de nuvarande landsfiskalsdistrikten. En sådan uppbyggnad kräver, att man till ett polisdistrikt sammanför så många kommuner och över huvud företager sådana ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, att den kommunala organisationsramen i realiteten spränges. Det måste enligt utredningen väcka betänkligheter att för ordnande av ett i princip kommunalt polisväsende beträffande det stora flertalet av de kommunala enheterna gå så väsentligt utanför den kommunala indelningen. Polisväsendets redan förut klena kommunala förankring bleve härigenom ytterligare väsentligt försvagad. Ej heller de nya kommunbildningar som förordas i indelnings-sakkunnigas förslag till principer för en ny kommunindelning (SOU 1961: 9) skulle i någon större omfattning komma att motsvara polisutredningens särskilda krav på storleken av lokala polisiära verksamhetsområden.

Svårigheterna att rationellt utnyttja personalen sammanhänger enligt utredningens bedömande med splittringen i många olika polisdistrikt i förening med det förhållandet, att gällande bestämmelser om personalens mobilitet är utformade i nära anslutning till reglerna om statsbidrag. Mobiliteten skulle teoretiskt kunna förbättras i viss utsträckning, om man ytterligare utvidgade kretsen av de till allmänt statsbidrag berättigade polisdistrikten. Stora praktiska svårigheter torde likväl möta att etablera rationell samverkan åtminstone i någon större omfattning mellan de många

skilda distriktens polisstyrkor. En sådan samverkan torde enligt utredningen vinnas endast inom ett enhetligt organiserat polisverk.

Olägenheterna av den nuvarande uppdelningen av polisen i lokalpolis och statspolis anser utredningen kunna mildras genom att organisatoriskt knyta vederbörande föreståndare för den till ett visst län förlagda statspolisen närmare till landsfogden för att fungera såsom dennes medhjälpare vid samordning av statspolisens och lokalpolisens verksamhet. Den organisatoriska och systematiska otympligheten i hela anordningen kan man emellertid inte komma ifrån med bibehållet kommunalt huvudmannaskap. Svårigheterna att under sådana förhållanden etablera effektiv och friktionsfri samverkan mellan rörlig polis och lokal polis kan ej heller helt undvikas.

Utredningen menar att olägenheterna av den friktion som kan uppstå mellan statliga och kommunala myndigheter vid behandlingen av ekonomiska problem blir mindre framträdande i den mån centralt meddelade bestämmelser minskar det kommunala inflytandet. Så länge det kommunala huvudmannaskapet behåller något av sitt reella innehåll, kvarstår dock enligt sakens natur i viss mån det påtalade förhållandet. Stundom förekommande friktioner mellan statliga och kommunala myndigheter torde kunna mildras genom bättre kontakter mellan statsanställda polischefer och företrädare för kommunerna. Införande av statsbidrag på en del områden, där stöd på kommunalt håll anses erforderligt men nu ej alls eller endast i begränsad omfattning lämnas av staten, såsom i fråga om rekrytering och utbildning av polispersonalen samt beträffande kontorspersonalen, skulle sannolikt även vara ägnat att minska friktionen. Enligt sakens natur kan svårigheter av detta slag aldrig undvikas, så länge här gäller ett system, enligt vilket det främst är statliga myndigheter, som har att svara för ordningens och säkerhetens vidmakthållande, medan det i huvudsak är kommunerna, som får stå för kostnaderna för den härför erforderliga verksamheten.

Det är enligt utredningen uppenbart, att de kommunala myndigheternas intresse för polisfrågorna kommer att undan för undan försvagas, i den mån man för att bota andra brister nödgas vidga statens möjlighet att ingripa i den kommunala intressesfären.

Även om man, med bibehållande av den i princip kommunala organisationsramen för polisväsendet, genomförde partiella reformer på alla de punkter där detta över huvud taget vore möjligt, skulle man enligt utredningen med all säkerhet icke kunna utvinna en tillräckligt stor allmän effektivisering av polisarbetet. Man skulle visserligen i en del hänseenden kunna, i allt fall temporärt, öka effekten av de polisiära insatserna, men det samlade resultatet av reformerna kan vid ett realistiskt bedömande av föreliggande möjligheter icke antagas bli till fyllest, särskilt ej om man ser förhållandena på något längre sikt. Genomförandet av ett dylikt partiellt

reformarbete förutsätter en klart positiv inställning till polisfrågorna från de nuvarande huvudmännens sida. På sätt tidigare berörts brister denna förutsättning i betydande utsträckning. Frågan kan ej längre tänkas bli löst blott genom en mera omfattande statlig bidragsgivning. Det är, enligt vad utredningen kunnat konstatera, själva uppgiften man vill komma ifrån, ej endast de höga poliskostnaderna. Kommunernas krav på att befrias från ansvaret för polisväsendet kan ej antagas komma att tystna utan snarare att bli än starkare, särskilt från trakter där den primärkommunala indelningen i högre grad frångås vid distriktsbildningen. En opinion av sådan bredd och styrka torde svårligen kunna lämnas obeaktad under någon längre tid. Utredningen understryker, att det redan på grund av angivna förhållanden ter sig svårt att söka genom de kommunala huvudmännens försorg mera genomgående få till stånd en sådan standardhöjning av polisverksamheten, som på många håll anses påkallad av omständigheterna. En verksam upprustning står i praktiken över huvud taget icke att vinna genom ingripande av myndigheterna mot ovilliga kommuner med förelägganden och andra maktmedel.

I den tidigare förda diskussionen i fråga om huvudmannaskapet för polisen har någon gång framskymtat tanken att välja den större kommunala enheten landstinget (och den »landstingsfria» staden) som huvudman. I och för sig talar vissa skäl för en sådan anordning. En lösning efter nu antydda linjer torde enligt utredningen emellertid icke gärna kunna komma ifråga. Landstingen har redan nu mycket maktpåliggande och kostnadskrävande förvaltningsuppgifter att sköta särskilt på sjukvårdens område, och de kan inom en nära framtid förväntas komma att anförtros ytterligare en del betydelsefulla uppgifter av främst medicinsk och social natur.

För att erhålla ett polisväsende av den beskaffenhet och effektivitet, som de nutida samhällsförhållandena kräver, finner utredningen det erforderligt att väsentligt omgestalta polisväsendet och i anslutning därtill göra *staten* till *polisväsendets huvudman*. I tidigare utredningar i ämnet har närmare diskuterats möjligheterna att begränsa en förstatligandereform till att omfatta enbart kriminalpolisen och landsbygdspolisen. Vidare har diskuterats möjligheten att från ett förstatligande undanta polisorganisationen i de största städerna. Utredningen avvisar dessa förslag om partiellt förstatligande som olämpliga från organisatoriska synpunkter.

Vid den närmare utformningen av en statlig polisorganisation bör man enligt utredningen noga tillse, att de värden som är förenade med den nuvarande organisationen i möjligaste mån bevaras.

Genom ett förstatligande av polisväsendet är det möjligt att få till stånd ett i territoriellt och personellt avseende mera homogent och ändamålsenligt utformat samt för verksamheten i dess helhet bättre samordnat polisverk. Med den enhetliga ledning och principiellt obegränsade rörlighet

hos polisstyrkorna, som skulle utmärka organisationen, kunde dessa rationellt utnyttjas var helst behov yppade sig. Vidare skulle samverkan mellan skilda poliskårer ske smidigare än nu i allmänhet är möjligt. Man kan med något mindre omgång än f. n. få till stånd och handha för hela polisväsendet gemensamma anordningar av skilda slag. En grundförutsättning för att ett statligt polisverk skall fungera tillfredsställande är emellertid, att statsmakterna utrustar polisen med tillräckliga personella och andra resurser.

Utredningen pekar på att ett statligt polisväsende har vissa avigsidor. Inrättandet av ett statligt polisväsende, som omfattar hela landet och som i sin spets måste ha ett särskilt organ, låt vara med begränsade befogenheter, kan befaras komma att medföra en viss ökad byråkratisering. Enär de beslutande regionala och centrala instanserna knappast äger samma ingående och allsidiga kännedom om förhållandena ute i orterna som de lokala organen, kan vidare organisationen tänkas komma att bli i någon mån schematiskt uppbyggd.

Emellertid anser utredningen det vara möjligt att på olika sätt väsentligt reducera dessa olägenheter. Detta kan ske genom en långtgående decentralisering i såväl rent administrativt hänseende som med avseende å själva polisverksamheten och genom en stark begränsning av ett blivande centralorgans befogenheter. I den mån administrativa befogenheter ej kan decentraliseras, torde eventuella tendenser till schematisk handläggning av bl. a. organisatoriska frågor kunna motverkas genom att fortlöpande, intim kontakt upprätthålles mellan centrala samt regionala och lokala organ. Anledning kan ock finnas att på det lokala planet bibehålla samt på det regionala planet och i fråga om den centrala ledningen införa något lekmannelement.

Utredningen erinrar om att polisorganisationen i bl. a. de tre nordiska grannländerna är statlig sedan åtskilliga år. Såvitt utredningen kunnat utröna är erfarenheterna av den statliga regin i dessa länder, med deras med våra någorlunda jämförliga allmänna samhälleliga och folkpsykologiska förutsättningar, på det hela taget klart gynnsamma. I den mån reformkrav där framträtt, har de genomgående gällt andra ting än huvudmannaskapet, merendels organisatoriska detaljer av olika slag.

Mellan polisväsendet och åklagarväsendet föreligger ett nära organisatoriskt samband. På lokalplanet omfattar ett flertal chefstjänster och på det regionala planet samtliga landsfogdetjänster såväl åklagar- som polisverksamhet. Erfarenhetsmässigt föreligger, enligt vad utredningen anför, i fråga om åklagarhandläggningen av utredda ärenden på sina håll en viss eftersläpning. En bland flera anledningar härtill är med all säkerhet den splittring av arbetsuppgifterna som råder såväl på lokalplanet som på det regionala planet och som direkt avhänger av det rådande organisatoriska sambandet. Denna splittring medför lätt — särskilt där arbetsbördan är

pressande — att antingen polisgöromålen eller åklagaruppgifterna eftersättes. Det är i och för sig med hänsyn till skadeverkningarna likgiltigt vilken verksamhet som primärt får stå tillbaka. Eftersättandet av en av uppgifterna skadar i själva verket båda. Utredningen har därför vid sina överväganden av vad som kan åstadkommas för att uppbygga ett effektivt, smidigt arbetande polisväsende beaktat i vad mån en omorganisation av åklagarväsendet erfordras. Mot bakgrunden av att utredningen funnit ett förstatligande av polisväsendet böra ske anser utredningen det som ändamålsenligt och följdriktigt att jämväl *åklagarväsendet*, i den mån det alltjämt är kommunalt, *förstatligas*.

Utredningen erinrar om att det föreligger ett organisatoriskt samband även mellan polisväsendet och exekutionsväsendet. Exekutiva arbetsuppgifter åvilar såväl landsfiskaler som polischefer-åklagare i vissa städer. Exekutionsbiträdesverksamheten på landet och i de städer, vilkas exekutionsväsende är ordnat på samma sätt som landsbygdens, är enligt polislagen polisverksamhet och fullgöres alltså av polismän. Utredningen finner polisväsendets förstatligande leda till att även exekutionsbiträdesverksamheten i nu angivna fall måste övertagas av staten. Beträffande de städer där exekutionsväsendet i dess helhet är en kommunal uppgift ansluter sig polisutredningen till stadsdomstolsutredningens förslag att exekutionsväsendet där bör förstatligas. Polisutredningen föreslår alltså, att även *exekutionsväsendet förstatligas*, i den mån det alltjämt är kommunalt. Förstatligandereformen bör enligt utredningen genomföras i samband med att polisväsendet förstatligas.

Remissyttrandena

Alla remissinstanser, som yttrat sig angående polisväsendets organisation, är ense med utredningen om att en rätt väsentlig omgestaltning av polisväsendet är erforderlig.

I så gott som alla remissyttranden tillstyrker man också utredningens förslag att huvudmannaskapet för polisväsendet i anslutning till en sådan omgestaltning lägges hos staten.

Statspolisintendenten framhåller, att utvecklingen under senare år allt påtagligare gått i den riktningen att den kommunala organisationsformen blivit mer och mer irrationell. Statspolisintendenten framhåller särskilt, att ett flertal uppgifter, vilka i ökad omfattning dominerar polisens arbete, icke längre kan anses vara lokalt betonade utan alltmer framträder som riksangelägenheter. Även organisationsfrågor av olika slag måste numera bedömas ur vidare synvinkel än den rent lokala.

Överståthållarämbetet understryker, att marken beretts för ett förstatligande genom den omfattande förändring som skett i och med införandet av 1954 års statliga polislönereglemente. Genom detta reglemente och en

rad andra statliga författningar och anvisningar på polisväsendets område har kommunernas inflytande beträffande polispersonalens löner, dess inre sammansättning och andra förhållanden helt upphört eller blivit avsevärt inskränkt.

Landskommunernas förbund erinrar om att förbundet sedan åtskilliga år tillbaka hävdar, att polisväsendet icke längre borde betraktas såsom en primärkommunal angelägenhet. Den i takt med motorismens utveckling stigande rörligheten hos befolkningen, de relativt små polisdistrikten samt poliskårernas begränsade rörelsemöjligheter har jämte kommunernas ringa inflytande på polisverksamheten varit de för förbundet viktigaste anledningarna till denna uppfattning.

Ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap förordas endast av *polis-kamrarna i Malmö, Uppsala, Västerås och Karlskrona, polisföreningen Kamraterna i Stockholm, Göteborgs poliskommissariesällskap och en ledamot i styrelsen för svenska landskommunernas förbund*. I de avstyrkande yttrandena göres gällande att de brister som vidlåder polisväsendet kan avhjälpas inom ramen för ett kommunalt huvudmannaskap.

Förslaget att förstатliga åklagarväsendet i den mån det alltjämt är kommunalt har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Sålunda uttalar *riksåklagarämbetet* att, med hänsyn till att ett stort antal polischefstjänster såväl på det lokala som på det regionala planet är förenade med åklagartjänster, en konsekvens av ett förstатligande av polisväsendet bör bli, att även åklagarväsendet förstатligas i den mån det alltjämt är kommunalt.

Åklagarens uppgift att bevaka statens anspråk i straffprocessen måste enligt *Sveriges juristförbund* anses vara en rent statlig uppgift. För förbundet framstår det som viktigt från rättssäkerhetssynpunkt att åklagaren känner sig helt fri från beroende av lokala kommunala intressen.

Utredningens förslag att exekutionsväsendet skall helt förstатligas har godtagits av samtliga remissorgan. Sålunda framhåller *föreningen Sveriges stadsfogdar*, att exekutionen beträffande enskilda mål och bötesindrivning kan sägas vara en fortsättning på domstolsprocessen och liksom denna vara en statlig angelägenhet, i vilken städerna inte har några särskilda intressen att bevaka. Ej heller skatteindrivningen är enligt föreningen numera av något ekonomiskt intresse för kommunerna, sedan staten genom 1945 års uppbördsreform åtagit sig det ekonomiska ansvaret gentemot dessa för restfödda kommunalskatter.

B. Förhållandet mellan verksamhetsgrenarna

Utredningen

Utredningen anför att de befattningshavare, som fungerar som polischer, i mycket stor omfattning har andra arbetsuppgifter än polisuppgifter.

Sålunda är de ordinarie landsfiskalerna i allmänhet, förutom polischefer, även distriktsåklagare och utmätningsmän. De handlägger vidare i sin egenskap av administrativa lokalmyndigheter (polismyndigheter) åtskilliga tillstånds- m. fl. ärenden.

Även i städerna utanför landsfiskalsorganisationen är polischefsskapet och åklagaruppgiften i betydande omfattning förenade hos samma person. I flera fall skall denne dessutom som stadsfogde handha ärenden som rör exekutionsväsendet.

Landsfogdarna är genomgående såväl länspolischefer som statsåklagare.

Inom dessa tre karriärer förekommer emellertid viss uppdelning eller renodling av funktionerna. Av omkring 350 landsfiskaltjänster är enligt utredningen 21 renodlade åklagar- och polischefstjänster och 18 renodlade utmätningsmannatjänster. I några landsfiskalsdistrikt finns vid sidan av den ordinarie distriktsåklagaren-polischefen extra ordinarie landsfiskaler, som fullgör enbart åklagaruppgifter.

I åtskilliga större städer är polischefsskapet skilt från åklagarväsendet. I städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg är polisorganisationen fristående i förhållande till landsfogdeorganisationen.

På landsfogdeexpeditioner där biträdande landsfogde eller landsfogdeassistent tjänstgör tillämpas sedan lång tid tillbaka i allmänhet en sådan arbetsfördelning, att polisärendena huvudsakligen handlägges av den ordinarie landsfogden, medan biträdande landsfogden eller landsfogdeassistenten i stort sett sysselsättes med enbart åklagarärenden. Åklagarväsendet i Stockholm, Göteborg och Malmö står utanför landsfogdeorganisationen.

Utredningen anser, att det hopförande på samma befattning av skilda arbetsuppgifter, som på det hela taget utmärker nämnda tjänster, ofta innebär inte bara en tung belastning av vederbörande tjänstemän utan också avsevärda svårigheter i tjänsteutövningen, bl. a. då brådskande ärenden av olika typ samtidigt aktualiseras. Olägenheterna av denna ordning anser utredningen i lika mån drabba polisväsendet och åklagarväsendet. Att även utmätningsmannaverksamheten måste lida av den sammanblandning av arbetsuppgifter som förekommer anser utredningen uppenbart. De antydda olägenheterna kan enligt utredningen säkrast undanröjas, om de olika funktionerna renodlas och koncentreras på skilda befattningshavare.

Renodling av utmätningsmannafunktionen

Det är enligt utredningen påtagligt, att utmätningsmannauppgifterna skiljer sig från polis- och åklagarverksamheten. De exekutiva arbetsuppgifter, som åvilar landsfiskalerna och de befattningshavare i städerna, som samtidigt är polischefer-åklagare och stadsfogdar, har på många håll en betydande omfattning. Denna verksamhet bör enligt utredningen överföras på särskilda tjänstemän. Utredningen säger sig icke vara främmande för de organisatoriska olägenheter som kan uppstå men anser att de kan be-

mästras. Därvid pekar utredningen särskilt på att goda erfarenheter föreligger från de distrikt i olika delar av landet, där anordningen redan vidtagits. Exekutionsbiträdesbestyren bör sålunda icke längre ankomma på polismän och polisverksamheten på landsbygden bör inte såsom nu är fallet omfatta exekutionsbiträdesverksamhet.

Uppdelning av polischefs- och åklagartjänster

Utredningen anser det inte vara lika klart, att en renodling av polis- och åklagarfunktionerna och en koncentration av resp. arbetsuppgifter på skilda befattningshavare kan ske, eftersom arbetsuppgifterna har ett visst klart samband och på sätt och vis griper in i varandra. Följande skäl anföres av utredningen för och emot en tudelning av nuvarande polischefs- och åklagartjänster.

Skäl för en uppdelning av polischefs- och åklagartjänster. I den allmänna diskussionen har enligt utredningen gjorts gällande, att det skulle vara ägnat att garantera en starkare objektivitet hos åklagaren, om han inte befattade sig med förundersökningen. Såsom ansvarig för dennas rätta drivande kunde han befaras låta sig vid åtalsfrågans prövning subjektivt påverkas av sin ambition som undersökningsledare. En sådan inställning kunde karakterisera även det sätt, varpå han sedermera utförde talan inför domstolen.

Med nu gällande ordning kan man inte ernå den kraftkoncentration utan vilken resultatet av arbetet löper fara att fördröjas och bli mindre gott. Man riskerar en kollision av arbetsuppgifter som måste bedömas vara till avsevärd nackdel och kan antagas medföra, att endera åklagarverksamheten eller polischefsgöromålen eftersättes eller att båda verksamhetsområdena blir lidande.

Få personer torde hos sig förena fallenhet för både åklagarverksamheten och polischefsskapet. Av särskild betydelse för åklagarverksamhet är förmågan att penetrera och lösa juridiska problem av invecklad natur samt att kunna muntligen inför domstol på ett övertygande sätt framlägga den lösning som erbjuder sig. En polischef kan också komma i kontakt med problem, som för sin lösning kräver goda juridiska kunskaper, men de egenskaper som främst konstituerar en god polischef är administrativ erfarenhet, god förmåga att föra befäl samt intresse och fallenhet för att lösa personalvårdsproblem, egenskaper som inte torde vara lika betydelsefulla för en åklagare. Vid en uppdelning av funktionerna vidgas sålunda avsevärt möjligheterna till en god och riktig rekrytering av chefstjänsterna.

Beträffande landsfogdetjänsterna anför utredningen följande särskilda skäl för att åtskilja åklagar- och polischefsfunktionerna.

Landsfogdar överlåter f. n. i stor omfattning statsåklagarärenden av hög svårighetsgrad på landsfogdeassistenter och distriktsåklagare. Efter en uppdelning av åklagar- och polischefsfunktionerna skulle statsåklagare kunna

— i enlighet med gällande instruktion — i tillbörlig utsträckning från distriktsåklagare överta handläggningen av mål, som — fastän de i princip ankommer på distriktsåklagaren — genom sin omfattning eller sin särart rimligen borde handläggas av åklagare med den högre kompetensen.

Genom en uppdelning av funktionerna får man möjlighet att ordna en effektivare länspolisledning. Om det skulle befinnas önskvärt kan man också lättare inordna länspolischefen i länsstyrelsen. Man behöver inte heller ha anordningen med en befattningshavare som sorterar under två olika chefsmyndigheter.

Skäl emot en uppdelning av tjänsterna. Det har gjorts gällande, att vid ett särskiljande av polischefsuppgifterna och åklagarverksamheten med däri ingående förundersökningsledning kompetenskonflikter kan tänkas uppkomma, något som man inte behöver befara, när åklagarsysslan och polischefsskapet ligger i samma hand.

Medan det i allmänhet inte torde erbjuda någon svårighet att finna ett till storleken och arbetsbördan väl avpassat statsåklagardistrikt, förslår knappast de polisiära arbetsuppgifterna i normallänet för en renodlad länspolischef, om man ser till nu föreliggande arbetsuppgifter. En sådan länspolischef skulle visserligen kunna inordnas i länsstyrelsen och tillföras arbetsuppgifter, vilka tillsammans med dem som redan nu i polisiärt hänseende ankommer på honom skulle medge ett fullt utnyttjande av hans arbetskraft. Men en sådan anordning kunde tänkas medföra, att länspolischefen skulle bli alltför mycket engagerad som föredragande i polisärenden. Härigenom skulle man riskera att minska hans möjligheter att operativt leda polisverksamheten, något som måste anses utgöra en olägenhet och direkt motverka reformens syften.

Polisdistrikten skulle — särskilt där en större centralort saknades — få ges en betydande omfattning för att polischefen skulle bli fullt sysselsatt av polischefsuppgifter. Polisdistrikten skulle då erhålla en sådan minsta omfattning, att det löpande arbetet inom distriktet krävde en personalstyrka om minst cirka 60 man. Det skulle sålunda bli nödvändigt att tillskapa polisdistrikt av i allmänhet större omfattning än den som utredningen ansett nöjaktig för ett effektivt bedrivande av polisverksamheten. En sådan distriktsbildning skulle medföra en del olägenheter. Polischefens arbete skulle bli mera tungrott och kostnaderna för organisationen skulle ökas genom att mycken arbetstid skulle åtgå till resor. Polischefen skulle ha mindre lokalkännedom och servicen skulle överhuvudtaget lätt nog bli lidande.

En genomgående funktionsuppdelning kunde även på åklagarsidan medföra ökade kostnader, bl. a. för resor, samt andra svårigheter. Åtskillig på distriktsåklagare ankommande åtalsverksamhet är vidare av tämligen rutinmässig beskaffenhet och har ett direkt samband med polisens ordningshållande uppgift.

Utredningens ställningstagande. Synpunkten att en tudelning skulle vara ägnad att garantera en starkare objektivitet hos åklagarna anser utredningen sakna betydelse för frågan, om åklagar- och polischefsfunktionerna bör tudelas eller icke. Denna synpunkt — som på åtskilliga håll utomlands torde ha beaktats vid åklagarväsendets uppbyggnad — har icke godtagits hos oss. Man har här, främst från den utgångspunkten att förundersökningen är en del av brottmålsprocessen, icke funnit anledning underkänna åklagaren som förundersökningsledare. Åklagaren framstår tvärtom principiellt som den som har ledningen av förundersökningen. Det hävdas, att han bör aktivt delta i densamma i vart fall om ärendena är svårbedömda. I de fall då i enlighet med gällande bestämmelser i rättegångsbalken polismyndighet inlett förundersökning, skall ledningen av denna i ett visst läge övergå å åklagare, som för övrigt även dessförinnan under vissa angivna förutsättningar äger meddela anvisningar för dess rätta bedrivande. Att nu frångå principen om att åklagaren skall vara förundersökningsledare anser utredningen inte böra komma ifråga.

Övriga skäl för en tudelning av chefstjänsterna anser utredningen emellertid vara mycket starka.

De skäl, som anförts mot en tudelning, är enligt utredningen däremot av skiftande styrka. Vad som anförts om risk för kompetenskonflikter förklarar utredningen inte äga någon större bärighet. I de städer, där polischefsskap och åklagarbefattning redan ligger hos skilda personer, har uppkommande problem av hithörande slag kunnat lösas i stort sett friktionsfritt. Där samarbetet varit mindre gott har detta haft sin grund i personliga motsättningar, som rimligen inte bör tillmätas någon principiell betydelse.

De skäl mot en klyvning som hänför sig till svårigheten att väl avväga arbetsuppgifterna för en renodlad polischef anser utredningen mera välgående. Att göra länspolischefen till chef för en speciell sektion inom länsstyrelsen har utredningen inte velat förorda, då den befarat att länspolischefen inte skulle få en tillräckligt stark ställning med avseende på de ledande och övervakande polisuppgifterna. Beträffande uppdelningen på lokalplanet understryker utredningen att distrikten inte får göras större än som är praktiskt lämpligt.

Att fullständigt åtskilja polischefs- och åklagarfunktionerna skulle enligt utredningens mening vara till gagn för såväl polisverksamheten som åklagarverksamheten. Ett sådant åtskiljande anser emellertid utredningen inte vara ofrånkomligt från effektivitetssynpunkt. Av främst organisatoriska skäl förordar utredningen följande mindre radikala lösning.

Regionalplanet. De arbetsuppgifter, som f. n. ankommer på landsfogden bör där så finnes lämpligt i princip uppdelas på dels en befattningshavare, vilken som statsåklagare endast har att syssla med de regionala åklagargöromålen, dels en befattningshavare, vilken som länspolischef svarar för de polisiära göromålen. I de län, där arbetsbördan inte anses kunna

ge full sysselsättning åt en länspolischef, bibehållas landsfogdetjänsten alltså jämt odelad. Utredningen förklarar, att så till en början blir fallet i flertalet län. Utredningen har emellertid funnit, att en tudelning är närmast ofrånkomlig i Stockholms, Malmöhus och Norrbottens län, och förordar, att man på försök föranstaltar om en fullständig tudelning av ytterligare några län, där redan nu arbetsförhållandena avgjort pekar i sådan riktning. Erfarenheterna får sedan utvisa, om en sådan uppdelning varit ändamålsenlig och om anledning därför finnes att gå vidare på denna väg.

L o k a l p l a n e t. Lokala polischefsdistrikt av den storleksordning och med en polisstyrka, som skulle kräva full arbetsinsats av chefen enbart för lösande av de polisiära uppgifterna, kan enligt utredningen av praktiska skäl i övervägande antalet fall inte inrättas. I sådana fall där hinder inte möter att göra distrikten tillräckligt stora för en klyvning av chefens arbetsuppgifter eller där förhållandena rentav kräver, att sådana distrikt inrättas, bör de nämnda arbetsuppgifterna läggas på skilda befattningshavare. Utredningen har föreslagit att landet indelas i 111 polisdistrikt. Av dessa anser utredningen att ett 35-tal får sådan storlek att polischefsuppgifterna kommer att ge en befattningshavare full sysselsättning.

Skulle åklagarverksamheten i ett dylikt polischefsdistrikt till äventyrs inte förslå som arbetsuppgift för en heltidssysselsatt åklagare, torde dessa uppgifter enligt utredningen kunna på lämpligt sätt överflyttas på åklagare i annat distrikt inom länet eller vissa åklagaruppgifter överföras från sådan åklagare till komplettering av den förres verksamhet. Skulle åklagaruppgifterna ge full sysselsättning åt mer än en åklagare kan också jämkning ske, om de inte kräver full arbetsinsats av två eller flera åklagare. Det föreligger enligt utredningen heller inte något hinder för en anordning, varigenom i ett i princip uppdelat distrikt vissa begränsade åklagaruppgifter tillföres polischefen, i den mån det är förenligt med den arbetsbörda som åvilar honom, såsom t. ex. bötesmål och strafförelägganden.

Utredningen räknar sålunda med följande organisationsformer.

R e g i o n a l p l a n e t

I. Länet såsom

- a) länspolischefsdistrikt med en länspolischef
- b) statsåklagardistrikt med en statsåklagare

II. Länet såsom länspolischefsdistrikt och statsåklagardistrikt med en länspolischef, tillika statsåklagare

L o k a l p l a n e t

I. Polischefsdistrikt, tillika åklagardistrikt med en polischef, tillika åklagare

- II. a) Polischefsdistrikt med polischef
- b) Åklagardistrikt med åklagare

- III. Samma typ som II men med åklagaruppgifterna fördelade på flera åklagare, delvis eventuellt även å polischefen
- IV. Samma typ som II men med åklagaruppgifter tillagda jämväl åklagare i annat åklagardistrikt eller hämtade från annat åklagardistrikt.

Remissyttrandena

Utredningens förslag att det organisatoriska sambandet mellan polisverksamheten och exekutionsväsendet upplöses i samband med förstatligandet av dessa verksamhetsgrenar har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. De remissorgan som närmare gått in på frågan har i regel anslutit sig till de skäl som utredningen anfört för en renodling av verksamhetsgrenarna. Sålunda anser *länsstyrelsen i Kronobergs län* det vara en avgjord fördel att ärenden rörande utmätning och exekution överföres till särskilda befattningshavare. I en del distrikt har enligt *länsstyrelsen* redan inrättats särskilda exekutionsbiträdestjänster, vilket varit till fördel för indrivningsverksamheten inom distriktet. *Lagberedningen* finner det lämpligt att i huvudsak på föreslaget sätt skilja exekutionsverksamheten från polisverksamheten och lägga den på särskilda befattningshavare. Hänsyn måste dock enligt lagberedningen tagas till lokala förhållanden, t. ex. i glest befolkade trakter i Norrland.

Att i den utsträckning utredning föreslagit upplösa det organisatoriska sambandet mellan polisverksamheten och åklagarväsendet tillstyrkes eller lämnas utan erinran av det stora flertalet remissorgan, däribland de flesta länsstyrelser. Sålunda har förslaget godtagits av bl. a. *polisväsendets organisationsnämnd, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs och Västerbottens län. Länsstyrelsen i Jönköpings län* framhåller, att ju mindre antal renodlade i förhållande till antalet icke renodlade lokaldistrikt som inrymmes i ett regionaldistrikt desto större anledning föreligger att bevara regionalledningen odelad och vice versa. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* understryker vikten av att separationen av polis- och åklagarfunktionerna kan aktualiseras allt efter som praktiska och organisatoriska förhållanden så motiverar.

Ett stort antal remissinstanser ansluter sig emellertid inte till en så begränsad uppdelning av polischefs- och åklagarfunktionerna som utredningen föreslagit utan förordar antingen en fullständig uppdelning eller en uppdelning i större utsträckning än vad utredningen föreslagit. Denna inställning till förslaget redovisas av bl. a. *justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kronobergs och Västernorrlands län, föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfiskaler, Sveriges stadsfiskaler, Sveriges polismästare och Sveriges*

2* — Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 148

poliskommissarier, svenska polisförbundet, Sveriges juristförbund, tjänstemännens centralorganisation, landsfogdarna i Östergötlands, Gotlands och Norrbottens län, flertalet landsfiskaler, 6 poliskammare, 10 åklagarmyndigheter och 15 stadsfiskaler. Flertalet av dessa remissorgan uttalar sig för en tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna såväl i samtliga län som i samtliga polisdistrikt.

Riksåklagarämbetet erinrar om att de arbetsuppgifter, som enligt gällande rättegångsordning åvilar åklagarna, är mycket arbetskrävande och att det därför är av vikt att åklagarna icke genom polischefsgöromål betages möjligheterna att i tillräcklig utsträckning ägna sig åt åklagargöromålen. Ämbetet understryker också, att en åklagare, som måste ägna en avsevärd tid åt polischefsgöromål, icke kan förväntas förvärva eller uppehålla den åklagarerfarenhet och juridiska skicklighet, som krävs för att han på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra kvalificerade åklagaruppgifter. Den nuvarande sammankopplingen av åklagar- och polischefsuppgifter måste från dessa synpunkter anses innebära en svår belastning för åklagarväsendet.

I fråga om angelägenheten av att tudela landsfogdetjänsterna anför ämbetet vidare.

Landsfogdarna, vilka i sin egenskap av statsåklagare ha ansvaret för och ledningen av åklagarväsendet i länen, ha under de år som gått efter rättegångsreformens genomförande i sin egenskap av länspolischefer tillförts en mångfald uppgifter i fråga om trafikövervakning, polisrekrytering m. m. samtidigt som allt större krav ställts på dem såsom statsåklagare. På grund av den ökade arbetsbörda, som sålunda kommit att åvila landsfogdarna, har det visat sig nödvändigt att i icke ringa utsträckning ställa arbetsbiträde till deras förfogande. Sålunda ha numera i 10 län inrättats tjänster såsom biträdande landsfogde och i 12 län tjänster såsom fast placerad landsfogdeassistent, varjämte i mån av behov av ytterligare biträdeshjälp åt landsfogdarna och tillgång på personal s. k. ambulerande landsfogdeassistenter hänvisats att tjänstgöra hos landsfogdarna. Av olika skäl ha tydligen hinder förelegat att å den biträdande personal, som ställts till landsfogdarnas förfogande, överflytta länspolischefsgöromål. Ökningen av landsfogdarnas länspolischefsuppgifter har därför medfört att statsåklagargöromålen i betydande omfattning överlämnats åt biträdande landsfogdar eller landsfogdeassistenter eller delegerats å distriktsåklagare. Den utveckling i fråga om statsåklagargöromålens handhavande, som sålunda ägt rum, har ingivit ämbetet allvarliga betänkligheter.

Ämbetet framhåller, att också distriktsåklagare har att handlägga åklagaruppgifter, som ställer stora krav på åklagarerfarenhet och juridisk skicklighet. Om som utredningen föreslagit polisdistrikten avsevärt utvidgas, torde enligt ämbetet olägenheterna från åklagarsynpunkt av sammankoppling på lokalplanet av åklagar- och polischefsuppgifter komma att bli än mera uttalade än f. n. Enligt ämbetets mening kan de skäl av organisatorisk art, som utredningen ansett utgöra ett hinder mot en uppdelning av de kombinerade tjänsterna, icke tilläggas den avgörande betydelse, som utredningen tillmätt dem.

Om hänsyn tages till de samlade arbetsuppgifter av polisiär natur, som enligt utredningens förslag skall ankomma på länspolischeferna, anser ämbetet, att dessa uppgifter i det övervägande antalet län kommer att bereda dem full sysselsättning. Om så icke skulle bli fallet i något län, torde svårigheter icke möta att inom länsstyrelsen bereda länspolischefen det tillskott av arbetsuppgifter, som anses erforderligt. Att länspolischefen i viss omfattning anlitas inom länsstyrelsen kan enligt ämbetet icke rimligen behöva inverka menligt på hans möjligheter att operativt leda polisverksamheten i länet. Även andra utvägar, som t. ex. att på länspolischefen överföra civilförsvarsgöromål, är tänkbara för att åstadkomma en komplettering av länspolischefens arbetsuppgifter. Ämbetet kan sålunda icke finna något avgörande hinder av organisatorisk art föreligga mot en uppdelning av landsfogdetjänsterna.

Vid en fullständig funktionsuppdelning på lokalplanet, torde enligt ämbetet polischefens arbetsbörda kunna regleras genom större eller mindre tilldelning av biträdande personal i chefsställning. Vissa jämkningar av den föreslagna distriktsindelningen i syfte att åstadkomma större distrikt torde vidare kunna ske utan några mera framträdande olägenheter. Möjligheten att åstadkomma en differentiering av åklagaruppgifterna efter målens svårighetsgrad och befattningshavarnas kompetens blir enligt ämbetet större, om man erhåller en åklagarorganisation, inom vilken befattningshavarna är enbart åklagare.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter om icke i större — kanske betydligt större — utsträckning än utredningen räknat med arbetskraftsbehovet för polis- och åklagargöromålen inom ett distrikt redan nu, på såväl läns- som lokalplanet, kräver en insats av två kvalificerade befattningshavare, i vilket fall tjänsteuppgifterna naturligen bör skiljas åt.

Svea hovrätt finner det särskilt betänkligt att tjänsterna förenas på länsplanet och anför.

På grund av de alltmera växande krav som ställs på cheferna för länens polisverksamhet ha landsfogdarna numera allt mindre tid att ägna sig åt statsåklagaruppgifterna. Det finns vidare risk för att en landsfogde, som i väsentlig utsträckning måste syssla med polisverksamheten får svårt att upprätthålla och förkovra sin juridiska skicklighet. Den alltmer komplicerade brottsligheten ställer ofta överåklagarna inför svårbedömda rättsliga problem. Under dessa förhållanden är det uppenbarligen mycket otillfredsställande ur rättsvårdens synpunkt, att dessa krävande uppgifter icke handläggas av en högt kvalificerad och erfaren åklagare som odelat kan ägna sig åt dem utan i stor utsträckning överlämnas till biträdande landsfogde, landsfogdeassistent eller distriktsåklagare.

Hovrätten ifrågasätter vidare, om organisatoriska och lokala hänsyn verkligen motiverar den återhållsamhet, som utredningen visat ifråga om en uppdelning av tjänsterna på det lokala planet.

Göta hovrätt förklarar sig kunna godtaga den föreslagna uppdelningen av

tjänsterna på det lokala planet men anser det icke försvarligt att låta organisatoriska hinder på polisväsendets område hindra en reform på det regionala planet vilken från rättsskipningens synpunkt är mycket angelägen. Hovrätten förutsätter, att länspolischefens arbetsuppgifter kommer att öka i ett förstatligat polisväsende. Om de likväl inte skulle förslå, bör det enligt hovrätten övervägas att tillägga länspolischefen andra uppgifter på näraliggande områden av länsstyrelsens ämbetsförvaltning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge förordar att man tar tillfället i akt och skapar en helt självständig åklagarorganisation. Att åklagaren såsom förundersökningsledare enligt rättegångsbalken kan ha ett nära samarbete med kriminalpolisen, ge denna direktiv för utredningsarbetets bedrivande, fatta beslut om användande av tvångsmedel etc. är enligt hovrätten något helt annat än att såsom polischef syssla med den direkta arbetsledningen, handlägga personal- och rekryteringsfrågor och dylikt. Hovrätten anser det i hög grad önskvärt att dessa uppgifter åtskiljes. I fråga om de organisatoriska svårigheter, som utredningen berört, pekar hovrätten på utvägen att göra länet till polisdistrikt — fränsett sådana fall då det finns anledning att fränskilja en särskilt stor stad till eget polisdistrikt. Man får då enligt hovrätten ha en länspolischef med en tillräcklig stab vid sin sida men får å andra sidan icke plats för alla nuvarande polismästare. Det lokala chefskapet får under länspolischefens direkta ledning utövas av polisbefäl i olika grader beroende på den lokala polisstyrkans omfattning.

Hovrätten för Västra Sverige beklagar, att utredningen icke funnit det möjligt att föreslå en fullständig klyvning av åklagar- och polis chefsuppgifterna på länsplanet, och uttalar att det, med de ständigt ökade arbetsuppgifter som ankommer på länsstyrelserna, borde vara möjligt att — under en övergångsperiod till dess polisuppgifterna hunnit växa så att de kräver en befattningshavares hela arbetstid — tillföra länspolischefen andra med polisverksamheten besläktade administrativa uppgifter, t. ex. på civilförvarsområdet. Den föreslagna organisationen på det lokala planet anser sig hovrätten tills vidare kunna godtaga.

Om ett antal mindre distrikt måste inrättas, borde det enligt *hovrätten för Nedre Norrland* icke vara otänkbart att — hellre än att pålägga polischefen åklagaruppgifter — låta honom utöver det egentliga chefskapet fullgöra vissa åligganden, som eljest skall ankomma på underordnat polisbefäl, i den utsträckning så kan vara nödvändigt för att erhålla full arbetsinsats. Beträffande den regionala organisationen håller hovrätten före, att det även här skulle vara till fördel om polis- och åklagarverksamheten kunde särskiljas. Av utredningen åberopade skäl mot en sådan ändring finner hovrätten inte övertygande. Hovrätten framhåller, att utredningen föreslagit att flera län skall bestå av endast tre polisdistrikt och Gotlands län av endast ett, och ifrågasätter nödvändigheten av att åtminstone i dylika fall ha både distriktpolischef och länspolischef. I den mån ledning av

distriktpolischefernas arbete erfordras på länsplanet, borde detta enligt hovrätten kunna ordnas genom att nämnda befattningshavare direkt underställdes landshövdingen.

Hovrätten för Övre Norrland anser, att det från rättskipningens synpunkt skulle vara en vinst om en tudelning komme till stånd såväl på det lokala som på det regionala planet och hänvisar till möjligheten att vidga länspolischefens uppgifter, t. ex. genom ökade uppgifter inom civilförsvaret.

Överståthållarämbetet ifrågasätter, om icke i vart fall polischeferna med hänsyn till de föreslagna polisdistriktens storlek kommer att bli mer än väl arbetsförsörjda utan åklagaruppgifter. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasätter också, om icke en fullständig funktionsuppdelning borde genomföras på det lokala planet och i princip även på det regionala planet, där dock det låga befolkningstalet i vissa län kan tänkas efter en på angivet sätt verkställd uppdelning av arbetsuppgifterna skapa sysselsättningsproblem och därför göra undantag från uppdelningsprincipen motiverad. *Länsstyrelsen i Uppsala län* förutsätter, att länspolischefen i de flesta län kommer att bli fullt sysselsatt med polisärenden, och anser att han såvitt möjligt icke bör givas dubbelställningen av länspolischef och statsåklagare. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* hyser den uppfattningen, att statsåklagartjänsten och länspolischefskapet kräver en personlig aktiv insats av sin utövare och att en befattningshavare därför inte kan klara båda dessa sysslor, även om han har kvalificerade medhjälpare. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* menar, att utredningen har underskattat polischefsuppgifternas omfattning i den nya organisationen och att det därför torde bli nödvändigt att inrätta renodlade polischefstjänster i större utsträckning än utredningen tänkt sig. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* förordar en tudelning på såväl regional- som lokalplanet så långt detta av administrativa skäl över huvud är möjligt.

Föreningen Sveriges häradshövdingar anser, att de nuvarande landsfogdetjänsterna så gott som undantagslöst borde delas i en länspolischef- och en statsåklagarbefattning. Föreningen konstaterar med beklagande att åtskilliga lantdomare sällan och några icke alls fått se ordinarie landsfogden i aktion i mål, där åtals utförande instruktionsmässigt ålegat denne. Föreningen befarar att inom ett förstatligt polisväsende ärenden rörande polisväsendet i betydligt större omfattning än f. n. kommer att kräva handläggning av länspolischeferna. Detta i sin tur måste medföra att landsfogden i fortsättningen blir än mera sällsynt som åklagare vid häradsrätterna. Mot en sådan utveckling inlägger föreningen en bestämd gensaga. Föreningen anser att en tudelning bör genomföras även på det lokala planet. *Föreningen Sveriges stadsdomare* framhåller också angelägenheten av att i möjligaste mån tillskapa tjänster med renodlade antingen polisiära eller åklagargöromål.

Föreningen Sveriges polismästare finner det vara önskvärt att polis-

distrikt utformas som ett ändamålsenligt arbetsområde för en utan åklagaruppgifter heltidssysselsatt polischef. Erfarenheten visar att en kombination av polischefs- och åklagaruppgifter leder till att den ena uppgiften blir eftersatt. *Svenska polisförbundet* anser, att polis- och åklagarfunktionerna bör skiljas åt och att en sådan reform skulle i hög grad gagna både polistjänsten och åklagarverksamheten. *Tjänstemännens centralorganisation* och *föreningen Sveriges poliskommissarier* förordar också, att polis- och åklagarväsendet tudelas.

Föreningen Sveriges stadsfiskaler förordar en längre gående uppdelning på lokalplanet än utredningen tänkt sig. Uppdelning bör endast underlåtas i distrikt, som av skilda anledningar fått så ringa omfattning, att polischefs- och åklagargöromålen kan samlas på en hand. På det regionala planet förordar föreningen en tudelning av landsfogdetjänsterna över hela linjen.

Föreningen Sveriges landsfiskaler anser att polischefskapet i princip bör vara förenat med åklagaruppgifter, men förordar trots detta att en tudelning på lokalplanet kommer till stånd i flera polisdistrikt än vad utredningen föreslagit. Föreningen yttrar bl. a.

Erfarenheterna från den nuvarande landsfiskalsorganisationen torde ge vid handen, att därest gränsen för formell delning av tjänsterna sättes så högt som utredningen uttalat, en uppdelning av polischefs- och åklagaruppgifterna i praktiken ändock kommer att ske på ett långt tidigare stadium, genom att åklagaruppgifterna överlåtes på underordnade befattningshavare. Vid en uppdelning enligt utredningens riktlinjer kan under alla förhållanden befaras, att endera arbetsuppgiften kan komma att eftersättas i förhållande till den andra. Delegation av polismyndighetsuppgifter på underordnade polismän måste enligt styrelsens mening ske med stor försiktighet. Polispersonalen har icke den utbildning, som krävs för behandling av flertalet polismyndighetsärenden. Det förtjänar påpekas, att många av de nuvarande polismyndighetsärendena tills helt nyligen handlagts av länsstyrelserna. Delegation till polisbefäl av vissa ärendegrupper torde för övrigt endast till mindre del kunna minska polischefens arbetsbörda.

Praktiskt taget samtliga de *landsfiskaler och landsfiskalsföreningar*, som ansett en längre gående uppdelning på lokalplanet böra ske än utredningen föreslagit, har uttalat sig i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts av föreningen Sveriges landsfiskaler. Man anser sålunda, att utredningen underskattat omfattningen av den lokala polischefens arbetsbörda, och förordar uppdelning vid en lägre gräns än den av utredningen föreslagna.

Det föreligger enligt *Sveriges juristförbund* inte något avgörande hinder mot att i betydligt större omfattning än utredningen angivit tillskapa polisdistrikt av sådan storlek, att polisärendena ger polischefen full sysselsättning. I de enstaka fall, där polischef på grund av otillräckliga arbetsuppgifter bör ha befattning med åklagargöromålen, bör detta såvitt möjligt inskränka sig till sådana fall, där samtliga polischefs- och åklagaruppgifter kan samlas hos samma befattningshavare.

Enligt *landsfogden i Östergötlands län* lär det så småningom bli nödvän-

digt att genomföra funktionsuppdelning på det regionala planet inom samtliga de län, som f. n. har biträdande landsfogde. Landsfogden avvisar möjligheten att landsfogdarna tilldelas ytterligare kvalificerad personal för att undvika en tudelning. Det främsta skälet för landsfogdens ståndpunkt är, att såväl statsåklagartjänsten som länspolischefskapet kräver en personlig aktiv insats av sin utövare. Utvecklingen i de största och större polisdistrikten har lett till en uppdelning av polis- och åklagarväsendet. Lämpligheten av denna funktionsuppdelning kan enligt landsfogden icke ifrågasättas.

Landsfogden i Gotlands län förklarar, att utredningens förslag blivit en halvmesyr genom att det icke avser en fullständig skilsmässa mellan polisväsendet och åklagarväsendet. Landsfogden föreslår, att länspolischefsbefattning förenas med polismästartjänst i residensstadsdistrikt, varigenom en renodlad länspolischef skulle kunna beredas full sysselsättning. *Poliskammaren i Stockholm* har anfört liknande synpunkter.

De *stadsfiskaler och åklagarmyndigheter*, som haft invändningar mot utredningens förslag, anser i allmänhet, att en fullständig tudelning bör ske. Som skäl för sitt ställningstagande åberopar de i första hand det förhållandet, att åklagarverksamhet och polischefsskap är två var för sig så krävande uppgifter, att de inte lämpligen kan fullgöras av en och samma person. De synpunkter som redovisas överensstämmer i stort sett med vad som anförts av riksåklagarämbetet.

Några remissinstanser har uttalat sig om den ungefärliga storlek av ett polisdistrikt som enligt deras mening motiverar en tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna. Sålunda framhåller *poliskammaren i Hälsingborg*, att om distrikten göres så stora, att personalkadern blir omkring 50 man, måste polischefen befrias från alla åklagaruppgifter. Även beträffande mindre distrikt bör regeln vara, att polischefen endast i undantagsfall belastas med åklagaruppgifter. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* anser, att en personalstyrka på 40—50 man icke sällan bör vara tillräckligt underlag för en renodlad polischefstjänst. *Landsfogden i Norrbottens län* anser 30—40 man vara tillräckligt, i varje fall i Norrbottens län. *Landsfiskalen i Mölndals distrikt* nämner storleksordningen 35—40 man. *Poliskammaren i Luleå* anger en polisstyrka av 30 man och *landsfiskalen i Arvidsjaurs distrikt* 20—30 man. *Poliskammaren i Örebro* förordar en tudelning i 98 av de föreslagna distrikten och en särskild prövning beträffande de återstående 13.

Ett antal remissinstanser avstyrker en uppdelning av tjänsterna på länsplanet. Denna uppfattning redovisas av bl. a. *statspolisintendenten*, *föreningen Sveriges landsfogdar*, *flertalet av landsfogdarna* samt *länsstyrelserna i Älvsborgs, Jämtlands och Norrbottens län*.

Statspolisintendenten uttalar som sin uppfattning att det erfarenhetsmässigt visat sig vara av värde att inom länsinstansen ha en befattningshavare, som representerar såväl polis- som åklagarväsendet med möjlighet att samordna de många verksamhetsgrenarnas mången gång olika

ändamål och intressen. De polisiära arbetsuppgifter som kommer att åvila länspolischefen torde icke — bortsett möjligen från de första åren efter förstatligandet — ge denne full sysselsättning. Icke heller utredningens förslag om att knyta länspolischefen såsom föredragande till länsstyrelsen torde medföra en sådan ökning av arbetsuppgifterna som kan motivera en tudelning av åklagar- och polischefstjänsterna under förutsättning att utredningens förslag om förstärkning av länsstyrelse och länspolis chefs kansli med kvalificerad arbetskraft genomföres. I de fall landsfogden icke tillfredsställande kan hinna sköta uppgifterna som både statsåklagare och länspolis chef bör i stället för tillskapande av nya befattningshavare i hög löneställning nuvarande system med tillskott av medhjälpare i mån av behov allttjämt utnyttjas. Även resekostnadssynpunkter talar mot en uppdelning av ifrågavarande tjänster. När landsfogden i egenskap av statsåklagare företager resor i länet kan han vid kontakten med polischeferna även i viss omfattning handlägga spörsmål, som ligger inom området för hans verksamhet som länspolis chef.

Föreningen Sveriges landsfogdar framhåller, att polis- och åklagarverksamheten synes ha sådant samband — bl. a. genom åklagarens ställning som förundersökningsledare i brottmål — att det från många synpunkter framstår som värdefullt att funktionerna är samordnade på ledningsplanet. I de fall, då en funktionsuppdelning redan skett på lokalplanet mellan polis- och åklagarsidan, har detta enligt föreningen icke sällan lett till arbetsstörande kompetenskonflikter och andra svårigheter, som menligt inverkat på effektiviteten i arbetet. Men landsfogdens ställning såsom både chefsåklagare och polischef på länsplanet har gjort det möjligt för landsfogden att ingripa i utjämnande och samordnande syfte. Om en funktionsuppdelning kommer att verkställas i ytterligare ett antal distrikt på lokalplanet, torde nämnda svårigheter komma att öka. Det är därför enligt föreningen angeläget att låta länspolis chefsskapet och statsåklagarfunktionen sammanlöpa i en myndighet för lösande av de problem som torde kunna emotes på grund av tudelningen på lokalplanet. Föreningen understryker vidare att, om en viss uppdelning på regionalplanet sker, i vissa län såväl odelade som delade chefer på lokalplanet kommer att lyda under delade regionalchefer och i vissa andra län såväl odelade som delade chefer på lokalplanet under odelade regionalchefer. En sådan organisation, som i sig rymmer fyra olika varianter, anser föreningen i många avseenden utgöra en grund för förvecklingar av hittills okända slag.

De problem som särskilt yppat sig i de större länen torde enligt föreningen kunna lösas genom att för landsfogdens uppgifter tillskapas en för varje län tillräckligt stark personalorganisation, varvid såväl polis- som åklagarsidan tillgodoses med kvalificerade befattningshavare i erforderlig omfattning.

Vid övervägande av ledningsfrågorna på regionalplanet bör man enligt

föreningen även beakta att de regionala statliga myndigheterna på samtliga områden är organisatoriskt sett enhetligt utformade oberoende av länens storlek och arbetsuppgifternas mångfald. Det synes således icke inom något förvaltningsområde ha tillgripits den lösningen att i vissa regionala områden uppgifterna inom en myndighet fördelats mellan två från varandra helt fristående organ, som tillskapats för att lösa var och en sina skilda uppgifter, under det att i övriga regionala områden de samlade uppgifterna kvarhållits hos den ursprungliga myndigheten.

De synpunkter som utvecklats i landsfogdeföreningens yttrande återkommer i de yttranden, som avgivits av de *landsfogdar* och *länsstyrelser*, som anser att tjänsterna bör vara förenade på länsplanet. Vissa ytterligare skäl för ett avstyrkande av utredningens förslag i denna del redovisas bl. a. av landsfogdarna i Stockholms och Västernorrlands län.

Landsfogden i Stockholms län yttrar.

För försiktighet i tudelningsfrågan å regionalplanet talar även att utredningsförslaget i övrigt innebär så stora förändringar jämfört med nu att det knappt är möjligt att förutse de anspråk som i framtiden komma att ställas å länspolischefen personligen. Härutinnan märkes — förutom det ändrade huvudmannaskapet — de större polisdistrikten, tillkomsten av ett centralorgan och förstärkningen av landsfogdens personalorganisation. Härtill kommer möjliga och förutsatta förändringar i fråga om kompetensregleringen statsåklagare gentemot distriktsåklagare. Svårigheter med rekryterings- och vikariatsfrågornas lösning tala också — med större tyngd än å lokalplanet — mot en uppdelning å regionalplanet.

Landsfogden i Västernorrlands län framhåller bl. a.

Först anmäler sig frågan om rekryteringen av »rena» polischefstjänster. Utredningen har icke närmare berört denna fråga men synes ha förutsatt, att åtminstone länspolischeferna skola vara jurister med åklagarutbildning. Då man strävar efter att höja den enskilda polismannens kompetens har man väl knappast avsett att sänka polischefens. Om man därför utgår från, att en polischef i regel även bör vara väl utbildad och erfaren i åklagargöromål, något som — åtminstone såvitt gäller länspolischeferna — förefaller vara av betydelse för rättssäkerheten, frågar man sig hur det skall vara möjligt att rekrytera dessa tjänster om en fullständig delning sker med två skilda karriärer. I sistnämnda fall torde man nämligen löpa allvarlig fara att så småningom tappa bort ena sidan och den risk för kompetenskonflikter, som utredningen nu med visst fog bagatelliserar, kan bli ett besvärande problem — oavsett de allvarliga olägenheterna i övrigt av en sådan utveckling.

Äsyftar man en gemensam grundrekrytering för polischefer och åklagare uppstår frågan hur man tänkt sig att aspiranterna skola få tillräcklig erfarenhet av båda verksamhetsgrenarna, då vid en delning befattningshavarna knappast vare sig få eller kunna tjänstgöra för varandra.

Vidare skulle arbetsförhållandena för båda verksamhetsgrenarna bli mera låsta och stela. Vid odelade tjänster är det relativt lätt att — även om befattningshavarna i princip syssla med var sina speciella göromål — disponera om personalen vid behov, t. ex. akut arbetsbelastning inom ett område, semestrar, tjänstledigheter och liknande. Ett system med delade tjäns-

ter skulle efterhand leda till, att varje verksamhetsområde finge hålla sig med egna befattningshavare för förstärknings- och vikariatstjänstgöring, vilket icke minst ur ekonomisk synpunkt framstår som föga rationellt.

I fråga om tudelning av polischefs- och åklagarfunktioner på lokalplanet förordar *länsstyrelserna i Älvsborgs och Jämtlands län* en mindre långt gående tudelning än den utredningen föreslagit. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser, att om polischef-åklagare befrias från exekutionsgöromålen och får tillgång till personal med sådan kompetens, att den självständigt kan anförtros även mera kvalificerade uppgifter, torde det som regel vara möjligt att tillskapa polisdistrikt av den storleksordning, som utredningen i princip förordat, utan att polischefs- och åklagarfunktionerna behöver åtskiljas. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* hävdar, att någon generell uppdelning inte bör eftersträvas, och förklarar, att det inte föreligger någon anledning att tillskapa stora distrikt i syfte att möjliggöra en sådan uppdelning.

Departementsberedningen

På grund av den kritik, som i remissyttrandena riktas mot polisutredningens förslag i den del detta avser frågan om tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna, har denna gjorts till föremål för fortsatt utredning under beredningen av polisreformen inom departementet.

Utredningen har förklarat, att ett fullständigt åtskiljande av polischefs- och åklagarfunktionerna skulle vara till gagn för såväl polisverksamheten som åklagarverksamheten, men hävdar, att det inte är ofrånkomligt från effektivitetssynpunkt att åtskilja funktionerna över hela linjen. Utredningen har i tudelningsfrågan riktat sin uppmärksamhet närmast på spörsmålet, huruvida de arbetsuppgifter av polisiär art, som enligt utredningen bör ankomma på polischef, kommer att efter omorganisationen sysselsätta minst en man. Utredningen har ansett sig kunna konstatera, att detta oftast inte blir fallet vare sig på länsplanet eller på lokalplanet. Till grund för utredningens bedömande härvidlag har legat vissa av utredningen infordrade uppgifter om hur arbetstiden under 1960 fördelat sig på skilda arbetsuppgifter för här avsedda befattningshavare på såväl lokalplanet som länsplanet.

På länsplanet skulle en tudelning enligt utredningen med säkerhet behöva ske i Stockholms, Malmöhus och Norrbottens län. Utredningen har därutöver förordat, att man på försök gör en fullständig uppdelning av länspolischefs- och statsåklagarfunktionerna i ytterligare några län. Erfarenheterna av denna försöksverksamhet skulle sedan visa, om det fanns anledning att gå vidare på denna väg. Beträffande lokalplanet har utredningen uppgivit, att en styrka på cirka 60 man erfordras för att en polischef skall vara helt sysselsatt med polischefsuppgifter. Enligt de av utredningen föreslagna principerna för en ny polisdistriktsindelning skulle polisdistrik-

ten bli större än f. n. Antalet polisdistrikt skulle minska från 585 till 111. Trots detta skulle antalet polismanstjänster i ett 20-tal distrikt komma att understiga 20 och personaluppsättningen i övrigt bli sådan, att renodlade polischefstjänster skulle komma i fråga i endast ett 35-tal distrikt. I de övriga distrikten borde enligt utredningen polischefskapet förenas med åklagarverksamhet.

Ser man tudelningsfrågan från åklagarverksamhetens synpunkt torde det vara klart, att en tudelning kan motiveras i betydligt större utsträckning än utredningen föreslagit från sina utgångspunkter. I detta sammanhang bör nämnas att utredningen utgått från att en eller flera åklagare måste knytas till många av de nya polisdistrikt, där polischefen med polischefskapet skulle förena åklagarverksamhet. Flera remissorgan, bl. a. riksåklagarämbetet, har ansett en tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna vara angelägen för att en effektivt verkande åklagarorganisation skall kunna åstadkommas. Vill man driva tudelningen längre än utredningen föreslagit eller uppnå en fullständig tudelning, uppstår dock frågan vilka arbetsuppgifter som, med fasthållande av effektivitetskravet, bör läggas på polischef på regional- och lokalplan. De arbetsuppgifter som utredningen ansett böra ankomma på polischef skulle — som utredningen funnit — i många fall vara otillräckliga. Man måste alltså söka delvis andra lösningar än dem utredningen förordat.

Polischefens arbetsuppgifter

Länsplanet. Utredningen har diskuterat möjligheten att inordna läns-polischefen i länsstyrelsen under landshövdingens direkta chefskap som chef för en nyinrättad sektion för polisärenden. Detta alternativ har utredningen emellertid förkastat, då den befarat att länspolischefen inte skulle få en tillräckligt stark ställning. Därvid tycks utredningen ha utgått från att länspolischefen inte skulle kunna handla självständigt i operativt hänseende vid en sådan organisation. Utredningen föreslår i stället, att läns-polischefen skall vara i princip fristående från länsstyrelsen men knytas till länsstyrelsen som föredragande efter förebild av vad som f. n. gäller för vägdirektör. Länsstyrelserna och länspolischefernas kanslier bör enligt utredningen i samband med omorganisationen tillföras ytterligare arbetskraft. Vid landskanslierna bör en arbetsdetalj för polisväsendet inrättas, och vid länspolischefskanslierna bör som biträde vid fullgörande av läns-polischefsgöromålen anställas en administrativ kraft med lämpliga kvalifikationer, exempelvis sådana som nu erfordras för anställning inom landsfiskalskarriären. Utredningens förslag medför i viss utsträckning en dubbelorganisation med två kanslier, dubbel diarieföring, remissförfarande mellan länsstyrelsen och länspolischefen och behov av mer biträdespersonal.

Skiljes statsåklagarverksamheten från länspolischefsuppgifterna, kan

länspolischefen inordnas i länsstyrelsen utan större svårighet. Att inordna de nuvarande landsfogdarna i länsstyrelserna stöter på stora svårigheter med hänsyn till att landsfogdarna också är åklagare och i denna egenskap lyder under riksåklagarämbetet. Placeras en renodlad länspolischefstjänst i länsstyrelsen kan innehavaren av tjänsten beredas andra polisiära arbetsuppgifter än dem som nu ankommer på landsfogde.

Efter ett förstatligande måste på länsplanet handläggas ett stort antal ärenden av polisiärt slag, såsom polisverksamhetsfrågor, frågor om personalledning, utbildning, personalvård, m. m., lokal- och utrustningsfrågor, kontroll-, tillsyns- och informationsfrågor, frågor om registerföring och statistik, avlöningsfrågor m. m. Dessa ärenden handlägges nu i allmänhet på länsstyrelsernas allmänna sektioner, i den mån de inte ankommer på landsfogdarna. På de allmänna sektionerna behandlas även frågor om tillstånd att in- och utföra vapen och ammunition, om handel med skjutvapen samt utlänningsärenden m. m. Hinder skulle i och för sig inte föreligga att i länsstyrelsen föra samman handläggningen av flertalet här angivna slag av ärenden under länspolischefen.

Det torde inte stöta på några formella eller praktiska svårigheter att ge länspolischefen en självständig ställning i operativt hänseende, även om han inordnas i länsstyrelsen. Länspolischefen skulle genom föreskrift i länsstyrelseinstruktionen kunna tillförsäkras en sådan ställning. Genom en sådan bestämmelse skulle man undanröja den oklarhet i kompetenshänseende som f. n. råder mellan landsfogden och länsstyrelsen som länets högsta polismyndighet. Länsstyrelsen skulle i princip besluta i de rent administrativa polisärendena. Då länspolischefens främsta uppgift måste vara att svara för den operativa ledningen av polisverksamheten inom länet, borde han i mån av behov erhålla kvalificerat biträde för handläggningen av de administrativa ärenden, som skulle ankomma på honom.

Beträffande Gotlands län, som enligt utredningen skulle bestå av ett enda polisdistrikt, finnes inte utrymme för en särskild länspolischef. Där får man tänka sig en speciell organisation. I övrigt finns förutsättningar för en fullständig renodling av länspolischefsuppgifterna.

Lokalplanet. I remissyttrandena har föreslagits att lokal polischef icke i något fall skall handha åklagaruppgifter utan åläggas uppgifter som enligt utredningen eljest skulle ankomma på underordnat polisbefäl, i den utsträckning så kan vara nödvändigt för att erhålla full arbetsinsats.

Inom polisväsendets organisationsnämnd har nyligen uppgjorts ett förslag till lokal polisorganisation i de tre län, som nämnden detaljstuderat för utredningens räkning, nämligen Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län. I förslaget har en tudelning av polischef- och åklagaruppgifterna skett över hela linjen. I den mån de arbetsuppgifter utredningen ansett böra ankomma på polischef bedömts inte kräva full arbetsinsats har polischefen tillagts kommissarieuppgifter. Härigenom blir det möjligt att

även i distrikt med relativt liten polisstyrka bereda polischefen full sysselsättning med enbart polisuppgifter.

Sammanfattningsvis kan sålunda konstateras att det är möjligt att, om man ser enbart till polisverksamheten, genomgående avskilja åklagaruppgifterna från polischefstjänsterna på såväl regional- som lokalplanen.

Möjligheterna att genomföra en tudelning av polischefs- och åklagaruppgifterna skulle därför — om man håller fast vid utredningens förslag att polisdistriktet skall utgöra åklagardistrikt och länet statsåklagarens verksamhetsområde — helt bero av svaret på frågan om åklagarverksamheten inom länen resp. de föreslagna distrikten kan organiseras rationellt vid en fullständig tudelning.

Åklagarens arbetsuppgifter

Länsplanet. Enligt de uppgifter utredningen infordrat angående hur arbetstiden fördelar sig på polischefsgöromål och åklagarverksamhet för landsfogdar, biträdande landsfogdar och fasta landsfogdeassistenter sysselsättes mindre än en arbetskraft med åklagarverksamhet endast i Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Kronobergs, Hallands och Jämtlands län. Erinras må emellertid att i årets statsverksproposition föreslagits att en tjänst som fast landsfogdeassistent inrättas i Hallands län på grund av fortsatt arbetsansvällning samt att utöver den åklagarpersonal, som redovisats i nämnda uppgifter, inom landsfogdeorganisationen f. n. tjänstgör tolv ambulerande landsfogdeassistenter. Av dessa assistenter är en numera avsedd för stadigvarande tjänstgöring i Södermanlands län.

Riksåklagarämbetet har i en den 29 januari 1962 daterad promemoria framhållit, att statsåklagargöromålen i länen i dagens läge är av sådan omfattning att de bereder en befattningshavare full sysselsättning i 20 län. Beträffande tre av de återstående fyra länen, nämligen Uppsala, Kronobergs och Jämtlands län, ifrågasätter ämbetet om inte — därest möjlighet förelåg för landsfogden att utöva statsåklagarverksamheten på sätt som är avsett — statsåklagargöromålen skulle bereda honom full sysselsättning.

En tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna i samtliga län utom Gotlands torde alltså få anses vara motiverad med hänsyn till den arbetsinsats som i dagens läge krävs för fullgörandet av åklagarfunktionen på länsplanet. Beträffande Gotlands län har utredningen föreslagit, att länet skall utgöra ett enda polisdistrikt och därmed också åklagardistrikt. Förhållandena i detta län kommer alltså att bli speciella, om utredningens förslag genomföres.

Lokalplanet. Av utredningen infordrade uppgifter angående arbetstidens fördelning på olika verksamhetsgrenar på det lokala planet avser bl. a. samtliga ordinarie, extra ordinarie och biträdande landsfiskaler samt stadsfiskaler med polischefsgöromål. Ett studium av dessa uppgifter visar, att avsevärt mer än en arbetskraft kommer att i de allra flesta fall åtgå

för fullgörandet av åklagarverksamheten i de stora distrikt som utredningen tänkt sig. Behov av mindre än en arbetskraft föreligger bara i tre av de föreslagna distrikten, nämligen Vilhelmina, Åsele och Jokkmokk. Det är givetvis vanskligt att med ledning av enbart dessa uppgifter med bestämdhet förklara, att åtminstone en åklagare skulle bli fullt sysselsatt i alla övriga distrikt. Det måste dock anses klart att en tudelning av polischefs- och åklagarfunktionerna på lokalplanet kan föras betydligt längre än vad utredningen föreslagit, om man ser till enbart åklagaruppgifterna. Svårigheter att genomföra tudelningen skulle av allt att döma föreligga endast i några enstaka fall i norrlandslänen, om man följer den av utredningen uppgjorda distriktsindelningen.

Från åklagarsynpunkt föreligger sålunda förutsättningar för en i stort sett fullständig tudelning av polischefs- och åklagaruppgifterna på såväl läns- som lokalplanet, om man utgår från utredningens förslag till distriktsindelning.

Kostnadsfrågor

En fullständig tudelning av polischefs- och åklagaruppgifterna på både läns- och lokalplanen kommer att medföra större kostnader för åklagarsväsendet och polisverksamheten efter ett förstatligande än om utredningens förslag genomföres ograverat.

Beträffande *lokalplanet* har inom polisväsendets organisationsnämnd utförts vissa kostnadsberäkningar av tidigare omnämnt förslag till en fullständig tudelning i Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län.

Kristianstads län skulle enligt utredningen indelas i fyra polisdistrikt. I två av dessa finns enligt utredningen underlag för en tudelning av polischefs- och åklagargöromålen. Beträffande de övriga två har utredningen tänkt sig en enda befattningshavare för bägge verksamhetsgrenarna. Enligt det inom polisväsendets organisationsnämnd upprättade förslaget medför en tudelning även i dessa distrikt, att organisationen i länet bör tillföras ytterligare en distriktsåklagare och två förste polisassistenter men å andra sidan bör kunna minskas med två kommissarier. Vid uppgörande av förslaget har man utgått från samma förutsättningar som vid uppgörandet av utredningens förslag utom i vad avser tudelningen i de två distrikten. Kostnadsökningen i förhållande till utredningens förslag stannar vid cirka 19 000 kr. i nuvarande löneläge. Det är emellertid att märka att åklagarsidan givits ett tillskott av drygt en halv arbetskraft utöver den arbetskraftsförstärkning som föranledes av tudelningen.

Beträffande Skaraborgs län har man kommit till likartat resultat. Kostnadsökningen stannar även här vid cirka 19 000 kr. Någon förstärkning av åklagarsidan som i första fallet har inte skett.

I Västerbottens län har man funnit, att kostnadsökningen kommer att uppgå till omkring 70 000 kr. Liksom fallet är med Kristianstads län inne-

fattar kostnadsökningen en förstärkning av åklagarsidan med drygt en halv arbetskraft.

På grundval av kostnadsberäkningarna beträffande dessa detaljstuderade län har man inom polisväsendets organisationsnämnd beräknat, att en helt genomförd tudelning på lokalplanet över hela landet skulle medföra en kostnadsökning i förhållande till utredningens förslag med i runt tal 0,9 milj. kr. per år. Vid beräkningarna har förutsatts, att åklagare och polischefer skall kunna begagna gemensamma kanslier. Utgår man från att så inte blir fallet utan att dessa befattningshavare genomgående måste få skilda kanslier, torde den totala driftkostnadsökningen komma att röra sig om 2 å 3 milj. kr.

Länsplanet. Beträffande en tudelning på länsplanet föreligger inte någon kostnadsberäkning. Kostnaderna kan knappast anges, förrän det närmare utretts hur polisorganisationen på länsplanet bör uppbyggas i detalj. Enligt utredningens förslag skulle såväl länsstyrelse som länspolis chefs kansli tillföras ytterligare arbetskraft i samband med omorganisationen. I jämförelse med utredningens förslag torde emellertid den tudelning av länspolis chefs- och statsåklagarorganisationen som här skisserats inte medföra något större behov av personalförstärkning på länsplanet.

I detta sammanhang må erinras om att utredningen beräknat, att den årliga merkostnaden för statsverket efter ett förstatligande av åklagarsväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen kommer att uppgå till 9 milj. kr., eller 0,2 milj. kr. lägre belopp än nuvarande kommunala årskostnader. Utredningen har vidare framhållit, att totalkostnaderna för polisväsendet, som nu uppgår till omkring 300 milj. kr., exklusive pensionskostnader för polispersonalen, skulle kunna nedbringas med 6 å 7 milj. kr. efter en omorganisation enligt utredningens förslag.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas, att de kostnadsbesparingar, som utredningen sålunda anser möjliga, endast delvis skulle behöva tas i anspråk vid genomförandet av en tudelning över hela linjen på både regionalplanet och lokalplanet.

C. Departementschefen

Den nuvarande polisorganisationen är reglerad i 1925 års polislagen. Polisväsendet är enligt denna lag i princip en kommunal angelägenhet. För upprätthållande av polisverksamheten är landet indelat i polisdistrikt. Ett polisdistrikt är icke en självständig enhet utan beteckning för en eller flera kommuner såsom verksamma för polisväsendet. De kommunala organen handhar polisfrågorna på det hela taget i samma ordning som gäller för andra kommunala angelägenheter. Statens medverkan i den lokala polisorganisationen består huvudsakligen i att staten på olika sätt bidrar till kommunernas kostnader för polisverksamheten och genom sina organ

utövar viss kontroll och ledning av verksamheten. Om ett polisdistrikt finnes uppenbarligen åsidosätta sina åligganden enligt polislagen, kan länsstyrelsen ingripa och påfordra rättelse.

Under den tid som förflutit sedan polislagen tillkom har omfattande befolkningsomflyttningar och fortgående urbanisering medfört helt andra problem i polisverksamheten än tidigare. År 1930 bodde sålunda ungefär hälften av landets befolkning i tätorterna och hälften på landsbygden. Under de närmaste tjugofem åren därefter fortskred inflyttningarna från landsbygden till tätorterna i sådan takt att landsbygdens andel minskade till 30 procent år 1955. I verkställda prognoser räknar man med att landsbygdens befolkning kommer att 1970 utgöra endast 20 procent av hela befolkningen. Kommunikationernas utveckling har vidare lett till att isoleringen mellan olika orter brutits, att befolkningens rörlighet ökat och att även brottsligheten fått mera rörlig karaktär än tidigare. Särskilt den väsentligt ökade trafiken har medfört mera arbete för polisen. År 1948 uppgick antalet motorfordon till omkring 416 000. År 1960 hade antalet stigit till inte mindre än 1 491 000. En fortsatt kraftig ökning av motorfordonsbeståndet torde kunna förutses. År 1948 inträffade inemot 17 000 polisundersökta trafikolyckor och år 1960 var motsvarande antal omkring 59 000.

Denna utveckling, som ställt allt högre krav på polisstyrkornas möjligheter till god samverkan och på polisens allmänna effektivitet, har medfört att nuvarande som regel små polisdistrikt visat sig mindre lämpade för att polispersonalen skall kunna utnyttjas rationellt. Polisorganisationen är även i övrigt behäftad med brister, som sammanhänger med att den inte kunnat anpassas till antydda utveckling.

Frågan om en omorganisation och ett förstatligande av polisen har sedan länge varit föremål för statsmakternas intresse. 1939 års polisutredning lade 1944 fram ett förslag att polisväsendet skulle förstatligas och organiseras efter samma principer som de statliga verken. 1947 avgav en särskilt tillkallad sakkunnig en promemoria med förslag till en central polisinspektion. Intetdera av dessa förslag ledde till några åtgärder. Sedermera framlade 1948 års polisutredning två alternativa förslag, av vilka det ena innebar vissa reformer inom en i princip bibehållen kommunal polisorganisation och det andra avsåg ett förstatligande av polisväsendet. Förslagen ledde till begränsade reformer inom ramen för ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap. Frågan om behovet av en mera genomgripande reform aktualiserades på nytt 1956. Riksdagen begärde då att Kungl. Maj:t skulle göra en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan hur en tillräcklig, effektiv och smidig organisation av polisväsendet borde utformas. En sådan utredning har nu verkställts och förslag i frågan har framlagts av 1957 års polisutredning.

Som framhållits såväl i de nämnda polisutredningarnas betänkanden som i andra sammanhang kan de mera framträdande bristerna hos vårt polis-

väsande hänföras till dess organisation. De nuvarande polisdistrikten är i många fall för små för att man skall kunna skapa effektivt arbetande poliskårer ens för distriktens egna behov, och polispersonalens numerär och utrustning varierar ofta även i distrikt som har en tämligen likvärdig arbetsbörda. Till följd av den kommunala anknytningen och den principiella bundenheten till polisdistrikten har det visat sig svårt att etablera en efter moderna krav avpassad gemensam insats av polispersonal i olika distrikt. Polisverksamheten saknar på det hela taget ledning på riksplenet. Ledningen inom länen har inte erforderlig fasthet och enhetlighet. På lokalplanet hämmas ledningen av att flertalet polischefer — särskilt landsfiskalerna — har att handlägga en mångfald arbetsuppgifter av icke polisiär art och på länsplanet kräver statsåklagargöromålen en betydande insats av landsfogdarna. Förutom dessa brister i den inre polisorganisationen må framhållas de nackdelar som är förknippade med att polispersonalens pensioneringsförhållanden inte blivit enhetligt reglerade — något som försvårar övergång mellan distrikten — och att ett stort antal polischefer med statlig anställning är i stort sett bundna av kommunal medelsanvisning för att kunna genomföra sina uppgifter i det lokala polisväsendet. Från många håll har man också strukit under att kommunernas kostnader för polisväsendet under senare tid ökat på ett sätt, som från kommunernas synpunkt måste vara ägnat att inge betänkligheter. Den omständigheten, att kommunerna i stor utsträckning saknar befogenhet att ge anvisningar för polisarbetets utförande synes dessutom ha medfört att det verkliga intresset för polisverksamheten på många håll försvagats. I likhet med utredningen och samtliga remissinstanser anser jag de brister som sålunda vidlåder den nuvarande polisorganisationen vara av så allvarlig natur att genomgripande åtgärder måste vidtagas för att avhjälpa dem.

Utredningen har förordat att den omorganisation av polisväsendet som sålunda är nödvändig skall ske i samband med ett förstatligande av polisverksamheten. En del av de påtalade bristerna anses visserligen kunna undanröjas genom ett partiellt reformarbete inom ramen för det kommunala huvudmannaskapet. Enligt utredningens mening kan man emellertid inte komma till rätta med vissa väsentliga brister utan att huvudmannaskapet överflyttas på staten. Särskilt betonas svårigheterna att i de nuvarande polisdistrikten, framförallt på landsbygden, åstadkomma arbetsdugliga poliskårer. För att kunna bygga upp sådana kårer bör distriktet göras så stora att man radikalt måste frångå den primärkommunala indelningen.

Utan att närmare gå in på frågan om distriktsindelningen, vilken jag kommer att uppta till behandling i det följande, vill jag för egen del framhålla, att jag delar utredningens uppfattning, att polisdistrikten i regel måste byggas upp av avsevärt större enheter än de nuvarande polisdistrikten. Inom så stora polisdistrikt skulle det kommunala inflytandet på polisorganisatio-

nen komma att ytterligare försvagas, något som sannolikt skulle leda till att kommunerna miste det intresse för polisfrågorna som måste finnas hos polisväsendets huvudman för att samhället skall få en effektiv polisorganisation. Det torde inte heller vara möjligt att genom ökade statsbidrag stimulera kommunernas intresse för dessa frågor i någon nämnvärd grad. De övriga bristerna i vår nuvarande polisorganisation är dessutom av den karaktären att de är mycket svåra att lösa inom ramen för det kommunala huvudmannaskapet.

En tillfredsställande lösning synes däremot kunna åvägabringas i samband med att polisverksamheten förstatligas. Även den omständigheten att polisarbetet i relativt stor omfattning inte längre är så lokalt betingat som tidigare utan alltmer kräver samordning inom vidsträcktare områden talar för en sådan lösning. Jag har därför i likhet med polisutredningen och praktiskt taget samtliga remissorgan kommit till slutsatsen att polisväsendet bör förstatligas i samband med en omorganisation i syfte att effektivisera polisverksamheten. Med anledning av de från ett par håll uttalade farhågor för att polisväsendets kommunala förankring skulle kunna äventyras genom en huvudmannaskapsreform vill jag understryka att det självfallet är angeläget att man i ett helt statligt polisväsende upprätthåller kontakterna med de lokala intressena och försöker att bibehålla den känsla av samhörighet mellan allmänhet och polis som nuvarande organisationsform har skapat. Åtgärder i detta syfte kommer jag att föreslå i det följande.

Inom landsfiskalsorganisationen är polisväsendet samorganiserat med åklagarverksamheten som där är en statlig uppgift. I de städer som inte ingår i landsfiskalsdistrikt är huvudmannaskapet för åklagarverksamheten kommunalt. Det organisatoriska samband som även i dessa städer föreligger mellan polis- och åklagarverksamheten har utredningen ansett böra medföra att staten skall överta huvudmannaskapet också för åklagarverksamheten i nämnda städer. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Även för egen del anser jag att åklagarväsendet i städerna utanför landsfiskalsorganisationen bör förstatligas i detta sammanhang. En sådan reform är angelägen också för att man skall kunna rationalisera åklagarväsendet.

Eftersom exekutionsbiträdesverksamheten på landet f. n. är en polisuppgift är det såsom utredningen uttalat naturligt att ansvaret för verksamheten kommer att falla på staten om övrig polisverksamhet blir en statlig uppgift. Utredningen har vidare anslutit sig till stadsdomstolsutredningens förslag, att exekutionsväsendet i magistratstäderna skall förstatligas, samt förordat att reformen genomföres i samband med förstatligheten av polisväsendet. Förslaget har genomgående godtagits vid remissbehandlingen. Jag anser för min del att det är angeläget att även exekutionsverksamheten förstatligas, i den mån den

alltjämt är en kommunal uppgift, för att man skall få tillfälle att bygga upp en enhetlig och ändamålsenlig organisation av exekutionsverksamheten.

Jag förordar sålunda utredningens förslag, att staten skall överta huvudmannaskapet för polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i den mån det är kommunalt. Förstatligandet bör ske vid en och samma tidpunkt, för att man skall kunna åstadkomma en rationell reglering av förhållandet mellan de olika verksamhetsgrenarna.

Av ålder anses städer och tingslag (häraden) ha ansvaret för förvaring av häktade. Tingslagens skyldighet i detta hänseende anses vara begränsad till att avse endast tillfälligt förvar, exempelvis i samband med rättegångsförhandling, medan däremot städerna är skyldiga att förvara den misstänkte under hela den tid han sitter häktad.

I den mån särskilda häradshäkten finnes, är de nästan undantagslöst inrymda i eller uppförda i anslutning till tingshusen. I vissa fall utnyttjas polisarresterna som häradshäkten. I övrigt förvaras häktade på landsbygden, däri inbegripet städer utan egen jurisdiktion, i statliga fångvårdsanstalter. I städer med egen jurisdiktion förvaras de häktade antingen i särskilt stadshäkte eller mot ersättning i statlig fångvårdsanstalt. I Stockholms stad utgör stadshäktet även arrestavdelning för gripna och anhållna personer.

Utredningen har inte behandlat frågan om häktesorganisationens ställning efter ett förstatligande av polis- och åklagarväsendet. På grund av det organisatoriska samband, som föreligger mellan polis- och åklagarväsendet samt stads- och häradshäktesorganisationerna, anser jag att det bör närmare övervägas vem som i fortsättningen bör bära ansvaret för förvaring av häktade.

Vad beträffar det inbördes förhållandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten är det, som jag nyss framhållit, en väsentlig brist att ledningspersonalen på lokalplanet — särskilt landsfiskalerna — vid sidan om de polisiära uppgifterna måste ägna sig åt en mångfald andra arbetskrävande göromål som inte har omedelbart samband med den egentliga polisverksamheten. Främst tänker jag då på de omfattande uppgifterna i fråga om exekutions- och åklagarverksamheten.

Som jag redan nämnt omfattar polisverksamheten på landsbygden enligt polislagen biträde vid åtgärd i utskökningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning. I viss utsträckning har polismän anställts för att helt eller praktiskt taget helt ägna sig åt sådan verksamhet. Särskilt har detta blivit fallet efter uttalandet i propositionen 1954: 75 att exekutionsbiträdesverksamheten på landsbygden borde i större utsträckning än då var fallet anförtros åt därmed heltidssysselsatta polismän såsom ett led i strävandena att rationalisera denna verksamhet och polisverksamheten.

Av landets omkring 350 landsfiskalstjänster är f. n. endast 20 renodlade utmätningssmannatjänster. Övriga landsfiskalstjänster omfattar i princip polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet. Även i städerna utanför landsfiskalsorganisationen i vilka exekutionsverksamheten är en helt kommunal uppgift är ett antal befattningshavare förutom polischef-åklagare även stadsfogde.

Såväl utredningen som remissinstanserna har ansett att polisverksamheten efter ett förstatligande inte bör omfatta exekutionsverksamhet. Såsom utredningen understrukt skiljer sig utmätningssmannauppgifterna påtagligt från polisverksamheten. För att åstadkomma en fast och enhetlig ledning av polisverksamheten på lokalplanet efter förstatligandet ter det sig därför naturligt att från polisverksamheten på landet bryta ut exekutionsbiträdesverksamheten samt överflytta alla exekutiva uppgifter såväl i stad som på landet till särskilda befattningshavare. En sådan renodling av verksamhetsgrenarna, som redan är genomförd i många magistratstäder, skulle öppna möjligheter för rationalisering också av exekutionsväsendet. Exekutionsuppgifterna bör därför enligt min mening i princip helt skiljas från polisverksamheten i samband med förstatligandet. För att underlätta en övergång till denna renodling av polisverksamheten bör enligt min mening eftersträvas att i polisdistrikten på landsbygden redan före förstatligandet i möjligaste mån samla exekutionsbiträdesuppgifterna på befattningshavare som kan beredas full sysselsättning med dessa uppgifter.

Beträffande organisationen av polisväsendet och åklagarverksamheten efter förstatligandet uppstår också frågan om man bör upplösa eller bibehålla det samband som f. n. föreligger mellan verksamhetsgrenarna. De ordinarie landsfiskalerna är nu både polischefer och distriktsåklagare. I städerna utanför landsfiskalsorganisationen är polischefskapet i stor omfattning förenat med åklagaruppgifter. På länsplanet är det organisatoriska sambandet ännu mera uttalat. Landsfogdarna är sålunda utan undantag både länspolischefer och statsåklagare. Detta organisatoriska samband mellan verksamhetsgrenarna föreligger dock inte överallt. I åtskilliga större städer är polischefstjänsten skild från åklagartjänsten. Det bör även nämnas att det blivit praxis inom landsfogdeorganisationen, att polisärendena huvudsakligen handlägges av ordinarie landsfogden medan biträdande landsfogden och landsfogdeassistenten sysselsättes i stort sett enbart med åklagarärenden. En liknande tendens till uppdelning av arbetsuppgifterna föreligger inom åtskilliga större landsfiskalsdistrikt.

Den mångfald av arbetsuppgifter som åvilar de flesta lokala polischefer torde utan tvivel verka hämmande på polischefernas ledning av polisverksamheten. Än mera utpräglat kommer detta förhållande att bli om polisdistrikten göres väsentligt större än de är f. n. De lokala polischefernas polisiära arbetsuppgifter kommer då givetvis att bli betydligt mer omfattande än nu. Även om utmätningssmannauppgifterna skall handhas av särskilda

befattningshavare kan de lokala polischefernas arbetsbörda som regel väntas få sådan omfattning, att de påtalade bristerna i polisledningen inte skulle botas. Erfarenheterna från de större landsfiskalsdistrikt där en faktisk uppdelning i polischefs- och åklagaruppgifter genomförts och de städer i vilka finns renodlade polischefs- och åklagartjänster ger vid handen att en renodling skulle vara till fördel för polisverksamheten på lokalplanet.

Genom en uppdelning av polis- och åklagaruppgifter på olika befattningshavare skulle man kunna komma till rätta med åtskilliga olägenheter som vidlåder nuvarande system. Få personer torde, som utredningen framhållit, i sig förena speciell fallenhet för både åklagarsysslan och polischefskapet. Man skulle eliminera de svårigheter i tjänsteutövningen som uppstår då brådsakande polischefs- och åklagaruppgifter aktualiseras samtidigt. Polischefsuppgifterna kommer vidare efter förstatligandet att bli långt mer krävande än f. n. Bl. a. kommer personallednings- och övriga personalfrågor att i större utsträckning ta den lokala polischefens tid i anspråk. Från polisiär synpunkt måste det därför anses önskvärt att man vid omorganisationen av polisväsendet i princip inte pålägger polischef åklagaruppgifter.

Även från åklagarverksamhetens synpunkt talar starka skäl för att man skiljer polischefsuppgifterna från åklagarverksamheten. Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande har bl. a. justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter och åtskilliga länsstyrelser uttalat sig i denna riktning. Särskilt i riksåklagarämbetets och hovrätternas yttranden har framhållits att en åklagare som måste ägna avsevärd tid åt polischefsgöromål inte kan förväntas förvärva eller uppehålla den åklagarerfarenhet och juridiska skicklighet, som krävs för att han på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra kvalificerade åklagaruppgifter. Den alltmer omfattande samhällsregleringen torde komma att efter hand ställa ökade krav på åklagarna och olägenheterna av den nuvarande organisatoriska samordningen med polisväsendet kommer då att alltmer framträda. En renodling synes vara en förutsättning för den rationalisering av åklagarverksamheten som i varje fall på längre sikt torde bli påkallad. Som ett led i rationaliseringen kan en överflyttning till polischef av vissa enklare åklagaruppgifter komma i fråga.

Vad nu anförts och som huvudsakligen tagit sikte på förhållandena på lokalplanet synes mig i allt väsentligt äga giltighet även beträffande länsplanet. Också här framstår en mera aktiv insats av polischefen som ett angeläget önskemål, varvid särskilt ledningen av trafikövervakningen inom länet bör få en framträdande plats. Beträffande statsåklagargöromålen har de nyssnämnda remissinstanserna omvitnat att dessa inte kunnat fullgöras på tillfredsställande sätt på grund av landsfogdarnas uppgifter inom polisverksamheten.

Mycket talar sålunda för att man i samband med ett fullständigt förstatligande av de båda verksamhetsgrenarna i princip frångår nuvarande system

med befattningar som avses för både polischefs- och åklagargöromål. Utredningen liksom flertalet remissorgan har uttalat sig för denna princip. De skäl som talar mot en uppdelning av funktionerna är inte av samma styrka. Farhågorna för kompetenskonflikter mellan åklagare och polis måste enligt min mening anses överdrivna. Polisen kommer som hittills att svara för det taktiska polisarbetet och någon ändring av åklagarens befogenheter som förundersökningsledare enligt rättegångsbalken är inte avsedd. Erfarenheterna från de större städer, där polis- och åklagarverksamheten är uppdelad, är gynnsamma. Den kritik som i övrigt anförts i tudelningsfrågan riktar sig icke så mycket mot principen som mot utredningens konkreta förslag i denna del. Jag förordar därför att polischefs- och åklagaruppgifterna principiellt lägges på skilda befattningshavare i samband med omorganisationen av polisväsendet.

Enligt utredningens förslag till organisation av polisverksamheten bör en tudelning av länspolischefs- och statsåklagaruppgifterna ske i Stockholms, Malmöhus och Norrbottens län och på försök i ytterligare några icke angivna län. Renodlade polischefstjänster skulle vidare enligt förslaget kunna inrättas i ett 35-tal av de föreslagna 111 polisdistrikten. Länen och polisdistrikten skulle enligt utredningen utgöra statsåklagarnas resp. distriktsåklagarnas arbetsområden.

I det föregående har jag redogjort för en inom departementet gjord undersökning angående möjligheterna att med bibehållande av de grunder för distriktsindelningen som utredningen föreslagit driva tudelningen längre än utredningen av organisatoriska skäl ansett möjligt. Utgångspunkten vid undersökningen har varit den beräknade nuvarande arbetsmängden inom verksamhetsgrenarna. Enligt denna undersökning är det möjligt att om man ser till enbart åklagaruppgifterna genomföra en tudelning på länsplanet i alla län utom Gotlands och i de allra flesta polisdistrikt på lokalplanet. De nuvarande polischefsuppgifterna på länsplanet ger inte underlag för en längre gående tudelning än den utredningen föreslagit. Inordnar man länspolischeferna i länsstyrelserna — som idag är länens högsta polismyndighet och som bör behålla denna funktion även efter förstatligandet — och tillför honom vissa polisiära uppgifter som nu handlägges inom länsstyrelsen föreligger däremot inte något hinder för att, om man bortser från Gotlands län, genomföra en fullständig tudelning.

Genom att ge länspolischefen ställning som tjänsteman i länsstyrelsen undgår man den dubbelorganisation, som bl. a. länsförvaltningsutredningen riktat starka invändningar mot. En sådan åtgärd ligger också helt i linje med vad 1959 års riksdag förordat i anledning av riksdagens revisorers förslag rörande länsförvaltningsorganisationen och med direktiven för länsförvaltningsutredningen. På sina håll har man uttalat farhågor för att länspolischefen, om han inordnas i länsstyrelsen, inte skulle få samma starka ställning som en fristående länspolischef. Jag delar helt uppfattningen att

länspolischefen måste ha en självständig ställning i operativt hänseende för att han skall kunna utöva en effektiv ledning av bl. a. trafikövervakningen inom länet. Det synes mig emellertid fullt möjligt att, även om länspolischefen göres till befattningshavare i länsstyrelsen, ge honom en i varje fall lika stark ställning som den han har nu. Han bör sålunda kunna tillförsäkras självständighet i sin operativa ledning av polisverksamheten genom uttryckligt stadgade härom i länsstyrelseinstruktionen.

På lokalplanet kan man reglera omfattningen av polischefens arbetsuppgifter genom att ledningsuppgifter i större eller mindre utsträckning delegeras till underordnad personal. Polischeferna torde därför även i mindre distrikt kunna beredas full sysselsättning med sådana uppgifter av enbart polisiär natur som i större distrikt delegeras på underordnat polisbefäl.

Följer man de här skisserade riktlinjerna torde det vara möjligt att praktiskt taget helt renodla både polis- och åklagarverksamheterna under förutsättning att utredningens grunder för distriktsindelningen godtages. Jag föreslår att en sådan renodling lägges till grund för organisationsreformen. Hur organisationerna i detalj bör uppbyggas får bli beroende av det fortsatta utredningsarbete, som måste följa om statsmakterna beslutar att polis-, åklagar- och exekutionsväsendet skall förstatligas.

IV. ORGANISATIONEN AV POLISVERKSAMHETEN

A. Den lokala organisationen

Utredningen

Polisdistriktens storlek

Såsom framgått av den tidigare redogörelsen har utredningen funnit, att väsentliga brister i vårt nuvarande polisväsende beror på att landsbygdens polisdistrikt är för små för att polisverksamheten skall kunna bedrivas effektivt. Utredningen upplyser i detta hänseende att polisväsendets organisationsnämnd efter organisationsundersökningar i polisdistrikten ansett att en polisorganisation, som är godtagbar med hänsyn till bl. a. befälsorganisation, yttre bevakning, specialisering, möjligheter till samlad insats, personalplanering och beredskap samt teknisk utrustning, i allmänhet kan uppbyggas i polisdistrikt med en »fast» personalstyrka om minst cirka 20 man, därest flertalet polismän är stationerade på samma ort. Olika personer i ledande ställning inom polisväsendet har dock hävdat, att storlekskraven i fråga om de polisorganisatoriska enheterna bör ställas ej oväsentligt högre. Man har sålunda uttalat, att den samlade personalstyrkan i ett normal-

distrikt bör uppgå till minst omkring 50 personer för att förutsättningar skall erhållas för erforderlig effektivitet i polisarbetet. Enligt utredningens mening kan det vara försvarligt och lämpligt att i allmänhet söka ge ett distrikt en sådan omfattning, att det kan bära en personalstyrka någonstades på skalan mellan 20 och 50 man, helst kanske något närmare den senare siffran. Man torde för att bilda så stora distrikt i allmänhet ha att räkna med befolkningstal om cirka 25 000—60 000. Endast i perifera områden av utpräglad glesbygdsnatur, där av naturliga skäl polisverksamheten har en annan karaktär än i riket i övrigt eller där eljest speciella förhållanden föreligger, kan man nödgas göra eller godtaga avsteg från vad sålunda principiellt ansetts böra eftersträvas och inrätta distrikt med betydligt mindre bärkraft i fråga om polisstyrkans storlek.

Polisdistriktens anslutning till annan administrativ eller judiciell indelning

Utredningen anför att man allmänt sett synes böra eftersträva att olika förvaltningsgrenars geografiska verksamhetsområden i den mån så är möjligt sammanfaller. I första hand bör därför undersökas vilka praktiska möjligheter det finns att verkställa en nyindelning av riket i polisdistrikt i anslutning — helt eller delvis — till annan administrativ eller judiciell indelning. De indelningar i lokala statliga verksamhetsområden, till vilka man här närmast skulle kunna tänkas knyta an, synes vara länen, fögderierna, civilförsvarsområdena eller domsagoområdena.

En distriktsindelning, uppbyggd på länet såsom lokal enhet skulle, även om den i fråga om några län ter sig som den mest rationella, enligt utredningens uppfattning på grund av distriktens storlek medföra vissa olägenheter, vilka i flertalet län icke kan tänkas uppvägas av mera påtagliga, speciella fördelar i vare sig polisorganisatoriskt eller polisoperativt hänseende. Länsalternativet — den mest genomgripande reformlinjen — innebär alltså ett alltför radikalt steg för att kunna godtagas.

Fögderierna har utformats från helt andra synpunkter än de polismässiga och är, sedda ur det praktiska polisarbetets synvinkel, ofta påtagligt olämpligt avrundade. I flera fall utgör de för övrigt ej ens geografiskt sammanhängande områden. Fögderiindelningen kan därför enligt utredningens mening icke lämpligen tjäna som utgångspunkt för en distriktsindelning på det polisiära området.

De nyligen fastställda civilförsvarsområdena är av en storleksordning, som framstår såsom någorlunda rimlig ur polisväsendets synvinkel. Civilförsvarsområdena är emellertid närmare utformade under hänsynstagande till den nuvarande indelningen i polischefsdistrikt. Då det nu gäller att till skapa nya polischefsdistrikt, synes det utredningen helt irrationellt att falla tillbaka på en indelning, som uppgjorts med utgångspunkt i den polischefsdistriktsindelning som man nu underkänner.

Vissa förhållanden finner utredningen tala för att man vid utformningen

av polisdistriktsindelningen på något sätt anknyter till domsagoområdena. Ett särskilt skäl därtill utgör det nära personalorganisatoriska samband som på lokalplanet råder — och av utredningen förutsättes skola i relativt stor utsträckning råda även framdeles — mellan polis- och åklagarväsendet. Ett närmare studium av frågan ger emellertid vid handen, att ett godtagande av domsagoindelningen som primär grund för indelningen i polis-chefsdistrikt av olika skäl svårligen kan komma i fråga. Även om åtskilliga domsagor framträder som ganska naturliga geografiska enheter, utmärkta av en viss inre samhörighet mellan respektive domsagors skilda delar, ter sig rikets indelning i domsagor likväl ej sällan numera tämligen irrationell och egenartad. Detta torde i vissa fall sammanhänga med att domsagoindelningen i fråga om samhällsbildning, kommunikationer m. m. i viss utsträckning bygger på förutsättningar, vilka ej längre existerar eller i allt fall i väsentlig mån förändrats; domsagoorganisationen präglas över huvud taget i icke så få fall av en viss konservatism och traditionsbundenhet. Även andra förhållanden spelar här in och påkallar uppmärksamhet vid distriktsbildandet. Sålunda anser utredningen somliga domsagor vara av väl ringa omfattning för att lämpligen bilda för sig bestående polisdistrikt, medan andra domsagor, särskilt i Norrlands glesbygder, har alltför stor geografisk utsträckning. Vissa domsagor saknar dessutom en huvudort som skulle kunna fungera som centralort.

Det här förda resonemanget leder enligt utredningen fram till att man icke bör söka lösa det föreliggande organisatoriska problemet medelst någon primär anknytning till andra redan förefintliga administrativa eller judiciella indelningar. Man bör tillskapa distrikten fritt och med direkt sikte på vad man genom nyindelningen önskar vinna. Reformen måste sikta på att få fram tillräckligt stora, naturligt avgränsade och även i övrigt lämpliga polisiära verksamhetsområden med huvudorter av sådan storlek och belägenhet, att de kan fungera som centrala baser för distriktets polis. Det synes då vara anledning att vid indelning i polisdistrikt av ett visst län utgå från de större orterna, i första hand städerna. Bland dessa utväljes ett begränsat antal till polisiära centralorter i distrikt, vilka skall bestå av dessa orter jämte deras naturliga omland eller uppland d. v. s. den del av länet som allmänt — näringsgeografiskt och förvaltningsmässigt — graviterar mot orten i fråga.

Att utredningen förordar en metodik av nu angiven art innebär inte att man skulle lämna bestående indelningar i förvaltningsområden utan varje beaktande. Med hänsyn till angelägenheten av att de skilda förvaltningsgrenarnas geografiska verksamhetsområden icke i onödan avviker från varandra anser utredningen tvärtom att man vid den närmare avgränsningen av de nya polisdistrikten bör undersöka i vad mån anslutning lämpligen kan vinnas till andra indelningar. Kommunindelningen torde regelmässigt böra så till vida beaktas, att polisdistrikt uppbygges av en eller flera kom-

3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 148*

muner. Ett särskilt skäl att taga viss hänsyn till domkretsar eller domsagor utgör det personalorganisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsendet på lokalplanet. På åtskilliga håll måste det även vara möjligt att helt eller i det närmaste helt följa domsagoindelningen. Mångenstädes måste emellertid denna indelning frångås. För att man skall få till stånd naturligt avgränsade och i övrigt lämpliga polisiära verksamhetsområden blir det sålunda enligt utredningen bl. a. nödvändigt, att stad med egen jurisdiktion normalt får bilda gemensamt polisdistrikt med delar av omgivande eller angränsande domsaga eller domsagor. En sålunda eller på annat sätt uppkommen inkongruens mellan bestående judiciella enheter och de nya polisdistrikten kan emellertid måhända i ett eller annat fall tänkas komma att förändras till överstämmelse genom en efterföljande justering av domsagoindelningen.

Utredningens preliminära indelning av landet i polisdistrikt

Utredningen har verkställt en preliminär indelning av landet i polisdistrikt med tillämpning av de allmänna principer, som enligt utredningens mening bör vara vägledande vid en sådan indelning. Resultatet av detta arbete redovisas i en vid betänkandet fogad bilaga (bil. 12), till vilken hänvisas. Enligt denna skulle landet komma att indelas i 111 polisdistrikt. Ettvart av dessa distrikt utom Stockholms, Göteborgs och Malmö distrikt får, förutom huvudstation, ett antal understationer, i hela landet tillhopa 426 stycken. Invånarantalet i cirka 15 av distrikten kommer att understiga 25 000 och i ett tjugotal distrikt kommer antalet polismanstjänster med all sannolikhet att understiga 20.

Det förslag till indelning av länen i polisdistrikt, som utredningen förlagt, bör enligt vad utredningen anför betraktas allenast såsom en vägledning för avvägningen mellan de olika faktorer, som måste påverka distriktsindelningen i ett förstatligt polisväsende. Utredningen förutsätter att länsstyrelserna skall beakta de behov av justeringar, som till äventyrs betingas av speciella lokala förhållanden inom länen.

Poliskårernas organisation m. m.

Enligt de riktlinjer som utredningen rekommenderat bör länen indelas i polisdistrikt med benämning efter vederbörande centralort. Dessa distrikt bildar grundvalen för den statliga polisorganisationen samt utgör de lokala poliskårernas reguljära verksamhetsområden. Det förutsättes att verksamheten för dessa poliskårens personal, i den omfattning som från samordningssynpunkt provas erforderlig, skall kunna utsträckas jämväl till områden utanför de reguljära verksamhetsområdena. Polispersonalen skall sålunda i princip vara obegränsat mobil.

Lokal poliskår föreslås skola lyda under länsstyrelsen (i Stockholm över-

ståthållarämbetet) och — med undantag som kommer att angivas i det följande — vara direkt underställd länspolischef.

Chef för lokal poliskår benämnes av utredningen polismästare eller, i distrikt där åklagarväsendet alltjämt skall vara förenat med polisväsendet, polismästare, tillika distriktsåklagare; dock att polisdirektör föreslås som titel för polischeferna i Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt.

Utredningen föreslår vidare att personalförteckningar för de lokala poliskårerna skall upprättas i samband med genomförandet av den nya organisationen. Därvid bör beaktas, att de tjänster för polismän och befattningshavare i kontorskarriären vilka avsetts för de nuvarande statspolisavdelningarna i princip och proportionellt efter beräknat behov fördelas på de olika distrikten. Undantag måste dock göras för a) visst antal tjänster för polismän med särskilt kvalificerade utredningsuppgifter, b) erforderligt antal tjänster för polismän — huvudsakligast polisbefäl — med uppgifter avseende trafikövervakning och trafiksäkerhetsarbete inom länet och c) tjänster avsedda att disponeras inom den särskilda polisverksamheten och för vissa kommunikationsverks behov m. m. Dessa polismän bör, om inte särskilda omständigheter talar för annan förläggning, tilldelas den poliskår, som är förlagd till residensstaden, och i första hand stå till länspolischefens (statsåklagarens) disposition. Den skisserade åtgärden innebär, att den nuvarande statspolisorganisationen — liksom självfallet också den nuvarande reservpolisorganisationen — avvecklas.

Främst till poliskårerna i Stockholms och Göteborgs polisdistrikt men även till poliskårerna i förslagsvis Malmö, Sundsvalls och Luleå polisdistrikt bör enligt utredningsförslaget såsom ett kvalificerat tillskott till de vid nyss berörda poliskårer placerade utredningsexperterna knytas ytterligare ett antal polismän av utpräglad experttyp för att utföra mera krävande utredningar i första hand inom den av länsgränser oberoende räjong, för vilken förlägningsstaden utgör centrum. Ytterligare undersökningar torde få utvisa, huruvida — i likhet med vad som är fallet i Stockholm, Göteborg och Malmö — särskilda tekniska avdelningar kan vara erforderliga vid andra större poliskårer i ändamål att befria kriminaltekniska anstalten från befattningen med åtskilliga tekniska undersökningar av mera rutinartad beskaffenhet.

Utredningen anser att lokal poliskår bör utgöras av dels en huvudstyrka med stationering på distriktets centralort, dels arbetsgrupper av växlande antal och storlek med stationering företrädesvis i större tätorter i polisdistriktets perifera delar. S. k. enmansstationering bör komma ifråga endast i begränsad omfattning. I poliskårens huvudstyrka bör ingå — förutom polischefen och övrig i polisledningen ingående personal — huvudparten av distriktets personal för utredningsverksamhet av olika slag samt för spaning och annan undersökning angående brott. I arbetsgrupp bör som regel ingå polisbefäl. I övrigt bör i dylik grupp i princip kunna ingå

såväl polismän av olika kategorier (för yttre verksamhet resp. utredningsverksamhet) som befattningshavare i kontorskarriären.

Utredningen anser, att i ett omorganiserat polisväsende en centralisering av polismansstyrkorna skall ske i den omfattning som betingas av kraven på ökad slagkraft åt polisorganisationen. Centraliseringstanken får emellertid icke drivas för långt. Utredningen förordar att vid den statliga organisationens uppbyggnad graden av styrkekoncentration inom ett polisdistrikt efter förslag av länsstyrelsen såsom regional polismyndighet bestämmes av Kungl. Maj:t.

Polischefens arbetsuppgifter föreslås bli utvidgade i vissa avseenden. Han kommer sålunda inom den ram som avlönings- och omkostnadsanslagen representerar och som allmänt sett bestämmer hans handlande att få bära det primära ansvaret för polisorganisationens tillstånd och funktionsduglighet i distriktet. På polischefen torde få ankomma att bl. a. upprätta och till länsstyrelsen ingiva förslag till de anslagsäskanden och framställningar i övrigt inom hans ämbetsområde, vilka han finner böra göras. Han måste vidare i större utsträckning än vad som f. n. gäller för flertalet polischefer ägna uppmärksamhet åt den personaladministrativa och kamerala sidan av verksamheten. Anledningen härtill är att till hans ansvarsområde kommer att överflyttas en hel del uppgifter, vilka nu i regel ankommer på de kommunala organen, t. ex. fullständig personalbokföring, ärenden rörande lokaler och dessas planering, vicevärdskap i vissa fall samt utrustningsfrågor.

Utredningen erinrar om att det i olika sammanhang konstaterats, att den nuvarande uppdelningen av polismännen på ordningspolismän och kriminalpolismän innebär vissa olägenheter av såväl arbetsorganisatorisk som löneteknisk art. Inom vissa av de nuvarande poliskårerna föreligger på sina håll enligt vad utredningen erfarit ett faktiskt spänningsförhållande mellan ordnings- och kriminalavdelningarna, vilket självfallet icke kan vara till gagn för polisverksamheten i dess helhet. En första förutsättning för att ett smidigt och effektivt polisväsende skall kunna skapas måste enligt utredningens mening vara, att poliskårerna organiseras på ett sådant sätt att samverkan mellan de olika organisationsenheterna inom kårerna säkerställs och framstår som naturlig. Utredningen framhåller, att det icke synes uteslutet att det nuvarande lönesystemet, enligt vilket lönesättningen av kriminalpolismanstjänster sker med tillämpning av vissa kvoteringsregler, stundom kunnat leda till att kriminalavdelningar, dvs. specialavdelningar för spaning och annan undersökning av brott, tillagts utredande eller preventiva uppgifter av sådan karaktär att de haft sin naturliga anknytning till ordningspolistjänsten och icke bort handläggas av kriminalpolispersonal.

Med hänsyn till att gränsen mellan ordnings- och kriminalavdelningarnas arbetsuppgifter nu icke är fixerad och till de tendenser varom nyss talats,

föreslår utredningen, att poliskårerna skall organiseras med beaktande av polisverksamhetens grundelement, nämligen yttre verksamhet och utredningsverksamhet. Utredningen är angelägen framhålla, att dess förslag till lösning av frågan hur en poliskår i princip bör organiseras ingalunda torde minska möjligheterna för en önskvärd specialisering av polispersonal eller behöva leda till förändringar av de riktlinjer efter vilka det nuvarande lönesystemet för polispersonal utformats.

Den förstärkning av länspolischefsfunktionen, som utredningen anser böra ske, får självfallet icke leda till att den lokala organisationen störes varje gång som för länet eller del därav samordnade aktioner enligt länspolischefens intentioner skall äga rum. I syfte att bl. a. eliminera störningar i arbetet på det lokala planet och för att underlätta de lokala polischefernas arbetsplanering bör enligt utredningens mening det system med rörligt kommando, som med framgång sedan en tid prövats vid olika poliskårer, ges vidgad tillämpning, i varje fall inom de större poliskårnas huvudstyrkor.

Om i lag eller författning uppgift ålagts polismyndighet utan att i lagen eller författningen särskild föreskrift meddelats om vad som avses med polismyndighet skall jämlikt 1 § polismyndighetslagen uppgiften tillkomma i stad med poliskammare denna och i övriga delar av riket polischefen i orten. I 2 § samma lag stadgas att Kungl. Maj:t om särskilda skäl föreligger äger uppdraga åt annan polisman än polischef att i dennes ställe fullgöra på polischef eljest enligt 1 § ankommande uppgift. Av förarbetena (SOU 1942: 40 och prop. 1944: 17) till lagen framgår, att stadgandet i 2 § antogs komma att få sin största betydelse för landsbygden. Sålunda ansågs det vara lämpligt att i köpingar och andra orter, där polischef ej var stationerad men där det fanns kvalificerat polisbefäl, uppdraga handläggningen av vissa ofta återkommande ärenden åt sådant befäl. Såvitt utredningen har sig bekant, har emellertid intet sådant uppdrag meddelats. Det bör vidare uppmärksammas, att med paragrafens nuvarande lydelse formella möjligheter saknas att i stad med poliskammare uppdraga åt annan polisman att för poliskammaren fullgöra på denna enligt polismyndighetslagen ankommande uppgift. Detta finner utredningen egendomligt, eftersom ingen poliskammare numera är kollegial myndighet. Polismästaren är sålunda ensam ledamot av och beslutande i kammaren. Poliskamrarnas allmänna polismyndighet är merendels knapphändigt angiven i de olika instruktionerna. Några bestämda gränslinjer mellan poliskammarens och polismästarens funktionsområden är sålunda icke uppdragna, vilket dock såsom framgår av det sagda icke torde ha någon större praktisk betydelse.

Enligt utredningens uppfattning bör poliskammarbegreppet i ett statligt polisväsende avskaffas och uppgift, som i lag eller författning ålagts polismyndighet utan att därvid särskild föreskrift meddelats om vad med polismyndighet avses, generellt ankomma på polischefen i vederbörande polisdistrikt. Polismyndighetslagen bör vidare ges en sådan utformning, att en

delegation på annan polisman än polischef av befogenheten att handlägga polismyndighetsärenden kan ske i den utsträckning som erfordras för att inom de lokala poliskårerna skapa rationella arbetsformer.

Lekmannainflytandet

Av det minskade intresset hos kommunerna för polisväsendets administration får enligt utredningens mening inte dragas den slutsatsen, att kommunernas intresse för polisorganisationen och polisverksamheten skulle upphöra därför att polisväsendet förstatligas. Man torde med säkerhet få räkna med att kommunerna skall finna det angeläget, att de lokala intressena vinner beaktande. Även för polischeferna torde det vara av vikt att förstatligandet inte skapar en klyfta mellan kommunerna och polisväsendet utan att en nära kontakt alltjämt upprätthålles. Utredningen förordar därför, att i samband med ett förstatligande av polisväsendet garantier på ett eller annat sätt skapas för att fortlöpande kontakt upprätthålles mellan den lokala polisorganisationen och kommunerna. Utredningen, som anser att denna kontakt bör kunna åstadkommas med enklare medel än genom att tillskapa fasta kontaktorgan, har föreslagit att kontakten skall upprätthållas på följande sätt.

För lokal polischef skall i administrativ ordning föreskrivas skyldighet att minst en gång årligen, lämpligen innan förslag upprättas till årets anslagsäskanden för distriktets polisväsende, kalla en eller flera särskilt utsedda representanter för varje i polisdistriktet ingående kommun till en informations- och samrådskonferens. Till denna bör genom polisledningens försorg sammanställas det material i form av organisationsplaner i stort, statistik m. m., som kan behövas såsom komplement till den muntliga information om organisationen och om polisverksamheten som polischefen eller av honom utsedda befattningshavare lämnar vid konferensen. Vid denna bör kommunrepresentanterna i förekommande fall orienteras om föreliggande planer på organisationsförändringar, omläggning av den yttre bevakningen etc. I konferenserna deltagande kommunrepresentanter bör beredas tillfälle att framlägga sina synpunkter i de olika frågor, som kan ifrågakomma till behandling. Vid konferenserna skall genom polisledningens försorg föras protokoll, i vilka bör särskilt redovisas från kommunrepresentanter framförda synpunkter. Avskrifter av dessa protokoll bör för orientering tillställas länsstyrelsen och statens polisinspektion samt översändas till berörda kommuner. Det bör ankomma på de i konferensen deltagande kommunrepresentanterna att orientera förtroendemännen i de egna kommunerna. Utöver skyldigheten för polischefen att anordna informations- och samrådskonferenser skall dessutom föreskrivas skyldighet för honom att, jämväl i övrigt och varje gång fråga om någon mera väsentlig förändring av polisorganisationen eller polisverksamheten aktualiseras, genom kommunrepresentanterna orientera kommun som beröres därav och i samband där-

med bereda de kommunala organen tillfälle att framlägga sina synpunkter på de aktuella spörsmålen.

Särskilt yttrande

En av utredningens experter, landsfiskalen Waesterberg, ansluter sig visserligen till utredningens uppfattning i fråga om de principer, som skall ligga till grund för rikets indelning i polisdistrikt, men hävdar att det sätt, på vilket utredningen tillämpat dessa principer vid den preliminära distriktsindelningen, i åtskilliga fall lett till att man kommit fram till distrikt med en personalstyrka, som ligger långt över de av utredningen angivna siffrorna. Detta beror i många fall på att huvudorterna i distrikten utgöres av städer, som tillhör de större i landet. Lämpligheten av sådana distrikt — som alltså består av de större städerna jämte betydande landsbygdsområden långt utanför städernas förorter — finner Waesterberg anledning ifrågasätta. Han anser att en distriktsbildning av detta slag, som i vissa avseenden kan vara fördelaktig, också kommer att medföra betydande nackdelar. Den stora centralortens polisiära problem kommer t. ex. med all sannolikhet att så starkt träda i förgrunden inom distrikten att landsbygdsdelen, alla ansträngningar i motsatt riktning till trots, kommer att bli lidande. När en tätort nått en viss storlek ifrågasätter Waesterberg om icke denna ort liksom hittills bör utgöra eget polisdistrikt.

Remissyttrandena

Polisdistriktens storlek

Det alldeles övervägande antalet remissinstanser ansluter sig till utredningens uttalanden i fråga om polisdistriktens storlek. Bland dem som helt godtagit utredningens uppfattning i denna fråga må nämnas *samtliga länsstyrelser* utom länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län, *statspolisintendenten*, *polisväsendets organisationsnämnd*, *svenska polisförbundet*, *föreningen Sveriges poliskommissarier* och *flertalet kommuner*. *Svenska landskommunernas förbund* finner det svårt att fastställa några generella principer för hur distriktsindelningen skall ske.

I en del yttranden göres i viss mån andra bedömanden än utredningen gjort i fråga om den lämpligaste storleken av personalstyrkan i ett polisdistrikt.

Föreningarna Sveriges landsfogdar och *Sveriges polismästare, poliskamrarna i Hälsingborg, Halmstad och Lund*, *föreningen Sveriges stadsfiskaler*, *Sveriges juristförbund* och *landsfiskalen i Valla distrikt* anser, att en tillämpning av utredningens principer leder till alltför små distrikt.

Föreningen Sveriges landsfogdar hävdar sålunda, att om inte alldeles särskilda skäl gör det nödvändigt att skapa mindre distrikt, en personalstyrka på omkring 35 man måste anses erforderlig för att organisera en

effektivt arbetande poliskår. Helst bör polisstyrkan bestå av omkring 50 man. *Föreningen Sveriges polismästare* ansluter sig i stort sett till de av utredningen redovisade grundtankarna för distriktsindelningen men menar ändå att de föreslagna polisdistrikten i många fall är för små för att kunna tillgodose kravet på såväl en effektiv centraliserad polisstyrka som en tillräcklig lokalstationerad polis. *Poliskammaren i Halmstad* finner det uppenbart, att en styrka om 20 man i arbetshänseende får anses helt otillräcklig. Denna uppfattning redovisas också av *poliskammaren i Hälsingborg*, som beträffande en polisstyrka av denna storlek framhåller följande.

Genom arbetstidsbestämmelserna (45- resp. 42-timmars vecka) har av den styrkan schematiskt räknat vid regelbunden skiftestjänst minst 5 man ständigt fridag. Då måste man också bortse från kompensationsledighet, som ytterligare höjer arbetstidsbortfallet. Kvar står alltså 15 man fördelade på 24 timmar. Grovt räknat, om man bortser från arbetstidsförskjutning, alltså 5 man per tur och åtta timmars tjänstgöring. Så tillkommer semesterledighet för de 20 polismännen, vari dessutom ingår befäl och jourpersonal, varför för fältarbetet kvarstår en uppenbar icke slagkraftig styrka.

Enligt *poliskammaren i Lund* bör en poliskår bestå av minst 75 och i varje fall inte mindre än 50 man. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* ifrågasätter om inte utredningen överbetonat nackdelarna med stora polisdistrikt. Från kommunikationssynpunkt torde ett ökat avstånd till polischefens tjänsteställe i regel vara av underordnad betydelse, särskilt som utredningen tänkt sig en omfattande delegering av polismyndighetsfunktionerna. *Sveriges juristförbund* finner att kommunikationsmedlens utveckling är ägnad att motverka olägenheter av stora polisdistrikt. Förbundet anser för sin del, att man genom att skapa relativt stora polisdistrikt vinner ökad elasticitet hos organisationen, dvs. möjlighet att disponera tillräcklig personal för aktuella uppgifter och att utan hjälp utifrån klara tillfälliga toppbelastningar. I ett icke ringa antal fall bör det således vara möjligt och lämpligt att till skapa större distrikt än vad utredningen föreslagit. Liknande synpunkter som de nu anförda framför *landsfiskalen i Valla distrikt*, som anser, att distriktets polisstyrka bör hålla sig vid minst omkring 30 man och att det inte behöver föreligga några betänkligheter mot att ge polisdistrikten stor geografisk utbredning och kompensera avstånden med väl genomförd motorisering av polisen och hel utbyggnad av radiokommunikationerna.

Av de remissinstanser som anser, att personalstyrkan i ett polisdistrikt i allmänhet bör vara lägre än vad utredningen förordat, må nämnas *länsstyrelserna i Uppsala* samt *Göteborgs och Bohus län*, *föreningen Sveriges landsfiskaler*, *18 länsavdelningar av denna förening*, *flertalet landsfiskaler*, *75 kommunalfullmäktige*, *15 stadsfullmäktige* och *6 kommunalförbund*. Flertalet av dessa remissinstanser håller före att antalet polismän i varje distrikt normalt bör hålla sig omkring den nedre gräns utredningen förordat. Sålunda framhåller *länsstyrelsen i Uppsala län* att man, bortsett

från städer som redan har större polisstyrkor, i princip ej bör godtaga polisdistrikt med mer än 30 befattningshavare. Undantag från denna regel kan möjligen erfordras för polisdistrikt som kommer att utgöras av en stad med omkringliggande landsbygd. Enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bör principerna för polisdistriktsindelningen vara förhållandevis elastiska. Det torde räcka, att man anger, att polisdistrikten lämpligen bör uppbyggas kring en centralort och att polisstyrkan om möjligt bör uppgå till cirka 20 man. Ett flertal faktorer, såsom den administrativa indelningen i län och kommuner, folkmängd, avstånd, kommunikationer och näringsliv måste vid indelningen tillmätas avsevärd betydelse. Även *föreningen Sveriges landsfiskaler* hävdar, att personalstyrkan i ett distrikt bör närma sig den nedre gränsen, 20 man. Föreningen anför.

Styrelsen kan dela utredningens uppfattning att ett polisdistrikt lämpligen bör ha sådan storlek, att det kan bära en personalstyrka om 20—50 man. Denna avgränsning synes ha en sådan spännvidd, att vid en distriktsindelning efter den av utredningen lancerade centralortsprincipen — vilken styrelsen finner riktig — huvuddelen av landets polisdistrikt kan hållas inom dessa gränser. Enligt vad utredningen redovisat har Polisväsendets organisationsnämnd vid organisationsundersökningar kommit till den slutsatsen, att en personalstyrka om minst cirka 20 man »fast personal» kan ge en väl godtagbar organisation. Detta oaktat har utredningen uttalat, att personalstyrkan helst bör ligga nära den övre gränsen. Styrelsen kan icke finna, att utredningen på ett övertygande sätt motiverat denna ståndpunkt, och anser, att man i stället bör närma sig den undre gränsen, och åberopar som stöd därför vad experten Waesterberg i sitt till betänkandet avgivna yttrande anfört mot bildandet av alltför stora polisdistrikt. Man kan också konstatera, att utredningen även med utgångspunkt från ståndpunkten att personalstyrkan bör ligga närmare 50 man, i åtskilliga fall utan bärande skäl frångått denna ståndpunkt och onödigtvis tillskapat mycket stora distrikt.

Länsavdelningarna av föreningen Sveriges landsfiskaler och de enskilda landsfiskalerna har uttalat sig i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts av föreningen.

De *kommuner*, som ansett att polisdistrikten bör vara mindre än vad utredningen föreslagit, har i allmänhet som skäl för sitt ställningstagande framhållit att landsbygdens behov av polisiär bevakning och service inte kommer att bli tillfredsställande tillgodosett om distrikten göres för stora. Som regel har man från kommunernas sida inte angivit något mått på vad man anser vara en lämpligt avvägd personalstyrka.

Polisdistriktens anslutning till annan administrativ eller judiciell indelning

Så gott som alla remissinstanserna har anslutit sig till utredningens uppfattning att man bör tillskapa distrikten fritt och med direkt sikte på vad man genom nyindelningen önskar vinna. Man understryker vidare all-

mänt utredningens uttalande att man vid den närmare avgränsningen av de nya polisdistrikten bör undersöka i vad mån anslutning lämpligen kan vinnas till andra indelningar.

Med hänsyn till att det även i en framtida polisorganisation kommer att föreligga behov av samarbete mellan polisen och de kommunala myndigheterna anser sålunda många remissinstanser det vara ett angeläget önskemål att polisdistriktens gränser inte skär kommungränserna. I detta sammanhang framhålls att man bör avvakta den nya kommunindelningen, innan polisdistriktens gränser fastställs. Denna uppfattning redovisas bl. a. av *länsstyrelsen i Skaraborgs län* som i denna fråga bl. a. framhåller följande.

Indelningen i polisdistrikt måste emellertid i hög grad vara beroende av kommunindelningen. Med hänsyn till den nära samverkan som alltför anses böra råda med kommunerna och för att polisverksamheten skall kunna utövas friktionsfritt bör kommunen alltid ingå i ett och samma polisdistrikt. Länsstyrelsen ifrågasätter därför, om det över huvud låter sig göra att företaga indelning i polisdistrikt, innan närmare klarhet vunnits rörande en blivande kommunindelning.

Ett flertal remissinstanser har även framhållit, att polisdistriktens gränser i möjligaste mån bör anpassas till domsagogränserna.

I några remissyttranden ifrågasättes, huruvida inte länen lämpligen bör bilda polisdistrikt. Uttalanden härom har gjorts bl. a. av *hovrätten över Skåne och Blekinge*. Andra remissinstanser menar, att länsgränserna bör kunna genombrytas, om detta är nödvändigt för att skapa ändamålsenligt utformade polisdistrikt. En sådan uppfattning redovisas av *föreningen Sveriges landsfiskaler och poliskamrarna i Hälsingborg och Halmstad*.

Frågan om polisdistriktens anslutning till civilförsvarsområdena har behandlats av *civilförsvarsstyrelsen, poliskammaren i Karlstad* och *landsfiskalen i Bjärträ distrikt*, vilka funnit det angeläget, att dessa två verksamhetsområden sammanfaller med hänsyn bl. a. till att åtskilliga polischefer är förordnade till civilförsvarshefer.

Utredningens preliminära indelning av landet i polisdistrikt

Med hänsyn till att utredningens preliminära indelningsförslag förutsättes bli föremål för översyn i annat sammanhang har remissinstanserna i allmänhet inte funnit anledning att yttra sig över förslaget. I åtskilliga yttranden redovisas dock synpunkter på såväl valet av stationeringsort för de olika polisdistrikten som det sätt, på vilket utredningen i de särskilda fallen bestämt distriktens gränser.

Ett flertal remissinstanser, däribland många av dem som anslutit sig till utredningens principiella uppfattning om distriktens storlek, har framhållit, att utredningen i sitt preliminära indelningsförslag delvis frångått sina egna principer och i många fall skapat alltför stora polisdistrikt. Man har därvid i allmänhet hänvisat till vad som anförts i Waesterbergs

reservation. Bland de här åsyftade remissinstanserna kan nämnas ett flertal *länsstyrelser*, *statspolisintendenten*, *föreningarna Sveriges landsfogdar*, *Sveriges landsfiskaler* och *Sveriges poliskommissarier*, några *stadsfiskaler* och ett 80-tal kommuner.

Statspolisintendenten uttalar att han ansluter sig till de allmänna normer beträffande folkmängd och personalstyrka, som utredningen utgått från vid uppbyggandet av en ny polisdistriktsorganisation. Han anser emellertid, att utredningen i sitt förslag till preliminär indelning av landet i polisdistrikt i stor utsträckning frångått dessa normer och skapat distrikt, som förefaller väl stora för att en smidig och effektiv ledning och sammanhållning skall kunna åstadkommas.

Uttalanden av motsvarande innehåll förekommer även i yttrandena från åtskilliga av de andra här nämnda remissorganen.

Poliskårernas organisation m. m.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag till *tjänstebestämmingar* för lokala polischefer. Några remissinstanser, däribland *justitiekanslersämbetet*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *landsfogden i länet* samt *föreningen Sveriges polismästare* har dock förordat att man i möjligaste mån bibehåller de nuvarande benämningarna. *Poliskammaren i Stockholm* framhåller, att benämningen polismästare för polischefen i Stockholm har nära 200-årig hävd och att den icke utan starka skäl bör ändras. *Överståthållarämbetet* menar, att om den av ålder härdvunna titeln polismästare anses böra bibehållas för polischefen i Stockholm, även polischeferna i Göteborg och Malmö bör ges samma benämning.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att *statspolisorganisationen* avvecklas och att tjänsterna med vissa undantag fördelas på de olika polisdistrikten. I anslutning till detta förslag framhåller *svenska landskommunernas förbund*, att tjänsternas fördelning mellan de olika polisdistrikten bör ske på grundval av statspolisens nuvarande arbetsuppgifter och med den målsättningen, att de arbetskraftsresurser som motsvaras av statspolisen även efter ett förstatligande av polisväsendet skall disponeras för att täcka landsbygdens behov av polisiära insatser. *Göteborgs poliskommissariesällskap* förordar, att de föreslagna specialstyrkorna göres så små som möjligt i förhållande till vad arbetsbördan kräver, så att de inte blir »en stat i staten». I gengäld bör de som kommenderas dit vara verkliga specialister på sina områden. Det ifrågasättes om de icke bör kommenderas på viss tid. Härigenom skulle nås ett erfarenhetsutbyte, som skulle komma tjänsten till godo såväl centralt som regionalt och lokalt.

Några remissinstanser avvisar utredningens förslag om inrättande av avdelningar för länets behov. I detta hänseende anför *Svenska polisförbundets*

länskommitté i Östergötlands län att varje polisdistrikt inom länet bör tillföras eller låta utbilda polismän i den omfattning att distriktets egen personal kan utföra mera kvalificerade utredningar med eventuellt biträde av personal från annat polisdistrikt. *Poliskammaren i Karlskrona* anser, att man inte bör »konservera» statspolisen med risk att nuvarande dualism mellan statspolis och kommunal polis kommer att bestå. *Poliskammaren i Halmstad* anser att det ej bör förekomma expertgrupper på det regionala planet. De nuvarande statspolisstäderna kan i stället ges en sådan utformning av personalstaten att dessa efter direktiv från centralorganet kan ombesörja ifrågavarande arbetsuppgifter inom områden, som kanske i många fall lämpligen inte bör följa några länsgränser. Centralorganet kan i varje särskilt fall, om så skulle vara påkallat, utse erforderlig ledning. Även *poliskamrarna i Hälsingborg* och *Luleå* samt *landsfiskalen i Gällivare distrikt* ställer sig avvisande till förslaget att inrätta för länets behov avsedda avdelningar. *Landsfogden i Norrbottens län* ställer sig tveksam till förslaget att viss befälspersonal vid behov skall ställas till polisdirektörens förfogande för att planera och leda trafikövervakningen. Härom anför landsfogden följande.

Med den föreslagna organisationen av polisdistriktens personalkadror synes mig detta arrangemang icke behövt. Trafikarbetet är numera av den vikt och betydelse att det bör ägnas fortlöpande intensiv uppmärksamhet av lokal- och regionpolischefer samt planeras och ledas av dem personligen eller i vad gäller den regionala instansen av den kvalificerade personal, som finnes direkt knuten till regionchefens kansli. Det föreslagna »låneförfarandet» från centralkåren torde för övrigt verka förryckande och irriterande på arbetet vid kåren. Även den för särskild kriminalpolisverksamhet avsedda personalen synes åtminstone i vad gäller Norrbottens län kunna i viss mån decentraliseras och tillföras de lokala poliskåren. Därigenom skulle säkerligen avsevärda tjänstemässiga fördelar vinnas och besparingar kunna göras.

En hel del remissinstanser har uttalat betänkligheter mot utredningens förslag till fördelning av tjänsterna inom statspolisorganisationen på polisdistrikten. Hit hör *statspolisintendenten, polisväsendets organisationsnämnd, länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, landsfogdarna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges poliskommissarier, 4 landsfiskaler och två länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler.*

Dessa remissinstanser anser i allmänhet, att utredningens förslag innebär en försvagning i första hand beträffande den trafikövervakande verksamheten och förordar i allmänhet, att den nuvarande statspolisorganisa-

tionen ersättes med en länspolischefen direkt underställd avdelning för kvalificerade brottsutredningar, för trafikövervakning, för särskild polisverksamhet samt för rekrytering och utbildning av aspiranter.

De polisiära uppgifter som torde böra tillkomma länspolischefen att ombesörja synes enligt *föreningen Sveriges landsfogdar* vara av sådan betydelse, att länspolischefen till sitt förfogande bör erhålla en styrka, som till sin sammansättning och omfattning i mycket påminner om de nuvarande statspolisavdelningarna. Föreningen anför bl. a.

Därest statspolisen, i likhet med vad utredningen anfört, i sin nuvarande form skall upplösas, torde böra inrättas en för länspolischefens behov dimensionerad avdelning med personal för t. ex. kvalificerade utredningar, för trafikarbete och för särskild polisverksamhet samt även för personalutbildning. Den för länet i dess helhet sålunda avsedda polisen bör stå under länspolischefens direkta befäl och vara av tillräcklig omfattning för att länspolischefen för sin verksamhet icke alltför ofta skall behöva störa den lokala organisationen.

Samma tankegångar kommer till uttryck i yttrandet från *landsfogden i Kopparbergs län* som anför.

Enligt min mening bör de nuvarande statspolisavdelningarna i sin helhet förläggas till residensstäderna och stå till länspolischefens förfogande. Den personal, som nu ingår i statspolisens kriminalavdelningar, kommer i fortsättningen liksom förut att bli helt upptagen av utredningar av våra brott, beträffande vilka det åligger landsfogden i sin egenskap av statsåklagare att leda förundersökning och verkställa åtal. Beträffande ordningsstatspolisavdelningarna i länen så är dessa avdelningar för närvarande helt sysselsatta med att fullgöra trafikövervakning, trafikundervisning i skolorna, medverka med råd, anvisningar och propaganda avseende trafiken, ljusundersökningar, metodiskt utforskande av trafikfällor och dylikt. Dessa synnerligen viktiga uppgifter planlägges nu av länspolischefen och vid en omorganisation av polisväsendet beräknas länspolischefen att i ännu högre grad än nu få ägna sig åt den operativa ledningen av trafikpolisverksamheten. Fördelas ordningsstatspolisen på de lokala distrikten skulle detta för Kopparbergs läns vidkommande betyda att 29 man skulle fördelas på 8 distrikt. Det torde icke vara svårt att föreställa sig vilken liten effekt dessa utplotttrade befattningshavare skulle få i trafikpolisarbetet. Dessa skulle med största säkerhet gå åt för trafikutredningar och vanlig ordningshållning. Det rörliga kommando, som de olika distrikten skulle stå till tjänst med för hela länets behov, är ju avsett att tagas i bruk blott vid vissa tillfällen. I ett län som Kopparbergs län skulle detta rörliga kommando få tagas i bruk praktiskt taget jämt som ett komplement till lokalpolisen i anledning av sommar- och vinterturism, fester, idrottstävlingar, raggarrbråk etc. Detta betyder bland annat att den lokala trafikövervakningen, som skulle skötas av de polismän, som ingår i det rörliga kommandot, i stor utsträckning måste läggas ner. Vidare måste beaktas, att i den nuvarande ordningsstatspolisen ingår en hel del specialister på olika områden med viss specialutrustning. Dessa specialister och denna specialutrustning måste normalt anknytas till ett större område än ett polisdistrikt. För övrigt ingår i trafikpolisverksamheten en mängd bilar, motoreyklar

och specialutrustning, som ur ren materialvårdssynpunkt bör i största möjliga utsträckning omhänderhas av en länscentral. Det har vidare visat sig att om trafikpolisarbetet skall bli effektivt måste trafikpolisgrupperna ledas av specialiserat trafikpolisbefäl, som följer med grupperna och ständigt injicerar och stimulerar. Det är icke möjligt för ett vanligt ordningspolisbefäl med hänsyn till mängden av övriga arbetsuppgifter att kunna följa upp alla de författningsbestämmelser och regler samt tekniska fakta och metoder, som har anknytning till detta stora verksamhetsfält. Följden blir att trafikpolisverksamheten ute i distrikten blir av ringa effekt. Erfarenhetsmässigt måste man i trafikpolisverksamheten göra ideliga kraftansamlingar punktvis, för vilket behövs en beträffande både befäl och konstuplar sammansvetsad, specialtrimmad kår. Enligt min mening skulle det komma att få ytterst olyckliga följder om det icke i länen finnes en flygande kader som motsvarar den nuvarande ordningsstatspolisen.

Statspolisintendenten uttalar i denna fråga bl. a.

En fördelning av ordningsstatspolisens personal i enlighet med utredningens förslag skulle med all säkerhet medföra att denna toges i anspråk huvudsakligen för trafikövervakning i tätorterna eller — till förfång för trafikövervakningsuppgifterna — för andra löpande polisuppgifter. Härtill kommer att statsverket skulle åsamkas onödigt dryga kostnader för utrustning (t. ex. bilvågar och radarhastighetsmätare m. m.), som kanske på grund av ringa personaltillgång vid de lokala poliskårernas trafikövervakningsgrupper endast kan komma till användning vid enstaka tillfällen. Vidare bör den under länspolischefen stående polisstyrkan vara lätt tillgänglig för medverkan i samordnade övervakningsaktioner ovanför länsplanet enligt direktiv från den centrala myndigheten. Med utgångspunkt från vad jag anfört torde icke heller någon uppdelning böra ske beträffande ordningsstatspolisens ridande avdelningar. Icke minst ur beredskapssynpunkt är det angeläget att polisrytteriet bibehålles vid nuvarande slagkraft.

I fråga om *personal dispositionen* har ett stort antal remissinstanser understrukt utredningens uttalande att centraliseringen inte får drivas längre än som är oundgängligen nödvändigt för att polisstyrkorna skall få avsedd kapacitet. Man framhåller att en alltför långt driven centralisering innebär risk för att bevakningen på landsbygden kommer att försämrast. Vidare riktas uppmärksamheten på att möjligheterna för polismännen att förvärva tillfredsställande person- och lokalkännedom minskas genom en alltför stark centralisering av polisverksamheten. I remissyttrandena framhålles också att allmänhetens behov av polisiär service inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt, om centraliseringen drives för långt.

Flera remissinstanser har i detta sammanhang framhållit vikten av att arbetsgrupperna inte underdimensioneras samt utvecklat sina synpunkter på frågan i vilken omfattning personalen skall centraliseras.

Svenska landskommunernas förbund understryker, att man vid förstatligandet bör sikta på en lokal polisorganisation, som fortfarande innebär en ganska stark decentralisering av polispersonalen till större och mindre understationer, samt att systemet med kvarterspolis bör i avsevärd om-

fattning prövas på landsbygden. Det är enligt förbundets mening vidare angeläget, att polischeferna instruktionsvägen eller på annat sätt åläggas att i samma grad tillgodose de polisiära servicebehoven beträffande alla delar av polisdistriktet. *Föreningen Sveriges landsfogdar* finner det angeläget, att garantier skapas för att polisarbetet i områden utanför centralorten icke blir eftersatt till förmån för centralorten, och *landsfogden i Östergötlands län* framhåller betydelsen av att arbetsgrupperna inte är underdimensionerade samt att de förestås av kvalificerat befäl. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför.

Länsstyrelsen kan biträda utredningens tanke, att poliskåren i ett polisdistrikt skall utgöras av en huvudstyrka förlagd å distriktets centralort samt arbetsgrupper ute i polisdistriktets perifera delar. Frågan om graden av centralisering torde emellertid icke böra fixeras efter någon viss i förväg bestämd mall. I ett tätt befolkat distrikt med liten areal bör man söka uppnå en förhållandevis kraftig centralisering, medan i polisdistrikt med långa avstånd och kanske många gånger besvärliga kommunikationer graden av centralisering måste bli mindre. Det är här viktigt att man tänker på allmänhetens trygghet och bekvämlighet, som torde komma att minskas i betänklig grad, särskilt på landsbygden, om centraliseringen drives för långt. Det är även nödvändigt, att man befrämjar polisens lokal- och personkännedom. Det av utredningen angivna systemet med s. k. kvarterspolis knuten till särskilda ansvarsområden torde vara ägnat att bidra till härtill och har av länsstyrelsen i annat sammanhang tillstyrkts.

Enligt *landsfiskalen i Tanums distrikt* kan omorganisationen tänkas leda till ökad effektivitet i polisarbetet endast under förutsättning att arbetsgrupperna få tillräcklig numerär för att självständigt handha de normalt förekommande arbetsuppgifterna inom området. Arbetsgrupperna skall enligt *Skaraborgs läns polisförening* ha resurser för lokal övervakning av ordning och tillräcklig beredskap för utryckning och ingripanden i första hand vid plötsligt inträffade behov. Enklare utredningsverksamhet bör utföras av personal med stationering på lokal ort. På sådant sätt undvikes tidsödande långa och dyrbara resor och polismaktens goda kontakter med allmänheten bibehålls. *Länsstyrelsen i Värmlands län* hävdar, att man till centralorten i princip endast bör förlägga kriminalpolis och teknisk personal ävensom personal för ordningshållning å centralorten samt för trafikövervakning och trafikundervisning. Till centralorten bör inte förläggas personal, som avses skola användas för utredningar och daglig ordningshållning på platser utanför centralorten. Inte heller *poliskammaren i Karlstad* tror att ökad mobilitet inom centralortens huvudstyrka helt kan ersätta de lokala arbetsgruppernas permanenta stödjepunkter. *Poliskammaren i Örebro* uttalar angående behovet av en centraliserad poliskår.

Inom nuvarande organisation har behovet av en samlad eller gemensam insats normalt varit synnerligen litet. I de nya stordistriktet med sin egen stora polisstyrka torde behovet bli ännu mindre. Vid något enstaka tillfälle kan samlad insats erfordras av större omfattning. Erfarenheten visar, att om-

ständigheterna vid sådana tillfällen äro väl kända och att god tid normalt står till förfogande för organiserandet av sådan insats. Övriga frågor ha hittills kunnat lösas. Frågan om t. ex. samordnad trafikövervakning har mycket enkelt ordnats på ett tillräckligt fullgott sätt genom de samordningspromemorior, som statspolisintendenten i ärendet utfärdat. Alla dessa och liknande insatser torde för övrigt i den nya organisationen väl kunna tillgodoses genom de i förslaget upptagna rörliga kommandona och trafikövervakningsgrupperna. Någon annan beredskapsreserv för normalt förekommande behov torde inte vara erforderlig. Vid de speciella tillfällen, då verkligt stora insatser erfordras, är dessa vanligtvis av den storleksordning, att planläggning och i vissa fall ledning därav bör ankomma på den centrala instansen.

Landsfiskalen i Lima distrikt förordar en modifierad centralisering med relativt starka arbetsgrupper i de till ytvidden stora distriktens ytterområden.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser, att man måste lägga stor vikt vid att arbetsgrupperna utrustas med polisbefäl, i de största tätorterna utanför centralorten i kommissariegrad, och sådan personaluppsättning i övrigt att ständig jourtjänst kan upprätthållas. Även *landsfiskalen i Njurunda distrikt* understryker vikten av att arbetsgrupperna göres så stora, att jourtjänst kan anordnas. Härom anföres i yttrandet.

Arbetsgrupperna på i vart fall de större orterna ute i distrikten böra som regel vara så pass stora, att jourtjänst kan organiseras. Detta är absolut behövt, om *snabba* ingripanden skola kunna ske vid akuta händelser. Jag tänker härvid närmast på nödvändigheten av snabb polisinsats vid trafikolyckor, rattfylleri, misshandel, hemfridsbrott o. dyl., då alltför lång tid skulle åtgå för insats av personal från huvudstyrkan. — — — Av denna anledning synes det mig även tveksamt, huruvida det kan anses effektivt, att generellt överlåta trafikutredningar på huvudstyrkans personal. I realiteten skulle detta innebära, att personal ur arbetsgrupp på ex. en kollisionsplats utför det för hela utredningen viktigaste arbetet nämligen fotografering, mätning och skissritning för att sedan överlåta förhørsutredningen på personal ur huvudstyrkan, som ej genom arbete på platsen *omedelbart efter* olyckan är insatt i händelseförloppet.

Föreningen Sveriges landsfogdar, 2 landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, 9 länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler, ett flertal landsfiskaler, länsstyrelsen i Kalmar län och poliskammaren i Luleå har uttalat stark tveksamhet beträffande värdet av enmansposteringsar.

I remissyttrandena framhålls, att systemet med ensamstationerade polismän från trivselsynpunkt är en mindre lyckad anordning. Man erinrar om att en ensam polisman inte alltid kan bemästra de kritiska situationer, då ett kraftfullt ingripande är påkallat. I detta sammanhang framhålls, att ensamstationeringen inte kan jämföras med kvarterspolisverksamheten. Kvarterspolisen har som regel möjlighet att tillkalla snabb förstärkning. En sådan möjlighet står sällan till buds för en ensam polisman på lands-

bygden. Svårigheten att ge polismannen full sysselsättning är ytterligare ett skäl, som åberopas mot ensamstationeringen.

Flera remissinstanser anser att graden av styrkekoncentration bör bestämmas av länsstyrelsen. Denna uppfattning redovisas bl. a. av *länsstyrelsen i Norrbottens län*. *Poliskammaren i Hälsingborg* anser att polisinspektionen i samråd med länsstyrelsen och efter hörande av polischeferna bör bestämma grundorganisationen. I samma ordning bör denna organisation kunna ändras.

Sveriges juristförbund betonar vikten av att i polisdistrikt om minst 60 000 à 70 000 invånare inrättas särskilda souschefstjänster (polisintendenten). Sådana tjänster finns för närvarande inrättade i t. ex. Örebro (75 000) och Linköping (65 000). Dessa tjänster kommer då även att bli naturliga rekryteringstjänster.

Utredningens förslag att poliskårerna skall organiseras med beaktande av polisverksamhetens grundelement, nämligen yttre verksamhet och utredningsverksamhet har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. *Ordningspolisintendenten i Göteborg* anser en av betänkandets större förtjänster vara förslaget att de gränser som finns mellan kriminalpolisavdelning och ordningspolisavdelning utjämnas. Dessa gränser är ofta icke betingade av verkliga behov utan är av fackföreningsmässig art. Genomförandet av förslaget måste enligt *stadsfiskalens i Kristinehamn* mening få mycket stor arbetsorganisatorisk och löneteknisk betydelse. Enhetliga titlar och lönegradsplaceringar skulle göra det möjligt att på ett helt annat sätt än f. n. placera rätt man på rätt plats. Nuvarande motsättning mellan olika personalkategorier skulle även försvinna.

En kritisk inställning till förslaget redovisas av *överståthållarämbetet, statspolisintendenten, poliskamrarna i Stockholm, Hälsingborg och Halmstad, polischefen i Göteborg, stadsfiskalen i Lidköping, föreningen Sveriges poliskommissarier, Göteborgs poliskommissariesällskap* och *Stockholms kriminalpolisförening*.

Statspolisintendenten anser inte utredningens motivering för förslaget hållbar. I den mån spänningsförhållanden föreligger mellan ordnings- och kriminalavdelningar kan dessa förhållanden icke avlägsnas enbart genom att införa nya begrepp. I stället bör polisverksamhetsutredningens förslag till avhjälpan av det bristande samarbetet först prövas, innan en hos allmänheten väl förankrad och internationellt erkänd terminologi slopas. *Poliskammaren i Hälsingborg* anför i sitt avstyrkande yttrande.

Enligt poliskammarens mening kan man emellertid organisera en kår efter de nämnda grundelementen även med nuvarande uppdelning, om man blott bedömer tjänstekvoteringen rätt efter ärendenas halt och vikt. Därtill kommer att redan inom en medelstor kår bevaknings- och utredningsarbete icke kan ——— renodlas utan att organisationen blir osmidig, byråkratisk och dyr, eftersom man bl. a. endast kan ha en begränsad styrka i jour för utredning på obekvämt arbetstid. Utredningens förslag är därför icke någon praktisk lösning.

Föreningen Sveriges poliskommissarier anser, att förslaget om indelning i nya grundelement bör skjutas åt sidan och möjligen upptagas i framtiden, sedan de av polisverksamhetsutredningen anvisade utvägarna för samarbetet inom polisväsendet prövats — och då endast under förutsättning att dessa ej befunnits hållbara. Föreningen anför i detta hänseende följande.

Vi kunna icke ingå på ett sakligt bedömande av hur en organisation med de nya grundelementen skulle komma att fungera. För att få ett underlag för bedömande måste praktiska prov verkställas under en längre tid, men redan nu anse vi oss våga uttala, att en uppdelning på de två grundelementen icke är hållbar. Redan yttre spaning måste ofta kombineras med utredningsarbete. De sociala arbetsuppgifterna utgöra likaså en kombination av element, som äro hänförliga till båda sidorna. Så är det också med trafikövervakningen. Med största säkerhet skulle dessutom personalen vid utredningsavdelningen påfordra tillämpning av likalönsprinciper, oavsett vilken utbildning individen erhållit och oavsett den kompetens arbetsuppgiften kräver.

Föreningen framhåller även att benämningarna kriminalpolis och ordningspolis fått förankring hos allmänheten och att begreppen har internationell klang.

Göteborgs poliskommissariesällskap anser, att den här berörda frågan icke är av principiell betydelse för frågan om polisväsendets förstatligande.

Poliskammaren i Borås har inte någon erinran mot förslaget men anser att uppdelningen inte bör göras så strikt som föreslås. Poliskammaren förutsätter att trafikövervakningsgruppen även skall kunna förbereda trafikföreskrifter och finner det därför lämpligt att trafikutredarna överföres till trafikövervakningsgruppen, vilken måste ha ett intimt samarbete med dessa. Likaledes bedömer poliskammaren det nödvändigt att spaningsgruppen tillhör utredningsverksamheten. Spanarnas tjänst förutsätter ett ytterst nära samarbete med brottsutredare och det erfordras att de har en ytterst noggrann kännedom om alla brott. Härjämte fordras en noggrann personkännedom varjämte de skall ha möjlighet att själva kunna göra erforderliga utredningar, kunna deltaga i brottsplatsundersökningar och i annat för deras verksamhet erforderligt arbete. Förlägges denna verksamhet till yttre verksamheten torde för övrigt ett med hänsyn till befordringar, kurser m. m. olyckligt utbyte av spanarna ske till men för hela verksamheten, och hela kontakten med brottsutredarna och med arbetsfältet förloras.

Landsfiskalen i Mölndals distrikt accepterar förslaget endast under förutsättning att utredningsverksamheten uppdelas i två från varandra klart skilda avdelningar eller sektioner, nämligen en för utredningstjänst i allmänhet och en för kriminalpolisverksamhet.

Utredningens förslag att polisarbetsbegreppet avskaffas har föranlett invändningar endast från *poliskamrarna i Stockholm, Malmö och Örebro* samt från *föreningen Sveriges polismästare*.

Poliskammaren i Stockholm erinrar om att i olika författningar specialdefinitioner förekommer av begreppet polismyndighet, varigenom besluts-

befogenhet i vissa administrativa ärenden förbehålles visst lokalt polisorgan. Enligt 61 § vägtrafikförordningen är exempelvis befogenhet att utfärda lokala trafikföreskrifter tillagd i stad med poliskammare denna och i annan stad magistrat eller kommunalborgmästare medan för landet i övrigt länsstyrelserna utfärdar föreskrifterna. Därest magistraterna och kommunalborgmästarna avskaffas, torde behovet att för beslutsbefogenhet i administrativa ärenden kunna skilja mellan olika lokala polisorgan bli än större. Detta behov kan tillgodoses genom att begreppet poliskammare behålles i sådana polisdistrikt, där ledningsorganet är särskilt kvalificerat. Begreppet poliskammare har jämväl mer opersonlig karaktär än begreppet polischef, vilket kan vara till fördel i psykologiskt avseende vid utövande av beslutsbefogenhet i administrativa ärenden.

Begreppet poliskammare bör enligt *poliskammaren i Malmö* av praktiska skäl behållas i de fall, då beslutanderätten inom polismyndigheten regelmässigt utövas var för sig av mer än en befattningshavare. *Poliskammaren i Örebro* anser utredningens förslag motiverat i de fall, då polisledningen består av en befattningshavare, men ifrågasätter, om icke polisledningen normalt kommer att bestå av flera än en befattningshavare i de föreslagna polischefsdistrikten. Poliskammarbegreppet bör då såsom en sammanhållande benämning på polisledningen mycket väl kunna komma ifråga jämväl i fortsättningen. *Föreningen Sveriges polismästare* anser, att begreppet representerar en tillgång, som man icke i oträngt mål bör avhända sig. Ordet poliskammare ger på ett tilltalande sätt uttryck åt den polischefen tillkommande beslutanderätten på det administrativa området och får anses sakligt berättigat åtminstone i sådana polisdistrikt där förhållandena givit anledning till en mera utvecklad ledningsorganisation.

Förslaget till ändrad lydelse av polismyndighetslagen tillstyrkes eller lämnas utan erinran av praktiskt taget samtliga remissinstanser. *Svenska landskommunernas förbund* framhåller sålunda, att delegation i rätt betydande omfattning bör komma till stånd, om allmänheten trots de stora polisdistrikten skall kunna få en rimlig polisiär service.

Ett flertal remissinstanser utgår från att delegation av polismyndighetsuppgifter sker med återhållsamhet. Man fäster i detta sammanhang uppmärksamheten på ärendenas betydelse för den enskilde och på risken för ojämnheter i rättstillämpningen. Denna uppfattning redovisas av *länsavdelningarna av föreningen Sveriges landsfiskaler i Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Gävleborgs, Västernorrlands och Västertobottens län, ett flertal landsfiskaler, landsfogden i Gävleborgs län och poliskammaren i Luleå*. Förstnämnda *länsavdelning* menar, att polispersonalen har varken den utbildning eller den erfarenhet, som erfordras för handläggning av flertalet polismyndighetsärenden.

Förslaget avstyrkes endast av *Skaraborgs läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler*, som hävdar att någon delegation i praktiken icke är lämplig eller möjlig. Såsom polismyndighet har polischefen att handlägga ett

mycket stort antal tillståndsärenden av skilda slag. Dessa ärenden berör ofta för den enskilde viktiga angelägenheter. Med hänsyn härtill och till vikten av enhetlig bedömning kan det icke vara riktigt att lägga sådana ärendens avgörande i underlydande polisbefäls hand, menar avdelningen. *Svenska polisförbundet* anser, att besluts- och andra befogenheter bör knytas till viss tjänst och icke till viss tjänsteinnehavare samt liksom arbetsuppgifter och ansvarsområde angivas i organisationsbeskrivningen för tjänsten.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter, om icke redan den gällande lydelsen av lagen är tillräcklig för att ernå det av polisutredningen uppställda önskemålet. Ämbetet anför.

Möjligen skulle det finnas behov för Kungl. Maj:t att kunna överlåta delegationsrätten å länsstyrelse, men det synes osäkert, om detta är erforderligt. I samband med fastställande av indelningen i polischefsdistrikt torde Kungl. Maj:t nämligen ha anledning besluta om delegering av beslutanderätten å kvalificerat polisbefäl i de i särskilda orter stationerade arbetsgrupperna, därvid det väl icke torde vara uteslutet för Kungl. Maj:t att bemyndiga länsstyrelsen vidtaga den jämkning länsstyrelsen kan finna förändrade förhållanden påkalla beträffande den som enligt delegationen har att besluta. I sakligt hänseende torde böra framhållas, att det med hänsyn till beskaffenheten av vissa ärenden vill förefalla, som om delegationen i princip borde beslutas av Kungl. Maj:t och således icke överlåtas å länsstyrelserna.

Samtliga remissinstanser ansluter sig till utredningens uttalande om angelägenheten av en god kontakt mellan den lokala polisorganisationen och kommunerna.

Det övervägande antalet remissinstanser — däribland *flertalet länsstyrelser, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, nästan samtliga kommuner samt föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare och Sveriges landsfiskaler* — tillstyrker eller lämnar utan erinran vad utredningen anför om det sätt, på vilket kontakten med kommunerna bör anordnas.

Ett antal remissinstanser föreslår dock en klarare och fastare anordning för lekmannainflytandet i den lokala polisorganisationen. Detta krav framföres av bl. a. *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Hallands samt Göteborgs och Bohus län, polismästaren i Eskilstuna, poliskammaren i Malmö, stadsfiskalen i Lidköping, överexekutorn i Söderhamn, 19 stadsfullmäktige och 15 kommunalfullmäktige*. Dessa remissinstanser anser i allmänhet, att utredningens förslag inte ger tillfredsställande garantier för ett verkligt inflytande från kommunernas sida. Många hävdar, att ett fast kontaktorgan bör tillskapas, och anser, att vägnämnder och civilförsvarsnämnder lämpligen kan tjäna som förebild för ett kontaktorgan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län betvivlar att de av utredningen föreslagna kontaktkonferenserna kommer att ge polisväsendet någon motsvarighet till den nuvarande lokala och kommunala förankringen. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör man för att söka tillvarata det intresse för

polisfrågorna, som torde finnas på kommunalt håll, bilda en polisenämnd för varje polisdistrikt bestående av ett antal representanter för de i polisdistriktet ingående kommunerna. Polisenämnden bör erhålla till uppgift att verka för att polisfrågorna inom nämndens område tillgodoses på bästa sätt. Polisenämnden bör hållas informerad av polischefen om alla viktiga frågor inom polisdistriktet samt bör äga rätt att avge yttranden, bl. a. i tjänstetillsättningsärenden, och göra framställningar till polischefen och länsstyrelsen.

Flera av de nyss angivna remissinstanserna har ansett det vara en svaghet i utredningens förslag att kommun inte skall äga rätt att påkalla sammanträde med polischefen.

Vissa remissinstanser, som i princip anslutit sig till utredningens förslag, har i sina yttranden redovisat synpunkter och önskemål i anslutning till förslaget. Enligt *svenska stadsförbundet* är det svårt att överblicka det praktiska utfallet av utredningens förslag. Med hänsyn härtill bör en ändring ske, därest erfarenheterna skulle visa att den planerade samrådsformen endast skulle bli en tom gest utan möjlighet för kommunerna att utöva något inflytande på det lokala polisväsendets utformning. *Svenska polisförbundet* önskar, att man till de föreslagna informations- och samrådskonferenserna kallar de samrådsombud, som polischefen har att överlägga med i frågor rörande arbetsförhållanden m. m. Denna mening har även *Skaraborgs läns polisförening*. *Länsstyrelsen i Värmlands län* samt *landsfogdarna i Stockholms, Östergötlands, Södermanlands, Hallands, Gävleborgs och Norrbottens län* anser, att länspolischefen bör vara ledare vid samrådskonferenserna.

Justitiekanslersämbetet framhåller, att det måhända bör stadgas skyldighet för polischefen att exempelvis en gång i början av varje kvartal — frånsett det kvartal då nyssberörda konferens skall äga rum — höra sig för hos de utsedda representanterna om det finnes någon önskan om en allmän konferens och vad denna i så fall bör avhandla. De kommunala representanterna bör enligt *polisenämnden i Uppsala* äga rätt att påkalla konferens med polischefen. Denna uppfattning redovisas även av *stadsfullmäktige i Gävle*.

Kommunalfullmäktige i Löberöds kommun finner det inte tillfredsställande att synpunkter som kommunrepresentanter framför vid informations- och samrådskonferens enbart skall tagas till protokollet. I vilken mån dessa synpunkter sedermera beaktas bör skriftligen redovisas för kommunerna. Avstyrkes de av kommunrepresentanterna framförda synpunkterna bör detta motiveras.

Flera remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *stadsfullmäktige i Gävle och Sandviken* samt *kommunalfullmäktige i Älvsbyns köping* och *Jokkmokks kommun* anser att konferenser bör hållas oftare än en gång om året.

Länsstyrelserna i Västmanlands, Älvsborgs, Gotlands och Kronobergs län, kommunalfullmäktige i Sparreholm, poliskammaren i Karlstad samt polisenämnden och stadsfiskalen i Karlstad anser, att samverkan och information inte bör bindas i så reglerade former som utredningen förordat.

Länsstyrelsen i Gotlands län avstyrker sålunda förslaget om obligatoriska konferenser med särskilt för detta ändamål utsedda kommunrepresentanter. I stället bör föreskrivas åläggande för polischefen att på framställning av drätselkammare eller kommunalnämnd hålla dylika konferenser, såsom en engångsföreteelse eller kontinuerligt alltefter kommunens önskan. Till lättnad för båda parter skulle därigenom informationen och samrådet begränsas till de fall, i vilka ett kommunalt intresse funnes, varjämte värdet härav för polischefen skulle ökas genom att på kommunens sida deltog dess ledande förtroendemän. Skulle polischefen finna anledning att överlägga med en kommun i polisliära frågor, bör man kunna taga för givet att kommunen, även om någon föreskrift därom ej finnes, ställer sig tillmötesgående härtill. *Polisenämnden i Kristianstad* anser systemet med konferenser vara tungrott. Samma fördelar torde kunna vinnas genom att polischefen exempelvis skriftligen delger kommun viktigare förslag om förändringar i organisationen samt att muntlig konferens endast hålles på särskild begäran av kommun eller polischef. En instruktionsföreskrift för polischefen att hålla kontakt med kommunerna finner *poliskammaren i Karlskrona* vara tillräckligt.

Även *poliskamrarna i Hälsingborg och Lund, polisenämnden i Lund, stadsfiskalen i Skövde och landsfiskalen i Bjärträ distrikt* ifrågasätter om det över huvud taget behövs några särskilda åtgärder för att få till stånd en god kontakt mellan polisen och kommunerna. Förstnämnda poliskammare anför bl. a.

Vad kommunerna — — — även i framtiden komma att ha intresse av är ett behörigt polisskydd. Ett kontaktorgan på det lokala planet kan härutinnan framföra värdefulla synpunkter och berättigade önskemål. Inom vissa poliskammarstäder finnes nu en s. k. trafiknämnd av rådgivande natur, i denna stad anknuten till gatuförvaltningen. Många av denna nämnds uppslag och önskningsar äro i trafikavseende av den art att de skola avgöras av poliskammaren. Om man tager denna nämnd som förebild, skulle man kunna tillskapa en polis- och trafiknämnd med uppgift att inkomma med önskemål i här berörda frågor. I de olika kommunerna kunde uppgiften tilläggas annan redan befintlig nämnd, där orten icke är så stor att en särskild nämnd är önskvärd. De till polischefen inkomna yrkandena och förslagen skulle denne därefter ha att pröva i vanlig ordning. Han skulle även vara berättigad att närvara vid sammanträdena efter erhållen kallelse. Emellertid torde väl kommunerna i våra dagar ha så stora möjligheter att hävda sina intressen även på detta område, att det torde vara ytterst tveksamt om särskilda organ eller sammankomster äro nödvändiga.

Även *länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordar att en rådgivande nämnd tillskapas.

B. Den regionala organisationen

Utredningen

Enligt utredningens mening bör det även efter ett förstатligande av polisväsendet tillkomma länsstyrelsen att såsom högsta polismyndighet i länet ha ansvaret för och ledningen av dess polisväsende samt ytterst övervaka, att allmän ordning och säkerhet behörigen upprätthålles inom länet. Därest man sålunda utgår från att tyngdpunkten i polisorganisationen ovanför det lokala planet bör förläggas till länsplanet bör ett blivande centralorgan såvitt avser beslutanderätten anföras allenast vissa begränsade uppgifter och befogenheter samt i övrigt och främst då i frågor rörande polisväsendets organisatoriska och administrativa standard närmast fungera som ett samordnande, utredande och rådgivande organ. Under normala förhållanden blir följaktligen den högsta ledningen av polisverksamheten i princip förlagd till länsstyrelserna (i Stockholm till överståthållarämbetet).

Länsstyrelsen (överståthållarämbetet) skall enligt utredningen tillse att polisväsendet är tillfredsställande ordnat inom dess kompetensområde, såväl i fråga om personal- och arbetsorganisation som vad angår polisens utrustning och lokaler. Vid utövandet av sin ämbetsbefattning avseende polisväsendet skall länsstyrelse biträddas av länspolischefen. Denne föreslås skola erhålla tjänstebenenämningen polisdirektör eller — om han kommer att syssla med såväl länspolischefs- som statsåklagargöromål — polisdirektör, tillika statsåklagare. Polisdirektören skall i sin egenskap av länspolischef och efter förebild av vad som f. n. gäller för vägdirektör knytas såsom föredragande till länsstyrelsen. Han erhåller härigenom en viss förankring i länsstyrelsen men blir lika litet som vägdirektören en länsstyrelsetjänsteman utan behåller i princip sin nuvarande fristående ställning.

Utredningen har inte ansett det erforderligt att i sitt principbetänkande intaga en fullständig förteckning över de ärenden, som bör handläggas på länsplanet, dvs. inom länsstyrelsen eller vid länspolischefens kansli eller att föreslå en fördelning av dem mellan länsstyrelsen och länspolischefen. Ärenden av denna natur är enligt utredningen exempelvis sådana som avser verksamhetsfrågor, som antingen berör mer än ett polisdistrikt eller kräver likformig behandling inom hela länet, utbildnings- och personalvårdsfrågor av liknande karaktär, frågor som berör lokaler och utrustning ävensom vissa kontroll-, tillsyns- och informationsfrågor.

Inom i princip varje länsstyrelse bör enligt utredningen, i den mån så icke redan skett, vid landskansliet inrättas en arbetsdetalj för polisväsendet med en länsstyrelsetjänsteman i mellangrad såsom föreståndare och föredragande i de ärenden, vilkas handläggning skall ankomma på länsstyrelsen. Vid länspolischefens kansli bör såsom biträde anställas en administrativ kraft med lämpliga kvalifikationer, exempelvis sådana som nu erfordras för anställning inom landsfiskalskarriären. På en dylik befattnings-

havare bör ankomma att bereda samtliga ärenden rörande organisationen och ledningen av länets polisväsende, personal- och kostnadsstater, tjänstetillsättningar etc. samt personalärenden i övrigt, däri inbegripet planering av tjänstgöringen för all reservpersonal, eller med andra ord sådana ärenden, vilka förutsättes skola föredragas av länspolischefen i länsstyrelsen eller av denne avgöras självständigt. Genom ändringar i polislagstiftningen bör länspolischefen i sin inspekterande och allmänt samordnande verksamhet och med avseende å den operativa ledningen av polisverksamheten tilläggas en mera vidsträckt handlings- och beslutanderätt än vad som f. n. tillkommer landsfogde, bland annat vad angår disposition av polispersonal över polisdistriktsgränserna. Länspolischefen förutsättes sålunda i högre grad än nu vanligen är fallet få möjlighet att ta initiativ, att dirigera och att meddela anvisningar och råd främst i operativt men även i viss mån i organisatoriskt och administrativt hänseende.

Utredningen påpekar att de principiella synpunkter beträffande länspolischefensorganisationen som utredningen sålunda redovisat självfallet ej äger giltighet i fråga om Stockholms stad. I denna stad kommer polismästaren att fylla jämväl den funktion som i länen tillkommer länspolischef.

Avvikelser från normalorganisationen måste enligt utredningen göras också i Göteborgs och Bohus, Malmöhus och Gotlands län.

Det kan sålunda enligt utredningen knappast anses rimligt, att polischefen i Göteborgs polisdistrikt, som för att fullgöra sin huvuduppgift kontinuerligt måste få disponera en underställd polismansstyrka utgörande nästan 90 % av länets samlade polismansstyrka, underställes länspolischefen. En sådan ordning skulle innebära en onödig arbetsomgång och med all säkerhet leda till kompetenskonflikter. Vad nu sagts torde även komma att gälla, därest polisväsendet i Malmö polisdistrikt, vars polisstyrka skulle komma att omfatta något mer än 50 % av länets samlade polisstyrka, skulle inordnas under länspolischefens verksamhetsområde. Utredningen föreslår därför att polisväsendet i Göteborgs och Malmö polisdistrikt undantages från länspolischefens i Göteborgs och Bohus respektive Malmöhus län verksamhetsområde.

Eftersom Gotland enligt utredningens mening bör utgöra ett polisdistrikt, kommer i Gotlands län att finnas endast en polischef, som bör vara stationerad i Visby. Något behov av länspolischef i egentlig mening torde enligt utredningens uppfattning inte komma att föreligga i länet. Då länsstyrelsen emellertid i vissa fall torde ha behov av sakkunnigt biträde vid handläggningen av ärenden berörande länets polisväsende synes i arbetsordning eller på annat sätt böra uppdragas åt polischefen i Visby polisdistrikt att i länsstyrelsen vara föredragande i vissa ärenden beträffande hans verksamhetsområde.

Frågan om lekmannainflytande inom den regionala polisorganisationen

bör enligt utredningens mening behandlas i samband med det vidare spörsmålet om införande över huvud taget av lekmannelement i länsstyrelserna. Utredningen inskränker sig därför till att hänvisa till direktiven för länsförvaltningsutredningen.

Remissyttrandena

Länsstyrelsens ställning i organisationen

Remissinstanserna ansluter sig i allmänhet till utredningens mening att den högsta polisledningen i länet under normala förhållanden i princip bör vara förlagd till länsstyrelsen.

Utredningens uttalanden rörande arbetsuppgifterna på länsplanet och deras fördelning mellan länsstyrelsen och länspolischefen vinner i allmänhet anslutning från remissorganen.

De remissmyndigheter som tagit upp dessa frågor till närmare behandling har främst uppehållit sig vid arbetsfördelningen. Härvid har *justitiekanslersämbetet* funnit det naturligt att tyngdpunkten på länsplanet skall ligga hos länspolischefen men att länsstyrelsen bör ha rätt att särskilt i organisatoriskt och administrativt hänseende ge direktiv åt länspolischefen. Liknande tankegångar går igen i flera yttranden. Så menar t. ex. *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att ärendena rörande polisdistriktsindelningen, organisationen och ledningen av länets polisväsende, personal- och kostnadsstater, tjänstetillsättningar och liknande mera viktiga ärenden bör handläggas av länsstyrelsen, medan länspolischefen bör handha sådana ärenden, som mera direkt gäller verkställighet och den operativa ledningen av polisverksamheten. Enligt *länsstyrelsen i Norrbottens län* bör frågor om att rekvrirera förstärkning till länets poliskår eller att medgiva att en del av polisstyrkan för viss tid tillåtes tjänstgöra utom länet avgöras av länsstyrelsen, som i princip skall utöva beslutanderätten i alla ärenden av betydelse, som inte berör den rent taktiska ledningen. Ärenden rörande ledningen av polisorganisationen i ett län får nämligen anses vara av den natur och betydelse, att de skall avgöras av ett kollegialt verk.

Poliskammaren i Stockholm menar, att ärenden av övervägande administrativ natur skall tilläggas länsstyrelsen, medan de operativa ledningsuppgifterna i största möjliga utsträckning bör hänföras till länspolischefen. Samma uppfattning redovisas av *poliskammaren i Borås*.

Överståthållarämbetet önskar, att befogenhetsfördelningen mellan överståthållarämbetet och polischefen i Stockholm ägnas särskild uppmärksamhet. *Landsfogden i Uppsala län* finner det angeläget, att man vid fördelningen av uppgifter mellan länsstyrelsen och länspolischefen tillser, att länspolischefens eventuella föredragningsskyldighet begränsas så långt det är möjligt. När det gäller förordnande av ordinarie polispersonal i konsta-pelsgraden skulle för beredande av lätnad i länsstyrelsens arbete och und-

vikande av dubbelarbete den ordningen kunna införas, att utnämningsrätten tillkom länspolischefen, vilkens beslut sedan endast skulle få överklagas hos länsstyrelsen. Även *landsfogden i Södermanlands län* ifrågasätter, huruvida inte länspolischefen bör tillerkännas utnämningsrätt beträffande polismän i de lägre graderna. Under alla förhållanden synes länspolischefen böra anförtros rätt att utnämna kontorspersonalen på sitt kansli. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* erinrar om att den kamerala verksamheten inte närmare behandlats av utredningen. Två lösningar kan tänkas, antingen centralisering av verksamheten till länsstyrelsen eller decentralisering till polisdistrikten. Det finns goda skäl för båda alternativen och en noggrann undersökning av problemet torde krävas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser att utbetalningar av lön bör ske av länsstyrelsen och icke av de lokala myndigheterna. *Landsfogden i Jämtlands län* förordar, att länspolischefen tillägges befogenhet enligt 29 § länsstyrelseinstruktionen att i största möjliga utsträckning besluta å länsstyrelsens vägnar i de ärenden, som inte skall avgöras efter föredragning inför landshövdingen.

I ett antal yttranden hävdas, att det i en ny polisorganisation inte kommer att finnas något behov av länspolischef eller att dennes arbetsuppgifter i vart fall kommer att bli starkt begränsade. Såsom skäl för sådana uttalanden anföres huvudsakligen att polisdistrikten kommer att bli avsevärt större än nu och att behovet av samordnande verksamhet därför kan förutsättas bli betydligt mindre framträdande än vad som nu är fallet, att såsom polischer i de stora distrikten kommer att utväljas högt kvalificerade polistjänstemän och att det till det centrala polisorganet måste komma att överföras åtskilliga av de arbetsuppgifter, som f. n. åligger landsfogdarna. Uttalanden av detta innehåll återfinnes i yttrandena från *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *statspolisintendenten*, *poliskamrarna i Norrköping*, *Hälsingborg*, *Uppsala* och *Borås*, *föreningen Sveriges polismästare*, *magistraten i Uppsala* samt *stadsfullmäktige i Uppsala* och *Gävle*.

Till utveckling av sin ståndpunkt anför *statspolisintendenten* att de uppgifter, som efter ett förstatligande bör ankomma på länspolischefen, icke motiverar en utökning av dennes befogenheter. Tvärtom torde problemen rörande samordningen av polisverksamheten i länen komma att i hög grad förenklas på grund av polisdistriktens storlek, den obegränsat mobila polispersonalen och de höga krav som måste ställas på polischerfarnas kvalifikationer. Jämväl inrättandet av en centralinstans — vilka uppgifter den än kommer att anförtros — torde i flera avseenden medföra minskade krav på länspolischefen. *Poliskammaren i Uppsala* motiverar sin uppfattning med att verksamhetsfrågor, som skulle ankomma på länspolischefen, är sådana som bör falla under ett centralorgans handläggning. Vad utredningen andrager i detta sammanhang finner poliskammaren icke övertygande för bibehållande av länspolischefsinstitutionen.

Föreningen Sveriges polismästare anför med utgångspunkt i ett mot-

svarande resonemang att den operativa polisverksamheten som regel torde vara bäst betjänt av att centralmyndighetens direktiv kan gå direkt till polischeferna, och att det uppenbarligen skulle vara från effektivitetssynpunkt önskvärt att kunna till en instans på länsplanet, nämligen till länsstyrelsen, sammanföra alla de polisuppgifter som måste handläggas där. Länsstyrelsens funktioner av administrativt slag torde komma att ge sig själva men det torde bli nödvändigt att noga klargöra vilken befogenhet länsstyrelsen eventuellt skall kunna utöva på det operativa planet. Det förefaller föreningen som om länsstyrelsens uppgift härutinnan närmast borde vara att under centralmyndigheten samordna polisverksamheten med övriga samhällsfunktioner i länet, att följa och övervaka företeelser inom verksamheten och till centralmyndigheten anmäla anmärkningsvärda förhållanden.

Vad utredningen anfört beträffande länspolischefens ställning tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Avvikande meningar redovisas emellertid av en rad remissinstanser.

Statskontoret förordar, att länspolischefen behåller sin nuvarande ställning i förhållande till länsstyrelsen i avvaktan på resultatet av länsförvaltningsutredningens arbete.

Länsstyrelserna i Östergötlands, Hallands samt Göteborgs och Bohus län anser icke att utredningens jämförelse med vägdirektören är riktig enär denne i tjänstehänseende sorterar under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Några remissinstanser, däribland länsförvaltningsutredningen, länsstyrelserna i Uppsala och Hallands län, åklagarmyndigheten i Göteborg samt Sveriges juristförbund har uttalat sig för att länspolischefen inordnas i länsstyrelsen.

Länsförvaltningsutredningen hemställer att i samband med statsmakternas ställningstagande till det remitterade betänkandet ingen åtgärd måtte vidtagas av beskaffenhet att förtaga möjligheten att framdeles infoga länspolischefen som tjänsteman i länsstyrelsen. Det förefaller nämligen länsförvaltningsutredningen antagligt, att förstatligandet av polisväsendet allmänt sett kommer att stärka motiven för att inordna länspolischefen i länsstyrelsen med hänsyn till det vidgade samarbete och samråd mellan länspolischef och länsstyrelse, som förstatligandet beräknas medföra både i fråga om rent administrativa ärenden och i fråga om länspolischefens rådgivande och inspekterande verksamhet. Länsstyrelsen i Uppsala län anser att länspolischefen för det fall att han icke är statsåklagare bör inlemmas i länsstyrelsen och där tjänstgöra såsom chef för en särskild polissektion. Endast härigenom torde hans föredragandeställning kunna till fullo utnyttjas, dubbelarbete undvikas och länsstyrelsen få den avsedda ställningen som länets högsta polismyndighet. Att inrätta en särskild arbetsdetalj för polisväsendet i länsstyrelsen och ett särskilt kansli för länspolischefen kan icke anses vara någon rationell organisation. Inte heller länsstyrelsen i Hallands

län kan värja sig för tanken, att utredningens förslag kan komma att innebära en dubbelorganisation, ägnad att onödigt byråkratisera polisväsendet i mellaninstansen. Länspolischefen bör antingen, på sätt riksdagens revisorer i sin berättelse till 1959 års riksdag ifrågasatt, helt inordnas i länsstyrelsen eller givas ställning av länsstyrelsens expert i likhet med vad som gäller beträffande länsarkitekt, överlantmätare m. fl. samt därjämte tilläggas inspekterande, rådgivande och verkställande uppgifter i fråga om den lokala polisen.

Aklagarmyndigheten i Göteborg föreslår, att inom länsstyrelsen inrättas en ny avdelning omfattande en sektion för polisärenden och en sektion för civilförvarsärenden. Härom anföres i yttrandet bl. a.

Under de tre sistförflutna decennierna ha länsstyrelserna utöver de viktiga administrativa göromål, som enligt gällande regler tillkomma dem, erhållit vissa betydelsefulla operativa uppgifter. Här åsyftas i första hand civilförsvaret. Skulle polisväsendet förstatligas efter de riktlinjer, som utredningen föreslagit, komma dessa angelägenheter givetvis att öka. Då civilförsvaret inrättades, betraktades dess uppgifter närmast som planeringsarbete och dessa lades, som naturligt var, under landskansliet. Utvecklingen under senare år torde dock ha visat, att de åtgärder, som förberedats inom civilförsvaret, i väsentlig omfattning äro polisuppgifter av ytterst ingripande, omfattande och krävande art. — — —

Ur dessa synpunkter skulle det framstå som angeläget, att vid länsstyrelsen inrättades en ny avdelning, avsedd just för de operativa uppgifterna. Avdelningen skulle omfatta en sektion för polisärenden och en sektion för civilförsvaret med civilförvarsdirektören som sektionschef. Civilförvarslagstiftningen synes icke utgöra hinder däremot. Möjligt är, att sektionen för polisärenden måste uppdelas på en detalj för administrativa göromål och en detalj för kommanderingar av personalen. Genom denna anordning skulle den fördelen erhållas, att landshövdingen under sig skulle erhålla en avdelningschef med utbildning och erfarenhet, som kunde svara för länsstyrelsens operativa åtgärder, åtminstone i vad det gäller så framträdande angelägenheter som polisväsendet och civilförsvaret.

Rörande förhållandet till länsstyrelsens båda övriga avdelningar anför åklagarmyndigheten.

Medelsförvaltningen och liknande kamerala uppgifter skulle enligt vanliga regler tillkomma landskontoret. Avgörandet av vad man må kalla politiska frågor rörande användandet av polisväsendet och civilförsvaret skulle fattas på landskansliet. Vid föredragningar härom synes länspolischefen böra vara närvarande. Han finge sedan rätta sig efter innehållet i dessa beslut, vilka dock icke böra omfatta operativa frågor, i vilka avgörandet enbart skall tillkomma länspolischefen, i den mån landshövdingen icke personligen åtager sig ansvaret för dem. Administrativa och kommunala besvär skulle enligt gällande regler prövas på landskansliet, respektive landskontoret. De administrativa ärenden, som skulle tilldelas länspolischefens avdelning, synas i huvudsak böra angå tjänstetillsättningar och liknande personalärenden. På sätt skissats i utredningens förslag kunna ytterligare arbetsuppgifter dock tilläggas länspolischefen. Väl är det sant, att vissa ärenden, som angå civilförsvaret, teoretiskt närmare ansluta sig till lands-

kansliets verksamhetsområde, t. ex. anordnande av skyddsrum. Å andra sidan bör framhållas, att det ur polisväsendets och civilförsvarets synpunkt vore önskvärt att kunna disponera över det material, som finnes rörande fordon och körkort på planeringssektionen. Praktiska skäl tala emellertid för att civilförsvaret helt bör tillhöra den operativa avdelningen liksom att ändringar ej böra ske av planeringssektionens uppgifter. Samarbete kan ju ändå äga rum mellan länsstyrelsens olika sektioner.

Med den föreslagna organisationen skulle man undgå att inrätta en särskild detalj för polisärenden på landskansliet samtidigt som motsvarande personal skulle erfordras hos länspolischefen. Länspolischefens ställning skulle jämväl bli klarare.

Sveriges Juristförbund förordar, att länspolischefen ges ställning som avdelningschef i länsstyrelsen och att han i denna egenskap ställes direkt under landshövdingen.

I ett par yttranden förordas, att polismästaren i länets residensstad tilldelas även funktionen som länspolischef. *Poliskammaren i Karlskrona* erinrar sålunda om att polischeferna i residensstäderna har samma utbildning och kompetens som landsfogden. Såsom chefer för en poliskår, som oftast är större än länets sammanlagda styrka i övrigt och såsom polismyndigheter har de dessutom väsentligt större erfarenhet än landsfogden av polisiär ledningstjänst, förvaltning och administration. Den bristande regionala ledningen framhäves ytterligare av att några större städer är undantagna från landsfogdens polisverksamhet. Denna brist skulle lätt bli avhjälpd, om samtliga residensstäders polischefer blev länspolischefer. Ytterligare skäl för en sådan anordning är den omständigheten, att alla länets polisrekryter och dessas utbildning från den 1 januari 1962 anförtrotts residensstadens poliskår.

Tanken att låta residensstadens polismästare fungera som länspolischef avvisas av *landsfogden i Örebro län*, som framhåller, att en sådan lösning framstår såsom helt verklighetsfrämmande och skulle leda till högst olyckliga för att inte säga olösliga kompetenskonflikter. Icke heller *landsfogden i Blekinge län* anser sig kunna förorda en sådan lösning och hävdar, att man till länsstyrelsens förfogande måste ställa en polischef, som kan fullgöra sina arbetsuppgifter obunden av lokala förhållanden.

Beträffande utredningens förslag att en arbetsdetalj för polisväsendet skall inrättas inom länsstyrelsen påpekar *länsstyrelsen i Södermanlands län* att länsstyrelsen tager för givet, att åtskilliga av ärendena skall handhavas av landskontoret, exempelvis löneärenden och den kamerala behandlingen av frågor om lokaler och utrustning för polisväsendet ävensom andra liknande angelägenheter av ekonomisk art. Vare sig en särskild arbetsdetalj för landskansliets polisärenden inrättas eller icke, anser länsstyrelsen dessa böra hänföras till den allmänna sektionen. Särskilt i sådana län, där länspolischefen tillika är statsåklagare, kan det visa sig nödvändigt, att göra sektionschefen till föredragande i åtskilliga

viktigare polisärenden. Detta torde i sin tur kunna medföra behov av en viss omfördelning av föredragningskyldigheten på landskansliet. Med hänsyn härtill är det enligt länsstyrelsen inte på förhand givet, att den personalförstärkning, som kan bli nödvändig till följd av polisväsendets förstatligande, bör ske på det sätt utredningen föreslagit.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser, att man bör undvika uppdelning inom länsstyrelsen av ärendegrupper på små fixerade arbetsdetaljer, och framhåller följande.

I stället för å en särskild polisdetalj med speciell föreståndare torde polisärendena även framgent böra handläggas på landskansliets allmänna sektion och med den föredragande, arbetsordningen utvisar, i den mån desamma icke med hänsyn till sin rent kamerala beskaffenhet skall beredas och avgöras på landskontoret. Länsstyrelsen har intet att erinra mot att länspolischefen göres till föredragande, i förekommande fall med ensam beslutanderätt, i vissa grupper av polisärenden. Dock synes härvid en uppsplättning böra ske, så att på polisdirektörens föredragningslägges ärenden av väsentligen operativ typ, medan övriga, mera administrativt betonade ärenden bör handläggas, föredragas och expedieras av länsstyrelsens egna tjänstemän. Härigenom ges större möjligheter att undvika dubbelarbete och ökat utrymme för rationella arbetsformer i övrigt. Så synes t. ex. länspetitan inom ett förstatligt polisväsen böra — i den mån så finnes erforderligt under samråd mellan länsstyrelsens båda avdelningar — handläggas inom länsstyrelsen på samma sätt som länsstyrelsens nuvarande petita för landsstaten.

Enligt *länsstyrelsen i Kopparbergs län* är det inte enbart den organisatoriska och operativa ledningen av polisväsendet, som kräver personalförstärkning hos länsstyrelsen. Utbetalningen av polismännens löner, i den mån denna skall ankomma på länsstyrelsen, torde också motivera en förstärkning av länsstyrelsens personal. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* ställer sig tveksam till utredningsförslaget eftersom de arbetsuppgifter, som berör polisväsendet och vilkas handläggning skall ankomma på landskansliet, åtminstone i de medelstora och mindre länen knappast synes bli så omfattande, att de kan ge full sysselsättning åt en för polisväsendet särskilt inrättad arbetsdetalj.

Statpolisintendenten och svenska polisförbundet förordar, att länspolischefens biträde rekryteras inom kommissariegraden för att även på lansplanet skall finnas sakkunskap i den praktiska polistjänsten. Även *svenska polisförbundets länskommitté i Östergötlands län* och *Göteborgspolisens kommissariesällskap* anser att biträdet bör vara polisman. *Blekinge läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* förordar, att tjänsten som administrativ befattningshavare med hänsyn till göromålens art inrättas som polisintendenttjänst. *Landsfiskalen i Torps distrikt* anser, att den administrativa kraften skall vara polisbefäl i högre tjänstegrad och sålunda ha sådan utbildning, som kvalificerar honom som polischef. Enligt *landsfogden i Norrbottens län* torde arbetsbördan bli sådan att läns-

polischeferna säkerligen ofta bör biträdas av befattningshavare med kvalifikation motsvarande en nuvarande polisintendent med juridisk examen. *Landsfiskalen i Arvidsjaurs distrikt* finner det naturligt att denna tjänstgöring i länspolischefens stab ingår som ett led i befordringsgången till länspolischef och att alltså kraven på dessa befattningshavare i princip bör vara desamma som för länspolischefen.

Landsfogden i Stockholms län anser, att landsfogden bör biträdas av befattningshavare med landsfogdekompetens. I län med befattningshavare motsvarande nuvarande biträdande landsfogde torde denne tillika med att han ombesörjer statsåklagaruppgifter böra tilläggas ställning av ställföreträdande länspolischef. Denna uppfattning hyser även *landsfogdarna i Östergötlands, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län samt föreningen Sveriges landsfogdar*.

Lämpligheten av två kansliorganisationer på länsplanet ifrågasättes av *länsförvaltningsutredningen, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Gävleborgs och Västerbottens län samt poliskammaren i Örebro*. *Länsförvaltningsutredningen* finner det inte rationellt att inrätta ett särskilt kansli för länspolischefen samtidigt som man vid landskansliet anordnar en arbetsdetalj för polisväsendet. I yttrandet heter det.

Med länspolischefens kansli skulle i själva verket ett nytt länsorgan tillskapas på ett område, där länsstyrelsen redan har och efter förstatligandet av polisväsendet i än högre grad kommer att intaga en central ställning inom länet. Det kan icke heller vara lämpligt att ha två sinsemellan skilda arbetsorganisationer för samma verksamhet med exempelvis remisser och dubbel diarietförelse samt utan möjlighet till rationell arbetsfördelning bland den totala personalen och utan möjlighet att vid semestrar och sjukdom utnyttja denna efter vad förhållandena kräva och ärendenas beskaffenhet medger. Den skrivbiträdeshjälp, som erfordras hos landsfogden har länsstyrelsen nu att tillhandahålla och den upptages i länsstyrelsens personalstat. Den förstärkning av den administrativa arbetskraften på länsplanet, som kan bli erforderlig efter en omorganisation av polisväsendet i enlighet med de i förevarande betänkande uppdragna riktlinjerna, synes därför böra och kunna tillföras länsstyrelsen, så att det blir möjligt att skapa en gemensam arbetsorganisation för polisärendenas handläggning i länsinstansen.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller, att man vid uppbyggnaden av den regionala polisledningen bör tillse att dubbla kansliorganisationer undvikas. Den för polisärenden erforderliga personalen bör helt redovisas inom länsstyrelsens personalram på samma sätt som nu sker med landsfogdens expeditionspersonal. Där förutsättningar finnes bör inom länsstyrelsen inrättas en särskild polissektion för handläggning av alla frågor rörande allmän ordning och säkerhet med länspolischefen som chef och huvudföredragande.

I fråga om tjänstebestämmelserna för länspolischefen har ut-

redningsförslaget rönt motstånd särskilt från landsfogdarna och länsstyrelserna. Sålunda avstyrkes förslaget av *föreningen Sveriges landsfogdar, landsfogdarna i Stockholms, Kronobergs, Östergötlands, Södermanlands, Malmöhus, Gotlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, statspolisintendenten, poliskammaren i Stockholm, stadsfiskalen i Lidköping och åklagarmyndigheten i Örebro*. Avstyrkande yttrande föreligger också från *justitiekanslersämbetet*. Alla dessa remissorgan förordar att titeln landsfogde bibehålles. Även *statskontoret* anser det tveksamt, om man skall utbyta titeln landsfogde.

Såsom skäl för att behålla landsfogdetiteln åberopas huvudsakligen det förhållandet att allmänheten numera — inte minst genom ofta förekommande press- och radiokommunikéer — vet vilka arbetsuppgifter en landsfogde har.

Stadsfiskalen i Skövde anser länspolismästare vara den lämpligaste titeln. *Stadsfiskalen i Vänersborg* förordar titeln länspolischef.

C. Den centrala organisationen

Utredningen

Utredningen har funnit det vara en allvarlig brist hos vårt polisväsende att det saknar en central instans under Kungl. Maj:t och anser det angeläget, att denna brist botas. I betänkandet redovisar utredningen sina synpunkter på frågan hur en sådan instans bör vara uppbyggd, i vilken relation den skall stå till polisledningen på det lokala planet och till den lokala polisen samt vilka uppgifter som skall ankomma på ett sådant centralorgan.

Vad till en början angår själva organisationen av det centrala organet torde man enligt utredningen ha att välja mellan två alternativ. Man kan antingen anordna centralorganet inbyggt i inrikesdepartementet eller tillskapa ett från departementet fristående centralt organ. Utredningen förordar det senare alternativet. Den närmare utformningen av ett centralt organ kan naturligen tänkas ske efter olika linjer. Därvid kommer till en början det sätt, på vilket man vill lösa centralorganets ställning gentemot de regionala och lokala organen att bli avgörande. Avser man, att centralorganet skall vara en under Kungl. Maj:t inrättad chefsmyndighet för dessa organ, bör givetvis organisationen byggas upp på annat sätt än om centralorganet endast skall helt eller huvudsakligen tilläggas rådgivande och samordnande funktioner. På valet av princip, efter vilken centralorganet bör organiseras, inverkar självfallet också urvalet av de arbetsområden som

man avser att lägga under organet. Ytterligare och ingalunda oväsentligt är spörsmålet om och i vilken mån polisorganisationens tyngdpunkt skall vara förlagd hos detta organ eller ligga på det regionala planet.

Vid beaktande av sålunda anförda synpunkter framstår det till en början för utredningen såsom naturligt att icke göra det centrala organet till en chefsmyndighet i egentlig mening. Väl bör åt myndigheten principiellt förlänas karaktären av ett riksorgan men den skall huvudsakligen endast ha att utöva en rådgivande och samordnande verksamhet, varvid den skall tillgodogöra sig erfarenheter som vunnits genom egna inspektioner eller på annat sätt. Denna verksamhet bör ägnas både organisatoriska problem och frågor som avser den operativa polisverksamheten. I princip bör verksamheten icke få innefatta någon direktivrätt i förhållande till regionala eller lokala myndigheter. Det bör emellertid icke vara uteslutet att denna centrala polismyndighet övertar ansvaret för och ledningen av en operativ uppgift i situationer, där en operativ verksamhet går utöver länsgränserna och detta skulle påkalla en enhetlig ledning eller eljest särskild anledning därtill kan finnas. Bestämmelserna härom torde böra utformas så, att om en sådan åtgärd tillfälligtvis blir erforderlig behovet tillgodoses antingen efter framställning från länsstyrelse eller på anmodan av Kungl. Maj:t. Vidare synes böra beaktas, att i fråga om viss polisverksamhet torde föreligga kontinuerligt behov av en samverkan långt över länsgränserna. Så finner utredningen vara förhållandet exempelvis beträffande trafikövervakningen, den särskilda verksamheten för bekämpande av brott mot statens säkerhet, kontrollen rörande den illegala sprit- och narkotikahandeln m. m. Det torde ankomma på det centrala organet, liksom det tidigare ankommit på statspolisintendenten, att på eget initiativ samordna och eventuellt leda den polisverksamhet som erfordras i dessa hänseenden; naturligt är därvid att polisradionätet direkt administreras av centralorganet. Så bör också bli fallet med det ytterligare utbyggda polisiära teleprinternät som erfordras för att tillgodose kravet på en tekniskt välutrustad polisorganisation. Om alltså en för vissa riksomspännande uppgifter erforderlig operativ ledning av polisverksamheten lägges hos chefen för detta centrala organ, bör till dennes förfogande kunna ställas specialutbildad personal i form av ett rörligt kommando, avsett att förstärka den lokala polisstyrkan. Personal för ett sådant kommando erbjuder sig ur statspolisen. Utredningen föreslår, att detta rörliga kommando — som också torde böra omfatta en avdelning som svarar mot den som från statspolisavdelningen i Stockholm ställes till förfogande vid utredning av mordfall oavsett gärningsorten — organisatoriskt knytes till poliskåren i Stockholms polisdistrikt.

När utredningen uttalat att centralorganets verksamhet bör omfatta organisatoriska frågor avser utredningen bland annat, att till detta organ bör överföras den verksamhet som i organisatoriska och andra hänseenden

ankommer på och utövas av polisväsendets organisationsnämnd och som till huvudsaklig del blir erforderlig även efter polisväsendets förstatligande.

I detta sammanhang upptager utredningen till bedömande frågorna om vilken ställning som vid ett förstatligat polisväsende bör ges åt statens polisskola samt i vad mån uppgifter, som ankommer å statens kriminaltekniska anstalt, bör överföras till centralorganet.

Statens kriminaltekniska anstalt har en tvåfaldig uppgift. Den skall dels utföra kriminaltekniska undersökningar, dels fortlöpande föra och bearbeta sådana centrala register, som är av betydelse särskilt för brottsspänningen. I anslutning till denna gren av verksamheten har anstalten att utge tidningen Polisunderrättelser samt att sörja för kontakten med utländska polisorganisationer. Utredningen anser, att till det centrala organet bör föras de arbetsuppgifter hos anstalten, som är av rent eller övervägande polisiär natur. Det bör alltså ankomma på det centrala polisorganet att sörja för den registratur, som sammanhänger med polisverksamheten, att handha utgivningen av Polisunderrättelser samt att svara för erforderliga kontakter med utländska polisorganisationer. För återstående arbetsuppgifter av dem som nu ankommer på anstalten och som har en mera vetenskaplig karaktär, torde anstalten antingen böra bestå som fristående vetenskaplig anstalt eller sammanföras med annan likartad statlig verksamhet. Denna fråga torde enligt utredningen böra bli föremål för ytterligare överväganden.

Beträffande statens polisskola finner utredningen det uppenbart, att det centrala organet skall ha möjlighet att medverka vid utformningen av det utbildningsprogram som statens polisskola bör tillämpa, ävensom att organet skall kunna kontinuerligt ha insyn i undervisningen. Utredningen finner det emellertid knappast vara påkallat för dessa syften att skolan inordnas under det centrala polisorganet. En sådan anordning skulle — framförallt om icke samtidigt detta organ tillfördes betydande pedagogisk sakkunskap motsvarande den som nu är företrädd inom polisskolans styrelse — snarast innebära en försvagning av skolans möjligheter att på ett riktigt sätt förvalta sin uppgift. Det syfte ett inordnande av skolan under det centrala polisorganet skulle tillgodose bör enligt utredningens bestämda mening hellre uppnås genom att det centrala polisorganets chef blir självskriven ledamot av polisskolans styrelse. Utredningens ståndpunkt blir därför att statens polisskola bör bestå såsom en självständig, Kungl. Maj:t direkt underställd institution.

Med hänsyn till att det centrala organets verksamhet huvudsakligen blir inspekterande och upplysande och icke operativ anser utredningen benämningen statens polisinspektion vara lämplig. Såsom chef för myndigheten med förslagsvis överdirektörs ställning bör stå en överinspektör för statens polisväsen.

I anslutning till vad utredningen i mera allmänna ordalag anfört om de arbetsuppgifter, som bör tilläggas det centrala organet, har utredningen

föreslagit, att följande uppgifter skall ankomma på denna instans, nämligen
att förskaffa sig ingående och allsidig kännedom om polisväsendet i riket
samt följa utvecklingen på polisväsendets område såväl inom riket som i
erforderlig utsträckning även utomlands;

att upprätthålla erforderliga förbindelser med utländska polismyndigheter;
att inspektera polisväsendet;

att med stöd av erfarenheter, vunna vid inspektioner eller eljest, genom
allmänna anvisningar eller på annat sätt meddela upplysningar och råd
rörande polistjänsten och dess fullgörande;

att, om brister i polisorganisationen yppas, anmäla förhållandet hos veder-
börande länsstyrelse (ÖÄ);

att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar om nya eller ändrade bestäm-
melser angående polisväsendet, som kan finnas nödvändiga;

att på anmodan av Kungl. Maj:t eller efter framställning från länsstyrelse
(ÖÄ) handha ledning av polisuppgift, som kräver samverkan mellan po-
lispersonal i skilda län;

att för polisuppgift som, vare sig den berör ett eller flera län, kräver insats
av särskilt utbildade polismän, ur den styrka med sådan utbildning, över
vilken inspektionens chef förfogar, ställa erforderlig personal till förfo-
gande;

att ägna uppmärksamhet åt utbildningen av personalen inom polisväsendet;

att ge akt på förhållanden, som berör kontakter mellan polisen och allmän-
heten och särskilt verka för ett gott och förtroendefullt förhållande mellan
dem;

att uppehålla erforderlig kontakt med civila och militära myndigheter samt
med enskilda föreningar och sammanslutningar i den mån polisens arbete
främjas därav;

att enligt av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar verka för standardisering
av erforderlig materiel för polisväsendet och tillhandagå polisdistrikten
med anskaffning därav samt, i den mån annat ej föreskrives, ha den cen-
trala uppsikten över materielens förvaring, vård och underhåll;

att verka för att ändamålsenliga lokaler tillhandahållas polisväsendet och
i sådant hänseende efter anmodan av Kungl. Maj:t eller efter framställning
från länsstyrelse (ÖÄ) yttra sig över ritningar till sådana lokaler;

att, i enlighet med vad därom särskilt stadgas, ombesörja den centrala regi-
strering som är erforderlig för polis- och åklagarverksamhetens effektiva
bedrivande;

att utge tidningen Polisunderrättelser;

att med ledning av från länsstyrelserna (ÖÄ) inkomna förslag till utgifts-
och inkomststat för länets polisväsende sammanställa sådan stat för hela
riket och överlämna den med eget utlåtande till Kungl. Maj:t tillika med de
anslagsäskanden, som berör inspektionens egen verksamhet; samt

att avge de utlåtanden och verkställa de utredningar Kungl. Maj:t kan finna för gott föreskriva.

En principskiss avseende organisationen av statens polisinspektion har intagits i utredningens betänkande såsom bilaga 11, till vilken hänvisas.

Utredningen har även tagit ställning till frågan om ett eventuellt lekmannainflytande i det centrala organet.

Utredningen anser att det skulle vara fördelaktigt för inspektionens chef att med företrädare för olika samhällsorgan utanför polisväsendet kunna diskutera spörsmål av mera vital betydelse för polisverksamheten. Härigenom vidgas möjligheten för honom att i ämbetsutövningen fullgöra sina rådgivande, utredande och samordnande funktioner på ett sätt som väl svarar mot lekmannakrav i den mån dessa är motiverade. Samtidigt synes det med fog kunna antagas att initiativ i sådan riktning skulle leda till ökad förståelse hos allmänheten för polisarbetet och måhända motverka en till äventyrs i samband med polisväsendets förstatligande uppkommande missstro mot det nya systemet.

Utredningen anser dock att det måste ankomma på chefen för polisinspektionen såsom en ämbetsplikt att taga erforderliga sådana kontakter. Att för ändamålet inrätta någon fast institution av lekmän på polisväsendets område synes därför icke erforderligt. Utredningen framlägger alltså inte något förslag om lekmannainslag i polisinspektionen.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran vad utredningen anfört om behovet av en central ledning för polisväsendet. Man har också anslutit sig till utredningens uppfattning att den centrala ledningen bör utövas av ett från departementet fristående centralt organ. Endast en remissinstans har redovisat en avvikande mening härom och ansett, att inrikesdepartementet bör utöva den centrala ledningen av polisverksamheten.

Av remissinstanserna är det endast *poliskammaren i Hälsingborg*, som riktar invändningar mot utredningens förslag att registraturavdelningen vid statens kriminaltekniska anstalt skall inordnas i centralorganet. Poliskammaren anser att kriminaltekniska anstalten i sin helhet bör underställas polisinspektionen. Det kan enligt poliskammarens mening inte vara rationellt att för det vetenskapliga arbete, som är fast knutet till polisarbetet i det enskilda fallet, tillskapa en fristående institution.

Följande remissinstanser förordar, att statens polisskola ställes under det centrala organets ledning, nämligen *länsstyrelserna i Blekinge och Västernorrlands län, landsfogdarna i Östergötlands, Blekinge, Hallands och Västernorrlands län, poliskamrarna i Lund, Karlskrona, Hälsingborg, Halmstad och Borås, stadsfiskalen i Lidköping och landsfiskalen i Mölndals distrikt*.

Poliskammaren i Hälsingborg anför.

För skapandet av goda poliskårer är personalrekrytering och utbildning bland det allra viktigaste. Det kan därför icke vara riktigt eller klok polisiär framtidspolitik att i stort sett undandraga polisinspektionen från möjligheten att aktivt påverka utbildningen. Inspektionen måste tvärtom åläggas rätt att planlägga skolutbildningen såväl i stort som i bestämd inriktning. Poliskammaren anser också skolutbildningen vara en av centralmyndighetens viktigare arbetsuppgifter. Statens polisskola bör därför lyda under polisinspektionen som en särskild sektion för undervisning, utbildning och fysisk träning.

Samma synpunkter på frågan anføres även av övriga nämnda remissinstanser såsom skäl för att polisskolan skall inordnas i det centrala organet.

Vad angår det centrala organets maktbefogenheter kan *överståthållarämbetet* för sin del inte — innan någon tids erfarenhet vunnits — förorda något överflyttande på riksorganet av den för närvarande på chefen för inrikesdepartementet liggande befogenheten att besluta om att polisstyrkor skall användas utanför länsgränserna. *Länsstyrelsen i Stockholms län* hävdar, att därest centralorganet skulle finna att vissa direktiv eller anvisningar bör meddelas regionala eller lokala polismyndigheter, förslag härom bör avges till Kungl. Maj:t, på vilken det bör ankomma att utfärda dylika direktiv och anvisningar. Enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bör ett tillfälligt övertagande av operativ uppgift, som går utöver länsgränserna, ske efter beslut av Kungl. Maj:t eller i brådskande fall av chefen för inrikesdepartementet. Uppdragets karaktär, omfattning och varaktighet bör därvid noga anges. *Östergötlands länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* anser, att riksorganet inte bör tilläggas någon operativ ledning av polisverksamheten. Det är bättre att riksorganet får befogenhet att i varje särskilt fall förordna lämplig polisdirektör att leda sådan polisuppgift. *Kristianstads läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* motsätter sig, att det centrala polisorganet ges inspektionsrätt. En sådan rätt kan lätt utvecklas till direktivrätt. *Landsfiskalen i Njurunda distrikt* finner det inte påkallat, att polisinspektionen ges befogenhet att inspektera den lokala polisen. Denna uppgift skall enligt landsfiskalens mening uppdragas åt länspolischefen.

För en starkare ställning för det centrala organet än vad utredningen föreslagit uttalar sig *justitiekanslersämbetet*, *statspolisintendenten*, *landsfogden i Norrbottens län*, *poliskamrarna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg, Örebro, Karlskrona, Halmstad, Uppsala, Lund, Borås och Luleå*, *föreningen Sveriges polismästare*, *tjänstemännens centralorganisation*, *föreningen Sveriges poliskommissarier*, *Stockholms överkonstapelsförening*, *Stockholms kriminalpolisförening*, *stadsfullmäktige i Lund och Borlänge*, *kommunalfullmäktige i Väsby*, *åklagarmyndigheten i Örebro*, *stadsfiskalerna i Trelleborg och Lidköping* samt *landsfiskalen i Torps distrikt*. Flertalet av dessa remissinstanser hävdar, att det centrala organet bör erhålla ställning som

chefsmyndighet med befogenhet att meddela direktiv om hur polisverksamheten skall bedrivas. I yttrandena framföres bl. a. följande synpunkter.

Justitiekanslersämbetet anser det tveksamt, om den centrala myndighetens befogenheter i längden kan vara så begränsade som föreslagits. Erfarenheterna torde emellertid få utvisa, huruvida det uppställda målet att få till stånd ett effektivt, rationellt arbetande polisväsende går att uppnå utan att i spetsen för detsamma ställs en verklig chefsmyndighet med vanliga befogenheter.

Poliskammaren i Karlskrona hävdar, att utredningens argumentering för att polisinspektionen icke skall utformas som chefsorgan med direktivrätt eller ledande verksamhet är otillräckligt underbyggd och icke övertygande. En rikspolisledning utan operativa uppgifter synes föga ägnad att åstadkomma den fasthet i organisationen, som nu så påtagligt saknas.

Poliskammaren i Hälsingborg menar att polisväsendet behöver en chefsmyndighet och anför till stöd härför.

I dagens polisverksamhet finnes under Kungl. Maj:t 25 länsenheter (inklusive överståthållarämbetet) och 5 fristående städer under länsenheterna. Utredningen bibehåller de 25 länsenheterna med 3 fristående städer under länsenheterna, praktiskt taget alltså status quo. Organisationen kan alltså få 28 olika utseenden eller åtminstone inriktningar och detta är väl icke vad man önskat, när man i decennier utrett en omläggning av polisväsendet. Även vid studiet av de arbetsuppgifter, som enligt utredningen skulle tilläggas polisinspektionen, kommer man till den slutsatsen, att man öppet bör ta steget fullt ut till en central chefsmyndighet. Den föreslagna chefsmyndigheten har i verkligheten fått sådana direkt dirigerande arbetsuppgifter att den kan öva ett avgörande inflytande på polisverksamheten och därför bör den göra detta lagtekniskt direkt och icke som »en grå eminens». Därigenom vinnes större klarhet, öppen ansvarsfördelning och möjlighet att undvika onödig byråkrati.

Landsfogden i Norrbottens län finner det otillfredsställande att centralorganet icke skall ha orderrätt gentemot regionerna. En centralinstans utrustad endast med befogenhet att ge råd och anvisningar utan konkret ansvar för desamma torde i längden icke möjliggöra den fasthet och reda, som krävs inom en polisiär organisation.

Föreningen Sveriges polismästare framhåller att ett konsekvent fullföljande av samordningstanken i praktiken bör ge centralmyndighetens direktiv en vidsträcktare användning än vad utredningen ansett sig böra förutskicka. Vad de administrativa uppgifterna beträffar synes det föreningen angeläget, att centralmyndigheten kan ge bindande besked angående organisation och utrustning och ge principiella direktiv i rekryteringsfrågor. Vidare bör centralmyndigheten kunna uppställa de utbildningsmål och forma de utbildningsprogram som polis-skolan skall effektuera samt själv sörja för praktisk fortbildning för polisen. I åtskilliga andra administrativa frågor torde centralmyndigheten i enkelhetens intresse kunna meddela di-

rektiv utan att komma i konflikt med välgrundade självständighetskrav på lokalplanet. *Tjänstemännens centralorganisation* ifrågasätter, om inte det centrala organet bör tillförsäkras större befogenheter än vad som framgår av förslaget, och föreslår att kompetensområdet mellan länsstyrelserna och statens polisinspektion blir föremål för nya överväganden. Som motivering till detta förslag framhålles att enligt utredningens förslag statens polisinspektion inte får behörighet att ta egna initiativ till lämpliga samordningsåtgärder eller central ledning av spaningsverksamhet, trots att det kan gälla polisuppgifter, som kräver samverkan över flera län. En dylik begränsning i befogenheterna kan verka hämmande på brottsbekämpandet och på annan polisverksamhet, och den kan åstadkomma motsatsförhållanden mellan det centrala organet och regionalcheferna.

Ett flertal remissinstanser har ansett att det centrala organet bör tilläggas även andra arbetsuppgifter än dem som uppräknats av utredningen. I vissa fall har man också funnit anledning att utveckla sina synpunkter på de av utredningen angivna arbetsuppgifterna.

Statspolisintendenten erinrar om att behovet av samordnad spaning och utredning redan framtvingat en organisation av särskilda arbetsgrupper vid statspolisens kriminalavdelning i Stockholm för att såsom samordningsorgan bearbeta vissa slag av brottslighet. Vid sidan härav finns vid statspolisens avdelning i Stockholm tillgång till främst teknisk personal, avsedd att ställas till förfogande vid utredning i fall av grövre brottslighet såsom mord och därmed jämförliga brott. Beträffande det centrala organets befattning med de här angivna arbetsuppgifterna uttalar statspolisintendenten följande.

Centralorganet bör — — — självständigt planlägga och driva den polisverksamhet som normalt får anses vara landsomfattande, varvid samråd bör ske med de polischefer-åklagare vars verksamhetsområden beröres. Detta synes förutsätta att centralorganet erhåller befogenhet som polismyndighet. Jämväl i de fall då behov uppkommer av särskilt utbildade polismän för viss arbetsuppgift — mordfall och liknande — synes den centrala myndigheten då särskilda skäl föreligger böra erhålla samma befogenheter.

Beträffande den centrala myndighetens befattning med polispersonalens utbildning uttalar statspolisintendenten.

Även om det — såsom utredningen framhåller — icke är påkallat att inordna statens polisskola under det centrala polisorganet torde det i allt fall böra åligga detta organ att uttaga elever till utbildning vid polisskolan. Vidare bör myndigheten hava huvudansvaret för den rent praktiska vidareutbildningen inom polisväsendet. Detta innebär såvitt nu kan bedömas främst ansvar för den praktiska utbildningen av trafikpolismän (kurser angående flygande inspektion, motorcykel- och bilkurser) och av viss ridande personal.

Statspolisintendenten anser vidare, att det bör ankomma på det centrala organet att utge en tidskrift för polisväsendet.

Även utlänningskontrollen är en uppgift, som enligt statspolisintendenten bör ankomma på det centrala organet. Han yttrar härom.

I detta sammanhang vill jag något beröra utlänningskontrollen. Denna funktion, väl att skilja från utlänningspolitiken med dess social- och arbetsmarknadspolitiska aspekter, är till sin art en polisuppgift, som har ett nära samband med nyssnämnda beredskapsuppgifter för polisväsendet och i synnerhet med den särskilda polisverksamheten. Den har emellertid även stor betydelse för den allmänna kriminalpolisverksamheten, ej minst för övervakandet av den internationella brottsligheten. Frånvaron av en central polismyndighet torde vara en bidragande orsak till att den inre utlänningskontrollen, vars betydelse för riket ökat i samma mån som gränskontrollen väsentligen nedbringats, från polismyndigheternas sida icke alltid omfattats med det intresse som varit påkallat. Konkurrenten från andra omedelbart trängande polisuppgifter har för övrigt medfört, att utlänningskontrollens behov merendels tillgodosetts i sista hand. Med det sagda har jag endast velat bringa i erinran den uppgift, som även på detta område synes böra ankomma på den centrala polismyndigheten.

Enligt statspolisintendentens uppfattning bör det centrala organet även vara sakkunnig åt Kungl. Maj:t i polisfrågor.

Landsfogden i Örebro län, svenska polisförbundet och Göteborgs överkonstapelsförening anser i likhet med statspolisintendenten, att den centrala instansen bör ansvara för utgivningen av en tidskrift för polisväsendet.

Poliskammaren i Uppsala biträder statspolisintendentens mening att utlänningskontrollen bör uppdragas åt det centrala organet. Poliskammaren ställer vidare frågan, huruvida det centrala organet i administrativt hänseende bör ges så begränsade uppgifter och befogenheter, som utredningen föreslår. Organisationsfrågor samt frågor angående utbildning, utrustning och rekrytering ävensom lönefrågor hör enligt poliskammarens mening hemma hos det centrala organet. *Poliskammaren i Örebro* anför bl. a. följande.

Vid upprättande av varje slag av polisorganisation erfordras vissa centrala principer för erhållande av enhetlighet och konsekvens bland annat avseende styrkornas storlek, tjänsternas fördelning, arbetstid m. m. Är syftet enhetlighet, vilket knappast kan motdiskuteras, bör principerna fastställas av central instans. — — —

Frågan om rekrytering är en för polisen synnerligen viktig fråga. Här erfordras principiella föreskrifter samt ställningstaganden till rekryteringsbehovet för riket m. m. De principiella spörsmålen kan knappast förläggas till annat än till central instans. Frågan om polisens utbildning är också en synnerligen viktig fråga. Begreppet utbildning bör härvid tolkas i vidsträckt mening d. v. s. grundläggande teoretisk och praktisk utbildning, all utbildning vid statens polis-skola men dessutom all fortgående information på grund av ny lagstiftning, nya förhållanden o. s. v. — — —

I sin verksamhet kommer lokalinstansen i förbindelse med ett flertal olika myndigheter. Bristen på central instans har medfört att det råder stor osäkerhet vid behandling av ett flertal frågor. Som exempel kan anföras sam-

ordningen av krigsplanläggningen inom polisen och inom civilförsvaret. Hit höra jämväl frågor om uppskov eller befrielse från militärtjänst.

Mot utredningens förslag beträffande det centrala organets organisation riktas invändningar från flera håll.

Statspolisintendenten betonar, att frågan om centralorganets organisation och benämning hänger nära samman med organets uppgifter. Han föreslår att organet bygges upp som ett centralt verk och benämnes rikspolisstyrelse med en generaldirektör som chef. I yttrandet anföres bl. a.

Då såsom jag ovan framhållit den polisiära verksamheten icke bör vara enbart inspekterande och upplysande samt åtskilliga arbetsuppgifter av organisatorisk och förvaltningsmässig natur därjämte böra ankomma på myndigheten, anser jag att organisationen bör uppbyggas i enlighet med principerna för de allmänna verken och att benämningen rikspolisstyrelse är mera lämplig än den av utredningen föreslagna statens polisinspektion. För att reducera riskerna för en icke önskvärd centralisering och byråkratisering av polisväsendet bör — — — den centrala myndigheten givas kollegial sammansättning, varvid lekmän bör ingå som ledamöter i styrelsen. Åtskilliga ärenden lämpar sig emellertid icke för kollegial handläggning. Sålunda bör ärenden, som avser den omedelbara ledningen av polisarbetet, handhavas av en ansvarig chef. Vid sidan av den kollegialt sammansatta styrelsen bör sålunda finnas en ämbetsmässig organisation av styrelsen.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter, om icke chefens ställning, ej minst i den rådgivande verksamheten, bör främjas genom att högre tjänsteställning tilldelas honom. Just för den som vill undvika inspektionens utveckling till en verklig chefsmyndighet förefaller det vara angeläget att på olika sätt stärka chefens auktoritet, så att han inom den begränsade ramen för inspektionens verksamhet med större framgång kan hävda sig exempelvis gentemot länsstyrelserna. Vidare är att märka, att om han erhåller generaldirektörs ställning, förutsättningarna att för posten förvärva en framstående kraft naturligen ökas ej obetydligt.

Den uppfattning om centralorganets benämning och chefens ställning, som redovisas i yttrandena från statspolisintendenten och justitiekanslersämbetet kommer också till uttryck i de yttranden som avgivits av bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län, landsfogdarna i Gävleborgs och Västernorrlands län, poliskamrarna i Stockholm, Örebro, Karlskrona och Borås, föreningen Sveriges polismästare, föreningen Sveriges poliskommissarier och Stockholms poliskommissariesällskap.*

Beträffande centralorganets organisation i övrigt anför *statspolisintendenten* att såsom medhjälpare till chefen bör finnas bl. a. fem byråchefer eller mot byråchefer svarande befattningshavare i lönegrad Bo 1 samt en militärassistent. Till sitt förfogande bör styrelsen ha en byråorganisation bestående av tre polisbyråer, en kanslibyrå och en organisationsbyrå samt en självständig teknisk sektion.

I fråga om byråernas och den självständiga sektionens arbetsuppgifter och sammansättning föreslår *statspolisintendenten* följande.

Polisbyrå I bör handlägga ärenden angående ordningspolistjänsten, däribland främst samordning och planläggning av trafikövervakningen.

— — —

Polisbyrå II. Till denna byrå böra hänföras ärenden angående kriminalpolistjänsten. I byrån bör såsom en följd av brottsregistreringsutredningens förslag ingå även straffregistret och kriminaltekniska anstaltens registratur. Jämväl de uppgifter, som åligger anstalten att förmedla utbyte mellan svenska och utländska polisorgan rörande brott och brottslingar, torde överföras till denna byrå. — — —

Polisbyrå III bör handlägga ärenden rörande den särskilda polisverksamheten. — — —

Kanslibyrån. Till denna byrå bör hänföras bl. a. ärenden som angå budget, materielupphandling, vård och underhåll av materiel, arbetsordningar och tjänsteföreskrifter samt remissärenden. Byrån bör uppdelas på två sektioner, en för administrativ-kamerala ärenden och en för inköps- och förrådsärenden. — — —

Organisationsbyrån. Till denna byrå bör överföras den verksamhet, som i organisatoriska och andra hänseenden för närvarande ankommer på polisväsendets organisationsnämnd, i den mån denna verksamhet blir erforderlig även efter polisväsendets förstatligande. — — —

Militärassistenten bör vara kontaktman mellan rikspolisstyrelsen och högre militära staber samt lämna dessa myndigheter orienteringar om utvecklingen och planläggningen inom respektive områden. Särskilt bör det åligga honom att biträda vid samordningen av polisens, krigsmaktens och civilförsvarets planläggning för verksamheten under beredskap och krig.

— — —

Verksamheten inom rikspolisstyrelsen kommer att ställa stora krav på samordningen av arbetet mellan byråerna. Dessa krav bör i särskilda fall tillgodoses genom tillsättande av samlarbetsdelegationer, vilka bör fungera som ett medel för smidigt samarbete över byrågränserna.

I sin kollektiva sammansättning bör styrelsen utgöras av verkets chef, cheferna för dess byråer, militärassistenten samt minst sex av Kungl. Maj:t utsedda särskilda ledamöter. Av dessa ledamöter bör minst två hava parlamentariskt underlag samt de övriga företräda länsstyrelserna, kommunerna, de lokala polischeferna och polispersonalen.

Föreningen Sveriges polismästare finner det angeläget, att den centrala myndigheten får en sådan utformning att den tillförsäkras allmänhetens förtroende. Den synes därför — och även för att trygga dess auktoritet gentemot länsstyrelserna — böra organiseras som en styrelse med representanter för berörda verksamhetsområden och med parlamentariskt inslag. Att styrelsens chef när det gäller operativ verksamhet måste kunna besluta utan styrelsens medverkan torde ligga i sakens natur. *Styrelsen för statens kriminaltekniska anstalt* menar, att registraturavdelningen lämpligen borde organiseras såsom en särskild byrå lydande direkt under inspektionens chef.

Med hänsyn till den skisserade omfattningen av verksamheten vid den föreslagna polisinspektionen och det däri ingående ringa antalet enheter samt den tänkta starka såväl regionala som lokala organisationen, anser

statskontoret det ej erforderligt att inrätta särskilda avdelningar vid inspektionen, utan föreslår att denna organiseras på byråer.

D. Särskilda frågor

Utredningen

För att säkerställa personaltillgången under exceptionella förhållanden har såväl 1939 års som 1948 års polisutredning funnit det lämpligt föreslå inrättandet av en poliskårens reserv. Anordningen skulle enligt dessa utredningar i princip innebära skyldighet för den polispersonal som avgår vid uppnådd pensionsålder att intill 65 års ålder kvarstå i poliskårens reserv med skyldighet att tjänstgöra, då Kungl. Maj:t förordnar därom.

Utredningen har kommit till den uppfattningen, att anordnandet av en reservkår för polisen i enlighet med angivna grunder delvis står i motsatsförhållande till de synpunkter som kan anläggas i fråga om pensionsåldrarna. Vid exceptionella förhållanden av lokal karaktär torde i ett förstatligt polisväsende dessutom goda möjligheter föreligga för att vidtaga erforderliga omgrupperingar av personal. Planläggningen för åtgärder vid exceptionella förhållanden i övrigt torde böra ges i princip samma inriktning och grundas på samma förutsättningar, bl. a. i författningssväg, som beträffande alla verksamhetsområden gäller för planläggning inför beredskapstillstånd eller krig.

De omständigheter som här anförts talar enligt utredningens mening för att åtgärder icke vidtages i den av 1939 och 1948 års polisutredningar väckta frågan om att anordna en poliskårens reserv.

I samband med det utredningsarbete på civilförsvarets område, som bedrevs av 1953 års civilförvarsutredning och som sedermera genom 1959 års riksdags bifall till propositionen 1959: 114 resulterade i en omorganisation av civilförsvaret, undersöktes möjligheterna att befria civilförsvaret från ordnings- och bevakningstjänsten. Civilförvarsutredningen ansåg sig — främst med hänsyn till att central polisledning i riket saknas — icke böra förorda överflyttningen i vidare mån än såvitt avsåg andra på civilförsvaret ankommande åtgärder till skydd mot spioneri och sabotage än markbevakning.

I propositionen uttalade departementschefen, att han helst skulle sett att civilförsvaret kunde avlastas alla ordnings- och bevakningsuppgifter. Därigenom skulle civilförsvaret bli en rent humanitär organisation utan inslag av enheter med stridsuppgifter, vilket vore fördelaktigt bl. a. från folkrättsliga synpunkter. Departementschefen ansåg emellertid, att ett överförande till polisväsendet av ifrågavarande uppgifter icke borde ske, så länge det saknades en central myndighet för polisväsendet, som i fred skulle kunna leda det erforderliga förberedelsearbetet. Såsom ett ytterligare skäl för att icke

vidtaga några förändringar i den angivna riktningen anmäldes i propositionen, att en utredning om polisväsendets framtida organisation just pågick.

Frågan om att till polisväsendet överföra vissa på civilförsvaret nu ankommande uppgifter torde komma i ett delvis ändrat läge, därest utredningens förslag angående utformningen av polisväsendets framtida organisation genomföres. Utredningen är emellertid av uppfattningen att frågan om att överföra uppgifter från civilförsvaret till polisväsendet tarvar ytterligare utredning och överväganden samt föreslår därför, att spørsmålet göres till föremål för ytterligare utredning i anslutning till ett eventuellt principförslag angående polisväsendets förstatligande.

Remissyttrandena

Praktiskt taget samtliga remissinstanser har anslutit sig till utredningens mening att några åtgärder inte bör vidtagas för att skapa en *polisårens reserv*. Endast *stadsfiskalen i Varberg* anser att man bör tillvarata möjligheten att utnyttja polismän som avgått från aktiv tjänst.

I anslutning till utredningens förslag att spørsmålet om överförande till polisväsendet av *civilförsvarets ordnings- och bevakningsuppgifter* göres till föremål för ytterligare utredning anför *överbefälhavaren* att det i samband med den förordade utredningen är angeläget, att totalförsvarets hela behov av bistånd från polisväsendet beaktas. Hänsyn härtill bör tagas vid utformningen av polisorganisationen. Särskilt kan detta behov och denna hänsyn göra sig gällande beträffande ledningsinstansernas uppgifter, ansvars- och samverkansområden, territoriella gränser samt anknytningen i övrigt till befintliga totalförsvarsinstanser.

Utredningens ställningstagande i denna fråga har mött invändningar endast från *civilförsvarsstyrelsen* och *landsfiskalen i Arvidsjaurs distrikt*, vilka anser att någon ytterligare utredning i detta hänseende inte erfordras.

E. Departementschefen

En av de allvarligaste bristerna i den nuvarande *lokala polisorganisationen* utgör, som jag tidigare utvecklat, förekomsten av de många alltför små *polisdistrikten*. Av landets 585 *polisdistrikt* har 82 endast en eller två *polismanstjänster*. 323 *distrikt* har mellan tre och åtta sådana tjänster. *Poliskåren* i 489 *polisdistrikt* uppgår till högst 14 man. I åtskilliga av dessa små *distrikt* kan *polisverksamheten* på grund av personalstyrkans ringa storlek inte bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Man kan inte hålla personal i aktiv tjänstgöring dygnet runt, den yttre bevakningen blir mer eller mindre eftersatt och möjligheterna till en samlad insats vid kritiska tillfällen är starkt begränsade. Inte heller finns underlag för en ändamålsenlig befälsorganisation eller för att anskaffa bi-

lar, radio eller annan teknisk utrustning. För att få till stånd ett effektivare polisväsende är det därför av grundläggande betydelse att man skapar betydligt större arbetsenheter.

Polisutredningen har tagit upp frågan om *indelningen i polisdistrikt* med utgångspunkt i den lämpliga storleken av en poliskår och därvid efter ingående överväganden kommit till uppfattningen, att en tillfredsställande organisation av polisverksamheten inom ett polisdistrikt är möjlig först då polisstyrkan i distriktet uppgår till 20—50 man, helst något närmare den högre siffran.

Vid remissbehandlingen har utredningens uppfattning vunnit anslutning från de flesta håll. Remissinstanserna har förklarat att de är fullt medvetna om nödvändigheten av att större verksamhetsområden skapas. De flesta av dem har också accepterat utredningens ställningstagande till vilken personalstyrka som erfordras för att polisverksamheten i distriktet skall kunna bedrivas rationellt. Flera remissinstanser har dock ansett att utredningens bestämning av en polisstyrkas lämpliga storlek i många fall kan leda till alltför stora polisdistrikt. Bakom sådana bedömningar ligger bl. a. farhågor för att landsbygdens behov av polisiär övervakning inte kommer att bli tillfredsställande tillgodosett inom mycket stora polisdistrikt. Med anledning härav vill jag för min del framhålla, att sådana faktorer som distriktens geografiska omfattning och poliskårens numerär i och för sig inte har någon avgörande inverkan på möjligheterna att tillgodose landsbygdens behov av polisiär bevakning. Den största betydelsen i detta hänseende har enligt min mening framför allt det sätt på vilket personalen fördelas inom distriktet och de möjligheter som skapas för ett snabbt ingripande inom olika delar av distriktet. Skall distriktet göras stora bör givetvis uppmärksamhet ägnas sådana synpunkter.

För egen del kan jag sålunda ansluta mig till uppfattningen att avgörande för indelningen i polisdistrikt bör vara storleken av den personalstyrka som krävs för att polisverksamheten skall kunna bedrivas effektivt och rationellt. Utredningens bedömning av frågan om polisstyrkans lämpliga storlek kan jag i princip godtaga. Jag förordar således att den nya polisdistriktsorganisationen bygges upp med den allmänna målsättningen, att ett distrikt skall äga så stor befolkning och sådan struktur att polisarbetet inom distriktet bereder sysselsättning för en poliskår om minst 20 och helst upp emot 50 man. Vissa omständigheter kan naturligtvis påkalla avsteg från denna princip. Den högre gränsen bör få överskridas exempelvis då distriktet kommer att omfatta stad som redan nu har en polisstyrka på mer än 50 man. Vidare kan man ifråga om utpräglade glesbygdensområden nödgas godtaga distrikt med poliskårer understigande 20 man.

När det gäller landets indelning i polisdistrikt bör man i första hand undersöka, om det med den allmänna målsättning ifråga om polisdistrik-

tens normala storlek som jag nyss förordat är möjligt att bilda polisdistrikt på grundval av annan administrativ eller judiciell indelning.

Länen synes — möjligen med några få undantag — vara alltför stora som områden för lokal polisverksamhet. Avstånden från länets perifera delar till polischefens stationeringsort skulle ofta bli betydande och påtagligt försvåra polischefens ledning av polisverksamheten och hans möjligheter att förvärva en tillfredsställande kännedom om sitt distrikt och den där bosatta befolkningen. Så stora distrikt krävs inte heller för att den inre organisationen skall kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt. En granskning beträffande fögderiernas lämplighet som polisiära verksamhetsområden ger vid handen, att fögderierna med avseende på storleken möjligen skulle kunna accepteras som polisverksamhetsområden men att de i allmänhet inte har en ur polisiär synvinkel ändamålsenlig utformning. Samma bedömning kan göras också beträffande civilförsvansområdenas lämplighet som underlag för polisdistriktsindelningen.

Det allmänna önskemålet att indelningen för polis-, åklagar- och domstolsverksamheten om möjligt sker efter enhetliga linjer föranleder en prövning av om domsagoområdena utgör lämplig utgångspunkt för indelningen i polisdistrikt. Man finner därvid, att de nuvarande domsagoområdena i åtskilliga fall är antingen för små eller för stora som polisdistrikt. De är även i andra väsentliga hänseenden mindre lämpliga som underlag för en ändamålsenlig polisdistriktsindelning. Därtill kommer att domkretsindelningen f. n. är föremål för översyn av domstolskommittén. Man kan på goda skäl antaga att den indelning i domkretsar, som kan komma att bli följden av denna kommittés arbete, kommer att innebära väsentliga förändringar i den nuvarande indelningen. Att under sådana förhållanden lägga den nu gällande domkretsindelningen till grund för polisdistrikten synes inte vara lämpligt. Polisdistriktsindelningen, som av olika skäl måste genomföras med största möjliga skyndsamhet, kan inte heller anstå i avvakten på resultatet av domstolskommitténs arbete. Denna kommittés avsedda verksamhet spänner över stora delar av domstolsväsendet och kommitténs arbete kan därför beräknas taga lång tid i anspråk. Enligt sina direktiv har emellertid domstolskommittén att under arbetet med domkretsindelningen taga hänsyn till bl. a. den polisdistriktsindelning, som kan komma att genomföras på grund av polisutredningens här ifrågavarande förslag.

De överväganden som jag här redovisat har övertygat mig om att man måste utforma polisdistrikten utan någon primär anknytning till förefintliga administrativa eller judiciella indelningar. Detta ställningstagande får självfallet inte uppfattas så, att man skulle lämna andra indelningar helt utan avseende vid polisdistriktsindelningen. Av grundläggande betydelse är givetvis att hänsyn tages till de planer för indelningen av länen i kommunblock som länsstyrelserna under den närmaste tiden skall upprätta.

I ett förstatligat polisväsende kommer det från polisens sida att föreligga ett lika stort behov som hittills av samverkan med barnavårds- och nykterhetsnämnder samt andra kommunala organ. Mellan kommunerna och polisväsendet kommer det sålunda att i skilda hänseenden föreligga en stark intressegemenskap. Det är därför i hög grad angeläget, att polisdistrikten inte skär kommungränserna. Polisdistriktsindelningen bör av denna anledning inte fastställas förrän klarhet vunnits om nyssnämnda planers utformning. På grund av vad jag förut anfört bör vid indelningen härjämte samråd äga rum med domstolskommittén.

Som jag redan framhållit i ett tidigare sammanhang bör länsstyrelserna bibehållas vid sin ställning som högsta polismyndighet på det regionala planet. Med hänsyn härtill finner jag att de nuvarande länsgränserna i princip inte bör genombrytas vid utformningen av polisdistrikten. Undantag kan tänkas komma i fråga t. ex. om kommunindelningsreformen ger anledning härtill.

Ett polisdistrikt bör såsom utredningen förordat byggas upp kring en välbelägen huvudort av inte alltför ringa storlek. Till denna ort skall vid distriktsindelningen hänföras det område som allmänt graviterar mot huvudorten. Denna indelningsgrund har accepterats av remissinstanserna och för egen del anser jag den vara riktig. Den står helt i överensstämmelse med de principer som skall ligga till grund för de nya planerna för indelning av länen i kommunblock och med de tankegångar, som varit vägledande vid uppbyggnaden av andra lokala förvaltningsgrenars verksamhetsområden. Utredningens preliminära och mera skissartade förslag måste emellertid överarbetas i den fortsatta planläggningsverksamheten, varvid hänsyn bör tagas bl. a. till de synpunkter, som under remissbehandlingen framförts beträffande detta förslag. Den nya distriktsindelningen torde böra fastställas av Kungl. Maj:t.

Beträffande *personalens fördelning inom distriktet* har utredningen funnit det vara av stor betydelse, att huvuddelen av personalen förläggs till centralorten. Förutom den i centralorten placerade huvudstyrkan skall poliskåren enligt utredningsförslaget bestå av arbetsgrupper av växlande antal och storlek med stationering företrädesvis i tätorter i distriktets perifera delar. Enmansstationering bör enligt utredningens mening förekomma endast i områden som ligger relativt avlägset från centralort eller tätort, där arbetsgrupp är placerad. Utredningens ståndpunkt har i huvudsak vunnit anslutning vid remissbehandlingen. Från flera håll har man dock varnat för en alltför långt driven centralisering. Samma skäl har här åberopats som ifråga om distriktens storlek. En stark koncentration av personalen till distriktets centralort anses sålunda innebära en försämring av polisbevakningen på landsbygden och en försämrad lokal- och personkännedom hos polismännen. I anslutning härtill vill jag till en början

erinra om att även utredningen haft blicken öppen för de olägenheter, som kan följa av en alltför stark centralisering. Utredningen har särskilt framhållit, att centraliseringen inte får drivas längre än vad som betingas av kravet på ökad slagkraft hos polisorganisationen. Själv vill jag kraftigt understryka vad utredningen sålunda uttalat. En omorganisation av polisväsendet får inte leda till en försämrad polisbevakning på landsbygden utan riktpunkten i organisationsarbetet måste självfallet vara ett ökat mått av säkerhet för människorna till person och egendom såväl på landsbygden som i städerna. Skall man nå detta syfte torde på många håll en spridd stationering bli påkallad. För att undanröja vissa missuppfattningar angående innebörden av utredningens förslag i förevarande hänseende vill jag tillägga följande.

En koncentration av polisverksamheten till distriktets centralort kommer helt naturligt att minska antalet på landsbygden placerade polismän. De på landsbygden stationerade polismännen är emellertid ofta så hårt belastade av utredningsarbete och andra skrivbordsgöromål att de endast i begränsad omfattning har tid att ägna sig åt bevakningstjänst i egentlig mening. Den polisiära beredskapen är inte heller särdeles hög på landsbygden. Befolkningens möjligheter att snabbt få hjälp i kritiska situationer är därför merendels inte tillfredsställande. Den på landsbygden ganska vanliga enmansstationeringen ger sålunda inte möjlighet till ingripanden med den kraft, som många gånger är påkallad. Värdet från bevakningssynpunkt av den spridda stationering som nu råder är därför oftast ringa.

Det förslag till ny polisorganisation, som utredningen presenterat innebär att centralortens huvudstyrka skall bestå av enheter för kontinuerlig bevakning dygnet runt i hela distriktet. Sådana enheter skall tilldelas motorfordon utrustade med radio och därigenom ges god rörlighet och goda möjligheter att snabbt infinna sig på den plats där behov av polisingripande uppstår. I den föreslagna organisationen skall också finnas arbetsgrupper ute i distriktet med huvudsaklig uppgift att ägna sig åt yttre bevakning. Själva utredningsarbetet skall i princip utföras av personal i centralorten. Landsbygdens bevakning kommer alltså att ombesörjas inte endast av polismän från centralorten utan även av arbetsgruppernas personal.

F. n. är möjligheterna att utnyttja polispersonal utanför det egna distriktet begränsade. I ett förstatligat polisväsende däremot måste personalen få obegränsad mobilitet. Personalen från ett polisdistrikt skall visserligen primärt ha distriktet som verksamhetsområde men skall kunna tagas i anspråk för polisiära uppgifter i angränsande distrikt om förhållandena så påkallar. Även denna omständighet är ägnad att höja polisens effektivitet och minskar de betänkligheter man kan ha mot den föreslagna centraliseringen. För min del är jag övertygad om att en disposition av personalen på det sätt som jag här skisserat kommer att resultera i en förstärkt polisbevakning på landsbygden. Genom en sådan omorganisation ökas också möj-

ligheterna att vidga användningen av det SOS-system för bl. a. polislarm, som är under utbyggnad.

Det antagandet ligger måhända nära till hands att befolkningen på landsbygden med större polisdistrikt i viss mån kommer att förlora sina möjligheter till personlig kontakt med polismännen för råd och upplysningar i skilda angelägenheter samt med polischefen i ärenden av administrativ natur. I syfte att bl. a. undanröja olägenheter av detta slag har utredningen föreslagit, att poliskammarbegreppet avskaffas och polismyndighetslagen ändras så att befogenhet att handlägga polismyndighetsärenden kan delegeras på polischefen underställd polispersonal. Sådana möjligheter finns redan nu i viss utsträckning och det torde inte möta betänkligheter att vidga möjligheterna. Genom en sådan åtgärd, som underlättar skapandet av rationella arbetsformer inom de lokala poliskårerna, minskas allmänhetens behov av personlig kontakt med polischefen. Jag anser mig också böra framhålla, att avstånden numera inte har så stor betydelse för allmänhetens möjligheter att få sina anspråk på service tillgodosedda tack vare vårt väl utbyggda automatiserade telefonnät samt motorismens kraftiga tillväxt.

En sammanställning av synpunkterna på personalens gruppering inom ett polisdistrikt leder enligt min mening till att utredningens principförslag i detta hänseende tillgodoser de krav man i fråga om såväl effektivitet i polisverksamheten som kontakt med och service åt allmänheten kan ställa på polisen. Jag förordar alltså att förslaget lägges till grund för detaljutformningen av organisationen.

I samband med polisväsendets förstatligande aktualiseras frågan om och i vilken utsträckning man även i framtiden har behov av en särorganisation motsvarande den nuvarande *s t a t s p o l i s e n*.

Såsom framgått av min inledande redogörelse för polisväsendets organisation tillskapades statspolisen i första hand för att biträda den lokala polisen vid behov av polisförstärkning. Som stödorganisation har statspolisen också kommit att spela en betydande roll. I ett framtida polisväsende, organiserat efter de riktlinjer som jag tidigare redogjort för, kommer behovet av en stödorganisation för den lokala polisen att minska. Tillkomsten av större polisdistrikt gör det möjligt att i flertalet polisdistrikt hålla specialister för skilda grenar av den polisiära verksamheten. Flera skäl talar emellertid för att man även i fortsättningen behåller grupper av polismän med uppgift att primärt utöva polisverksamhet inom större områden än polisdistrikten. Vissa brott är så svårutredda och så relativt sällan förekommande att polispersonalen i ett polisdistrikt knappast har möjlighet att i sin verksamhet inom distriktet förvärva den kunskap och erfarenhet som krävs för utredning av sådana brott. Det gäller här främst mord och andra grova våldsbrott, mordbrand samt vissa gäldenärsbrott och andra komplicerade förmögenhetsbrott. Även utredningar om deklaraionsbrott

kräver särskilda kvalifikationer hos polismannen. En särskild ställning in-
tar vidare den trafikövervakande verksamheten. Behovet av polisiär sam-
verkan över distriktsgränserna är här mycket stort.

Med utgångspunkt i dessa överväganden har jag prövat utredningens
förslag att statspolisorganisationen skall avvecklas och att de tjänster, som
avsetts för statspolisavdelningarna, i stort sett proportionellt och efter be-
räknat behov skall fördelas på de olika polisdistrikten. Undantag skall en-
ligt utredningsförslaget göras för dels visst antal tjänster för polismän med
särskilt kvalificerade utredningsuppgifter, dels erforderligt antal tjänster
för polismän — huvudsakligen polisbefäl — med uppgift att samordna och
leda trafikövervakningen inom länet, och dels tjänster avsedda att dispo-
neras inom den särskilda polisverksamheten och för vissa kommunikations-
verks behov m. m. I stort sett är förslaget enligt min mening väl motiverat.
Jag ifrågasätter emellertid om man inte från fördelningen bör undantaga
även tjänster för polismän med uppgift inte bara att samordna och leda
utan även själva utföra trafikövervakning i länet.

Statspolisintendenten samt ett flertal länsstyrelser och landsfogdar har i
sina remissyttranden gjort gällande att en upplösning av den nuvarande
ordningsstatspolisen säkerligen skulle innebära en avsevärd försvagning
av den trafikövervakande verksamheten. Bl. a. framhålles att trafiköver-
vakningen kräver samövade, tekniskt välutrustade och rörliga polisstyrkor,
som fungerar över de lokala polisdistriktens gränser. Man erinrar också om
att bilar, motorcyklar, radarhastighetsmätare, bilvågar och andra hjälp-
medel i trafikövervakningsarbetet är dyrbar utrustning som det från sam-
hällsekonomisk synpunkt inte kan vara försvarligt att anskaffa med mindre
den kan antagas bli fullt utnyttjad. I åtskilliga polisdistrikt skulle sådan
för trafikövervakning speciellt avsedd utrustning endast komma att brukas
mera sporadiskt.

De skäl som anförts i dessa remissyttranden för bibehållande av särskild
trafikpolis finner jag bärande med hänsyn till den betydelse som en god
trafikövervakning har för människornas säkerhet på gator och vägar. Jag
förordar därför att personal även framdeles sammanhålles länsvis för så-
dana uppgifter som f. n. ankommer på ordningsstatspolisen. Jag vill under-
stryka, att denna anordning är avsedd att förstärka den lokala polisens
trafikövervakning och inte får medföra att den lokala polisens verksamhet
på detta område eftersättes. Ifrågavarande personal bör kunna anlitas även
för att biträda den lokala polisen vid marknader, stora motortävlingar och
andra evenemang, som vanligen samlar stor publik och därför kräver ett
betydande antal polismän för ordningshållning. För sådana uppgifter bör
även beridna styrkor bibehållas.

Omfattningen och grupperingen av här avsedda personalstyrkor blir
beroende av polisdistriktens utformning och poliskårernas organisation.
I ett län, som är indelat i några få distrikt med stora personalstyrkor,

framträder behovet av regionala enheter icke lika starkt, som i län med ett förhållandevis stort antal mindre distrikt.

De för polisverksamheten i hela länet avsedda polismännen bör inte utgöra en särskild kår. De bör organisatoriskt knytas till viss poliskår, i regel den vars huvudstyrka är förlagd till residensstaden, men stå till länspolischefens disposition.

Utredningen har föreslagit att ett antal polismän-utredare av utpräglad experttyp skall stationeras i vissa polisdistrikt. Dessa utredningsmän skall enligt förslaget knytas främst till poliskårerna i Stockholms och Göteborgs polisdistrikt men även till poliskårerna i Malmö, Sundsvalls och Luleå polisdistrikt och vara verksamma inom den av länsgränser oberoende räjong, för vilken förlägningsstaden utgör centrum. Jag kan inte finna att en sådan anordning är erforderlig. Vid de enstaka tillfällen, då man inom ett distrikt behöver biträde i utredningsarbetet av högre kvalificerade polismän än dem som står till länets disposition, bör polischefen kunna hos det centrala polisorganet begära det biträde, som han behöver.

I fråga om den egentliga polisverksamheten skiljer man f. n. mellan ordnings- och kriminalpolisverksamhet. Huvudprincipen är att ordningspolisen i första hand skall övervaka ordning och säkerhet medan kriminalpolisens främsta uppgift är att verkställa spaning och annan undersökning angående brott. Någon klar gränsdragning är det dock inte fråga om, eftersom de olika verksamhetsgrenarna griper in i och kompletterar varandra.

Man har i olika sammanhang konstaterat, att uppdelningen i ordnings- och kriminalavdelningar innebär olägenheter i skilda hänseenden.

I fråga om arbetsuppgifternas fördelning mellan avdelningarna finner man exempelvis, att kriminalpolismännen tillagts ett flertal arbetsuppgifter, som inte rymmes inom begreppet spaning och annan undersökning angående brott utan som rätteligen bör utföras av ordningspolismän. Utredningsarbete bedrivs inom båda avdelningarna och har fördelats mellan dem icke i första hand efter utredningarnas svårighetsgrad utan efter brotts-typen. Man finner därför, att kriminalpolispersonal i icke obetydlig omfattning sysslar med utredningar, som är av mindre invecklad natur än exempelvis de utredningar om trafikolyckor, som verkställs inom ordningspolisen. Polisverksamhetsutredningen har i sitt betänkande Polisens brottsbekämpande verksamhet (SOU 1961:15) påvisat en del andra olägenheter, som har samband med polisarbetets indelning i ordnings- och kriminalpolisverksamhet. Indelningen har sålunda i viss mån bibringat de patrullerande polismännen den uppfattningen, att deras uppgifter är begränsade till att avse endast ordningshållning. Enligt nämnda utredning omfattar den patrullerande verksamheten i princip samtliga de uppgifter, som polisen har att taga befattning med. Över huvud taget föreligger ett behov av nära samarbete mellan ordningspolisen och kriminalpolisen. Polis-

verksamhetsutredningen konstaterar att det föreligger allvarliga brister i detta hänseende. Relationerna mellan avdelningarna är enligt utredningens mening inte tillfredsställande.

Enligt polisutredningens åsikt bör poliskårerna organiseras med beaktande av polisverksamhetens grundelement, nämligen yttre verksamhet och utredningsverksamhet. Förslaget synes vara ägnat att i stor utsträckning undanröja de nyss redovisade olägenheterna med nuvarande indelning. Det torde även möjliggöra en mera rationell fördelning av arbetsuppgifterna, samarbetsfrågorna kan lösas på ett naturligt sätt, möjligheterna blir större att disponera polismännen för uppgifter, som de är bäst lämpade för, och en jämnare och mera rättvis befordringsgång kan åstadkommas. Jag ansluter mig därför till förslaget. En sådan indelning av polisverksamheten minskar inte möjligheterna till en önskvärd specialisering av polispersonalen.

Enligt utredningens förslag till tjänstebestämmingar inom den lokala organisationen skall polischeferna i Stockholm, Göteborg och Malmö — liksom länspolischeferna — benämnas polisdirektör. För övriga polischefer föreslås titeln polismästare. Poliskammaren i Stockholm har erinrat om att titeln polismästare har gammal hävd i denna stad och anser att någon titelförändring därför inte bör ske. För egen del är jag av den uppfattningen att det är en fördel om samtliga lokala polischefer erhåller en enhetlig benämning. Då titeln polismästare synes mig lämplig härför, förordar jag att samtliga lokala polischefer benämnas polismästare.

Som jag förut framhållit är ett grundvillkor för en tillfredsställande polisverksamhet att ett förtroendefullt förhållande råder mellan polis och allmänhet. Polisväsendets kommunala förankring har uppenbarligen varit till gagn i detta hänseende. Det är angeläget att känslan av samhörighet mellan allmänhet och polis inte går förlorad i ett förstatligt polisväsende. Jag vill livligt tillstyrka utredningens förslag att man i samband med ett förstatligande av polisväsendet skapar garantier för en fortlöpande kontakt mellan polisorganisationen och kommunerna. Oavsett vem som är huvudman för polisen måste det från kommunens sida vara ett intresse att polisen förmår ge kommunens befolkning ett gott skydd. Det är därför viktigt, att de lokala intressena även i fortsättningen kan vinna beaktande i polisverksamheten. Utredningens förslag härutinnan innebär i korthet, att man i administrativ ordning föreskriver skyldighet för lokal polischef att minst en gång årligen, lämpligen innan förslag till årets anslagsäskanden för distriktets polisväsende upprättas, kalla representanter för varje kommun till en informations- och samrådskonferens. Dessutom skall polischefen orientera kommunerna om de mera väsentliga förändringar som aktualiseras i fråga om polisorganisationen och polisverksamheten. Mot förslaget har vissa remissinstanser invänt, att kontaktverksamheten bör få en fastare och mera reglerad form än vad utredningen föreslagit. Andra har menat att någon särskild reglering av samrådsverksamheten

inte erfordras. För egen del anser jag att samverkan och samråd bör ske i så fria och obundna former som möjligt. Skulle man från kommunernas sida anse att deras intresse av samråd inte blir tillgodosett i tillbörlig grad, torde rättelse kunna vinnas genom hänvändelse till länsstyrelsen. Närmare reglering av samrådsverksamheten är enligt min uppfattning inte påkallad.

I bl. a. vissa landsfogdars yttranden har hävdats, att länspolischefen bör vara ledare vid lokala samråds- och informationskonferenser. Vad som skall avhandlas vid konferenserna är emellertid angelägenheter som i första hand rör kommunerna och den lokala polischefen. Länspolischefens närvaro synes mig därför i regel inte erforderlig. Däremot bör såsom utredningen föreslagit länsstyrelsen genom protokollsavskrifter underrättas om vad som förekommit vid samrådskonferenser.

Vad härefter angår den regionala polisorganisationen bör som jag tidigare uttalat, den högsta ledningen av polisverksamheten vara förlagd i länen till länsstyrelserna och i Stockholm till överståthållarämbetet.

Beträffande själva organisationen på länsplanet har jag tidigare uttryckt den uppfattningen, att länspolischefen bör ges ställning som tjänsteman i länsstyrelsen men med full självständighet i fråga om den operativa ledningen. I sistnämnda hänseende bör länspolischefen äga på eget ansvar rekquirera förstärkning till länets poliskårer eller medge att polisstyrkor från länet för viss tid får tjänstgöra utom länet. En viktig uppgift för honom blir också att utöva ledningen av den verksamhet, som sträcker sig över flera distrikt, t. ex. trafikövervakning. Jag föreslår att länspolischefens ställning regleras efter nu angivna riktlinjer. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma vilka ärenden länspolischefen skall handlägga i länsstyrelsen och i vilken omfattning han skall besluta på eget ansvar. Vilka organisatoriska förändringar som länspolischefens inordnande i länsstyrelsen bör medföra och vilken arbetskraft som bör ställas till hans förfogande torde få övervägas i samband med det fortsatta planläggningsarbetet.

Vad länspolischefens tjänstebestämmelse beträffar har utredningen föreslagit titeln polisdirektör. I likhet med de remissinstanser, som närmast beröres av förslaget, anser jag denna benämning mindre lämplig. Inte heller kan jag ansluta mig till det från de nuvarande landsfogdarna framförda förslaget att man bibehåller titeln landsfogde. För egen del anser jag länspolischef vara den lämpligaste titeln. Den ger ett klart besked om befattningshavarens arbetsuppgifter och anger området för hans verksamhet.

Vad jag anfört om den regionala polisorganisationen gäller av naturliga skäl inte Stockholms stad. Även beträffande Göteborg och Malmö kan en viss särreglering komma i fråga. Dessa spørsmål torde få bli föremål för särskilda överväganden.

Inte heller beträffande Gotlands län kan man följa de av mig förordade allmänna riktlinjerna för den regionala polisorganisationen. Gotlands län bör utgöra ett polisdistrikt med polismästaren stationerad i Visby. Något behov av särskild länspolischef föreligger därför inte i detta län. Åt polismästaren bör uppdragas att biträda länsstyrelsen vid handläggningen av ärenden angående länets polisväsende.

Även på det regionala planet skulle det kunna vara av värde att ge utrymme åt lekmannelement i polisorganisationen. Denna fråga behandlas f. n. av länsförvaltningsutredningen i ett vidare sammanhang. Jag finner därför inte anledning att nu taga ställning till detta spörsmål.

Frågan om att inrätta ett centralt organ för polisväsendet har förts på tal i olika sammanhang. Uppgifterna för ett sådant organ skulle främst vara att med stöd av vunna erfarenheter fortlöpande meddela allmänna råd och anvisningar om hur polistjänsten skall utövas samt att från rikssynpunkt öva tillsyn över polisväsendet och dess anordningar. Åtskilliga av de brister, som f. n. vidlåder vårt polisväsende, har ansetts kunna hänföras till avsaknaden av en sådan instans. I ett förstatligat polisväsende torde nödvändigheten av ett polisorgan för hela landet ytterligare framhävas. Enligt min mening beror det i väsentlig grad på tillkomsten av ett sådant organ, om de fördelar som står att vinna genom polisväsendets förstatligande skall kunna tillvaratagas. I likhet med utredningen och samtliga remissinstanser förordar jag därför, att en central polismyndighet inrättas i anslutning till förstatligandet.

Beträffande frågan om det centrala organets ställning finner jag uppenbart att det bör vara en från Kungl. Maj:ts kansli fristående myndighet, organiserad i huvudsak på samma sätt som de statliga verken i övrigt. Härigenom skänker man landets polisorganisation erforderlig stadga och fasthet samtidigt som möjlighet öppnas att på en hand samla riksfrågor, som nu handläggs av olika centrala organ.

Jag har tidigare betonat att tyngdpunkten i polisledningen bör förläggas till länsplanet. Detta ställningstagande leder till att det centrala organet inte bör vara en chefsmyndighet i egentlig mening. Det bör sålunda i princip inte tilläggas någon direktivrätt utan dess verksamhet bör huvudsakligen vara inspekterande, rådgivande och samordnande. Skäl kan det oaktat anföras för att det centrala organet bör få en begränsad möjlighet att på vissa områden ge direktiv om hur polisverksamheten skall bedrivas och att utöva viss ledning av polisarbetet. Bland de verksamhetsområden där sådana möjligheter kan vara befogade må främst nämnas trafikövervakningen. Här torde en central direktivrätt ha stor betydelse för att verksamheten skall kunna bedrivas efter en enhetlig plan för hela landet. Centralorganet bör sålunda kunna ge direktiv exempelvis om att trafikövervakningen under viss tidsperiod skall inriktas på vissa särskilt farliga beteenden i trafiken. Skulle gemensamma aktioner behöva företagas, som kräver samverkan

över länsgränserna, bör det centrala organet ha möjlighet att i vissa situationer taga ledningen av verksamheten.

Även för bekämpningen av vissa brottstyper torde mycket stå att vinna genom central dirigerings. Detta gäller särskilt viss brottslighet som i allmänhet inte kan sägas vara knuten till viss plats, såsom exempelvis illegal narkotikahandel, järnvägs- och poststölder samt valutabrott. I fråga om dessa brott har behovet av riksomfattande spaning redan nu framtvingat en central ledning. Särskilda arbetsgrupper för utredning av dylik brottslighet har sålunda bildats vid statspolisens avdelning i Stockholm. Riksomfattande åtgärder har också visat sig erforderliga i fråga om den verksamhet som bedrivs för att hindra och uppdaga spioneri och annan olovlig undermåttseverksamhet. Som jag tidigare påpekat tenderar brottsligheten över huvud taget att bli alltmer mobil främst till följd av den ökade användningen av motorfordon som hjälpmedel vid brott. Nu angivna förhållanden motiverar enligt min mening att möjlighet ges att centralt dirigera spanings- och utredningsarbetet. Om man konstaterar exempelvis att det finns ett klart samband mellan brott förövade på olika platser i landet ökar uppenbarligen möjligheterna att uppspåra gärningsmannen, därest det centrala organet får övertaga ledningen av spaningsarbetet.

Vad jag här anført om de befogenheter som bör tillkomma ett centralt polisorgan överensstämmer i stort sett med vad utredningen föreslagit och huvuddelen av remissmyndigheterna tillstyrkt. Jag föreslår att centralorganets kompetens bestämmas i enlighet med vad jag förordat.

Till det centrala organet bör vidare överföras dels den verksamhet, som i organisatoriska och andra hänseenden nu ankommer på polisväsendets organisationsnämnd, dels ock de funktioner som utövas av statens kriminaltekniska anstalt med avseende å registrering, kontakter med utländska polismyndigheter samt övrig verksamhet av liknande art. Den återstående delen av anstaltens verksamhet, d. v. s. det arbete som bedrivs inom laboratorieavdelningen, är föremål för utredning av en särskilt tillkallad sakkunnig, varför frågan om hur denna verksamhet framdeles skall bedrivas bör avgöras först när resultatet av utredningsarbetet föreligger. Frågan huruvida straffregistret bör överföras från fångvårdsstyrelsen till det centrala polisorganet, ett spörsmål som f. n. är föremål för särskilda överväganden, torde inte heller böra avgöras i förevarande sammanhang.

Vad utredningen anført rörande det centrala organets arbetsuppgifter i övrigt kan jag i huvudsak biträda. Det kan enligt min mening därjämte övervägas att till nämnda organ hänföra viss utlänningskontroll och att åt denna myndighet anførtro uppgiften att utgiva en tidskrift för polisväsendet.

Statens polisskola bör såsom utredningen anført bestå som en självständig, Kungl. Maj:t direkt underställd institution.

Den inspekterande verksamheten kommer att utgöra en mindre del av

det centrala polisorganets samlade arbetsuppgifter. Jag finner därför den av utredningen föreslagna benämningen statens polisinspektion inte ge ett riktigt uttryck för verksamhetens art. Med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning och karaktär föreslår jag för min del benämningen rikspolisstyrelsen. Mångfalden av ansvarsfulla uppgifter, som kommer att vila på rikspolisstyrelsen, motiverar enligt min mening att organets chef erhåller generaldirektörs ställning. Han bör benämnas rikspolischef.

I utredningens betänkande lämnas endast en principskiss för den centrala instansens organisation. Statspolisintendenten har däremot i sitt yttrande presenterat ett mera utförligt förslag om hur rikspolisstyrelsen bör vara uppbyggd. Enligt detta förslag skall styrelsen bestå av tre polisbyråer med huvudsaklig uppgift att handlägga frågor, som gäller den egentliga polisverksamheten. På en kanslibyrå skall handläggas bl. a. ärenden som angår budget, upphandling, vård och underhåll av materiel, arbetsordningar och tjänsteföreskrifter, remissärenden o. dyl. Till en organisationsbyrå skall överföras den verksamhet, som i organisatoriska och andra hänseenden f. n. ankommer på polisväsendets organisationsnämnd. Därjämte skall finnas en teknisk sektion. Till styrelsen skall vidare enligt förslaget knytas en befattningshavare för samarbetet med militära myndigheter. — För att tillgodose behovet av samordning mellan de olika arbetsenheterens verksamhet föreslås att samarbetsdelegationer tillsättes.

I tidigare sammanhang har jag framhållit betydelsen av att lekmanainflytandet får göra sig gällande inom polisorganisationen och anslutit mig till utredningens förslag att bereda utrymme för ett sådant inflytande på den lokala polisorganisationen. Utredningen har däremot inte ansett sig böra föreslå något lekmannainslag på det centrala planet. Jag kan inte dela denna uppfattning. Det är enligt min åsikt av den största vikt att ett centralt polisorgan, vartill motsvarighet tidigare saknats i vårt land, redan från början får en fast medborgerlig förankring. Jag förordar att rikspolisstyrelsen skall bestå av rikspolischefen såsom ordförande samt ett antal lekmän såsom ledamöter.

Jag är inte beredd att närmare taga ställning till de frågor som gäller rikspolisstyrelsens organisation samt ordningen för ärendenas handläggning inom styrelsen. Dessa spörsmål torde få övervägas under det fortsatta organisations- och planlägningsarbetet.

Med hänsyn till att vissa operativa ledningsuppgifter kommer att anföras av rikspolischefen förordar jag, att specialutbildad personal ställes till dennes förfogande och att denna personal organisatoriskt knytes till polis-kåren i Stockholms polisdistrikt. Personal för dylika uppgifter kan erhållas från den nuvarande statspolisen.

I samband med polisreformen aktualiseras vissa särskilda frågor.

Liksom utredningen och samtliga remissinstanser utom en finner jag det inte lämpligt att nu söka realisera det av tidigare polisutredningar fram-

lagda förslaget om skyldighet för polismannen att efter uppnådd pensionsålder under viss tid kvarstå i en *poliskårens reserv*.

I propositionen 1959: 114 angående omorganisationen av civilförsvaret uttalade jag, att jag helst skulle sett att *civilförsvaret kunde avlastas alla ordnings- och bevakningsuppgifter*. Därigenom skulle civilförsvaret bli en rent humanitär organisation utan inslag av enheter med stridsuppgifter. Jag fann emellertid ett överförande till polisväsendet av ifrågavarande uppgifter inte böra ske, så länge en central myndighet för polisväsendet saknades, som i fred kunde leda det erforderliga förberedelsearbetet. Genomföres nu förslaget att inrätta en rikspolisstyrelse kommer nämnda fråga i ett annat läge. Innan civilförsvarets ordnings- och bevakningsuppgifter kan överföras till polisorganisationen, måste dock närmare övervägas bl. a. på vilken rättslig grund personer skall kunna tagas i anspråk för att åstadkomma den nödvändiga förstärkningen av polisorganisationen vid beredskaps- eller krigsförhållanden samt vilka förändringar i polisorganisationen som måste ske i samband med att uppgifterna överföres till polisen. Jag är därför inte beredd att redan nu taga ställning till den här berörda frågan, som i och för sig inte behöver lösas i detta sammanhang.

Jag vill slutligen upptaga ett av utredningen icke berört spörsmål om *de s. k. jaktpolisernas ställning* i ett förstatligt polisväsende. F. n. finns fem sådana befattningar i landet — två i Norrbottens län samt en i ettvarvt av Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län. Befattningshavarna har av länsstyrelserna förordnats som polismän med stöd av 18 § polislagen för att ombesörja på enskilds bekostnad anordnad polisbevakning och är i tjänsten underställda landsfogden i respektive län. Svenska jägareförbundet får ur jaktvårdsfonden statsbidrag till bestridande av kostnaderna för dessa polismän. Jaktpoliserna tillhör sålunda inte polisorganisationen.

För jaktpolisernas verksamhet gäller av länsstyrelserna utfärdade instruktioner. Av dessa instruktioner framgår, att det åligger jaktpolis bl. a. att bedriva spaning inom länet för att hindra och upptäcka brott mot lagar och författningar om jakt, att kontrollera efterlevnaden av stadganden om jaktkort och vilthandel, att i samband med sin övriga verksamhet kontrollera innehav av vapenlicens och att till åklagare anmäla uppdagade brott eller förseelser. Dessa arbetsuppgifter kan alltså praktiskt taget helt hänföras till egentlig polisverksamhet. Det synes mig därför rationellt att inordna jaktpolisverksamheten i polisorganisationen och därigenom skapa möjligheter till en mera enhetlig ledning och planläggning av verksamheten.

Jag förordar därför att polisstyrkorna i de polisdistrikt där behov kan anses föreligga av särskild verksamhet av det slag som nu bedrivs av jaktpolisen anpassas så att personal kan helt eller delvis avdelas för sådana uppgifter.

V. ORGANISATIONEN AV ÅKLAGARVERKSAMHETEN

Utredningen

Med hänsyn till att åklagarväsendets uppbyggnad påverkar polisväsendets funktionsduglighet har utredningen funnit det vara påkallat att i betänkandet skissera hur ett helt statligt åklagarväsende kan tänkas uppbyggt i anslutning till organisationen av ett statligt polisväsende. Utredningen framhåller, att dess synpunkter på denna fråga anlagts med utgångspunkt i utredningens förut redovisade principiella ställningstaganden, att det visserligen skulle gagna såväl polis- som åklagarväsendet, om polischefs- och åklagarfunktionerna helt skildes åt, men att utredningen inte ansett det möjligt att genomföra en fullständig tudelning. Det nuvarande systemet med en samordning i viss omfattning av funktionerna bör därför enligt vad utredningen förordat bibehållas. Den tendens till uppdelning som redan nu gör sig gällande bör dock i möjligaste mån främjas.

I fråga om den lokala åklagarorganisationen anmärker utredningen till en början, att det synes ankomma på utredningen att gå in på bedömanden allenast i de hänseenden i vilka organisationen kan påverkas av eller påverka den organisation och de anordningar som föreslagits för uppbyggnaden av polisväsendet. Med hänvisning till sitt principiella ställningstagande beträffande tudelningen av polischefs- och åklagarfunktionerna — vilken redan är genomförd i åtskilliga fall — förordar utredningen att chefen för ett polisdistrikt, vilken kan antagas bli fullt sysselsatt av polischefsärenden (polismyndighetsärenden), i princip ej bör tilläggas åklagaruppgifter. Som förut nämnts håller utredningen före att, om ej särskilda omständigheter föranleder annan bedömning, denna situation föreligger i polisdistrikt med en total polisstyrka av minst 50—60 man. Åklagarverksamheten i ett sådant distrikt föreslås alltså ankomma på en eller flera distriktsåklagare. I polisdistrikt, där polischefens arbetskapacitet ej helt täcks av polisuppgifter, bör polischefen med polischefsskapet förena distriktsåklagarbefattningen. I ett sådant distrikt torde biträdande distriktsåklagare böra förordnas i den mån behov föreligger därav med hänsyn till åklagargöromålen. Det bör enligt utredningens mening inte komma i fråga annat än att polisdistrikt och åklagardistrikt territoriellt sett sammanfaller. En skiss över utredningens förslag rörande distriktsåklagarorganisationens principiella uppbyggnad har fogats vid betänkandet som bilaga 10, till vilken hänvisas.

Utredningen har inte berört frågan om distriktsåklagarnas stationering inom verksamhetsområdena.

Behovet av åklagarpersonal i vissa åklagardistrikt kan inte alltid beräknas i hela arbetskrafter. Därjämte torde det jämväl för distriktsåklagarorga-

nisationen erfordras tillgång till en viss vikariereserv. Med åberopande av dessa förhållanden finner utredningen det böra övervägas att inrätta tjänster för »ambulerande» distriktsåklagare. I denna fråga har utredningen endast givit uttryck för sin uppfattning, att ett system med »ambulerande» distriktsåklagare öppnar ökade möjligheter att inom länen disponera de i distrikten stationerade distriktsåklagarna för vikariat på statsåklagartjänst eller för tjänstgöring som biträde åt statsåklagare eller att för sådan biträdestjänstgöring anlita »ambulerande» distriktsåklagare.

Vad gäller åklagarorganisationen på länsplanet har utredningen ansett sig böra beakta endast sådana organisationsfrågor, som påverkas av det dokumenterade behovet att i vissa fall tudela de nuvarande landsfogdebefattningarna. Utredningen finner det självfallet att det i princip inte finns anledning att bibehålla länen som statsåklagardistrikt, enär länsstyrelserna inte har att taga befattning med åklagarverksamheten. Det vore enligt utredningens mening naturligare och skulle sannolikt medföra åtskillig organisatorisk vinning om statsåklagarområdena kunde utan hänsyn till länsgränserna utformas såsom till antal och avrundning lämpliga delar av de områden som ligger under en hovrätts domvärjo. Enär utredningen inte kunnat förorda en uppdelning av alla landsfogdetjänster i en länspolischefsbefattning och en statsåklagarbefattning anser utredningen emellertid att det svårigen kan komma ifråga att f. n. frånga länet som verksamhetsområde för statsåklagaren, oavsett om han i några fall endast skall fullgöra åklagargöromål. Inte heller föreslår utredningen ändring i det förhållandet att Stockholm, Göteborg och Malmö är självständiga statsåklagarområden. Utredningens förslag beträffande åklagarorganisationen på länsplanet innebär alltså ingen annan ändring i förhållande till nuvarande organisation än att en tudelning sker av landsfogdebefattningarna i till en början Stockholms, Malmöhus och Norrbottens län. Vidare utgår utredningen från att åtgärder vidtas för att förse länspolischefen-statsåklagaren med högt kvalificerad biträdespersonal på åklagarsidan i erforderlig utsträckning.

Utredningen behandlar härafter förhållandena i Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län och Gotlands län. Vad angår statsåklagarverksamheten i det förstnämnda länet anser utredningen att, därest avsevärda områden av grannkommunerna föres till Göteborgs polisdistrikt, samma områden bör tillhöra statsåklagarens i Göteborg kompetensområde och alltså undandragas länspolischefen-statsåklagaren i länet. Denne anses nämligen inte böra i åklagarhänseende administrera områden som i polisiärt hänseende inte tillhör hans ämbetsbefattning. Med motsvarande resonemang säges statsåklagarens i Malmö kompetensområde böra omfatta de delar av länet som i polisiärt avseende föres till Malmö polisdistrikt. I fråga om Gotlands län föreslår utredningen, att länet skall liksom f. n. utgöra ett statsåklagardistrikt. Statsåklagaren bör tillika svara för distriktsåklagarverksamheten i

Gotlands polisdistrikt och för denna verksamhet få ett antal biträdande åklagare.

Utredningen förordar vidare översyn eller komplettering av de bestämmelser som reglerar fördelningen av åtalsrätten mellan statsåklagare och distriktsåklagare. Denna fördelning har enligt utredningens uppfattning stor betydelse då man skall beräkna arbetskraftsbehovet inte bara inom statsåklagarorganisationen och distriktsåklagarorganisationen utan även inom polisväsendet, eftersom åklagarpersonalen i stor utsträckning är engagerad även inom polisväsendet.

Från de synpunkter utredningen haft att anlägga finner den inte anledning uttala sig om organisatoriska eller andra förändringar på riksplanet.

I detta sammanhang berör utredningen emellertid ett spörsmål angående åklagarutbildningen. I framtiden torde, framhåller utredningen, den personal som är gemensam rekryteringsbas för polischefer och åklagare liksom hittills få utbildning vid statens polisskola, låt vara att utbildningen övervägande tar sikte på polisverksamheten. Enligt vad utredningen tidigare förordat bör skolan alltså vara en fristående undervisningsanstalt. De direkt polisiära intressena anser utredningen bli tillgodosedda genom att det centrala polisorganets chef blir självskriven ledamot av skolans styrelse. Det synes utredningen kunna ifrågasättas om inte också riksåklagaren eller byråchefen för administrativa ärenden hos riksåklagarämbetet bör ingå i skolans styrelse som självskriven ledamot.

Beträffande tjänstebestämmelser för åklagare anser utredningen att de nuvarande benämningarna stadsfiskal och landsfiskal bör slopas och att tjänstetiteln för åklagare på lokalplanet bör vara distriktsåklagare eller, om polischefs- och åklagarbefattningarna är förenade, polismästare, tillika distriktsåklagare. I fråga om åklagare på länsplanet föreslår utredningen att tjänstetiteln skall vara statsåklagare. Är länsåklagaren även länspolischef bör tjänstebestämmelsen enligt utredningen vara polisdirektör, tillika statsåklagare.

I sitt *särskilda yttrande* har utredningens expert Waesterberg funnit anledning till vissa betänkligheter mot den skisserade åklagarorganisationen på lokalplanet. I och för sig har Waesterberg ingen erinran mot förslaget att polisdistrikt också skall utgöra åklagardistrikt, men han anser att det måste innebära en betydande belastning för åklagarna att de tänkta polisdistrikten i många fall skulle komma att omfatta flera domstolars domkretsar. Enligt Waesterbergs mening bör detta undvikas i så stor utsträckning som möjligt utan att utredningens principer för polisdistriktsindelningen helt frångås. I vissa fall anser han ett bättre läge kunna ernås i detta hänseende genom att distrikten göres mindre än vad utredningen räknat med.

Waesterberg förklarar vidare, att han inte ansluter sig till utredningens

förslag att benämna de lokala åklagarna distriktsåklagare, vilken benämning han finner svårigen kunna användas som titel. Han framlägger dock inte något eget förslag till tjänstebenämning på dessa åklagare.

Remissyttrandena

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i hithörande frågor har i stort sett accepterat de linjer polisutredningen dragit upp för åklagarväsendets framtida organisation. Samtidigt har dock allmänt framhållits angelägenheten av att den närmare utformningen av organisationen, i synnerhet om den helt skiljs från polisväsendets organisation, blir föremål för särskild utredning. Remissmyndigheterna har därför huvudsakligen tagit sikte på att med sina ställningstaganden ge underlag för fortsatt utredningsarbete på området. Att det föreliggande materialet inte ger underlag ens för ett principbeslut om åklagarväsendets förstatligande hävdas dock endast i ett remissyttrande.

Den nuvarande funktionella uppdelningen av åklagaruppgifterna på riksåklagaren, statsåklagare och distriktsåklagare bör enligt de flesta remissorganens åsikt i huvudsak behållas. Denna ståndpunkt intager *riksåklagarämbetet*, som finner det nödvändigt att statsåklagarinstitutionen består som en mellaninstans mellan ämbetet och distriktsåklagarna. Samma uppfattning har *åklagarmyndigheten i Malmö* och den återspeglas bl. a. i yttrandena från *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *åklagarmyndigheterna i Göteborg* och *Hälsingborg*, *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *föreningen Sveriges stadsfiskaler*.

I ett par remissvar hävdas att distriktsåklagarna bör lyda omedelbart under riksåklagarämbetet. Enligt *åklagarmyndigheten i Uppsala* bör distriktsåklagaren erhålla ställning som statsåklagare och den kontroll av distriktsåklagarnas verksamhet som f. n. utövas av statsåklagarna överlagas av en inspektionsbyrå inom riksåklagarämbetet. Utrymme finns då inte längre för särskilda statsåklagare. *Åklagarmyndigheten i Karlstad* förordar att nuvarande statsåklagaruppgifter överflyttas från statsåklagarna till en riksåklagaren direkt underställd åklagarkammare för varje län.

De remissorgan som mera utförligt behandlat åklagarväsendets framtida organisation har genomgående förutsatt tudelning av åklagar- och polisväsendet. Organisationsspörsmålen har därför övervägts helt med utgångspunkt i den lämpligaste inre organisationen i ett åklagardistrikt.

Vad gäller den inre organisationen på lokalplanet framhåller *riksåklagarämbetet* att en sådan organisation synes böra eftersträvas som möjliggör en differentiering av åklagaruppgifterna efter målens beskaffenhet och befattningshavarnas kompetens. För att åstadkomma denna differentiering blir det nödvändigt att göra åklagardistriktet så stora att varje distrikt bereder arbete för mer än en åklagare. Får åklagarna i distriktet

gemensam expedition, vinnes även fördelen att de får tillfälle att inbördes diskutera sina ärenden. Vilka åklagaruppgifter som framdeles bör läggas på de lokala åklagarna hänger enligt ämbetet samman med de kompetenskrav som uppställs för olika kategorier åklagare. Ämbetet anser att mera krävande åklagaruppgifter även på lokalplanet bör handläggas av åklagare med landsfogdekompetens. Varje åklagardistrikt bör därför tillföras en eller flera åklagare med denna kompetens.

I huvudsak samma inställning som riksåklagarämbetet har *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *åklagarmyndigheterna i Göteborg och Malmö* samt *stadsfiskalen i Gävle*. Den sistnämnde anser dock att alla åklagarna inte alltid behöver stationeras på samma ställe utan att en spridd stationering kan vara ändamålsenlig om flera större tätorter finns inom åklagardistriktet.

Stadsfiskalen i Vänersborg anför att stora åklagarmyndigheter innebär åtskilliga nackdelar från organisatorisk synpunkt. Det är svårt att finna lämplig grund för ärendenas fördelning mellan åklagarna. Vidare är kontorsorganisationen hos de största åklagarmyndigheterna underlägsen organisationen hos smärre åklagarmyndigheter och vid landsfiskalskontoren. Enligt stadsfiskalens åsikt för stora myndigheter även med sig olika trivselproblem. Erfarenhetsmässigt bör en åklagarmyndighet omfatta högst 3—4 åklagare.

Utgående från nu redovisade ståndpunkter har de flesta remissorganen ingen erinran mot att de av polisutredningen föreslagna polisdistrikten får utgöra verksamhetsområden även för distriktsåklagarna. Uttryckligen framhålles detta av *åklagarmyndigheten i Malmö*, *stadsfiskalen i Gävle* och *föreningen Sveriges stadsfiskaler*. En mer oklar hållning intager *riksåklagarämbetet* och *åklagarmyndigheten i Göteborg*, vilka emellertid inte synes motsätta sig en sådan distriktsindelning, därest åklagaruppgifterna i varje distrikt bereder arbete åt flera åklagare. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* finner det inte vara av större betydelse om en åklagarmyndighet omfattar flera domkretsar eller flera polisdistrikt.

Med hänsyn till sina åsikter om åklagarmyndigheternas lämpliga storlek anser *stadsfiskalen i Vänersborg* att de föreslagna polisdistrikten blir för stora som åklagardistrikt, eftersom 6—8 åklagartjänster enligt utredningsförslaget torde behöva inrättas i varje distrikt.

Från åtskilliga håll har den anmärkningen framställts mot utredningens förslag till indelning i åklagardistrikt att de tänkta polisdistrikten kommer att omfatta flera domkretsar, vilket anses innebära en betydande belastning för både åklagarna och domstolarna och därför bör i möjligaste mån undvikas. Denna anmärkning framställs av *Göta hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *hovrätten för Nedre Norrland*, *hovrätten för Övre Norrland*, *lagberedningen*, *föreningen Sveriges häradshövdingar*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *landsfogden i Norrbottens län*, *stadsfiskalerna i Söder-*

tälje och Vänersborg, föreningen Sveriges landsfiskaler och länsavdelningarna av denna förening samt ett stort antal landsfiskaler. I allmänhet anses att frågan om indelningen i åklagardistrikt bör vila i avbidan på resultatet av pågående utredning om domkretsindelningen.

Frågan om åklagarens ställning under förundersökningen beröres av *poliskammaren i Örebro*, som förordar en utredning härom. *Föreningen Sveriges poliskommissarier* håller före att frågan inte behöver avgöras i förevarande sammanhang men att det av praktiska skäl, främst om polischefen och åklagaren har skilda stationeringsorter, kan vara lämpligt att överväga om inte strafförelägganden och beslut om nedläggande av förundersökningen i vissa fall av enklare art bör delegeras på befattningshavare inom det lokala polisväsendet.

Åklagarväsendets anknytning till polisväsendet på det lokala planet synes vara avgörande för det uttalandet av *föreningen Sveriges stadsfiskaler*, att de lokala åklagarnas stationeringsort i regel bör sammanfalla med centralorten i polisdistriktet, så att åklagaren kan stå i nära kontakt med distriktets huvudpolisstyrka.

Förslaget att inom åklagardistriktet utnyttja ambulerande distriktsåklagare kritiserar i några remissyttranden. *Föreningen Sveriges stadsdomare* vitsordar att det för vikariatstjänstgöring uppenbarligen synes erforderligt att utnyttja ambulerande åklagare men anser det inte klarlagt vilka uppgifter som därutöver skall anförtros dessa åklagare. Föreningen finner det nödvändigt att åklagarorganisationen bygges upp så, att personalen i distriktet blir tillräcklig för att bemästra även tillfälliga toppbelastningar. Enligt *länsstyrelsen i Uppsala län* är det inte lämpligt att såsom utredningen antytt i ett tidigare sammanhang låta en och samma person fullgöra åklagaruppgifter i flera polisdistrikt. Åklagaren ställes därigenom i beroende av två polisorganisationer.

Även frågan om organisationen på det regionala planet behandlas av remissinstanserna främst under förutsättningen att det organisatoriska sambandet mellan åklagar- och polisverksamheten upplöses. *Riksåklagarämbetet* anknyter till sin förut framförda åsikt att varje lokalt åklagardistrikt bör tillföras en åklagare med landsfogdekompetens. När detta syfte nåtts har statsåklagaren inte anledning att i samma utsträckning som nu syssla med rena åklagaruppgifter. Den ledande kontrollerande och rådgivande verksamheten blir då den dominerande. Vissa skäl anser ämbetet dock tala för att utförande av åklagartalan i hovrätt i huvudsak förbehålles statsåklagare. Sedan statsåklagarna frigjorts från länspolischefsgöromålen synes det ämbetet ej längre finnas anledning bibehålla länen som statsåklagardistrikt. Man bör alltså ha fria händer att inom varje hovrättsområde skapa ett lämpligt antal statsåklagardistrikt. Med motsvarande resonemang kommer *åklagarmyndigheten i Göteborg* fram till

att hinder ej bör möta att en statsåklagares område motsvarar två län. Hovrättsområdena anses dock böra i möjligaste mån respekteras.

Åklagarmyndigheten i Malmö anför att statsåklagardistriktens omfattning är beroende av vilka arbetsuppgifter statsåklagarna anses böra få. Detta spörsmål sammanhänger i sin tur med de lokala åklagarnas kvalifikationer. Skall de lokala åklagarna i princip vara jurister bör ej krävas att statsåklagaren skall utföra talan i relativt okomplicerade mål om t. ex. otukt, dråp, mordbrand o. dyl. Dessa arbetsuppgifter synes kunna anförtros de kvalificerade lokala åklagarna. Den åklagare som intar förmansställning inom varje åklagarmyndighet bör enligt denna remissinstans kunna anförtros sedvanliga åtalsprövningar. Med sådan arbetsfördelning skulle statsåklagaren bli en inspekterande och rådgivande instans, han skulle utföra åtal i mål av särskilt känslig beskaffenhet och han skulle fungera som besvärinstans. Eftersom dessa uppgifter i flera län inte kommer att vara tillräckliga för en befattningshavare, får man föra samman flera län eller delar av dem till statsåklagardistrikt. Vill man behålla länen som statsåklagardistrikt kan det tänkas att i mindre län knyta statsåklagaren till åklagarmyndigheten i residensstaden. Statsåklagaren skulle därvid vara verksam både som lokal åklagare och statsåklagare.

Samma inställning har *åklagarmyndigheten i Borås och stadsfiskalen i Gävle*. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* framhåller att statsåklagarens verksamhetsområde bestämmes av hans arbetsuppgifter och att verksamhetsområdet ej kan fastställas förrän man tagit ställning till arbetsuppgifterna.

Föreningen Sveriges häradshövdingar och poliskammaren i Luleå anser att hovrättsområdena bör utgöra bas för statsåklagarnas verksamhet.

Den ekonomiska förvaltningen av åklagarväsendet bör enligt *åklagarmyndigheten i Göteborg* i huvudsak ligga hos länsstyrelserna. *Stadsfiskalen i Skövde* anser att åklagarmyndigheterna i ekonomiskt hänseende bör underställas polismyndigheterna.

Riksåklagarämbetet förordar att länsstyrelsernas befattning med åklagarväsendet i administrativt hänseende upphör och att de hithörande uppgifter, som nu ankommer på länsstyrelserna, överflyttas till riksåklagarämbetet och statsåklagarna. Överföres de administrativa uppgifterna beträffande åklagarväsendet i dess helhet till ämbetet, lär detta innebära en så väsentlig ökning av ämbetets administrativa arbetsuppgifter att en förstärkning av ämbetets administrativa personal synes påkallad, eventuellt även en ändrad organisation av den administrativa verksamheten.

Riksåklagarämbetet och *åklagarmyndigheten i Göteborg* understryker att ändringar beträffande statsåklagarnas funktioner och indelningen i statsåklagardistrikt inte berör Stockholm, Göteborg och Malmö.

Utredningens förslag till tjänstebestämmningar har vid remissbehandlingen godtagits på de flesta håll.

Förslaget till tjänstetitel för de lokala åklagarna har emellertid föranlett åtskilliga kritiska uttalanden. Sålunda understryker *föreningen Sveriges landsfiskaler*, flertalet *länsavdelningar* av denna förening samt de flesta *landsfiskaler*, som yttrat sig över utredningsförslaget, att titeln distriktsåklagare inte kan användas vid tilltal. I stället föreslås i yttrandena som tjänstetitel statsfiskal, provinsfiskal, kronofiskal eller kronolänsman. En del remissorgan, bl. a. *statspolisintendenten* och *föreningen Sveriges häradshövdingar*, förordar att de nuvarande benämningarna landsfiskal och stadsfiskal behålles. Enligt *landsfogden i Gotlands län* bör distriktsåklagare kallas statsåklagare och de nuvarande statsåklagarna förste statsåklagare. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser titeln åklagare tillräcklig. *Åklagarmyndigheten i Malmö* anför, att det från trivsel- och rekryteringssynpunkt är av vikt att de olika åklagarnas ställning inom organisationen kommer till uttryck i lämpliga titlar, och föreslår för sin del titlarna statsåklagare, åklagarråd, åklagarassessor och åklagarnotarie. Motsvarande synpunkt ligger till grund för *stadsfiskalens i Vänersborg* förslag att benämningarna skall efter lönegrader vara byråchef, byrådirektör och byråsekreterare. Tjänstebenämningarna kan inverka på lönegradsplaceringen, framhåller *åklagarmyndigheten i Göteborg*, som för sin del föreslår att alla åklagare benämnas fogde jämte lämpligt prefix. Titeln statsadvokat föreslås av *stadsfiskalen i Skövde*, som vidare förordat titlarna landsadvokat och riksadvokat för nuvarande statsåklagare och riksåklagaren.

För åklagarna på det regionala planet föreslår *justitiekanslersämbetet* tjänstetiteln överåklagare. *Landsfiskalen i Övertorneå distrikt* anser tjänstetiteln böra vara länsåklagare. Andra förslag, som framkommit vid remissbehandlingen är förste statsfiskal och överdirektör.

Departementschefen

I tidigare sammanhang har jag framhållit att det f. n. råder ett nära organisatoriskt samband mellan åklagarverksamhet och polisverksamhet. Härav följer att den omorganisation som jag förordat beträffande polisväsendet för med sig att också organisationen av åklagarväsendet måste ses över. Utgångspunkten för denna översyn är mitt tidigare förslag att staten skall övertaga huvudmannaskapet för åklagarväsendet i den del detta allttjämt är kommunalt.

Polisutredningen har i stora drag skisserat hur åklagarväsendet enligt utredningens uppfattning bör vara organiserat i framtiden. Till grund för utredningens ställningstagande ligger dess förslag att det nuvarande personalorganisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsendet skall bestå i betydande utsträckning. Det är därför naturligt att utredningen inte tänkt sig några mera genomgripande förändringar i åklagarorganisationen. Utredningsförslaget innebär i stort sett att de lokala åklagardistrikten skall

sammanfalla med de nya polisdistrikten. I de distrikt där en tudelning av polis chefs- och åklagarfunktionerna anses möjlig skall finnas en eller flera distriktsåklagare. I övriga distrikt skall polischefen enligt förslaget även vara distriktsåklagare, varvid han i mån av behov skall få en eller flera biträdande åklagare till sitt förfogande. En viss överflyttning av åklagaruppgifter mellan distrikten anses böra ske för att utjämna ojämnheter i arbetsbelastningen. Vidare föreslås att ambulerande åklagare anställas för bl. a. vikariatstjänstgöring. På statsåklagarplanet innebär förslaget att länen skall utgöra verksamhetsområden och att länspolis chefs- och statsåklagarfunktionerna uppdelas i Stockholms, Malmöhus och Norrbottens län, medan länspolis chefen i övriga län jämväl skall vara statsåklagare. I Stockholm, Göteborg och Malmö föreslås ingen ändring i nuvarande organisation.

Vid behandlingen av frågan om förhållandet mellan polis- och åklagarväsendet har jag föreslagit, att en tudelning över hela linjen av polis chefs- och åklagarfunktionerna skall genomföras. Då man sålunda inte har att räkna med förening av åklagar- och polis chefsbefattningar, kan man utforma åklagarorganisationen utan att i så hög grad vara bunden av hur polis väsendet organiseras.

De remissorgan som mera utförligt uppehållit sig vid hur åklagarväsendet lämpligen bör vara uppbyggt, om det organisatoriskt skiljes från polis väsendet, har tämligen allmänt förklarat, att det föreliggande utredningsmaterialet inte utgör tillräckligt underlag för ett slutgiltigt ställningstagande i frågan. Sålunda delar jag denna uppfattning som det givetvis inte är möjligt att redan i detta sammanhang ange annat än allmänna riktlinjer efter vilka åklagarväsendet bör utformas. Dessa riktlinjer bör emellertid läggas till grund för det fortsatta utredningsarbete rörande den yttre och inre organisationen av åklagarväsendet som måste komma till stånd efter ett beslut att omorganisera polis väsendet i enlighet med vad jag föreslagit i det föregående.

Åtskilliga synpunkter har vid remissbehandlingen av utredningens betänkande anlagts på frågan hur en från polis organisationen fristående lokal åklagarorganisation bör vara uppbyggd. På åklagarhåll har man i allmänhet förordat att distriktsåklagarna föres samman till åklagarmyndigheter med ett relativt stort antal åklagare. Med denna lösning skulle de lokala åklagardistrikten ofta komma att omfatta två eller flera polisdistrikt. Fördelen med stora åklagarmyndigheter har angivits vara bl. a. att de ger möjlighet till kompetensdifferentiering mellan de åklagare som tillhör en sådan myndighet, varvid åklagarärendena kan fördelas med hänsyn till ärendenas svårighetsgrad och befattningshavarnas kompetens. Genom detta system får åklagarna vidare tillfälle att sinsemellan diskutera mera invecklade ärenden. Om krav på statsåklagar-kompetens uppställs för åklagarmyndighets chef, skulle enligt denna me-

ning en del av de ärenden som f. n. skall handläggas av statsåklagare kunna överföras till lokal chefsåklagares kompetensområde. Andra remissinstanser har understrukit sambandet mellan polisens och åklagarnas uppgifter vid förundersökning i brottmål och med hänsyn härtill ansett att åklagare bör finnas stationerad i varje polisdistrikts centralort. De rättsvårdande organen har starkt framhåvt åklagarverksamhetens anknytning till rättsskipningen och menat att domkretsarna bör respekteras vid indelningen i åklagardistrikt.

Med det samband som onekligen föreligger mellan polis-, åklagar- och domstolsverksamhet torde det inte vara realistiskt att utforma organisationen av envar av verksamhetsgrenarna på det sätt som med hänsyn enbart till den verksamheten framstår som mest ändamålsenligt.

Vid genomförandet av mitt i det föregående berörda förslag att det personalorganisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsendet skall upplösas måste beaktas att åklagarverksamheten i många hänseenden är beroende av polisverksamheten. Visserligen inleds i allmänhet förundersökning i brottmål på polisens eget initiativ, men så snart viss person misstänkes för brottet skall i princip åklagaren inträda som förundersökningsledare. I denna egenskap måste han många gånger personligen gripa in i utredningsarbetet. Genom att fortlöpande meddela direktiv för hur utredningen skall bedrivas skall han tillse att utredningen genomföres med erforderlig skyndsamhet samt att den blir fullständig men ändå begränsad till det i varje särskilt fall väsentliga. Det synes med hänsyn till det anförda påkallat att kontinuerlig personlig kontakt i möjligaste mån upprätthålles mellan åklagaren såsom förundersökningsledare och utredningsmännen inom polisen. Skall detta syfte kunna tillgodoses bör åklagare finnas stationerad i anslutning till polisens huvudstyrka på centralorten i varje polisdistrikt.

De föreslagna polisdistrikten kommer i flertalet fall att få en avsevärd omfattning. Vad gäller de län för vilka utredningen upprättat detaljerade organisationsplaner för polis- och åklagarväsendet skulle mer än en åklagare komma att finnas i flertalet distrikt, i flera av dem tre eller fyra åklagare. Att döma av det material som i övrigt legat till grund för utredningens skiss till polisdistriktsindelning synes motsvarande komma att gälla beträffande distrikten även i övriga län. Man torde sålunda kunna räkna med att åklagardistrikt som motsvarar de nya polisdistrikten i regel kommer att bereda sysselsättning för mer än en, ofta ett flertal åklagare. Önskemålet om möjlighet för åklagarna till interna diskussioner i frågor av invecklad art torde därför väsentligen bli tillgodosett inom åklagardistrikt motsvarande de nya polisdistrikten. Utrymme torde också oftast finnas att inom dessa distrikt genomföra en kompetensdifferentiering mellan åklagarna, så att vissa av de mål, som nu skall handläggas av statsåklagare, i

den mån det anses lämpligt kan överflyttas till distriktsåklagare med statsåklagarkompetens.

Däremot torde det antal åklagare som kan beredas sysselsättning inom varje polisdistrikt merendels inte bli tillräckligt stort för att medge både att åklagarna specialiseras på viss slags brottslighet och att uppgifterna inom varje brottskategori fördelas på åklagare med olika hög kompetens. För en så långt driven arbetsfördelning, vilken f. n. förekommer endast i de största städerna, krävs i regel mycket stora åklagardistrikt, omfattande ett flertal polisdistrikt. Jag har nyss framhållit att det skulle medföra vissa olägenheter för både polisens och åklagarnas arbete om åklagare inte fanns stationerad i anslutning till varje polismyndighet. Skulle det från andra synpunkter anses fördelaktigt att inrätta mycket stora åklagarmyndigheter torde lämpliga åklagardistrikt kunna bildas genom sammanslagning av två eller flera polisdistrikt till ett åklagardistrikt.

Som antytts i det föregående har indelningen i åklagardistrikt betydelse också för domstolsverksamheten. Den kritik som från denna synpunkt framställts mot att polisdistrikt även skall utgöra åklagardistrikt synes främst ha tagit sikte på det förhållandet att de polisdistrikt polisutredningen skisserat skulle komma att omfatta flera eller delar av flera domkretsar. För egen del är jag av den uppfattningen att vid den överarbetning av utredningens skiss till polisdistriktsindelning, som enligt vad jag tidigare uttalat måste ske, hänsyn även bör tagas till den nu berörda kritiken. I detta sammanhang vill jag dock erinra om vad jag tidigare sagt rörande den utredning som f. n. pågår beträffande domkretsindelningen. Enligt de för denna utredning utfärdade direktiven bör utredningen under sitt arbete med ny domkretsindelning taga hänsyn till inte bara de planer för en indelning av länen i kommunblock som skall upprättas av länsstyrelserna utan även till den ändring av indelningen i polis-, åklagar- och exekutionsdistrikt som kan komma att bli följden av föreliggande förslag i dessa hänseenden. Jag har därför funnit det sannolikt att den påtalade bristande överensstämmelsen mellan de skisserade polisdistrikten och domkretsarna i huvudsak kommer att undanröjas sedan en ny domkretsindelning genomförts.

Goda möjligheter synes sålunda finnas att i anslutning till polisdistriktsindelningen utforma åklagardistrikt, som blir lämpliga verksamhetsområden för åklagare på lokalplanet med hänsyn tagen såväl till åklagarverksamheten som till polisverksamheten och domstolsverksamheten. Som jag förut framhållit låter det sig inte göra att på nu föreliggande material taga ställning till hur den inre organisationen inom åklagardistrikt bör utformas. Så mycket lär dock kunna sägas redan nu att en lösning av distriktsindelningen efter angivna linjer inte kan lägga avgörande hinder i vägen för en tillfredsställande lösning även av dessa problem. I detta sammanhang vill jag tillägga att jag i stort sett delar de betänkligheter som några remissinstanser hyser mot utredningens förslag att reglera arbetsbördan inom

distrikten genom att flytta över vissa åklagaruppgifter från åklagare i ett distrikt till åklagare i ett annat. Är arbetsuppgifterna i ett distrikt uppenbart otillräckliga för att bereda ens en åklagare full sysselsättning kan två polisdistrikt slås samman till ett åklagardistrikt. Däremot bör såvitt möjligt undvikas att ett åklagardistrikt bildas av delar av polisdistrikt. Hur man än utformar åklagardistrikt kommer dock arbetsvolymen i varje distrikt näppeligen alltid att kunna beräknas i hela arbetskrafter, i varje fall inte på längre sikt. Det är naturligt att en viss ojämnhet i arbetsbelastningen i skilda distrikt inte kan undvikas. En viss utjämning synes kunna vinnas genom att man utnyttjar ambulerande åklagare. I likhet med utredningen anser jag att tjänster för sådana åklagare sannolikt måste finnas för bl. a. vikariats- och förstärkningstjänstgöring.

Vad gäller den regionala åklagarorganisationen delar jag den av så gott som alla remissmyndigheter framförda uppfattningen att det fortsatta utredningsarbetet med åklagarväsendets organisation bör bedrivas med utgångspunkt i att det nuvarande systemet med regionala åklagare som en mellaninstans mellan distriktsåklagare och riksåklagaren bör bestå.

Vid remissbehandlingen har gjorts ett flertal uttalanden som går ut på att de regionala åklagarnas verksamhetsområden bör göras väsentligt större än länen. Bakom sådana uttalanden synes i allmänhet ligga uppfattningen att de nuvarande statsåklagargöromålen i större eller mindre omfattning bör flyttas över till distriktsåklagarna. Som jag nyss nämnt kan en mera definitiv bedömning av den lämpligaste arbetsfördelningen inom åklagarväsendet inte göras på föreliggande material. Även om statsåklagarna befrias från vissa av sina nuvarande åligganden kan man emellertid ställa sig tveksam till påståendet att länet i allmänhet skulle vara ett alltför begränsat verksamhetsområde för att bereda full sysselsättning för en regional åklagare. Från flera håll har omvittnats att statsåklagarnas tid f. n. inte räcker till för de åklagaruppgifter som enligt landsfogdeinstruktionen skall ombesörjas av dem och att de inte hinner fullgöra sin ledande, kontrollerande och rådgivande verksamhet i avsedd utsträckning. I det föregående har jag hävdad, att länet som regionalt åklagardistrikt i regel kommer att erbjuda tillräckliga arbetsuppgifter för en befattningshavare. All sannolikhet talar för att detta kommer att äga giltighet även om distriktsåklagarnas behörighet vidgas. Tills vidare synes man därför böra räkna med länen som verksamhetsområden på regionalplanet. Dock bör hinder inte föreligga att framdeles knyta de regionala åklagardistrikt till annan lämplig indelning än länen.

I likhet med remissorganen anser jag att det inte f. n. kan anses påkallat att efter ett förstatligande göra någon väsentlig ändring av åklagarväsendets organisation i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Utredningen har i största korthet också berört frågan om utbildning av åklagare och bl. a. ifrågasatt om inte riksåklagaren eller chefen för

riksåklagarämbetets administrativa byrå bör ingå som självskriven ledamot i styrelsen för statens polisskola. Jag är inte beredd att taga ställning till detta förslag förrän den komplicerade frågan om kompetenskrav och utbildningsvägar för såväl åklagare som polischefer och utmätningsmän blivit närmare utredd. Inte heller anser jag det lämpligt att på nuvarande stadium av organisationsfrågan uttala mig angående det vid remissbehandlingen upptagna spörsmålet om vilken myndighet som framdeles bör handha den ekonomiska förvaltningen av åklagarväsendet.

Utredningen har som tjänstebestämmingar föreslagit distriktsåklagare för åklagare på lokalplanet och den nuvarande benämningen statsåklagare för åklagare på länsplanet. Förslaget har rönt ett livligt intresse vid remissbehandlingen. I allmänhet har man godtagit titeln statsåklagare. Titelförslaget distriktsåklagare har däremot mött ett nästan enhälligt motstånd från distriktsåklagarnas sida. Gentemot förslaget har som huvudargument anförts att titeln distriktsåklagare inte lämpar sig för tilltal. Som jag redan framhållit i anslutning till andra titelförslag anser jag att ett krav som i första hand bör ställas på en tjänstetitel är att den anger befattningshavarens funktion. Benämningen distriktsåklagare är från denna synpunkt en lämplig benämning på lokala åklagare och den torde lämpa sig väl också för tilltal sedan ovanan vid titeln efter någon tid övervunnits. Jag föreslår därför tjänstebestämmningen distriktsåklagare för åklagare på lokalplanet. Med motsvarande utgångspunkt förordar jag att åklagare på det regionala planet benämnas länsåklagare. I Stockholm, Göteborg och Malmö bör enligt min mening särskilda benämningar för åklagarna övervägas.

VI. ORGANISATIONEN AV EXEKUTIONSVERKSAMHETEN

Utredningen

Inledningsvis anknyter utredningen till sin förut redovisade uppfattning att verksamheten inom exekutionsväsendet till sin art väsentligt skiljer sig från polis- och åklagarverksamheten och att det nuvarande sambandet mellan verksamhetsgrenarna innebär avsevärda olägenheter. Utredningen har därför såsom tidigare utvecklats förordat att utmätningsmannabestyren överföres på särskilda tjänstemän och att polisverksamhet inte i något fall längre skall omfatta jämväl exekutionsbiträdesverksamhet. Vidare har utredningen föreslagit att exekutionsväsendet skall helt förstatligas. Med utgångspunkt i dessa överväganden och med beaktande av stadsdomstolsutredningens förslag rörande exekutionsväsendet har polisutredningen dragit upp följande riktlinjer för hur exekutionsverksamheten bör kunna organiseras.

Enligt de av utredningen föreslagna principerna för länens indelning i po-

lisdistrikt skulle landet komma att indelas i 111 polisdistrikt. Stadsdomstolsutredningen har ansett att stad måste ha minst 25 000 invånare för att bereda en utmätningsman full sysselsättning och således utgöra eget utmätningsmannadistrikt. Av de föreslagna polisdistrikten kommer endast 14 att ha en folkmängd understigande 25 000. I fyra av de 19 renodlade utmätningsmannadistrikt som redan nu finns inom landsfiskalsorganisationen uppgår folkmängden enligt utredningens uppgifter till mindre än 25 000. En jämförelse med avseende på geografisk struktur, kommunikationer, invånarantal m. m. mellan de nu befintliga renodlade utmätningsmannadistrikten och de 14 föreslagna polisdistrikt som får mindre än 25 000 invånare torde enligt utredningen visa att svårigheter att bereda en utmätningsman full sysselsättning skulle kunna uppstå endast i ett fåtal av de nya distrikten. Sålunda kommer 12 av distrikten att få större landareal än 500 000 hektar. Av en i utredningens betänkande (s. 117) intagen tablå framgår bl. a. att 14 av de nuvarande polisdistrikten har större landareal än 500 000 hektar och att tre av dessa distrikt f. n. utgör renodlade utmätningsmannadistrikt. Genom att efter mönster av nuvarande organisation slå samman två polisdistrikt till ett utmätningsmannadistrikt kan vidare tillräckligt stora utmätningsmannadistrikt bildas av polisdistrikt som anses vara för små för att utgöra utmätningsmannadistrikt.

Stadsdomstolsutredningens nyss berörda förslag innebär bl. a., att landsfiskal-utmätningsman gives samma behörighet som stadsfogde f. n. har, att sådan landsfiskal får rätt att anlita biträdande utmätningsman och att denne får i huvudsak samma behörighet och tjänsteställning som de nuvarande domsverkställarna. Polisutredningen finner detta förslag i organisatoriskt hänseende väl ansluta till utredningens allmänna synpunkter beträffande exekutionsväsendet på landet, som i detta sammanhang omfattar även städer vilkas exekutionsväsende är ordnat på samma sätt som landsbygdens. Förstatligas städernas exekutionsväsende såsom stadsdomstolsutredningen föreslagit underlättas genomförandet av polisutredningens principförslag att exekutionsverksamheten bör skiljas från polisverksamheten på landsbygden samt att landsfiskalernas utmätningsmannabestyr bör föras över på särskilda tjänstemän.

Polisutredningen framhåller emellertid att dess förslag torde kunna genomföras oberoende av om städernas exekutionsväsende förstatligas eller ej. Sker inte sådant förstatligande uppkommer dock enligt utredningen vissa samordningsfrågor. Utredningen finner det nämligen egendomligt om man vid omorganisation av polisväsendet och avskiljande av den exekutionsverksamhet, som nu delvis fullgöres av statsanställd personal såsom landsfiskaler-utmätningsmän, biträdespersonal inom landsfiskalsorganisationen och polismän, inte tar tillvara möjligheterna att fullständigt samordna denna exekutionsverksamhet med den som ankommer på befattningshavare anställda hos städer. En konsekvens av polisväsendets förstatligande måste

bli att kostnaderna för exekutionsbiträdesverksamheten på landet kommer att falla på statsverket. Utredningen anser att det från ekonomiska synpunkter knappast är försvarligt att inom ett område bestående såväl av stad som landsbygd dubbelorganisera exekutionsverksamheten enbart på grund av att en del av verksamheten nu bekostas av statsverket. En allmän samordning av exekutionsväsendet i stad och på landet bör enligt utredningens mening följaktligen under alla omständigheter åvägabringas.

Som riktlinjer för exekutionsväsendets framtida organisation anger utredningen att den nu för landet gällande organisationen bör kunna vinna tillämpning generellt, dock inte för Stockholms stad. Att denna organisationsform får vidgad tillämpning finner utredningen naturligt och följdriktig. Av landets 133 städer har enligt vad utredningen uppger 33 mer än 25 000 invånare. Av dessa 33 städer ingår sex f. n. i renodlade utmätningsmannadistrikt inom landsfiskalsorganisationen. Distrikten omfattar, med ett undantag, förutom staden jämväl staden omgivande landsbygd. Landarealen varierar mellan 1 900 hektar och 715 000 hektar. Folkmängden i distrikten uppgår till 25 000—49 000 invånare. Utredningen påpekar att ifrågavarande städer liksom stationsorterna för landsfiskalerna i övriga renodlade utmätningsmannadistrikt och i »odelade» landsfiskalsdistrikt är centralorter inom utmätningsmannadistrikt, där utmätningsmannens verksamhet ingalunda är begränsad enbart till det administrativa område inom vilket han är stationerad.

Till ytterligare stöd för sitt principförslag beträffande den framtida organisationen av exekutionsverksamheten anför utredningen följande.

I flertalet av de städer som nybildats på senare tid eller som lagts under landsrätt har exekutionsväsendet ordnats efter de grunder som gäller för landet. Det vill synas som om utvecklingen går mot ökad landsrättsförläggning av städer, varigenom dessa i utsökningshänseende kommer att hänföras till landsfiskalsdistrikt. Utredningen anser det därför realistiskt att räkna med att statsverket i princip och oavsett hur frågan om huvudmannaskapet för städernas exekutionsväsende och polisväsendet löses kommer att successivt påtaga sig kostnaderna för utmätningsmän och deras biträden i vart fall i alla städer med mindre än 25 000 invånare.

Bildas större polisdistrikt i enlighet med de principer utredningen förordat underlättas enligt utredningens mening ett fullständigt genomförande av systemet med renodlade utmätningsmannadistrikt, som består av centralorter jämte dessas naturliga omland. Utredningen säger sig i samband med sina detaljutredningar avseende den lämpligaste formen för polisväsendets organisation ha funnit, att arbetsorganisatoriska hinder inte föreligger att renodla den exekutionsverksamhet som nu fullgöres av landsfiskaler och deras biträden samt av polismän på landet. Vidare förklarar sig utredningen ha funnit att denna verksamhet praktiskt taget undantagslöst torde kunna inom ramen för den förordade polisdistriktsindelningen samordnas med den

exekutionsverksamhet som nu fullgöres av städernas personal. Däremot anser sig utredningen sakna anledning att närmare utreda den lämpligaste indelningen i och utformningen av utmätningsmannadistriktet samt verksamheten inom distriktet. Sådana undersökningar finnes böra ankomma på de utredningar som f. n. pågår rörande uppbörds- och utsökningsväsendet.

Olägenheter av att de nya polisdistriktet och därmed även utmätningsmannadistriktet i vissa fall blir stora till ytvidden — vilket för utmätningsmännen medför betungande resor samt ökade resekostnader — kan enligt polisutredningens liksom enligt stadsdomstolsutredningens mening i viss mån elimineras genom att distriktet praktiskt taget allmänt torde få den storlek att göromålen väl motiverar att domsverkställare anställs som biträden åt utmätningsmännen. Härför krävs dock ändring i utsökningslagen. I samband därmed rekommenderar polisutredningen att spörsmålet om enhetlig taxa beträffande exekutionskostnader upptages till allsidig prövning.

Utredningen sammanfattar sina förslag rörande exekutionsverksamheten i huvudsak sålunda.

De föreslagna nya polisdistriktet bildar även utmätningsmannadistrikt med en utmätningsman, som jämte sina biträden stationeras på centralorten. Omorganisationen innebär, till skillnad från stadsdomstolsutredningens förslag, att t. ex. stadsfogde i stad med mer än 25 000 invånare tillföres ansvaret för utmätningsmannabestyren inom stadens omland samtidigt som han får den ytterligare personal som krävs för exekutionsverksamheten där.

Vidare innebär förslaget att den exekutionsbiträdesverksamhet som nu fullgöres av polismän samordnas med motsvarande verksamhet som i stad fullgöres av andra kategorier befattningshavare. Huruvida befattningshaverna skall stationeras på centralorten eller i andra delar av distriktet torde få bero av omständigheterna, såsom behov av exekutionsbiträden i tätorter, avstånd och kommunikationer. På annan större tätort än centralorten förutsettes en större eller mindre grupp av exekutionsbiträden kunna stationeras. För sådan grupp skall enligt förslaget finnas en förman samt biträdespersonal. Dylika förmän avses skola finnas också på centralorten. Förman bör vid behov kunna med sin tjänst förena befogenhet som domsverkställare.

Såsom tjänstebestämmelse föreslås för utmätningsman kronofogde och för den personal som fullgör exekutionsbiträdesverksamhet exekutionsbiträden. För nyss nämnda förmän förordas tjänstetiteln förste exekutionsbiträde.

Utredningen förutsätter att erforderliga ändringar göres i utsökningslagen för att göra det möjligt för utmätningsman att i erforderlig mån delegera uppgifter till sina kvalificerade biträden.

Ytterligare förordar utredningen att frågan om utbildning av personal, främst exekutionsbiträden, inom exekutionsväsendet upptas till särskild prövning. Enligt utredningens uppfattning är den utbildning i exekutiva göromål som f. n. meddelas i konstupelsklassen i statens polisskola inte tillräcklig. Då polisutbildning dessutom inte längre är behövlig för polismän

som helt ägnar sig åt exekutionsbiträdesgöromål får erforderlig utbildning av dylika polismän numera meddelas av landsfiskalen-utmätningssmannen. Den oenhetlighet som enligt utredningens mening präglar exekutionsbiträdenas verksamhet på landsbygden anser utredningen ge belägg för att utbildningsfrågan bör ägnas större uppmärksamhet än vad som är fallet f. n.

Polisutredningen understryker till sist, att förslaget till indelning av landet i polisdistrikt i första hand skett med utgångspunkt i vad som synes lämpligast för polisväsendets organisation. Visserligen har utredningen vid sina undersökningar funnit att exekutionsverksamheten utan påtagliga nackdelar kan organiseras inom polisdistriktens ram. Utredningen har emellertid räknat med att en i anslutning till en förstatligandereform företagen intern rationalisering av verksamheten jämväl bör innefatta en översyn av distriktsindelningen. Förslaget att helt skilja exekutionsverksamheten från polisverksamheten innebär att exekutionsverksamheten i princip kan organiseras helt oberoende av organisationen av polisverksamheten.

I sitt *särskilda yttrande* ställer sig utredningens expert Waesterberg synnerligen tveksam till utredningens ställningstagande, att inrättande av domsverkställarbefattningar skulle göra att även distrikt med betydligt större invånarantal än 25 000 skulle vara acceptabla. Tveksamheten grundar sig i synnerhet på att någon närmare analys inte skett av förutsättningarna för att använda domsverkställarinstitutionen. I varje fall finns det enligt Waesterbergs mening anledning ifrågasätta om inte åtskilliga av de polisdistrikt utredningen föreslagit är alltför stora för att indrivningsverksamheten skall kunna övervakas och ledas på ett tillfredsställande sätt.

Remissyttrandena

De flesta av de remissorgan som i sina yttranden närmare behandlat exekutionsväsendets framtid har försett sina ståndpunktstaganden med den allmänna reservationen, att utmätningssmannens ställning och arbetsområden i stor utsträckning är beroende av statsmakternas åtgärder med anledning av resultaten av nyligen framlagda eller pågående utredningar på området, varför särskild utredning erfordras innan exekutionsväsendets framtida organisation kan bestämmas. *Hovrätten för Övre Norrland* hänvisar sålunda till stadsdomstolsutredningens förslag rörande överexekutorsinstitutionen och till pågående revision av utsökningslagen. Utredningsbehovet betonas också av bl. a. *länsstyrelsen i Blekinge län*, *överexekutor i Hälsingborg* och *magistraten i Kristianstad*. *Svenska exekutionsmännens riksförbund* finner det angeläget att samråd beträffande de organisatoriska problemen äger rum med lagberedningen, 1959 års uppbördsorganisationskommitté, 1960 års uppbördsutredning och den utredning, som tillkallats för översyn av domkretsindelningen.

Lagberedningen anser det möjligt att redan på nuvarande stadium upptaga frågan om utsökningsväsendets organisation och anför härom.

Lagberedningen har enligt sina direktiv att vid revisionen av utsökningsrätten ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga. I utlåtande den 29 augusti 1961 — — — över stadsdomstolsutredningens betänkande har beredningen berört överexekutorsinstitutionen. Beredningen framhöll därvid, att den ej var beredd att taga slutlig ståndpunkt i den organisatoriska frågan, och avstyrkte att i nuvarande läge överflytta överexekutorsgöromål till allmän underrätt. Även i övrigt kan naturligen utformningen av regelsystemet inom utsökningsrätten komma att inverka på organisatoriska spörsmål. Beredningen skulle därför helst se, att frågan om exekutionsväsendets organisation blir föremål för ett mera slutligt bedömande först på ett senare stadium. Detta önskemål har dock knappast den tyngden, att det får hindra ett genomförande av polisväsendets organisation. Beredningen anser det möjligt att upptaga organisationsfrågan för utsökningsväsendet till närmare bedömning redan på nuvarande stadium av arbetet, om detta anses behövligt med hänsyn till polisreformen, låt vara att man får taga med i beräkningen att därav kan följa minskad valfrihet i andra hänseenden och vissa andra olägenheter. För beredningens arbete är det för övrigt otvivelaktigt av värde att i huvuddragen få besked om vilken organisation man kan räkna med för de exekutiva uppgifternas handhavande. I detta sammanhang må erinras, att organisationsfrågan har samband även med det arbete som bedrivs av stadsutredningen, uppbördsorganisationskommittén, uppbördsutredningen och den år 1961 tillkallade utredningen för översyn av domkretsindelningen för underrätterna i riket.

Vad angår de arbetsuppgifter som framdeles skall ankomma på utmätningsmännen är det främst frågan om överexekutorsinstitutionen som tilldragit sig uppmärksamhet. *Lagberedningen* hävdar att lösningen av denna fråga inte är avgörande för utsökningsväsendets organisation på det lokala planet. Beredningen yttrar.

En eventuell överflyttning av överexekutorsgöromål till allmän underrätt behöver ej i och för sig inverka nämnvärt på utmätningsmännens arbetsuppgifter eller arbetsbörda. I sitt utlåtande över stadsdomstolsutredningens betänkande har beredningen som en tänkbar lösning beträffande överexekutorsgöromålen nämnt, att det i varje län tillsätts en särskild chefs-tjänsteman för utmätningsmännen och att denne får handlägga vissa mera kvalificerade exekutiva mål. Han skulle dessutom biträda länsstyrelsen i ärenden som står exekutionsväsendet nära. En förutsättning för att ett sådant förslag skall vara praktiskt motiverat är, att i varje län finns ett antal utmätningsmän som icke själva har tillräckliga kvalifikationer för att handlägga nämnda ärenden. Blir utmätningsmannadistriktet stora och därmed mycket få till antalet, kan behovet av en särskild överexekutor förfalla och en hel del överexekutorsgöromål, framför allt fastighetsauktioner, läggas på utmätningsmän, om de har kvalificerad utbildning. Man kan då i stället tänka sig, att den utmätningsman som blir stationerad i länets residensstad får en särskild ställning och jämväl får fylla funktionen att vara föredragande hos länsstyrelsen i ärenden som står exekutionsväsendet nära.

I fråga om vilken inverkan andra reformer kan få på utmätningsmännens verksamhet framhåller lagberedningen, att den har svårt att tänka sig att en reform av utsökningsrätten skulle i större mån ändra utmätningsmännens arbetsvolym utom i ett par hänseenden. Om utmätningsmännen får stora distrikt kan som nämnts en hel del överexekutorsgöromål läggas på dem. Vidare kan mera effektiva bestämmelser om upplysningsplikt för gäldenären och om exekution i lön medföra viss ökning av arbetsbördan. Även i övrigt kan ett modernare förfarande komma att ställa ökade krav från rättssäkerhetssynpunkt m. m.

Det övervägande antalet remissmyndigheter tillstyrker eller lämnar utan erinran polisutredningens förslag att de nya polisdistrikten jämväl skall utgöra utmätningsmannadistrikt. Från flera håll hälsas med tillfredsställelse att utmätningsmännens verksamhetsområden göres större än de nuvarande. Sådana uttalanden gör bl. a. *överexekutor i Nyköping, stadsfogdarna i Malmö, Borås, Örebro, Uppsala, Gävle, Karlskrona och Kalmar samt föreningen Sveriges stadsfogdar*. Flera av dessa framhåller att, om kostnaderna för indrivningen väges mot indrivningsresultatet, de stora distrikten är att föredraga med hänsyn till de lägre driftkostnaderna och det bättre indrivningsresultatet räknat per anställd befattningshavare. Enligt *stadsfogdarna i Malmö* kan genom större utmätningsmannadistrikt åstadkommas en effektivare inre organisation inom distrikten samtidigt som utmätningsmanstjänsterna kan få sådan lönesättning att tjänsterna lockar kvalificerade sökande med juridisk examen. *Stadsfogden i Örebro* framhåller som väsentliga faktorer att man i större områden har bättre möjligheter att rationalisera arbetet och att helt utnyttja de nya tekniska hjälpmedlen, såsom bokföringsmaskiner m. m. Större enheter ger dessutom möjligheter för personalen till befordringstjänster.

Lagberedningen finner att det sannolikt är i och för sig möjligt att indela riket i ett ganska stort antal utmätningsmannadistrikt, som ger de olika utmätningsmännen full sysselsättning. Tydligt är det emellertid svårare att göra en indelning i smärre utmätningsmannadistrikt som kan väntas bli bestående för någon längre tid. Beredningen understryker att en sådan indelning kräver ett mera inträngande studium av arbetsbördan och befolkningsutvecklingen, medan en indelning i större distrikt lättare kan stå sig även om man vid indelningen missräknat sig på arbetsbördan.

Ett antal remissorgan anser att de nya polisdistrikten blir för stora som utmätningsmannadistrikt. Denna åsikt hyser *länsstyrelserna i Kristianstads, Örebro, Västmanlands och Jämtlands län, överexekutorerna i Linköping, Norrköping, Karlskrona och Umeå, stadsfogdarna i Sundbyberg, Motala, Nyköping, Landskrona, Karlstad och Östersund, föreningen Sveriges landsfiskaler samt flertalet landsfiskaler och länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler. Länsstyrelsen i Kristianstads län* framhåller, att en utmätningsman för att effektivt kunna bedriva sin verksamhet,

ej minst skatteindrivningen, har stor fördel av kontakt med sitt klientel och av en viss kännedom om detta klientels personliga och ekonomiska förhållanden. Alltför stora distrikt skulle innebära fara för byråkratisering av exekutions- och indrivningsväsendet med åtföljande minskning av effektiviteten. *Stadsfogden i Landskrona* menar, att utmätningsmannen i stora distrikt får svårigheter, då det gäller att leda och övervaka exekutionsverksamheten. Enligt *stadsfogden i Östersund* blir verksamheten mindre effektiv ju större och folkrikare distrikten är.

I åtskilliga remissvar påpekas angelägenheten av att utmätningsmannadistriktet i möjligaste mån ansluter till domkretsindelningen. Till stöd härför åberopas den befattning som domstolarna eventuellt kommer att få taga med exekutiva göromål. Från flera håll understrykes att hänsyn måste tagas även till kommunreformen, så att en kommun såvitt möjligt ej delas på flera utmätningsmannadistrikt.

Fögderiindelningen anses av några remissorgan vara den lämpligaste grunden för indelningen i utmätningsmannadistrikt. Så anför t. ex. *länsstyrelsen i Kristianstads län*, att i fögderierna själva grunden — debitering av skatter — för utmätningsmännens verksamhet såsom skatteindrivare lägges genom de lokala skattemyndigheterna. Därest kronofogdens distrikt till gränserna sammanfaller med fögderiet, får jämväl själva beteckningen »fögderi» åter en reell innebörd. Införes automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet, varom utredning f. n. pågår, aktualiseras frågan om ändring av fögderiindelningen. Denna fråga och frågan om organisationen av utmätningsmannadistriktet synes då enligt länsstyrelsens mening böra sammankopplas. I huvudsak samma inställning har *magistraten i Enköping*, *överexekutor i Alingsås*, *tre stadsfogdar*, *två landsfiskaler* samt *ytterligare några remissorgan*.

Beträffande graden av centralisering inom utmätningsmannadistriktet uttalar *svenska exekutionsmännens riksförbund*, att mycket kan tala för att den nuvarande spridda stationeringen av exekutionsbiträden är lämplig främst med hänsyn till möjligheterna för dem att hålla kontakt med klientelet. Inom ett utmätningsmannadistrikt kan exempelvis inrättas avdelningskontor, som förestås av en exekutionsinspektör vilken tillika är domsverkställare eller biträdande utmätningsman. Under honom bör sedan enligt förbundet finnas tjänster som förste exekutor och exekutor, vilka har att fullgöra det löpande kontinuerliga fältarbetet. Därutöver bör självfallet finnas kameral personal i sådan utsträckning, att exekutorerna helt kan ägna sig åt de exekutiva göromålen. Liknande uttalanden gör *stadsfullmäktige i Säter*, *landsfiskalen i Storviks distrikt* och *tjänstemännens centralorganisation*.

Vad utredningen anför om behovet av utbildning för exekutionsbiträden understrykes kraftigt i remissyttrandena. I detta sammanhang framhålles också betydelsen av att exekutionsbiträdena erhåller en gynn-

sammare löneställning. Detta anses av många vara en förutsättning för en god rekrytering till yrket.

Lagberedningen menar att en uppdelning av polis- och exekutionsverksamheten erbjuder vissa problem från rekryterings- och befordringssynpunkt. Beträffande de lägre befattningshavarna synes det möjligt att använda en gemensam rekryteringsbas och börja med en gemensam utbildning till polismän. På ett senare stadium kan personalen delas upp på olika verksamhetslinjer och kompletterande kurser i mån av behov erbjudas. Det bör inte vara uteslutet att övergå från den polisiära verksamheten till den exekutiva eller tvärtom.

Betydligt svårare finner lagberedningen det vara att bedöma hur utbildningen av polismästare, distriktsåklagare och utmätningsmän skall ordnas. Samtliga dessa befattningshavare bör enligt beredningen ha ett ganska betydande mått av juridisk och social allmänbildning och denna bör lämpligen i första hand förvärfvas genom gemensam utbildning. Det måste nämligen vara förenat med stora fördelar att ha tillgång till en jämförelsevis bred rekryteringsbas för de nu nämnda befattningshavarna, och det bör vara möjligt att övergå från en verksamhetsgren till någon av de andra.

Farhågor för svårigheter att rekrytera personal till exekutionsväsendet uttalar *länsstyrelsen i Uppsala län* och *stadsfogden i Eskilstuna*.

Polisutredningens förslag beträffande tjänstebestämmingar för exekutionsväsendets befattningshavare godtages i allmänhet av remissinstanserna.

Justitiekanslersämbetet anser det dock tveksamt om titeln kronofogde bör återupplivas. De nuvarande titlarna stadsfogde respektive landsfiskal skulle enligt ämbetets mening kunna användas. Alternativt föreslås exekutionsfiskal eller kronofiskal. För utmätningsmännen föreslås av *andra remissinstanser* benämningarna utmätningsman, exekutionsdirektör, kronokamrer, statskamrer eller statsfogde.

Titeln exekutionsbiträde möter invändningar i några remissutlåtanden. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län*, *stadsfogden i Östersund* och *tjänstemännens centralorganisation* föreslår i stället titeln exekutor. Den redan nu förekommande benämningen underfogde rekommenderas av *landsfiskalen i Eslövs distrikt*. Med hänsyn till att skatteindrivning utgör en väsentlig del av dessa befattningshavares arbetsuppgifter föreslås i *andra yttranden* benämningarna skatteuppbördsman, skatteassistent eller indrivningsassistent.

Departementschefen

På landet och i de flesta städer som inte har magistrat är polisväsendet och exekutionsväsendet på det lokala planet samorganiserade. Landsfiskalen-polischefen är i allmänhet även utmätningsman och exekutionsbiträdesverksamheten fullgöres av polismän. I vissa distrikt finns dock särskild

landsfiskal tillsatt för utmätningsmannagöromålen. I stad med magistrat är exekutionsverksamheten med något undantag helt skild från polisverksamheten. Utmätningsman är i dessa städer stadsfogde. Till sitt biträde har stadsfogdarna exekutionsbiträden samt i de större städerna också domsverkställare, som är behöriga att på eget ansvar fullgöra vissa utmätningsmannagöromål. Exekutionsväsendet på det lokala planet är i magistratsstäderna helt kommunalt. I övriga städer och på landet är detta fallet endast med exekutionsbiträdesverksamheten.

I det föregående har jag anslutit mig till polisutredningens förslag att exekutionsbiträdesverksamheten på landet och i städer utan magistrat skall övertagas av staten i samband med ett förstatligande av polisväsendet. Jag har också förordat att stadsdomstolsutredningens förslag, att huvudmannaskapet för magistratsstädernas lokala exekutionsväsende skall övertagas av staten, genomföres i anslutning till att exekutionsväsendet på landet omorganiseras.

I än högre grad än i fråga om åklagarväsendet gäller beträffande exekutionsväsendet att den framtida organisationen är beroende av frågor som inte kan avgöras redan nu. Jag vill erinra om stadsdomstolsutredningens nyssnämnda förslag, som innebär att väsentliga delar av överexekutorsuppgifterna överflyttas till underrätterna, och om stadsutredningens nyligen framlagda förslag (SOU 1962: 9) i vad det rör exekutionsväsendets organisation. Inom lagberedningen pågår arbete med en revision av utsökningsrätten. Uppbördsorganisationskommittén har till uppgift att utreda en eventuell omorganisation inom folkbokförings- och uppbördsväsendet och därmed sammanhängande frågor. Utredning av vissa uppbördsfrågor verkställs av uppbördsutredningen. Av stor betydelse i detta sammanhang är också den förut nämnda utredningen rörande bl. a. domkretsindelningen. I likhet med samtliga de remissmyndigheter som i sina yttranden mera ingående behandlat exekutionsväsendet anser jag ståndpunktstagandena i nyssnämnda frågor vara avgörande för utmätningsmännens ställning och arbetsområden i den framtida organisationen. Det kan därför inte komma ifråga att på detta stadium göra ett mera slutligt bedömande av organisationsspörsmålen.

Vad jag nu sagt innebär inte att det skulle vara omöjligt att renodla exekutionsväsendet och ge det en egen statlig organisation redan i samband med att polisväsendet omorganiseras i anslutning till huvudmannaskapsreformen. Lagberedningen har ansett det möjligt att taga upp organisationsfrågan innan det framtida regelsystemet inom utsökningsrätten utformas mera definitivt. Även om ett ställningstagande i organisationsfrågan på nuvarande stadium av beredningens arbete medför minskade valmöjligheter i andra hänseenden är det enligt beredningen av värde att i huvuddrag få besked om vilken organisation man kan räkna med för handhavande av de exekutiva uppgifterna. Beredningen har därför för-

klarat sig beredd att medverka till att lösa denna fråga i samband med reformen beträffande polisväsendet. Uppbördsorganisationskommittén kommer enligt vad jag erfarit att ganska snart taga ställning till de av utredningsuppdraget omfattade frågor som har direkt anknytning till exekutionsverksamheten. Även övriga aktuella områden av betydelse för den exekutiva verksamheten synes kunna överblickas i så god tid att en omorganisation av exekutionsväsendet kan genomföras samtidigt med att en ny organisation för polisväsendet kan träda i kraft. Jag förordar därför, att det fortsatta arbetet på den huvudmannaskapsreform jag föreslagit skall inriktas på att skapa en ny exekutionsorganisation, som skall genomföras i samband med omorganisationen av polis- och åklagarväsendet.

Då det gäller de arbetsuppgifter som framdeles bör ankomma på utmätningsmännen är till en början av betydelse hur frågan om överexekutorsinstitutionen skall lösas. Överexekutor är f. n. länsstyrelsen på landet och i regel i städer utan magistrat samt magistraten eller ledamot av denna i magistratsstäder. Stadsdomstolsutredningen har som nämnts föreslagit, att huvuddelen av överexekutorsgöromålen överflyttas på allmän underrätt samt att länsstyrelsen som överexekutor skall handlägga vissa särskilt betydelsefulla ärenden och utöva tillsyn över utmätningsmännen. Förslaget har remissbehandlats men i övrigt inte ännu föranlett någon åtgärd. Som lagberedningen anfört i sitt remissyttrande över polisutredningens betänkande torde en överflyttning av överexekutorsgöromål till allmän underrätt inte i och för sig ha avgörande inverkan på utmätningsmännens arbetsuppgifter. I sitt yttrande över stadsdomstolsutredningens förslag har lagberedningen skisserat den lösningen beträffande överexekutorsgöromålen att en särskild chefstjänsteman för utmätningsmännen i varje län får handlägga mera kvalificerade exekutiva mål. Utmätningmannadistriktet kan då göras förhållandevis små och kraven på utmätningsmännens kompetens sättas lägre. Ett annat alternativ är att en kvalificerad utmätningsman skall finnas i varje distrikt, som då måste göras ganska stort, och att utmätningsmannen i länets residensstad får vissa särskilda uppgifter.

Storleken av de nya utmätningsmannadistriktet påverkas också av vilka organ som framdeles skall handha skatteindrivningen, som nu ankommer på utmätningsmännen. Man torde dock tills vidare kunna räkna med denna indrivning som en utmätningsmannauppgift. En reform av utsökningsrätten synes enligt lagberedningen kunna medföra att utmätningsmännens arbetsvolym ökas endast i ett par hänseenden.

Oberoende av den lösning man under det fortsatta arbetet med förstatligandereformen kommer fram till i fråga om de exekutiva uppgifterna på lokalplanet och därmed de lokala exekutionsdistriktens storlek synes redan nu vissa synpunkter kunna anläggas på grunden för distriktsindelningen. Polisutredningen har med utgångspunkt i att den nuvarande inre

organisationen i ett utmätningsmannadistrikt i huvudsak skall bibehållas föreslagit att de nya polisdistrikten också får utgöra verksamhetsområde för en utmätningsman. Som framgår av vad jag sagt förut kan jag inte nu taga slutlig ställning till detta förslag. Det synes emellertid naturligt att söka bilda utmätningsmannadistriktet på grundval av någon annan territoriell indelning. Skatteindrivningen torde inte ha så avgörande betydelse för utmätningsmännens verksamhet att fögderiindelningen framstår som ett lämpligt underlag för utmätningsmannadistriktet. Mer motiverat är det enligt min mening att anpassa distriktet efter domkretsindelningen, eftersom man därigenom öppnar möjlighet att låta de allmänna domstolarna i viss utsträckning medverka i utsökningsmål. Som jag framhållit i tidigare sammanhang kan man emellertid utgå från att resultatet av den pågående översynen av domkretsindelningen blir att domkretsarna på längre sikt anpassas till de nya polis- och åklagardistrikten. Den nuvarande domkretsindelningen är därför ingen lämplig indelningsgrund.

Får polisdistriktsindelningen utgöra grundvalen för indelningen i utmätningsmannadistrikt synes möjlighet öppnas att tillgodose skilda krav på distriktens utformning. Väljer man en indelning i relativt små utmätningsmannadistrikt torde i allmänhet två eller flera sådana distrikt, vart och ett med en tätort som centrum, kunna byggas upp inom varje polisdistrikts gränser. Skall utmätningsmannadistriktet göras stora lär såsom lagberedningen antytt de nya polisdistrikten ofta utgöra lämpliga enheter för exekutionsverksamheten. I båda fallen tillgodoses, åtminstone på något längre sikt, önskemålet att utmätningsmannadistriktet inte skär domkretsarnas gränser.

Jag räknar alltså med att de nya utmätningsmannadistriktet skall kunna utformas i huvudsak på grundval av polisdistriktet, varvid såväl delning av ett polisdistrikt i flera utmätningsmannadistrikt som sammanslagning av flera polisdistrikt till ett utmätningsmannadistrikt bör kunna komma ifråga. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan frågan om den lämpligaste inre organisationen i ett utmätningsmannadistrikt blivit föremål för mer ingående överväganden, närmare utforma distriktsindelningen efter här angivna riktlinjer.

Efter det principbeslut fattats att förstatliga utsökningsväsendet och att renodla utmätningsmannaverksamheten måste givetvis de slutgiltiga planerna för organisationen av utsökningsväsendet utarbetas i samråd med lagberedningen och de utredningar som pågår på området. Stannar man för alternativet med omfattande utmätningsmannadistrikt kommer frågan om personalens stationering i blickpunkten. Polisutredningen har framhållit att olägenheterna med stora utmätningsmannadistrikt — betungande resor för utmätningsmännen och stora resekostnader — kan elimineras genom att exekutionsbiträden eller grupper av exekutionsbiträden stationeras i tätorter inom distriktet. Till stöd för en spridd stationering, lik-

som för små distrikt, har vid remissbehandlingen även åberopats att det är av vikt för utsökningspersonalen att ha god Orts- och personkännedom samt att ärendena kräver livlig kontakt mellan personalen och allmänheten. Dessa synpunkter synes mig betydelsefulla och bör beaktas vid det fortsatta utredningsarbetet.

Rekryterings- och utbildningsfrågorna torde höra till de mera svårlösta problemen när det gäller att skapa en fristående exekutionsorganisation. Arbetsuppgifterna blir självfallet avgörande för vilken utbildning som skall krävas av personal i olika befattningar. Hur utbildningen skall ordnas är däremot mer komplicerat. Som bl. a. lagberedningen framhållit är det från rekryteringssynpunkt önskvärt med en gemensam rekryteringsbas för såväl högre som lägre befattningshavare inom exekutionsväsendet och polisväsendet. Från beföringssynpunkt anser beredningen att stora fördelar kan vinnas om personalen kan övergå från den ena verksamhetsgrenen till den andra. Jag ställer mig tveksam till de praktiska möjligheterna att i varje fall fullt ut genomföra en sådan ordning. Skilda förhållanden, såsom tillgängliga utbildningsanstalter, utbildningstidens längd och kostnadsfrågor, spelar här in. För den enskilde torde det vidare vara tillräckligt att han får möjlighet att, sedan han skaffat sig utbildning för den ena verksamhetsgrenen, genom komplettering av denna utbildning vinna behörighet till tjänst inom den andra. Åtgärder för att bereda sådana möjligheter bör enligt min mening vidtagas i den utsträckning de bedöms påkallade från rekryterings- och beföringssynpunkt.

De förslag utredningen lagt fram till tjänstebenämningar för personalen inom utmätningmannadistriktet har godtagits av nästan alla remissinstanserna. För egen del förordar jag utredningens förslag att tjänstetiteln för utmätningssman skall vara kronofogde. Till tjänstebenämningen för hans medhjälpare torde ställning få tagas först i anslutning till den närmare utformningen av biträdesorganisationen.

VII. KOSTNADSFRÅGOR

A. Kommunernas deltagande i kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

Utredningen

Allmänna synpunkter

Om polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna förstatligas, kommer frågan om och i vad mån kommunerna skall delta i kostnaderna för organisationen i blickpunkten. Utredningen anser i likhet med 1939 och 1948 års utred-

ningar att en förstatligandereform av statsfinansiella skäl svårligen kan genomföras, om icke reformen förbindes med en viss kommunal bidragsplikt. Olika meningar kan givetvis råda, om denna bidragsplikt bör konstrueras såsom en för framtiden bestående förpliktelse eller såsom en engångsförpliktelse, låt vara fördelad över ett antal år. Utredningen anser, att övervägande skäl talar för den senare lösningen, därvid endast en relativt kort övergångstid bör komma i fråga.

Tillhandahållande av lokaler

Utredningen erinrar om att stadsdomstolsutredningen, som framlagt förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna, vid sina kostnadsberäkningar icke medtagit kostnaderna för lokaler åt utmätningsman och dennes biträden. Nämda utredning har nämligen ansett, att det i ett vidare sammanhang bör övervägas, om och på vad sätt kommunerna skall tillhandahålla lokaler åt statliga myndigheter inom exekutionsväsendet, polis- och åklagarverksamheten, uppbördsväsendet m. m. Polisutredningen delar i princip stadsdomstolsutredningens uppfattning att frågan om lokalhållningen åt statliga myndigheter bör bedömas bl. a. med beaktande av eventuella samband mellan myndigheternas ämbetsområden. En av utredningen verkställd undersökning rörande lokalförhållandena inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet utvisar, att det organisatoriska samband som f. n. föreligger mellan verksamhetsgrenarna återspeglas även i fråga om hur lokalerna disponeras.

Sambandet är enligt polisutredningen särskilt markant beträffande polis- och åklagarväsendet samt den del av exekutionsväsendet som organisatoriskt ansluter till landsfiskalsorganisationen. I städer inom denna organisation tillhandahålls emellertid exekutionsbiträdena i regel lokaler, som är skilda från utrymmena för de övriga verksamhetsgrenarna. I de polis(åklagar)-distrikt, där polisväsendet är skilt från åklagarväsendet, kan i fråga om lokaler en åtskillnad mellan polis- och åklagarorganisationerna förmärkas, även om organisationerna icke sällan är inrymda i samma fastighet. Så är också i förhållande till nämnda organisationer fallet beträffande exekutionsväsendet i städer med särskild stadsfogde och i städer, där stadsfogdesysslan såsom bisyssla tillagts annan befattningshavare än stadsfiskal-polischef. Ett kännetecknande drag i planeringsarbetet rörande lokalerna har under senare år varit, att man överallt där så befunnits möjligt sökt sammanföra personal inom polis- och åklagarväsendet till samma eller angränsande fastigheter utan hänsyn till om personalen är statligt eller kommunalt anställd. Någon mera utpräglad tendens att i detta avseende sammanföra stadsfogde- och exekutionsbiträdesorganisationerna i städerna med polis- och åklagarorganisationerna har däremot icke förmärkts.

Utredningen anför vidare att de fastigheter i vilka lokaler för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet är inrymda är kommun-, stats- eller privat-

ägda. Lokaler för landsfiskalsorganisationen förhyres eller tillhandahålles i 158 fall i kommunägda fastigheter, i 14 fall i statsägda fastigheter och i 169 fall i andra fastigheter. Lokaler för polispersonalen tillhandahålles i de flesta fall i fastigheter som ägs av kommuner eller polisförbund, men i relativt stor utsträckning förhyres sådana lokaler också i andra fastigheter. En speciell företeelse inom polisorganisationen är systemet med kontor i bostaden, dvs. att en polisman mot författningsenligt fastställd ersättning upplåter del av sin bostad såsom expeditiionslokal för polisväsendet. Den s. k. kontorsersättningen, som är ortgruppsgraderad, utgör beräknad gottgörelse för hyra, inklusive värme, belysning, städning och allmänt intrång.

Det förefaller utredningen naturligt att de lokaler som f. n. nyttjas för polis-, åklagar- och exekutionsväsendets gemensamma eller skilda behov även efter ett förstatligande, om de befinnes lämpliga, disponeras för samma ändamål. Något motiv för att lokalhållningen borde vara i princip vederlagsfri har utredningen icke kunnat finna. Utredningen anser inte heller, att kommunerna skulle ha möjlighet att i de enskilda fallen med lägre kostnader än staten bereda lokaler åt organisationen. Utredningen förordar därför, att det i ett förstatligat polis-, åklagar- och exekutionsväsende skall ankomma på staten att ombesörja lokalanskaffningen. Sådana spörsmål angående lokalanskaffningen, som för sin lösning kräver kommunal medverkan i en eller annan form, kan smidigare bringas till en tillfredsställande lösning om kommunerna i princip icke är bundna av några absoluta skyldigheter gentemot organisationen utan kan vid förhandlingar uppträda under samma förutsättningar som förhandlande parter i allmänhet. Det kommer självfallet framgent att vara av betydande intresse för kommunerna, att i varje fall polis- och åklagarorganisationen är försedd med tillräckliga samt välbelägna och i övrigt lämpliga lokaler, något som ju är en förutsättning för att en tillfredsställande organisation skall kunna anordnas.

Statens övertagande av lokalhållningen bör enligt utredningen regleras genom allmänna bestämmelser. Dessa bör skapa garantier för att dels de nuvarande lokalerna, om behov av dem föreligger, kommer att ställas till statens förfogande, dels staten å sin sida icke ställer kommunerna inför svårigheter genom att utan särskilda skäl vägra övertaga lokaler, som är anordnade för organisationens behov.

Utredningen förutsätter, att inlösen av fastigheter skall kunna ifrågakomma. Inlösningsförfaranden bör enligt utredningen i princip icke inledas under i varje fall de första åren av den övergångstid varunder den kommunala bidragsplikten avseende kostnader för polisväsendet kommer att gälla, detta för att verksamheten under den besvärliga omställningstiden icke i onödan skall tyngas eller kompliceras. Antalet tänkbara inlösningsobjekt är heller icke så stort, att man nödvändigtvis måste aktualisera i regel komplicerade inlösningsförfaranden samtidigt som man har att syssla med alla de övergångsproblem som i övrigt säkerligen kommer att uppstå i

samband med ett förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. I hela landet finnes 128 kommunägda fastigheter, vilka uteslutande användes av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. En del av dessa torde emellertid av skilda skäl, bl. a. belägenhet och allmän standard, icke kunna komma i fråga såsom inlösningsobjekt. Antalet kommunägda fastigheter, vilka till mer än hälften men ej helt disponeras för här ifrågavarande ändamål, utgör 54.

Enligt utredningens förslag skall i princip följande allmänna bestämmelser gälla för lösningen av de med lokalhållningens övertagande sammanhängande ekonomiska frågorna.

1. I samband med en förstatligandereform skall staten på de platser där personal avseende berörd verksamhetsgren vid tidpunkten för reformens genomförande kommer att vara stationerad äga disponera där befintliga, av vederbörande kommuner ägda och till organisationen upplåtna lokaler mot hyra. Hyran och övriga hyresvillkor skall fastställas i avtal, som för statens räkning skall ingås av vederbörande länsstyrelse (i Stockholm av överståthållarämbetet). Å ort, där lagen om hyresreglering gäller, skall hyran fastställas på sätt sägs i nämnda lag och eljest under beaktande av de på vederbörande ort gällande gängse grunderna för hyressättning. Staten skall vid prövning av frågor angående hyressättningen företrädas av länsstyrelsen (överståthållarämbetet) eller av sådan myndighet utsett ombud.

2. Lokaler, som är förhyrda av kommunerna för verksamhetens del, skall av kommunerna överlåtas på staten med den rätt kommunerna äger till dem. Staten skall dock icke vara skyldig övertaga lokaler, vilka icke är lämpliga för sitt ändamål.

3. Den anordning som innebär, att polisman tillhandahåller kontorslokal, bibehålles i erforderlig utsträckning. Ersättningen för tillhandahållande av dylik lokal, vilken ersättning lönetekniskt sett är en avlöningsförmån, behandlas i samband med fastställande av bidragsskyldighetens omfattning m. m. som dylika förmåner i allmänhet.

4. I den mån vid övergången befintliga lokaler helt eller delvis icke längre behöver tas i anspråk — samordningen av statspolisen med den lokala polisorganisationen ävensom de ändrade administrations- och stationeringsförhållandena m. m. torde på sina håll komma att leda till att lokaler friställes — skall åtgärder för avveckling av dessa lokaler ankomma på den statliga eller kommunala myndighet som omedelbart före organisationsförändringen har att svara för lokalhållningen.

5. Exemplar av hyresavtal avseende samtliga lokaler för länets polis-, åklagar- och exekutionsväsende — här bortses från länspolischef-statsåklagarorganisationens lokaler — samlas hos länsstyrelsen (i Stockholm överståthållarämbetet) och fördelas där på två grupper, en avseende avtal rörande lokaler inom kommun- och statsägda fastigheter och en avseende avtal

rörande lokaler inom övriga fastigheter. Det förutsättes, att reglering av hyror beträffande de sistnämnda lokalerna i vederbörlig ordning skall ske genom länsstyrelsens försorg, medan regleringen av hyrorna beträffande lokaler i kommun- och statsägda fastigheter lämpligen bör ske årsvis i samband med den reglering av kostnaderna mellan staten och kommunerna, som följer av den av utredningen förordade skyldigheten för kommunerna att under en övergångstid bidra till kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.

6. Under en övergångstid vidtages förberedelser för inlösen, där sådan anses böra komma i fråga, av kommun eller kommuner (polisförbund) tillhörig fast egendom, som uteslutande eller huvudsakligen nyttjas för polis-, åklagar- eller exekutionsväsendets behov. Detsamma bör gälla även beträffande kommunal byggnad, som icke är hänförlig till fast egendom men som uteslutande eller huvudsakligen begagnas för angivna ändamål, dock endast för såvitt jämväl tomtmarken kan överföras i statens ägo i samband med inlösningen. Löseskillingen skall motsvara egendomens värde i det skick den befinner sig. Intill dess frågan om inlösen av fastighet slutgiltigt behandlats, skall staten i enlighet med vad som föreslagits under punkt 1 äga disponera de i densamma befintliga lokalerna mot hyra. Frågan huruvida inlösen skall ske eller ej och om en eventuell löseskillings storlek avgöres av en särskild, för ändamålet tillsatt nämnd.

Enligt utredningens mening bör de ärenden som sammanhänger med lokalhållningen handläggas av länsstyrelsen med biträde av länspolischefen. Där inlösen av fastighet kommit till stånd, bör den lokale polischefen kunna fungera såsom vicevärd och i den egenskapen givas de befogenheter som i allmänhet tillkommer vicevärd för statlig fastighet.

Inventarier och annan utrustning

I likhet med 1939 och 1948 års polisutredningar anser utredningen, att kommunerna vid en förstatligandereforms genomförande bör utan gottgörelse överlämna inventarier och annan utrustning, som kommunerna anskaffat för polis-, åklagar- och exekutionsväsendets behov. Detta innebär, att lös egendom skall överlämnas med äganderätt. I den mån egendom, t. ex. polisalarmanordningar eller telefonväxlar, anskaffats för flera förvaltningsgrenars behov, förutsättes, att den statliga organisationen skall få begagna denna egendom med samma rätt, som varit gällande för den kommunala organisationen. Under den generellt fastställda övergångstiden synes så böra få ske utan vederlag, såvida icke förstatligandereformen medför sådana väsentliga förändringar med avseende å nämnda egendoms omfattning och frekvensen i nyttjandet, att vederlag ter sig skäligt.

Spörsmål, som sammanhänger med tillämpningen av huvudreglerna, bör enligt utredningen i allmänhet kunna lösas genom överenskommelse mellan staten och kommunerna. Tvister angående skyldigheter att utgiva lösen

eller vederlag eller storleken därav synes böra avgöras på sätt som kan komma att föreskrivas i särskild ordning.

Utredningens förslag om i princip vederlagsfri överlåtelse av inventarier och annan utrustning bör enligt utredningen medföra, att i den tidsbegränsade bidragsplikt för kommunerna som utredningen förordar icke bör innefattas bidrag till kostnader för inventarier och annan utrustning. Det förut-sattes vidare, att staten i samband med förstatligandereformen övertager alla kostnader för drift och underhåll beträffande nu angivna objekt.

Den kommunala bidragsskyldigheten

De ekonomiska konsekvenserna för statsverket av reformen torde göra sig starkast gällande i samband med själva övertagandet av ansvaret för utgifterna. Utredningen anser därför, att efter det huvudmannaskapet för polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna övertagits av staten, kommunernas kostnader successivt bör övertagas av staten, vilket lämpligen sker genom en kommunal bidragsplikt under en övergångstid. Härigenom skulle de ekonomiska verkningarna av reformen för statsverket mildras.

Vid sin bedömning av frågan om övergångstidens längd har utredningen tagit hänsyn till den rörlighet, icke minst i ekonomiskt hänseende, som i våra dagar kännetecknar samhällsutvecklingen. Denna rörlighet tar sig uttryck bl. a. i förskjutningar i kommunernas befolkningstal till följd av den fortgående urbaniseringen samt av förändringar på grund härav och av andra anledningar i kommunernas skatteunderlag och skattekraft. Den framtida organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet torde komma att byggas upp kring centralorter och andra tätorter, varför man måste räkna med en i jämförelse med nuvarande förhållanden kraftigare centralisering av personalen. Detta kommer med all sannolikhet att medföra, att en kommunal bidragsplikt rätt snart efter dess införande för i varje fall de kommuner, inom vilka personal tillhörande ifrågavarande verksamhetsområden icke kommer att stationeras, kan komma att framstå såsom omotiverad. Ett sådant betraktelsesätt torde, med hänsyn till den karaktär som framförallt den ökade motorismen och därmed den allt »rörligare» brottsligheten förlänat polisverksamheten av idag, allt efter som tiden går komma att vinna ökad utbredning samtidigt som de allmänna tankegångar vilka legat bakom den kommunala bidragsplikten kommer att falla i glömska. Därtill kommer, att ett under längre tid tillämpat system med korsvis utgående statsbidrag till kommunerna för olika ändamål och kommunala bidrag till statsverket till kostnaderna för ifrågavarande verksamhetsgrenar framstår såsom föga rationellt eller tilltalande.

Av dessa skäl anser utredningen att ett system med kommunal bidragsplikt icke bör gälla under längre tid än fem år. Bidragsplikten för varje

kommun bör under det första året i princip innefatta samtliga de kostnader för år räknat som kommunen före övergången till statligt huvudmannaskap haft att bestrida för berörda verksamhetsgrenar. Dessa kostnader bildar tillsammans det grundbelopp, på vilket beräkningen av den kommunala bidragsskyldighetens omfattning under övergångstiden skall grundas. Efter första året, under vilket grundbeloppet skall utgöra det kommunala bidraget, nedskrivs grundbeloppet för varje år med 20 %. Utredningen har emellertid, närmast av praktiska skäl, funnit det motiverat att föreslå att grundbeloppet varje år utom avvecklingsåret reduceras med minst 10 000 kr. Tillämpningen av en sådan regel kommer att medföra, att bidragsplikten för ett relativt stort antal kommuner kommer att vara avvecklad före den föreslagna femårsperiodens utgång.

Utredningen understryker, att — om statsmakterna under beaktande av det mera långsiktiga budgetperspektivet anser sig nödsakade att överväga en längre övergångstid än den föreslagna — tiden dock icke under några förhållanden bör överstiga tio år. För det fall att övergångstiden blir längre än utredningen föreslagit bör enligt utredningen särskild hänsyn tagas till det förhållandet, att vissa kommuner, främst de som f. n. uppbär allmänt statsbidrag till polisväsendet, i regel har mindre ekonomisk bärkraft och ett vikande befolkningsunderlag i de produktiva åldrarna.

Vidare utgår utredningen från att statsmakterna även beaktar kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet vid den framtida allmänna bedömningen av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, t. ex. i samband med frågan om kompensation till kommunerna vid en eventuell ortsavdragshöjning och vid behandlingen av 1958 års skatteutjämningskommittés kommande förslag.

Enligt utredningen bör grundbeloppet beräknas och fastställas för varje kommun. Vid beräkningen bör man utgå från kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet under ett särskilt angivet kalenderår, i fortsättningen benämnt basår. Utredningen föreslår, att såsom basår väljes kalenderåret närmast före det år, under vilket principbeslut om förstatligandet fattas. Härigenom torde kunna motverkas, att ett dylikt beslut påverkar kommunernas bedömning av sådana kostnadsfrågor, som uppkommer mellan tidpunkten för principbeslutets fattande och den tidpunkt, då förstatligandet sker. Eftersom många kommuner på olika sätt ekonomiskt samarbetar i polisiärt avseende med annan eller andra kommuner, måste kostnaderna för nämnda kalenderår beträffande dessa polisdistrikt först fördelas på de kommuner som ingår i distriktet. Denna fördelning torde böra ske efter de grunder som angivits i den förbundsordning eller det avtal, som reglerar det polisiära samarbetet.

Utredningen anser, att direkta och indirekta lönekostnader under basåret — de kostnader som kommer att representera den ojämförligt största andelen i bidragsbeloppen — bör omräknas med hänsyn till det allmänna

lönertilläggets utveckling efter basåret och fram till tidpunkten för ett förstatligande.

Vid fastställandet av bidragspliktens omfattning bör enligt utredningens mening givetvis beaktas, att statsverket f. n. deltagar i kostnaderna för polisväsendet. Innan grundbelopp fastställas skall därför totalkostnaderna för basåret, ifråga om lönekostnaderna justerade på sätt nyss föreslagits, minskas med det belopp, verkligt eller beräknat, med vilket staten under basåret bidragit till organisationens upprätthållande (s. k. allmänt statsbidrag, statsbidrag för stats- och reservpolis, gränskontrollen m. m.). Avdrag å bidragsbeloppen skall däremot i princip icke ske för inkomster, som hänförs sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.

I avseende å de kostnader, som skall bilda underlag för beräkningen av grundbeloppens storlek, föreslår utredningen följande.

Grundbeloppet bör i princip utgöras av samtliga kostnader med undantag av fastighetskostnader samt kostnader för anskaffning och underhåll av inventarier och annan utrustning (även beväpning åt polismän). Däremot bör i grundbeloppet ingå faktiska eller beräknade hyreskostnader.

De i grundbeloppet ingående pensionskostnaderna bör beräknas schablonmässigt. Såsom utgångspunkt för beräkningen tages den del av lönekostnaderna som är pensionsgrundande. Härvid bortses från lönekostnader för statspolisen, emedan statsverket helt svarar för såväl löner som pensioner till denna personal. ATP-avgifter och kompensation för folkpensionsavgifter bör icke medtagas vid beräkningen. I stället beräknas pensionskostnaden såsom en bruttopensionskostnad. Beträffande dennas storlek kan i fråga om kostnader för kommunalt anställd polispersonal ledning hämtas av uppgifterna i den i 2 § kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) angående statsbidrag till polisväsendet intagna tabellen. Där i angivna procent av pensionsunderlaget för 60 års pensionsålder — 29 % för tjänstepension och 25 % för familjepension — motsvarar vid 65 % tjänstepension och 32,5 % familjepension (enligt SPR) 27 % av lönen i slutlöneklassen ($0,65 \times 0,29 + 0,325 \times 25 = 0,26975$). Vid en tillämpning av denna metod för beräkning av ifrågavarande pensionskostnader bör procenttalet höjas något med hänsyn till att lönerna genomsnittligt icke torde utgå efter slutlöneklassen. Utredningen föreslår därför i fråga om beräkning av pensionskostnader för polispersonal, att procenttalet bestämmas till 28. Detta procenttal bör beträffande dylik personal gälla för kommuner, som icke har möjlighet att försäkra personalen i SPA. För övriga kommuner bör procenttalet nedsättas till hälften, 14 %. I fråga om annan personal än polispersonal bör ett procenttal för användning vid den schablonmässiga beräkningen av pensionskostnaderna bestämmas på motsvarande sätt.

För att åstadkomma enhetlighet i arbetet med beräkningen och fastställandet av grundbeloppens storlek synes det böra ankomma på den föreslagna statens polisinspektion att granska av kommunerna lämnade upp-

gifter samt att därefter år för år fastställa bidragsbeloppen. Genom en sådan ordning skapas garantier för en enhetlig och enkel handläggning, samtidigt som möjligheter till en central överblick över hela kostnadsområdet öppnas. Uppbörderna av bidragsbeloppen föreslås skola handhas av länsstyrelserna (överståthållarämbetet).

Vad sålunda föreslagits angående beräkning och fastställande av grundbelopp m. m. synes icke böra tillämpas beträffande Bodens stad. För denna stad bör enligt utredningen såsom grundbelopp gälla det kontanta belopp som staden under budgetåret närmast före ett förstatligande enligt 1955 års avtal mellan kronan och Bodens stad skall erlägga till kronan, ökat med det belopp som staden för nämnda budgetår enligt 1960 års avtal skolat utgiva i hyra m. m. för arbetslokaler, polisarrestorer och övriga utrymmen för ett efter stadens storlek avpassat polis- och exekutionsväsende. Av praktiska skäl föreslås budgetåret böra tillämpas såsom regleringsperiod i fråga om de bidrag som Bodens stad skall erlägga till statsverket.

Pensionskostnadernas fördelning

Om polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna förstatligas vid en viss tidpunkt — i det följande kallad T — kommer staten därefter att bli huvudman för samtlig personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Det förutsättes därför, att personalen, i den mån så icke redan är fallet, blir understadad SPR med följdförfattningar. Kostnader för pension, som börjat utgå före T, bör bestridas på nuvarande sätt. Detsamma gäller livränta enligt SPR eller motsvarande äldre reglementen samt enligt kommunalt pensionsreglemente utgående fribrevspension till den som lämnat sin anställning före T. För samtliga kommunala pensionsreglementen (NPR, PRL och P 51) användes i det följande samlingsbeteckningen NPR. Kostnader för pension, som börjat utgå efter T, bör helt bestridas av statsverket beträffande den som anställes inom här avsedda verksamhetsgrenar vid T eller senare. I fråga om fördelning av pensionskostnader för den som innehar fortlöpande sådan anställning omfattande tid såväl före som efter T, föreslår utredningen följande.

Under förutsättning att huvudmännen erlagt vederbörliga avgifter skall staten bära hela pensionsansvaret för *befattningshavare som omedelbart före T är ansluten eller kunnat anslutas till SPA*. Om viss avgift (viss engångsavgift) icke erlagts, bör genom samarbete mellan SPA och vederbörande kommunförbund tillses, att sådan avgift erlägges. Om befattningshavaren före SPA-tiden har NPR-tid, bör denna tid tillgodoräknas honom inom SPR mot överlåtelse av NPR-fribrevet.

Befattningshavare som omedelbart före T har pensionsrätt enligt NPR tillgodoräknas NPR-tiden. Kostnaden fördelas mellan staten och kommunen i princip i förhållande till antalet år under vilka befattningshavaren varit un-

derkastad SPR eller tidigare gällande statligt pensionsreglemente resp. NPR. Om en polisman t. ex. pensioneras 23 år efter T och har 10 NPR-år före T, fördelas kostnaden i princip i proportionen $\frac{23}{33}$ och $\frac{10}{33}$. Av administrativa

skäl synes önskvärt att kommunens andel låses till den pensionsnivå, som gäller omedelbart före T, därvid med pensionsnivå avses bruttonivå enligt det kommunala pensionsreglementet. Om så sker, behöver kommunens bidrag ej omräknas, när t. ex. pensionstillägget ökas eller samordning med allmän pension skall sättas in resp. ändras. Utredningen räknar icke med att kommunala fondmedel skall vid T överföras till staten utan utgår från att kommunens andel av den enligt nämnda metod framräknade pensionskostnaden betalas först fr. o. m. tidpunkten för pensionsfallet.

Om NPR-tiden är fördelad på två eller flera kommuner, gäller vad nyss sagts om hela NPR-tiden. Det förutsättes därvid, att den kommun, hos vilken befattningshavaren sist varit anställd, skall svara för att en kostnadsreglering kommunerna emellan kommer till stånd. Om NPR-tiden föregås av SPA-tid, anses den sistnämnda tiden såsom statlig tid, varvid bör iakttagas vad som föreslagits om icke erlagd avgift.

Det förhållandet, att en NPR-polisman tjänstgjort vid statspolisen, bör icke föranleda någon avvikelse från angiven fördelningsprincip. Tjänstgöringsår vid statspolisen räknas såsom NPR-år, eftersom staten gottgjort vederbörande stad för pensionskostnaden.

Avgår befattningshavare efter T med rätt till uppskjuten livränta, synes kostnadsfördelningen i princip kunna ske enligt huvudregeln med viss reservation för eventuell ändring av livränte- och fribrevsreglerna.

Enligt utredningens mening bör vad sålunda föreslagits icke föranleda ändring av de regler som enligt gällande avtal mellan kronan och Bodens stad skall tillämpas för reglering av pensionskostnader för personal vid Norrbottens statliga poliskår.

Remissyttrandena

Tillhandahållande av lokaler

Så gott som samtliga remissinstanser, som tagit ställning till utredningens förslag att kostnaderna för tillhandahållande av lokaler bör ligga på staten, har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Sålunda har *byggnadsstyrelsen* anfört, att det ter sig mest rationellt att det ekonomiska ansvaret för lokalhållningen överföres på statsverket. Att bibehålla vissa skyldigheter för kommunerna skulle bli administrativt tyngande framförallt därför att de nya polisdistrikten regelmässigt kommer att omfatta ett stort antal kommuner. Där kommun enligt överenskommelse kommer att svara för nybyggnad och statsverket blir hyresgäst, torde det bli nödvändigt att

projektet i förväg granskas av byggnadsstyrelsen inte endast ur funktions- utan också ur byggnadstekniska och byggnadsekonomiska synpunkter.

Invändningar mot förslaget har framförts endast av *statskontoret* och *landsfogden i Gävleborgs län*.

Statskontoret erinrar om att stadsdomstolsutredningen i sitt betänkande angående underrätterna förordat kommunal byggnadsskyldighet beträffande tingshus och rådhus samt framhållit, att det i vidare sammanhang borde övervägas, om och på vad sätt kommunerna skulle tillhandahålla lokaler åt statliga myndigheter inom exekutionsväsendet, polis- och åklagarverksamheten, uppbördsväsendet m. m. Ämbetsverket yttrar vidare, att en sådan bedömning numera skett inom 1955 års stadsutredning, som intagit den bestämda ståndpunkten att kommunerna bör åläggas en allmän skyldighet att hålla lokaler för bl. a. polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. *Statskontoret* säger sig dela denna uppfattning.

Landsfogden i Gävleborgs län anser, att den lyckligaste lösningen vore om kommunerna, i likhet med vad som gäller beträffande hållande av tingshus, kunde åläggas att även framdeles tillhandahålla lokaler för polisväsendet.

Utredningens förslag till allmänna bestämmelser angående de med lokalhållningens övertagande sammanhängande ekonomiska frågorna har i det väsentliga godtagits vid remissbehandlingen. Sålunda har förslaget tillstyrkts eller lämnats utan erinran bl. a. av *länsstyrelserna*, *kommunförbunden* och *flertalet* av de *kommuner* som inkommit med yttranden.

I dessa och andra yttranden har i olika hänseenden gjorts vissa påpekanden och erinringar i anslutning till utredningsförslaget.

Svenska stadsförbundet ifrågasätter om inte en bestämmelse om att staten skall äga både rätt och skyldighet att inlösa sådana fastigheter som uteslutande eller huvudsakligen nyttjas för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet kommer att lägga allt för stort tvång på berörda parter. I åtskilliga fall måste det vara sakligt riktigt att staten förvärvar äganderätten till vissa i detta sammanhang aktuella fastigheter. Men till innehavet av en centralt belägen tomtmark med tillhörande byggnader kan vara knutna så mångskiftande intressen att det rimligen bör överlätas åt parterna själva att avgöra om och på vilka villkor överlåtelse av fast egendom bör äga rum. Förbundet förordar därför endast en allmän rekommendation om att det under vissa förhållanden kan vara lämpligt att staten söker förvärva vissa fastigheter. *Stadsfullmäktige i Uppsala* framhåller, att staten självfallet inte skall äga inlösa en kommunalägd fastighet, där kommunen förutom polis-, åklagar- och exekutionsväsende även har inrymda andra grenar av sin verksamhet, exempelvis i stad rådhusrätt. *Stadsfullmäktige i Kristinehamn* förutsätter, att inlösenförfarande icke utan vidare kommer att tillämpas ifråga om sådana byggnader, som har ett för orten kulturhistoriskt intresse eller som kommunen anser sig kunna använda för något

kommunens eget ändamål. *Stadsfullmäktige i Örnsköldsvik* anser, att upplåtelse eller överlåtelse av lokaler, om kommun så önskar, bör begränsas till en lämpligt avvägd övergångstid.

I andra yttranden har man däremot förordat inlösningsskyldighet för staten. I denna riktning uttalar sig *länsstyrelsen i Uppsala län* och *Norbergs kommunalfullmäktige*. *Kommunalfullmäktige i Degeberga* och *Övertorneå kommuner* anser, att lokaler, som i samband med förstatligandet blir överflödiga, skall inlösas av staten till anskaffningsvärdet med avdrag för avskrivningar. Samma mening har *kommunalfullmäktige i Bjärträ kommun*, dock endast beträffande lokaler, som icke utan stora kostnader kan omdisponeras och brukas för annat ändamål. *Landsfogden i Gävleborgs län* föreslår, att kommuner, som står i begrepp att uppföra nybyggnader för polisen, skall redan nu genom lämpligt statligt organ erhålla betryggande garantier för en framtida statlig inlösen av byggnaderna.

Kommunalfullmäktige i Kolsva kommun anser, att staten på något sätt bör medverka till täckande av kostnader för lokaler, som förhyrts för en längre tid, även om de efter den nya organisationen skulle vara olämpliga, under förutsättning att de fyller de anspråk, som tidigare vid nuvarande organisation kan ställas på ifrågavarande lokaler.

Beträffande frågan om hur löseskillings storlek m. m. skall bestämmas erinrar *stadsfullmäktige i Borås* om att det enligt vedertagen uppfattning endast är domstol, som äger fastställa expropriationsersättningar och därmed likartade ersättningar vid tvångsinlösen av fast egendom eller begränsad rätt till dylik egendom. Vid bristande åsämjande om löseskillning för här avsedd fast egendom bör löseskillningen därför fastställas av expropriationsdomstol. Samma åsikt hyser *kommunalfullmäktige i Mora köping*. Hyresbelopp, som staten efter förstatligandet skall erlagga för lokaler i kommunalägda fastigheter, bör enligt fullmäktige utbetalas i förskott i enlighet med vedertagen praxis i hyresförhållanden. En efterhandsreglering av det slag utredningen föreslagit skulle endast vålla oklarhet och svårigheter från kommunalbokföringssynpunkt.

Utredningens förslag, att ansvaret för förhyrningarna för polisväsendet skall läggas på länsstyrelserna, avstyrkes av *byggnadsstyrelsen* såsom irrationellt. Då länsstyrelserna inte ombesörjer förhyrningarna ens för sina egna behov och inhämtar byggnadsstyrelsens yttrande i de fall de har att träffa hyresavtal för statligt ändamål, är det enligt byggnadsstyrelsen enklast att förhyrningarna för detta liksom för andra civila statliga ändamål i allmänhet ombesörjes av styrelsen. Även när det blir fråga om att inlösa fastigheter, måste det bli nödvändigt att inkoppla byggnadsstyrelsen. Det är då enligt styrelsen naturligt att det förstatligade polisväsendets lokalfrågor inordnas i den allmänna statliga lokalplaneringen. Där det så småningom blir aktuellt för statsverket att anskaffa polislokaler genom nybyggnad är det självfallet att byggnadsstyrelsen skall medverka. Styrelsen finner det

vidare direkt olämpligt att belasta en polischef med uppgifter som fastighetsförvaltare. Följden skulle kunna bli en osakkunnig och därmed oekonomisk förvaltning utan system och tillgång till teknisk sakkunskap. Byggnadsstyrelsen anser därför, att styrelsen och länsarkitektsorganisationen bör påläggas ifrågavarande arbetsuppgifter i samband med ett förstatligande av polisväsendet.

Inventarier och annan utrustning

Det övervägande antalet remissinstanser godtager utredningens förslag om vederlagsfri överlåtelse av inventarier och annan utrustning. Bland dessa remissorgan märks bl. a. *svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, flertalet kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, 11 länsstyrelser samt polismännens personalorganisationer.*

Utredningsförslaget avstyrkes dock av ett betydande antal remissinstanser, nämligen *överståthållarämbetet, 13 länsstyrelser, föreningen Sveriges landsfogdar, 11 landsfogdar, 17 poliskammare, polismästare och stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, 7 länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler, flertalet landsfiskaler, 57 kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, 30 andra kommunala myndigheter, Sveriges juristförbund samt ytterligare 7 remissinstanser.* Som motivering för avstyrkandena åberopas främst farhågor för att stagnation i materielanskaffningen kommer att inträda under tiden fram till reformens genomförande, därest kommunerna inte kan påräkna ersättning för nyanskaffad materiel. Även andra skäl anföres, såsom att utredningens förslag gynnar de kommuner, som underlåtit att förse sin polis med en god utrustning, och missgynnar de ansvarskännande kommunerna. Ett mindre antal av de avstyrkande remissinstanserna anser, att inlösningsskyldigheten bör begränsas till bilar, hastighetsmätare och annan egendom av större värde. Andra föreslår, att inlösningsskyldigheten skall avse egendom, som anskaffats under viss tid före förstatligandet. Detta förslag framföres av bl. a. *6 länsstyrelser, föreningen Sveriges landsfogdar, 4 landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, 2 avdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler samt 4 kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige.* I allmänhet anser man denna tid böra löpa från dagen för principbeslutet om förstatligande. I andra yttranden har nämnts den dag, då polisutredningens betänkande är dagtecknat, och årsskiftet 1961/62. För att eliminera faran för att kommunerna anskaffar dyrare inventarier än vad som kan anses försvarligt föreslås i några yttranden att anskaffningen sker under viss statlig kontroll.

Till dem som avstyrkt utredningens förslag hör *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som därvid påpekar att i Uddevalla f. n. uppföres ett nytt polishus och att i Göteborg ett nytt polishus inom snar framtid är avsett att uppföras. Med hänsyn till att båda dessa polishus torde erfordra en tämligen omfattande och dyrbar inventarieutrustning, ifrågasätter länsstyrelsen

om icke staten bör inlösa inventarierna till deras faktiska värde. I varje fall bör ersättning lämnas för nyare och mera kostnadskrävande inventarier såsom bl. a. polisbilar och radioutrustning. Ersättningsreglerna kan förslagsvis avfattas så att ersättning skall utgå efter en fallande skala allt efter inventariernas ålder och att ingen ersättning skall utgå för inventarier som är äldre än 5 år. I samma riktning uttalar sig *stadsfullmäktige i Trollhättan*.

Stadsfullmäktige i Göteborg menar, att inventarier och utrustning, som kommun anskaffat för polis- och åklagarväsendet intill årsskiftet närmast före det år, då principbeslut fattas om förstatligandet av nämnda verksamhetsgrenar, bör utan gottgörelse överlätas på statsverket. Inventarier och utrustning, som anskaffas därefter, bör däremot bli föremål för inlösen av staten.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser att staten, om kommunerna begär det, bör för inventarier som staten önskar övertaga utge ersättning efter inventariernas värde vid överlämnandet. Möjligen skulle enligt länsstyrelsen skyldighet kunna åläggas kommunerna att till staten utan vederlag överlämna inventarierna, om de sammanlagt har ett värde understigande 5 000 kr. I vart fall bör åtgärder vidtagas för att förhindra att inventarieanskaffningen i polisdistrikten stagnerar efter ett principbeslut om polisväsendets förstatligande. Fara för en sådan stagnation måste bli stor i polisdistrikt, där det är aktuellt att anskaffa bilar eller andra dyrbara inventarier. Enligt *Stockholms stadsfullmäktige* bör staten utgiva vederlag för de inventarier och den utrustning, exempelvis bilar och radio, som finns i distriktet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser, att inlösen bör ske efter samma normer, som tidigare tillämpats vid inlösen av möbler på landsfiskals- och häradsskrivarkontoren.

Stadsfullmäktige i Karlskoga hänvisar till att ersättning utbetalades till kommunerna, då statsverket på sin tid övertog de inventarier, som anskaffats för civilförsvarets räkning. *Kommunalfullmäktige i Norrahammars köping* finner det rimligt att inventarier, som i fortsättningen icke direkt kan komma till användning i polisväsendets verksamhet, får behållas av kommunen.

Den kommunala bidragsskyldigheten

Förslaget om kommunal bidragsplikt tillstyrkes eller lämnas utan erinran av det stora flertalet remissinstanser, däribland *svenska landskommunernas förbund* och *svenska stadsförbundet* samt omkring 270 *stadsfullmäktige* och *kommunalfullmäktige*. Ett antal av dessa remissinstanser betonar utredningens uttalanden att kommunernas bidragsskyldighet bör begränsas till 5 år, nämligen 5 *länsstyrelser*, *svenska landskommunernas förbund*, *svenska stadsförbundet*, *en länsavdelning av föreningen Sveriges lands-*

fiskaler samt 34 kommunal- och stadsfullmäktige. Ytterligare några remissinstanser förordar, att kommunernas bidragsskyldighet avvecklas på kortare tid än 5 år.

Som skäl för en relativt kort avvecklingsperiod åberopas de av utredningen angivna skälen. Även andra skäl anföres. Sålunda anser *stadsfullmäktige i Örebro*, att det efter en så lång tid som 5 år skulle te sig orimligt, om kommunen alltjämt skall behöva stödja statlig polisverksamhet. *Drätselkammaren i Strängnäs* framhåller, att en utsträckning av bidragstiden till 10 år skulle innebära en större orättvisa kommunerna emellan än om bidragstiden begränsas till 5 år. De kommuner, som har ett dyrt polisväsende, får nämligen på grund av sina nuvarande höga kostnader vidkännas dessa kostnader under längre tid än andra kommuner på grund av förslaget om reducering av bidraget med minst 10 000 kr. för år. *Stadsfullmäktige i Säter* pekar på att samhällsutvecklingen går så fort, att det är omöjligt att kunna överblicka en kommuns ekonomiska utveckling under längre tidsperiod.

Förslaget om kommunal bidragsplikt avstyrkes av *37 kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, 3 polisförbund samt tjänstemännens centralorganisation.*

Danderyds kommunalfullmäktige anser, att staten omedelbart skall övertaga samtliga kostnader för polisverksamheten. Detta förefaller uppenbart, enär staten under en följd av år lämnat kommunerna en synnerligen otillräcklig statsbidragskompensation för poliskostnader, över vilkas storlek staten och icke kommunerna haft det avgörande inflytandet. De besparingar, som uppkommit för statsverket genom att polisväsendets förstatligande gång efter annan uppskjutits, uppväger dessutom mer än väl de kommunala bidrag, som utredningen utan närmare sakmotivering ansett böra utgå.

Kommunalfullmäktige i Lessebo köping riktar uppmärksamheten på det förhållandet, att kommunernas kostnader för polisväsendet i hög grad varierar. I synnerhet norrlandskommunerna har förhållandevis höga kostnader per skattekrona räknat. En bidragsgivning i enlighet med utredningens förslag kommer, även om det gäller en övergångsperiod, att ekonomiskt utgöra en belastning för de skattetyngda kommunerna. *Kommunalfullmäktige i Simlångsdalens kommun* menar, att förslaget innebär, att de större kostnader, som drabbar kommuner med riksvägar eller större turistorter inom sina gränser, även under övergångstiden kommer att belasta dessa kommuner. *Tåsjö kommunalfullmäktige* framhåller, att för glesbygderna med liten ekonomisk bärkraft och ett vikande befolkningsunderlag ett bidragssystem skulle fördröja den skattelindrande verkan, som överflyttningen av kostnaderna på staten kommer att medföra.

Kommunalnämnden i Råda kommun erinrar om att de flesta av statens bidrag till kommunerna till andra ändamål än polisväsendet är graderade i förhållande till antalet skattekronor per invånare. Genom inkomstutveck-

lingen och penningvärdesförsämringen har dessa bidrag till kommunerna minskat i betydelse. Vidare har kommunernas bidrag till staten för behovsprövade pensionsförmåner stigit högst avsevärt. Det skulle därför vara på sin plats, att staten omedelbart övertog kostnaderna för polisväsendet, då huvudmannaskapet övergår till staten.

Kommunalfullmäktige i Sollentuna håller före att frågan om ett kommunalt stöd — låt vara tidsbegränsat — till statens kostnader för polisväsendet bör ses i ett större sammanhang och sammankopplas med en allmän översyn av statsbidragsbestämmelserna. *Tjänstemännens centralorganisation* anser att de ekonomiska förhållandena mellan staten och kommunerna bör tas upp till bedömning i samband med andra ekonomiska förhållanden av kanske än större räckvidd.

Även en del remissorgan, som i och för sig godtagit utredningsförslaget, anför synpunkter på hur det kommunala bidraget bör bestämmas vilka i vissa hänseenden avviker från utredningens. *Länsstyrelsen i Värmlands län* rekommenderar allmänt att kommunernas bidragsplikt begränsas i förhållande till förslaget. Beträffande sådana kommuner, inom vilka personaltillhörande här ifrågavarande verksamhetsområden icke längre kommer att vara stationerad efter förstatligandet, anser *länsstyrelsen i Malmöhus län* att statsmakterna bör avstå från anspråk på kommunal bidragsplikt. *Landsfogden i Västerbottens län* gör ett liknande uttalande.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ifrågasätter, om inte Stockholm, Göteborg och Malmö med hänsyn till de speciella förhållanden, som råder i dessa städer, och deras stora skattekraft skall bestrida kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i dessa städer även framdeles.

Såvitt angår grunderna för beräkning av de kommunala bidragsbeloppen har i yttrandena framkommit en mängd förslag.

Beträffande basår för beräkning av bidragsbeloppen yttrar sålunda *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att man kommer till orättvisa resultat, om man till grund för bidragsskyldigheten lägger kostnaderna under ett bestämt kalenderår före förstatligandet. *Länsstyrelsen* anser att kontantbidragen bör baseras på kommunernas kostnader under en något längre tidsperiod. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför liknande synpunkter och föreslår en tidsperiod av tre år. *Kommunalfullmäktige i Malmköping* framhåller, att grundbeloppet måste utarbetas så, att icke vissa kommuner, som just vid övergångsåret haft särskilt stora engångskostnader för polisväsendet, kommer att belastas oskäligt. Yttranden av denna innebörd har avgivits av ytterligare fyra kommuner.

Vid fastställande av grundbeloppet bör man enligt *Svalövs kommunalnämnd* ta hänsyn icke endast till det allmänna lönetilläggets utveckling utan även till de förändringar i personalstaten, som skett under tiden från basåret till tidpunkten för förstatligandet. *Landsfiskalen i Mölndals distrikt* är inne på samma tankegång. *Stadsfullmäktige i Ljungby* anser däremot, 6 — Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 148

att för bidragsskyldigheten fastställt grundbelopp inte skall röna inverkan av det allmänna lönetilläggets utveckling eller förändring i pensionsnivån etc., vilket skulle innebära en betydlig förenkling. *Stadsfullmäktige i Göteborg* och *kommunalfullmäktige i Lerum* framhåller också att praktiska skäl talar för att lönekostnaderna under basåret bör ingå i det kommunala bidragets grundbelopp.

Munkedals kommunalfullmäktige anser att grundbeloppet bör framräknas genom att från totalkostnaderna räknas det statsbidrag, som belöper på basåret, varigenom mera aktuella värden kommer att ligga till grund för grundbeloppets beräkning.

Drätselkamrarna i Göteborg och *Luleå* finner det självklart att grundbeloppen bör reduceras även med andra inkomster, som hänför sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, än de statsbidrag som kommunerna erhåller. *Stadsfullmäktige i Borås* är av samma uppfattning. *Stadsfullmäktige* fortsätter.

Polisutredningen förutsätter att kommun utan ersättning skall överlämna inventarier och annan utrustning, men förutskickar icke, att det för basåret fastställda grundbeloppet, som kommun har att utge till statsverket, skall reduceras med kostnaderna för avskrivning och förräntning av samma inventarier och utrustning.

Från utredningens utgångspunkt — med fri övertaganderätt för statsverket av inventarier och utrustning — hade det varit logiskt om grundbeloppet för basåret kommer att reduceras med kostnaderna för dessa nyttigheters förräntning och avskrivning. Så har emellertid icke förutsatts och av betänkandet kan icke dragas annan slutsats än att statsverket skall erhålla såväl inventarierna som medel till avskrivning och förräntning av desamma enligt den för resp. år under bidragstiden fastställda procentsatsen.

Landsfogden i Gävleborgs län anser, att högre bidrag skall bestämmas för sådana kommuner, som vid förstatligandet inte kan överlämna tillfredsställande lokaler eller erforderlig materiel.

I fråga om beräkningen av de i grundbeloppen ingående pensionskostnaderna anför *svenska stadsförbundet*.

Det i betänkandet framlagda förslaget till pensionskostnadernas fördelning m. m. grundar sig på principen om förhandsfinansiering av tjänstepension. Styrelsen har i och för sig intet att invända mot att man vid kostnadsfördelningen utgår från detta system, som ju hittills tillämpats av flertalet städer och köpingar. För de kommuner, som helt eller delvis efterhandsfinansierar sina tjänstepensioner, bland vilka flera av de större städerna återfinns, kan emellertid utredningens förslag komma att under övergångsperiodens första år medföra en icke obetydlig ekonomisk merbelastning. Detta problem måste beaktas. Styrelsen förutsätter, att detta ur kommunalfinansiella synpunkter viktiga spörsmål får bli föremål för särskilda överläggningar mellan statsmakterna och berörda städer i syfte att åstadkomma en för dessa städer acceptabel lösning.

Stadsfullmäktige i Landskrona framhåller — med hänsyn till att beräkningen av kommunernas bidrag till pensionskostnaderna under övergångs-

tiden kommer att förorsaka besvärliga räkneoperationer — att staten omedelbart bör övertaga pensionsansvaret gentemot all personal, varvid pensionsförsäkringarna antingen kan överföras från KPA till SPA eller också fribrev utfärdas från KPA och all personal nyförsäkras i SPA för sin återstående tjänstetid.

Beträffande frågan om vem som skall fastställa grundbeloppen finner *stadsfullmäktige i Kristianstad* det ur kommunal synpunkt mindre tillfredsställande, att statens polisinspektion skall bemyndigas fastställa de kommunala bidragsbeloppen. *Drätselkammaren i Borås* förordar, att vederbörande kommun ges medbestämmanderätt vid grundbeloppens fastställande.

Helt andra lösningar av frågan om kommunernas bidragsskyldighet än den utredningen framlagt har presenterats av *länsstyrelsen i Kopparbergs län*, *stadsfullmäktige i Kristinehamn* och *Vette kommunalfullmäktige*.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län erinrar om att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om kommunalskatten hittills varit den att kommunerna helt eller delvis bekostat exekutionsverksamheten mot att staten helt svarat för skattebortfallet. Det synes länsstyrelsen naturligt, att denna fördelning fortfarande markeras förslagsvis så att kommunerna får lämna ständigt bidrag till exekutionsväsendet i form av visst procentuellt avdrag avpassat efter kommunalskattens beräknade genomsnittliga andel av avskrivningarna under ett år. I stället skulle man kunna underlåta att räkna med någon kommunal bidragsplikt, såvitt avser polis- och åklagarväsendet. Skulle likväl temporär kommunal bidragsplikt föredragas, ifrågasätter länsstyrelsen om icke bidragsplikten kan grundas på en mera schablonmässig uppskattning av grundbeloppens storlek.

Stadsfullmäktige i Kristinehamn anser, att hälften av det belopp, som lägges till grund för beräkningen av kommunernas bidrag, under första året skall bestridas av staten samt att kommunerna under ett vart av följande fyra år skall lämna procentuella bidrag, beräknade på halva grundbeloppet.

Vette kommunalfullmäktige föreslår att bidragen från de kommuner, som nu har statsbidrag till polismännens avlöning, avvecklas på halva tiden jämfört med bidragen från de kommuner som själva svarat för hela polisväsendets kostnader. En annan lösning vore enligt fullmäktige att omedelbart avräkna ett belopp motsvarande det antal år bidrag skall lämnas multiplicerat med minimireduceringen.

Pensionskostnadernas fördelning

Utredningens förslag beträffande pensionskostnadernas fördelning tillstyrkes eller lämnas utan erinran av praktiskt taget samtliga remissinstanser, bl. a. *kommunförbunden* och *så gott som alla kommunerna* samt *polismännens personalsammanslutningar*.

En mera kritisk inställning till utredningsförslaget har *stadsfullmäktige i Malmö*, som menar att det starkt kan ifrågasättas, om icke staten, med hänsyn till att kommunerna utan vederlag skall överlämna inventarier och annan utrustning, bör ensam svara för samtliga pensionskostnader eller i varje fall för större del därav än vad utredningen föreslagit. *Stadsfullmäktige i Borås* har anslutit sig till följande uttalande av polisenämnden i staden.

Befattningshavare, underkastad NPR, som slutar sin anställning hos kommunen, blir vid uppnådd pensionsålder berättigad till en på särskilt sätt beräknad fribrevspension under villkor, att han vid avskedet uppnått 26 års ålder samt dessutom varit anställd med pensionsrätt hos kommunen minst 3 år. Polisenämnden vill i första hand föreslå, att NPR:s bestämmelser härutinnan i så måtto skola tillämpas, att kommunen icke skall bidra till pensionskostnader för befattningshavare, som ej uppnått 26 års ålder vid förstatligandet. Befattningshavaren blir icke lidande på ett sådant förslag, enär han med nuvarande pensionsålder alltid uppnår tjänstetid för full pension. Vid ett förstatligande per den 1 januari 1962 skulle det för Borås vidkommande röra sig om cirka 10 befattningshavare eller cirka 10 % av hela kåren. I andra hand vill polisenämnden föreslå, att staten svarar för hela pensionskostnaden för befattningshavare, som efter förstatligandet såsom statstjänare hinner fullgöra för hel pension nödig tjänstetid.

Ett bifall till något av polisenämndens ovan angivna alternativ torde icke medföra några avskräckande merkostnader för statsverket särskilt med tanke på ATP-pensionens inverkan, och kommunen slipper att avsevärd tid efter ett förstatligande ha oreglerade mellanhavanden med statsverket med ty åtföljande administrativt besvär för oftast obetydliga pensionsandelar.

B. Kostnadsberäkningar

Utredningen

De kostnadsberäkningar som utredningen haft att verkställa har i hög grad komplicerats till följd av det organisatoriska samband som nu råder mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Därtill kommer, att utredningen, vars huvuduppgift varit att utreda frågan om huvudmannaskapet för och organisationen av polismännen, ansett sig icke böra eller kunna ägna frågan om åklagar- och exekutionsväsendets framtida organisation mera ingående uppmärksamhet eller beträffande dessa verksamhetsområden förskaffa sig det underlag som krävs för fullständiga kostnadsanalyser.

Kostnadsökningen för statsverkets del har i stor utsträckning beräknats med utgångspunkt från kommunernas nuvarande kostnader. Eftersom utredningen under olika skeden av sitt arbete helt eller delvis undersökt utfallet av sina preliminära och definitiva ställningstaganden avseende polismännen i olika län, har emellertid kostnaderna för polis-

väsendet kunnat beräknas med större säkerhet än vad som är fallet beträffande åklagar- och exekutionsväsendet.

Kostnadsberäkningarna har utförts med ledning av dels uppgifter i statistiska centralbyråns berättelse »Kommunernas finanser år 1958», dels uppgifter som i olika sammanhang införskaffats av polisväsendets organisationsnämnd och som nämnden tillhandahållit utredningen. Uppgiftsmaterialet omspänner åren 1958—1960. Med hänsyn till löne- och kostnadsutvecklingen har en uppräknings skett till 1961 års nivå. Vid beräkningarna har vidare beaktats den totala årliga kostnadsökning som beräknats uppstå vid ett genomförande från den 1 januari 1962 av förslagen till åtgärder för förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m. (proposition 1961: 88) samt från den 1 juli 1961 av den polislönereglering som skett genom riksdagens bifall till propositionen 1961: 155. På grund av det organisatoriska sambandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet har beräkningar även företagits i syfte att renodla kostnaderna för de olika verksamhetsgrenarna. Kostnadsberäkningarna måste självfallet bygga på många approximationer och gör därför icke anspråk på exakthet. Resultaten torde emellertid enligt utredningen trots detta äga den grad av säkerhet som måste erfordras, då det gäller att från statsfinansiella synpunkter pröva, huruvida polis-, åklagar- och exekutionsväsendet bör förstatligas eller icke.

I ett avseende har åtskillnad mellan kostnader för polisväsendet å ena sidan och kostnader för åklagar- och exekutionsväsendet å andra sidan icke gjorts. Detta gäller vissa omkostnader, bl. a. hyreskostnader, i sådana polis(åklagar)distrikt, där stadsfiskal är polischef-åklagare eller polischef-åklagare-utmättningsman. Förhållandet torde med hänsyn till det relativt sett ringa belopp, till vilket kostnaderna uppgår, emellertid icke vara av någon egentlig betydelse vid bedömningen av resultaten av kostnadsberäkningarna.

De årliga kommunala kostnaderna för *åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen* kan f. n. beräknas uppgå till cirka 9,2 milj. kr. Eftersom vissa av de ifrågavarande städerna kommer att ingå i polis(åklagar)distrikt, där det nuvarande organisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsendet enligt utredningsförslaget kommer att bibehållas, dvs. nybildade distrikt med polismästare, tillika distriktsåklagare, torde, om ett förstatligande kommer till stånd, nyssnämnda kostnader kunna nedbringas något. Ett förstatligande av åklagarväsendet i nyssnämnda städer skulle enligt utredningen komma att medföra en årlig merkostnad för statsverket med omkring 9 milj. kr.

Vad *exekutionsväsendet* beträffar erinrar utredningen om att ett genomförande av stadsdomstolsutredningens förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna enligt nämnda utrednings beräkningar skulle medföra en ökning i årskostnader för statsverket med omkring 17 milj.

kr., varvid personalkostnaderna beräknats med hänsyn till 1960 års löneläge. En uppräknig av sistnämnda kostnader till 1961 års lönenivå ger ett totalbelopp av omkring 18 milj. kr. I beloppet ingår dock icke kostnader för lokalhållningen m. m. Om sistnämnda kostnader, vilkas storlek för år 1959 av stadsdomstolsutredningen angivits till 965 000 kr., medtages torde kostnadsökningen för statsverket totalt belöpa sig till omkring 19,4 milj. kr., ett belopp vars ungefärliga riktighet också bestyrkes av polisutredningens egna beräkningar.

Av de ca 2 600 polismän som f. n. finnes anställda i köpingar och landskommuner fullgör 996 exekutionsbiträdesgöromål. Endast ca 150 av de sistnämnda polismännen är helt eller praktiskt taget helt sysselsatta med dylika göromål, medan de övriga fullgör såväl egentlig polisverksamhet som exekutionsbiträdesverksamhet. Enligt utredningens beräkningar, vilka verkställts med ledning av ett hos polisväsendets organisationsnämnd tillgängligt material, kräver den exekutionsbiträdesverksamhet som inom köpingar och landskommuner fullgöres av polismän totalt något mer än 500 årsarbetskrafter. Verksamheten, som till icke oväsentlig del innefattar sådana arbetsuppgifter — t. ex. bokförings- och registreringsarbete, maskinskrivning, telefontjänst — som traditionellt plägar anförtras åt personal i den s. k. kontorskarriären, torde kunna rationaliseras och därigenom förbilligas. Sistnämnda personalkategori inom köpingarna och landskommunerna representerar i ifrågavarande verksamhetsgren endast ca 15 årsarbetskrafter. Det oproportionellt låga antalet tjänster i kontorskarriären antages ha samband med utformningen av de nuvarande statsbidragsreglerna för polisväsendet. Som jämförelse nämner utredningen, att i samtliga städer med undantag av Stockholm, Göteborg och Malmö utgöres det totala antalet exekutionsbiträden och befattningshavare i kontorskarriären av ca 310 resp. 205.

Exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner drager — bortsett från pensioneringskostnaderna för polismän — enligt utredningens beräkningar en sammanlagd årlig kostnad av omkring 9,6 milj. kr. Statsbidragsgivningen avseende polisväsendet innebär, att statsverket till bestridande av denna kostnad kan beräknas bidraga med omkring 4,6 milj. kr. Exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner är jämlikt 1 § 2. andra stycket polislagen polisverksamhet. Den ökning i årskostnader för statsverket som inträder om polisväsendet förstatligas skulle sålunda belöpa sig till omkring (9,6—4,6) 5 milj. kr. Det är emellertid utredningens övertygelse, att denna utgiftsökning väl blir möjlig att reducera, om en förstatligandereform kommer till stånd och förutsättningar därigenom öppnas för dels en enligt utredningens mening nödvändig, genomgripande rationalisering av verksamheten, dels samordning av denna med exekutionsbiträdesverksamheten i städerna. Storleken av denna utgiftsreduktion uppskattas av utredningen till 5—10 % av nuvarande total-

kostnader, eller till omkring 0,7 milj. kr. Kostnadsökningen för statsverket vid ett förstatligande av polisväsendet till den del det hänför sig till exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner borde sålunda kunna begränsas till omkring 4,3 milj. kr. Den kostnad om drygt 19 milj. kr., vilken skulle överflyttas på statsverket, därest stadsdomstolsutredningens förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna genomföres, kommer enligt polisutredningen självfallet också att röna inverkan av en rationaliseringsprocess avseende exekutionsväsendet i dess helhet.

Av vad nyss anförts torde framgå, att ett generellt förstatligande av exekutionsväsendet enligt utredningen kommer att medföra en årlig merkostnad för statsverket med omkring $(19,4 + 4,3)$ 23,7 milj. kr.

Utredningen har beräknat de totala årliga kostnaderna för *polisväsendet* (inklusive exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner) till omkring 300 milj. kr. I detta belopp ingår icke pensioneringskostnader för polispersonal. Av kostnaderna beräknas omkring 104 milj. kr. falla på statsverket. Kommunernas årliga kostnader för polisväsendet torde följaktligen utgöra ca 196 milj. kr. Enligt de beräkningar som utredningen utfört, bl. a. med beaktande av resultatet av de särskilda undersökningar beträffande Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län som polisväsendets organisationsnämnd på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt, torde emellertid efter en omorganisation av polisväsendet på sätt utredningen föreslagit, totalkostnaderna för detta — även med den effektivitetsökning omorganisationen enligt utredningens mening medför — sannolikt kunna nedbringas något. Denna kostnadsminskning har utredningen beräknat till 6 å 7 milj. kr. Med hänsyn till bl. a. att bedömningen av de personalkadror som erfordras kan vara föremål för delade meningar anser sig utredningen böra i sina beräkningar bortse från en så blygsam kostnadsminskning. Ett förstatligande av polisväsendet med beaktande av 1961 års löne- och kostnadsnivå och utan hänsynstagande till eventuell kommunal bidragsplikt torde sålunda medföra en årlig merutgift för statsverket med omkring 190 milj. kr. Till detta kommer emellertid pensionskostnader med i runt tal 40 milj. kr.

Utredningen har i en sammanställning redovisat resultatet av beräkningar som utredningen företagit i syfte att åskådliggöra hur den föreslagna regeln för avveckling under en femårsperiod av den kommunala bidragskyldigheten beträffande kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i praktiken kommer att kostnadsmissigt verka. Av sammanställningen — i vilken inrymmes samtliga de kostnader, således även pensioneringskostnader, som skall medtagas vid beräkningen och fastställandet av grundbeloppen — kan avläsas (se s. 168) dels den successiva ökningen under övergångstiden av kostnaderna för statsverket, dels den takt i vilken de enskilda kommunernas bidragsskyldighet kommer att avvecklas. Det

År efter verksamhetens förstatligande	Statsverkets kostnader för ett omorganiserat polis-, åklagar- och exekutionsväsende			Kommunernas bidrag till kostnaderna för ett förstatligt polis-, åklagar- och exekutionsväsende	Antal kommuner vilkas bidragsskyldighet kan beräknas vara avvecklad vid utgången av i första kol. angivet år		
	Enligt nuv. åtaganden (statsbidrag, kostnader för statspolis m.m.)	Genom successivt övertagande av tidigare kommunala kostnader	Totalt		Städer	Köpingar	Landskommuner
	mkr	mkr	mkr	mkr			
1:a året	132	—	132	267			15
2:a »	132	46 + 10 ¹	188	211	1	2	161
3:e »	132	91 + 20	243	156		6	120
4:e »	132	135 + 30	297	102		12	176
5:e »	132	178 + 39	349	50	132	76	328
6:e »	132	219 + 48	399	—	—	—	—
				Summa	133	96	800

¹ Belopp efter plustecken avser schablonmässigt beräknade pensioneringskostnader.

bör särskilt observeras att de i sammanställningen upptagna beloppen är beräknade enligt 1961 års löne- och kostnadsnivå och att kostnaderna icke omräknats med hänsyn till beräknad kostnadsutveckling vare sig fram till ett visst tänkt år närmast före ett eventuellt förstatligande eller under efterföljande år.

Utredningen har ej vid sina kostnadsberäkningar eller eljest tagit hänsyn till sådana särskilda ersättningar t. ex. för tolag, som städerna uppbär och vilkas indragning till statsverket kan komma ifråga i samband med att staten som utredningen föreslår övertager städernas kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Utredningen förutsätter, att 1955 års stadsutredning vid avgivande av sina förslag skall beakta bl. a. frågan om avveckling av dylika rättigheter.

Remissyttrandena

Utredningens kostnadsberäkningar har lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser bl. a. *statskontoret, kommunförbunden och nästan alla kommunerna.*

Invändningar mot utredningens beräkningar har framförts av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västernorrlands och Västerbottens län, hovrätten över Skåne och Blekinge, föreningen Sveriges landsfogdar, landsfogdarna i Skaraborgs och Örebro län, poliskamrarna i Stockholm, Hälsingborg och Halmstad, föreningen Sveriges landsfiskaler, landsfiskalerna i Herrestads, Götene och Forsa distrikt, avdelningarna av för-*

eningen Sveriges landsfiskaler i Skaraborgs, Malmöhus, Gävleborgs och Västernorrlands län, stadsfiskalen i Lidköping, stadsfogden i Örebro, stadsfullmäktige i Boden och Hova kommunalfullmäktige. Vad som framför allt föranlett erinringarna är de beräknade personalkostnaderna i en statlig polisorganisation.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län hyser den uppfattningen, att den förordade polisorganisationen troligen kommer att bli mera personalkrävande än vad utredningen räknat med. Polisstyrkan anses sålunda f. n. på många håll underbemannad även efter den personalökning, som under senare år ägt rum. Den omständigheten, att kommunerna hittills själva till stor del svarat för kostnaderna för polisväsendets upprätthållande, har också enligt länsstyrelsens mening verkat återhållande vid personalanskaffning. För den händelse polisväsendet förstatligas, kan förutsättas, att krav från kommunernas sida kommer att resas icke endast på att den personal, som nu är stationerad i landsorten, skall bibehållas, utan också på en förstärkning av redan befintliga lokala polisstyrkor. Det synes därför enligt länsstyrelsen säkrast räkna med att någon påtaglig nedskärning av den nuvarande personalstyrkan icke är att förvänta i samband med polisväsendets förstatligande. I samma riktning uttalar sig länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län och poliskamrarna i Stockholm, Hälsingborg och Halmstad. I dessa och andra yttranden, bl. a. från hovrätten över Skåne och Blekinge, föreningen Sveriges landsfogdar, landsfogden i Örebro län och några landsfiskaler, framhålles att det är angeläget att personalen i de nya polisdistrikten redan från början blir tillräcklig och att kostnadsberäkningarna från denna synpunkt synes vara alltför optimistiska.

Länsstyrelsen i Västerbottens län — som redovisat sin principiella inställning till lämplig storlek av huvudstyrka och arbetsgrupp och förklarat att det med denna utgångspunkt är möjligt att personalbehovet i åtskilliga polisdistrikt i Västerbottens län blir större än vad utredningen redovisat — antar, att kostnaderna kan väntas bli högre än utredningen beräknat för nämnda läns vidkommande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekar vidare att utredningen förefaller att på en rad punkter ha valt billigare framför mera rationella men kanske också mera kostnadskrävande lösningar. Länsstyrelsen fortsätter.

Så är förhållandet med antalet polisdistrikt, som pressats ned alltför mycket. Liknande konstaterande kan göras beträffande centraliseringen av personalen, vilken åtgärd visserligen torde medföra minskade lönekostnader men måhända i det långa loppet visar sig dyrare till följd av de omfattande resorna. Ökningen av personalen hos länsstyrelserna och länspolis- cheferna torde även medföra ökade kostnader, som icke närmare angivits av utredningen. De av utredningen presterade siffrorna för lönekostnader å regionalplanet i Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län torde icke kunna lämna utrymme för den av utredningen själv förordade för-

stärkningen av länsstyrelserna och länspolischefernas kanslier. Härtill kommer kostnaderna för den kamerala personalen, vare sig denna kommer att förläggas till polischeferna, länspolischefen eller länsstyrelsen. Lönefrågorna i den nya organisationen ha icke heller berörts. Med det vidgade ansvar, som för många befattningshavare uppkommer till följd av de stora polisdistrikten, är det icke uteslutet, att löneförhöjningar komma att krävas på åtskilliga håll.

Länsstyrelsen finner det därför nödvändigt att en ny och mera ingående kostnadsberäkning göres med utgångspunkt från den nya polisorganisationens beräknade storlek, utrustning och verksamhet, så att man icke på grund av bristfällig utredning binder sig för en alltför låg kostnadsram, som det sedan kan bli svårt att komma ur.

Flera remissorgan inom Skaraborgs län, för vilket län utredningen upprättat detaljplaner, ifrågasätter om utredningen vid sina kostnadsberäkningar för länet tagit hänsyn till det nybyggnadsbehov som uppkommer i centralorterna. Sålunda förklarar *landsfogden i länet*, att de nuvarande polislokaler i Skövde, Falköping och Lidköping är otillräckliga med nuvarande antal polismän. På samtliga dessa platser måste enligt *landsfogden ny- eller tillbyggnader* ske och kostnaderna härför kommer säkerligen att röra sig om miljoner. Härtill kommer att större polisdistrikt måste tillföras fler motorfordon och bättre teknisk utrustning. Liknande uttalanden gör *stadsfiskalen i Lidköping* och *Hova kommunalfullmäktige*. *Landsfiskalen i Götene distrikt* anser, att kostnaderna för tjänstelokaler, resor, motorfordon och annan teknisk utrustning kommer att öka så väsentligt, att en minskning av de totala kostnaderna måste te sig som direkt verklighetsfrämmande. *Skaraborgs länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* anser också, att den förutsatta kostnadsminskningen för länets vidkommande inte är att påräkna utan att i stället betydande kostnadsökningar kommer att uppstå.

Föreningen Sveriges landsfiskaler förklarar sig icke ha kunnat göra en närmare granskning av kostnadsberäkningarna för riket i dess helhet, men genom föreningens länsavdelningar i de tre län, för vilka fullständiga organisationsplaner utarbetats, har föreningen erfarit, att beräkningarna för dessa län icke är hållbara.

Västernorrlands länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler understryker, att det om omorganisationen av polisväsendet skall tänkas komma att medföra ökad effekt är nödvändigt, att organisationen redan från början tilldelas mycket goda tekniska resurser, något som i dagens starkt tekniskt betonade samhälle drager dryga kostnader.

Enligt *föreningen Malmöhus läns landsfiskaler* är det inte möjligt, att ett statligt polisväsende med i stort sett bibehållen personalkader, uppdelad på centraliserade kårer med väsentligt vidgade tjänstgöringsområden — vilket förorsakar större resekostnader — och med delvis nya arbetsuppgifter

för den lokala polisledningen, kan åstadkommas till lägre kostnader än nu. Att den nya organisationen leder till ökade resekostnader och större förluster av effektiv arbetstid påpekas också av *stadsfullmäktige i Boden*, som dessutom erinrar om att arbetsbördan inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet stiger kraftigt för varje år, varför man måste räkna med starkt stigande kostnader.

Stadsfogden i Örebro framhåller, att utredningen i kostnaderna för exekutionsväsendet inte synes ha medtagit kostnaderna för överexekutorernas verksamhet.

C. Departementschefen

Som jag berört vid redogörelsen för den nuvarande organisationen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet har utredningen beräknat att kommunernas kostnader för dessa verksamhetsgrenar under år 1961 uppgick till i runt tal 225 milj. kr. Pensioneringskostnaderna för polispersonalen är emellertid inte inräknade i detta belopp. Statens kostnader för ifrågavarande verksamhetsgrenar under nämnda år har utredningen beräknat till omkring 132 milj. kr. Kostnaderna har sedan utredningen gjorde sina beräkningar ökat något.

Beträffande polismännen består statens kostnader till mycket stor del av statsbidrag, som utgår i efterskott. Skulle staten — som från några håll förordats i remissyttrandena — på en gång överta kommunernas nyss angivna kostnader skulle därför statsverket under de första åren belastas med väsentligt högre utgifter än de redovisade beloppen ger vid handen. För att mildra de ekonomiska verkningarna för statsverket i övergångsskedet anser jag därför att såsom utredningen föreslagit *k o m m u n e r n a b ö r b i d r a g a* till driftkostnaderna för de tre verksamhetsgrenarna under en övergångstid efter förstatligandet. Huvudprincipen bör emellertid vara, att kommunerna för framtiden inte ålägges bestående ekonomiska förpliktelser på dessa områden.

I överensstämmelse med denna princip har utredningen föreslagit att kostnaderna för *l o k a l h å l l n i n g e n* skall falla på statsverket. Enligt utredningens mening har kommunerna inte möjlighet att hålla lokaler för ifrågavarande verksamhetsgrenar till lägre kostnader än staten. Lokalfrågorna kan vidare enligt utredningen lösas smidigare i statlig än i kommunal regi. Även om staten får ansvaret för lokalhållningen kommer det att vara ett betydande intresse för kommunerna att verksamhetsgrenarna erhåller välbelägna och i övrigt lämpliga lokaler. Byggnadsstyrelsen är också av den bestämda uppfattningen, att det är mest rationellt att det ekonomiska ansvaret för lokalhållningen överföres på statsverket. Styrelsen har särskilt framhållit att det skulle bli mera tungrott att låta kom-

munerna ha detta ansvar, framförallt därför att de nya polisdistrikten regelmässigt kommer att omfatta åtskilliga kommuner.

Invändningar mot utredningsförslaget i denna del har framförts endast av två remissorgan, nämligen statskontoret och en landsfogde. Dessa anser att övervägande skäl talar för att kommunerna skall svara för lokalhållningen även efter ett förstатligande. Stadsutredningen har i sitt nyligen framlagda betänkande angående städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten intagit samma ståndpunkt. Som skäl för ett sådant ställningstagande har framhållits, att om staten handhar lokalfrågorna handläggningen blir mera tidsödande och tungrodd än om kommunerna ansvarar för dem samt att kostnaderna kan bli lägre om initiativ och byggnadsledning ligger i kommunernas händer. Enligt denna mening är det också en avgjord fördel att organ som är förtrogna med ortens förhållanden handhar lokalfrågorna och samordnar dem med de kommunala lokalfrågorna i övrigt. Statsfinansiella skäl har också ansetts tala för en sådan lösning.

Efter övervägande av dessa motstridande uppfattningar har jag för egen del kommit till slutsatsen att när det gäller lokaler för ifrågavarande verksamhetsgrenar starka administrativa och praktiska skäl talar för den av polisutredningen intagna ståndpunkten. Särskilt om polisdistrikten i enlighet med utredningens förslag göres avsevärt större än nu och regelmässigt kommer att innefatta åtskilliga kommuner, kan man befara att lokalhållningen i kommunal regi skulle bli svåradministrerad och eftersatt. Jag förordar därför att man i lokalfrågorna följer polisutredningens förslag och att staten sålunda påtar sig ansvaret för lokalhållningen. Därmed har jag emellertid inte tagit ställning till stadsutredningens förslag i övrigt i vad dessa äger samband med lokalhållningen, såsom frågan huruvida kommunerna bör tillförbindas att framdeles upplåta lämplig tomtmark till byggnader för verksamhetsgrenarna. Dessa förslag fordrar ytterligare överväganden.

Polisutredningens förslag till reglering av de frågor, som uppstår i samband med att staten övertar ansvaret för lokalhållningen, kan jag i stort sett godtaga. Staten bör sålunda äga mot hyra disponera de kommunägda lokaler, som kommun upplåtit för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i de orter, där personal i en eller flera av dessa verksamhetsgrenar skall vara stationerad vid och efter förstатligandet. Hyran bör fastställas enligt gängse grunder för hyressättning. I de fall kommun förhyrt lokaler för här avsett ändamål, bör skyldighet föreligga för kommun att medverka till att staten kan inträda i den rätt kommunen äger till lokalerna, men staten bör givetvis inte vara skyldig att överta lokaler, som inte är lämpliga för sitt ändamål. Om här framlagda förslag bifalles, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles bestämma vilken eller vilka statliga myndigheter som skall handha förhyrningarna. Det torde vidare

finnas behov att i viss utsträckning bibehålla nuvarande systemet, enligt vilket polisman tillhandahåller kontorslokal.

Vid genomförandet av omorganisationen kommer lokalbehoven för här avsedda ändamål att i en del orter öka, i andra minska. I den mån ett minskat lokalbehov leder till att av kommuner disponerade lokaler vid förstatligandet helt eller delvis inte behöver tagas i anspråk, bör kommunen svara för avvecklingen av de icke erforderliga lokalerna. Vidare bör förberedelser vidtagas för successiv inlösen, där sådan anses böra komma i fråga, av i första hand kommunägd fastighet, som uteslutande användes för polis-, åklagar- eller exekutionsväsendet. Från statens sida bör man därvid taga all möjlig hänsyn till lokala intressen. Frågorna bör kunna lösas genom förhandlingar mellan berörda parter. Om överenskommelse om villkoren för statens övertagande av här avsedda fastigheter inte kan nås genom förhandlingar får man emellertid i sista hand anlita expropriationsvägen. Övriga av utredningen i lokalfrågan upptagna spörsmål anser jag mig inte böra taga ställning till i detta sammanhang.

Utredningens förslag att kommunerna skall vara skyldiga att till staten utan vederlag överlåta inventarier och annan utrustning som kommunerna anskaffat för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, har som jag tidigare nämnt rönt viss kritik vid remissbehandlingen. Det har därvid bl. a. sagts, att det skulle vara obilligt om staten inte betalade ersättning för åtminstone dyrare utrustning som anskaffats åren närmast före förstatligandet. Som skäl för sådan ersättning har vidare anförts att den skulle stimulera kommunerna att hålla erforderlig standard på inventarier och annan utrustning intill tidpunkten för reformens genomförande. Enligt min mening skulle det emellertid medföra praktiska och administrativa olägenheter att välja en sådan linje. Då jag vidare föreslagit, att staten skall svara för lokalhållningen, och anser, att kommunerna bör bidra till kostnaderna efter förstatligandet under endast en kort period, har jag för min del funnit att ersättning för inventarier och annan utrustning inte bör utgå. Som utredningen förutsatt bör staten däremot efter övertagandet svara för drift- och underhållskostnader med avseende på inventarier och annan utrustning.

Med anledning av de farhågor som uttalats att utrustningsanskaffningen kommer att stagnera efter ett beslut om förstatligande av ifrågavarande verksamhetsgrenar vill jag understryka, att polisdistrikt, så länge polisväsendet alltjämt är kommunalt, har att enligt 8 § polislagen ombesörja materiel och övriga för distriktets polisväsende erforderliga anordningar. Jag förutsätter, att kommunerna lojalt kommer att fullgöra dessa sina skyldigheter. Enligt vad jag under hand erfarit är landskommunernas förbund och stadsförbundet beredda att medverka till att så sker. I den mån polisdistrikt likväl skulle åsidosätta sina förpliktelser, ankommer det enligt polislagen på länsstyrelsen att vidtaga åtgärder för att vinna rättelse.

I likhet med utredningen förutsätter jag, att staten efter huvudmannaskapsreformen får inträda i den rätt till begagnandet av egendom, anskaffad för flera förvaltningsgrenars behov, som tidigare tillkommit ifrågavarande verksamhetsgrenar. Någon ersättning för att så sker bör inte utgå.

Vad angår tiden för kommunernas bidragsskyldighet talar åtskilliga skäl för att den får bli relativt kort. De kommunala bidragen är motiverade av att man skall kunna åstadkomma ett successivt övertagande av kommunernas kostnader för ifrågavarande verksamhetsgrenar, och övergångsperioden bör därför avvägas efter vad som ur båda parternas synpunkter kan anses skäligt. Utredningen och det stora flertalet remissinstanser har ansett att bidrag från kommunerna skall utgå under en femårsperiod. Då jag för min del finner detta förslag innebära en rimlig avvägning mellan olika intressen, biträder jag förslaget. Jag förutsätter emellertid att statsmakterna kommer att beakta kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet vid den framtida allmänna bedömningen av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Beträffande grunderna för beräkningen av kommunbidragen kan jag i stort sett godtaga utredningens förslag. Bidraget bör sålunda under det första året efter reformens genomförande i princip omfatta de årskostnader, som kommunen haft för berörda verksamhetsgrenar omedelbart före förstatligandet. Detta bidragsbelopp bör sedan nedsättas med 20 procent, dock minst 10 000 kr., för varje år under tiden för bidragsskyldigheten. Såsom vissa remissinstanser anfört måste det anses befogat att lägga kostnaderna för mer än ett år till grund för beräkningen av bidragen. Jag föreslår att grundbeloppet bestämmas till hälften av summan av kommunernas kostnader för här avsett ändamål under 1961 och 1962.

Grundbeloppet bör utgöras av samtliga kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet med undantag av fastighetskostnader samt kostnaden för anskaffning och underhåll av inventarier och annan utrustning. I beloppet bör ingå faktiska eller beräknade hyreskostnader. Den andel av grundbeloppet, som motsvarar direkta och indirekta lönekostnader, bör omräknas med hänsyn till löneutvecklingen fram till tidpunkten för förstatligandet. En mera omfattande omräkning av bidragsbeloppen med hänsyn till kostnadsutvecklingen skulle i och för sig vara motiverad men bör av praktiska skäl icke ske. Beträffande pensioneringskostnaderna vill jag i princip förorda utredningens förslag till schablonmässig beräkning av dessa kostnader. Stadsförbundets häremot gjorda invändningar med avseende på sådana kommuner, som efterhandsfinansierar sina pensionskostnader, bör beaktas på det sättet att avsteg från det av mig förordade förslaget bör kunna göras om särskilda utredningar ger fog härför.

Grundbeloppet måste givetvis minskas med hänsyn till de statsbidrag som utgått för verksamheten under de angivna basåren. Enligt utred-

ningen skulle grundbeloppen i princip inte reduceras med andra inkomster. Stadsutredningen har i sitt betänkande framhållit bl. a., att indrivningsavgifterna i vissa städer uppgår till icke oväsentliga belopp, och förordat att grundbeloppet i princip skall fastställas med utgångspunkt i nettokostnaden efter avdrag för intäkter. Även i vissa remissyttranden över polisutredningens förslag har denna uppfattning redovisats. För egen del har jag samma principiella inställning i denna fråga. Då det inte heller stöter på några praktiska svårigheter att bestämma denna nettokostnad, föreslår jag, att grundbeloppet i princip skall reduceras även med andra inkomster under basåren än statsbidrag, under villkor att de hänför sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Jag har i detta sammanhang icke tagit ställning till stadsutredningens förslag om hänsynstagande till städernas särskilda rättigheter, främst tolagsersättningen, vid förstatligandet. Dessa förslag kräver ytterligare överväganden.

Vad jag här förordat har ej avseende på Bodens stad. Beträffande denna stad bör bidragsskyldigheten bestämmas i enlighet med vad utredningen föreslagit.

Utredningens förslag att statlig myndighet skall fastställa bidragsbeloppen, vilket förslag godtagits av samtliga remissinstanser utom ett par kommunala organ, biträder jag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilken myndighet, som bör handha denna angelägenhet. Kommun som inte åtnöjes med sådan myndighets beslut bör givetvis enligt allmänna regler äga anföra besvär häröver.

Utredningen har närmare utvecklat hur pensionskostnaderna bör fördelas mellan staten och kommunerna för sådan personal, som i samband med förstatligandet övergår från kommunal till statlig tjänst. Vad utredningen i anslutning härtill föreslagit och så gott som alla hörda kommuner godtagit, anser jag mig kunna biträda.

När det gäller kostnadsökningarna för statsverket i anledning av förstatligandereformen, har utredningen grundat sina beräkningar på kommunernas kostnader enligt 1961 års kostnadsnivå. Enligt dessa beräkningar uppgår de årliga kommunala kostnaderna för åklagarväsendet i städerna till 9,2 milj. kr., för exekutionsväsendet i städerna till 19,4 milj. kr. och för polisväsendet till 196 milj. kr. Summan för polisväsendet inkluderar inte pensionskostnaderna för polispersonalen, vilka utredningen beräknat till omkring 40 milj. kr. De årliga kostnaderna — pensionskostnaderna inbegripna — skulle sålunda uppgå till i runt tal 265 milj. kr. för den verksamhet som föreslagits skola övertagas av staten. Denna totalsumma har utredningen jämfört med beräknade statsutgifter för verksamhetsgrenarna för budgetåret 1961/62. Statsutgifterna har uppskattats till i runt tal 132 milj. kr. Samhällets totala kostnader för verksamheten är sålunda enligt utredningen omkring 400 milj. kr. Dock bör beaktas att de av utredningen angivna beloppen torde innefatta utgifterna för stadshäktesorganisationen men däremot ej för överexekutorsverksamheten.

Med hänsyn till kostnadsutvecklingen efter det utredningen företog sina beräkningar torde — enligt vad jag inhämtat från polisväsendets organisationsnämnd — de kommunala kostnaderna för polisväsendet ha ökat med i runt tal 20 milj. kr. till 256 milj. kr., pensionskostnaderna inräknade. De totala kommunala kostnaderna torde sålunda uppgå till 285 milj. kr. I årets statsverksproposition har statens kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet — fränsett kostnaderna för överexekutorsverksamheten, i sammanhanget tämligen betydelselösa belopp — upptagits till 137,6 milj. kr. Samhällets totala årskostnader torde sålunda f. n. vara av storleksordningen 425 milj. kr. I detta belopp ingår dock inte kostnader för pensionering av den statsanställda personalen.

Den omorganisation av polisväsendet som jag föreslagit i det föregående torde medföra en sådan rationalisering av verksamheten att vissa kostnadsbesparingar blir möjliga. Samtidigt torde å andra sidan behov föreligga att öka polisväsendets styrka inom områden, där verksamheten f. n. är eftersatt. Det är därför vanskligt att med bestämdhet uttala sig om statens framtida utgifter för polisverksamheten, i synnerhet som några närmare beräkningar inte gjorts beträffande de merkostnader, som den skisserade centrala och regionala organisationen kan leda till. Emellertid torde kostnaderna för den av mig förordade polisorganisationen komma att hålla sig i huvudsak inom nuvarande totala kostnadsram, räknat med utgångspunkt i dagens löne- och kostnadsläge och under förutsättning att förstatligandet sker inom de närmaste åren. Beträffande kostnaderna för åklagarväsendet och exekutionsväsendet är det än vanskligare att uttala sig om statens kostnader efter omorganisationen. Man torde emellertid ha anledning att räkna med att statens merkostnader för förstatligandet av såväl polisväsendet som åklagar- och exekutionsverksamheten kommer att stanna vid i huvudsak kommunernas nuvarande kostnader för dessa verksamhetsområden, dvs. i runt tal 290 milj. kr.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten vid att på grund av att nuvarande statsbidrag till polisväsendet till stor del utgår i efterskott, statsverket även för tid efter förstatligandet kommer att belastas med utgifter för statsbidrag som hänför sig till tiden dessförinnan.

VIII. ÖVERGÅNGSFRÅGOR

Utredningen

Utredningen har endast anfört några allmänna synpunkter på vissa övergångsfrågor av principiell eller mera väsentlig betydelse.

Genomförandet av förstatligandereformen bör enligt utredningens mening ske så snart som möjligt efter ett principbeslut om reformen och i ett sammanhang. Statens polisinspektion bör inrättas i så god tid att den kan medverka vid genomförandet av omorganisationen.

Vad gäller sättet för reformens genomförande ansluter sig utredningen

till vad polisväsendets organisationsnämnd anfört härom i samband med sitt förslag beträffande den framtida polisorganisationen i vissa län. Innebörderna i nämndens uttalanden är följande. Omorganisationen av polis- och åklagarväsendet kan inte genomföras på en gång. Man får sannolikt räkna med en ganska lång övergångstid, under vilken successiv anpassning sker till den nya organisationsformen. Personalstyrkorna kommer under övergångstiden att i många distrikt få en sammansättning som skiljer sig från den som upptagits i organisationsplanerna. Här inverkar inte endast den yttre organisationen utan även t. ex. fördelning av arbetsuppgifter mellan polismän och biträdespersonal. För att övergångstiden skall bli så kort som möjligt bör åtgärder vidtagas för att hindra återbesättning, i varje fall med ordinarie innehavare, av tjänster som vid tiden för principbeslutet är eller därefter blir vakanta och som blir övertaliga eller skall utbytas eller disponeras på andra stationeringsorter. Under övergångstiden får man sannolikt räkna med en decentraliserad stationering i större utsträckning än vad som föreslagits i organisationsplanerna. Det är synnerligen angeläget att all rimlig hänsyn toges till befattningshavare som genom fastighetsförvärv eller eljest bundits till en ort eller bygd.

Enligt utredningens mening bör nyss angivna synpunkter beaktas beträffande alla de personalkategorier som beröres av omorganisationen, förutom polispersonal främst personalen vid landsfiskalskontoren. Det är nödvändigt att personalplaneringsarbetet igångsättes omedelbart efter det principbeslut om förstatligande föreligger. Särskild uppmärksamhet bör ägnas förhållandena för den chefspersonal på lokalplanet som f. n. fullgör ledande funktioner inom två eller samtliga av de ifrågavarande verksamhetsgrenarna, d. v. s. vissa stadsfiskaler och flertalet ordinarie landsfiskaler.

Bortsett från Stockholm, Göteborg och Malmö, som inte nämnvärt påverkas av de föreslagna organisationsförändringarna, kommer enligt vad utredningen redovisar antalet befattningar i chefsställning inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet att minskas från 461 till 324. Drygt ett hundratal befattningshavare, som nu fullgör chefsfunktioner inom ett eller inom flera verksamhetsområden samtidigt, kommer alltså efter omorganisationen att inte längre bibehållas vid dylika funktioner. Ett relativt stort antal av dessa befattningshavare torde nödvändigtvis få placeras såsom distriktsåklagare utan chefsfunktion eller som kvalificerade biträden åt länspolischefer-åklagare.

För att ytterligare belysa personalplaneringsarbetets vikt erinrar utredningen om att det inom polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten, med undantag för Stockholm, Göteborg och Malmö, f. n. finnes — förutom nyssnämnda 461 chefstjänstemän — 22 biträdande åklagare i stadsfiskalsorganisationen, 174 i personalförteckning upptagna tjänster för extra ordinarie landsfiskaler och biträdande landsfiskaler samt 5 stadsfogdeassis-

tenter (biträdande stadsfogdar). Antalet landsfiskalsassistenter och landsfiskalsaspiranter utgör f. n. omkring 165. På grundval av uppgifter som inhämtats från befattningshavarna själva redovisar utredningen fördelningen på de olika verksamhetsgrenarna av de arbetskrafter som representeras av nyss nämnda befattningshavare utom landsfiskalsassistenter och landsfiskalsaspiranter. Redovisningen ger vid handen att årsarbetskrafterna, tillhopa 658, fördelar sig med 156 på polisverksamhet, 335 på åklagarverksamhet och 167 på utmätningsmannaverksamhet. Av arbetskrafterna hänföres till personal med chefsfunktioner respektive 138, 177 och 142. Av de arbetskrafter, som representeras av de extra ordinarie och biträdande landsfiskalerna tages 18 i anspråk inom polisverksamheten, 136 inom åklagarverksamheten och 20 inom utmätningsmannaverksamheten. Med hänsyn till dessa uppgifter, som dock i viss utsträckning kan vara behäftade med felaktigheter, konstaterar utredningen att det i vart fall knappast torde råda tvekan om att en renodling av polischefs- och utmätningsmannafunktionerna, representerande 280 arbetskrafter på chefsplanet och 43 arbetskrafter på det kvalificerade biträdesplanet, tillsammans med olika rationaliseringsåtgärder kommer att kunna leda till att arbetskraft frigöres inom nyssnämnda båda områden. Även renodling och rationalisering av åklagarverksamheten torde enligt utredningen få samma verkningar. Trots svårigheter att beräkna i vilken utsträckning personalindragningar kan ske anser utredningen att man f. n. torde kunna räkna med att omkring 100 arbetskrafter kommer att frigöras. Hänsyn har då tagits till att arbetsuppgifter kan komma att överflyttas på främst kvalificerad polispersonal.

Utredningen framlägger inte något förslag i detta sammanhang men understryker att inte bara tjänstetillsättnings- och stationeringsfrågor utan även frågan om begränsning av rekryteringen till landsfiskalsbanan måste ägnas uppmärksamhet i personalplaneringsarbetet. Av väsentlig betydelse är härvid också kompetenskraven för blivande distriktsåklagare. Vidare torde frågan om kompetenskrav för utmätningsmän samt för polischefer och polisintendenter eventuellt böra tagas upp till prövning.

I fråga om den egentliga polispersonalen, exekutionsbiträdespersonalen och personalen i den s. k. kontorskarriären anser utredningen att de personalorganisatoriska övergångsproblemen huvudsakligen begränsas till tjänstetillsättnings- och stationeringsförhållandena. Utredningen pekar här på möjligheterna för länsstyrelser och kommuner att redan från tiden för ett principbeslut samråda i dessa frågor med polisväsendets organisationsnämnd.

Beträffande de problem som hänger samman med de kommunala befattningshavarnas övergång till statstjänst finner utredningen den omständigheten, att polispersonalens anställnings- och avlöningsvillkor är statligt reglerade, bidra till att förenkla problemen. Den principiellt bety-

delsefulla frågan om de kommunala befattningshavarnas rätt och skyldighet att övergå till statstjänst torde emellertid få ägnas ingående uppmärksamhet. Förstatligandet bör enligt utredningens åsikt i vart fall medföra skyldighet för staten att övertaga den personal som är sysselsatt i verksamheten. Utredningen uttalar vidare, att en befattningshavare som efter egen ansökan vunnit statlig anställning i princip skall vara skyldig att enligt de övergångsbestämmelser som förutsätts bli utfärdade underkasta sig inte blott de avlöningsbestämmelser som gäller för den statliga tjänsten utan också statens allmänna tjänstepensionsreglemente med följdförfattningar.

Utredningen säger sig inte ha detaljstuderat möjligen uppkommande frågor om skyldighet för de statliga befattningshavarna inom här berörda verksamhetsgrenar att låta sig förflyttas till annan tjänst. Utredningen förutsätter, att sådana spörsmål i den mån de uppkommer skall kunna få en tillfredsställande lösning utan alltför stora svårigheter.

Remissyttrandena

De remissinstanser som närmare berört frågan om genomförandet av en förstatligandereform på ifrågavarande verksamhetsområden ansluter sig i allmänhet till utredningens uppfattning att reformen bör genomföras snarast möjligt efter ett principbeslut därom och i ett sammanhang.

Från flera håll har man kraftigt understrukt att tiden mellan principbeslut och reformens genomförande inte får bli längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Därest genomförandet inte sker med erforderlig snabbhet kan enligt *statspolisintendenten* risk föreligga att kommunerna under övergångstiden underlåter att i erforderlig utsträckning tillgodose polisväsendets utrustningsbehov. Liknande uttalanden gör *polisväsendets organisationsnämnd*, *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län* samt *tjänstemännens centralorganisation*. Flertalet av dessa remissorgan instämmer även i utredningens förslag att det centrala polisorganet skall inrättas snarast efter principbeslutet. *Svenska landskommunernas förbund* anser att, om principbeslut fattas våren 1962, reformen bör genomföras redan under 1963. En förskjutning framåt i tiden skulle enligt förbundets åsikt sannolikt vara till nackdel för polisväsendet.

En försiktigare omorganisation än utredningen föreslagit förordas av *poliskammaren i Hälsingborg*. Poliskammaren menar att beslut snarast bör fattas om förstatligande från en bestämd dag och att polisinspektionen bör inrättas i samband med detta beslut. Under en övergångstid på t. ex. fem år bör distriktsindelningen och personalplanläggningen ytterligare övervägas och genomföras efter hand. Nuvarande distriktsgränser bör enligt poliskammaren bibehållas högst under denna tid. Sådana åsikter redovisas

även i yttrandet från *landsfiskalen i Burträsk distrikt*. *Föreningen Sveriges poliskommissarier och landsfiskalen i Jörns distrikt* håller före att klokheten borde bjuda till försiktighet och ett successivt genomförande av reformen.

De uppgifter utredningen i anslutning till frågan om personalplaneringen lämnat om arbetskraftsbehov och personaltillgång inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet möter invändningar från de berörda personalkategorierna. *Föreningen Sveriges landsfiskaler* hävdar, att antalet chefsjänster inom den nya organisationen blir endast 251 och inte 324 som utredningen angivit; utredningen har nämligen räknat med en åklagare i chefsställning inom 108 distrikt, medan sådana befattningshavare kommer att finnas endast i 35 distrikt, där tudelningen av polis- och åklagarfunktionerna genomförts i förslaget. Vidare påpekar föreningen att man inte torde ha beaktat att landsfiskalsorganisationen alltid varit tilltagen i underkant. I en ny organisation är det nödvändigt att personalstyrkan redan från början blir tillräcklig. *Föreningen Sveriges landsfogdar* betraktar uppgifterna om befattningshavarnas antal på åklagarsidan som mycket osäkra.

En rad remissorgan ställer sig tveksamma till utredningens bedömning av vilka personalbesparingar som kan göras genom omorganisationen. Allmänt göres gällande att utredningen inte tagit hänsyn till rådande personalbrist på flera håll och den antagna fortsatta stegringen av arbetsvolymen inom alla berörda verksamhetsområden. Uttalanden i denna riktning gör bl. a. *länsstyrelserna i Kristianstads och Gävleborgs län, landsfogdarna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus, Hallands, Gävleborgs och Norrbottens län, föreningen Sveriges landsfiskaler och Sveriges juristförbund*.

Föreningen Sveriges landsfiskaler understryker nödvändigheten att alla rimliga åtgärder vidtages för att mildra de ogynnsamma verkningarna för personalen vid en omorganisation. En stor del av personalen på landsfiskalsbanan kommer aldrig att kunna uppnå den chefsställning, som de vid inträdet på banan hade förhoppning och utsikt att nå. De som önskar avbryta sin påbörjade utbildning bör icke med ekonomiska tvångsmedel hållas kvar på banan. Återbetalningsskyldighet för s. k. aspirantarvode bör därför inte längre komma i fråga efter ett principbeslut om den föreslagna omorganisationen. Elever som hädanefter söker sig till landsfiskalsbanan måste underrättas om den planerade omorganisationen och dess verkningar för personalen. *Landsfiskalerna i Värmlands län* anser att det bör utsägas redan då principbeslutet fattas att de som då skaffat sig eller påbörjat och sedan fullbordat landsfiskalsutbildning äger behörighet till befattning som polischef, distriktsåklagare och utmätningsman.

Svenska polisförbundet motsätter sig alla slag av tvångsförflyttningar i samband med polisreformen. Polisman som vid övergången till den nya polisorganisationen fullgör exekutionsbiträdesverksamhet skall enligt förbundets uppfattning tillförsäkras fullständig valfrihet att kvarstå

inom polisväsendet eller övergå till exekutionstjänst, som inrättats utanför polisorganisationens ram. Förbundet förutsätter att övergångsbestämmelserna blir föremål för överläggningar innan de slutligt fastställs.

I fråga om polismännens *pensionser* hävdar *svenska polisförbundet*, att polisman som vid reformens genomförande är pensionsförsäkrad i statens pensionsanstalt skall för den tid han varit försäkrad tillgodoräknas tjänstetid och pensionsunderlag som om alla erforderliga avgifter erlagts. Han bör även äga tillgodoräkna tidigare pensionsgrundande tjänstetid enligt kommunala pensionsreglementen mot överlåtelse av fribrev. Polisman med pensionsrätt enligt kommunala pensionsreglementen skall enligt förbundets åsikt äga tillgodoräkna all tjänstetid enligt dessa reglementen. Eftersom pensionsåldrarna för polismän inte är lika i de pensionsreglementen som f. n. gäller för polispersonalen förutsätter förbundet vidare att förhandlingar kommer till stånd i vanlig ordning om dessa problem liksom om utformningen av erforderliga övergångsanordningar.

Svenska polisförbundets länskommitté i Östergötlands län och Göteborgs poliskommissariesällskap ställer sig avvisande till en höjning av polismännens pensionsålder i samband med övergång till statlig anställning. *Stockholms kriminalpolisförening* förutsätter att frågan om att överföra polismän till statligt pensionsreglemente blir föremål för särskilda förhandlingar.

Departementschefen

De förslag som jag lagt fram i det föregående avser inte blott ett förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet utan även en genomgripande omorganisation av verksamhetsgrenarna. Organisationsfrågorna kräver ett omfattande utrednings- och planläggningsarbete efter principbeslut om förstatligandet. Arbetet är i stor utsträckning av den art att det kan slutföras först sedan frågor som behandlas i andra sammanhang blivit föremål för närmare överväganden.

Polisutredningen har föreslagit att reformerna beträffande huvudmannaskapet och i fråga om organisationen skall genomföras samtidigt. Förslaget har som jag tidigare nämnt mött viss kritik vid remissbehandlingen, varvid utgångspunkten för kritiken har varit farhågor för att kommunerna efter ett principbeslut om förstatligande av polisväsendet kommer att underlåta att tillgodose polisväsendets behov främst i fråga om inventarier och annan utrustning. Med hänsyn till vad jag anfört i anslutning därtill anser jag att sådana farhågor inte bör tillmätas avgörande betydelse för hur statens övertagande av verksamhetsgrenarna skall genomföras. Under alla förhållanden är det emellertid angeläget att tiden mellan principbeslutet och övertagandet blir så kort som möjligt.

Det synes inte böra komma ifråga att staten skall helt övertaga ansvaret

för såväl polisväsendet som åklagar- och exekutionsväsendet utan att de möjligheter att skapa en rationellt uppbyggd och effektiv organisation som förstatligandet öppnar samtidigt tillvaratages. En omorganisation av verksamhetsgrenarna i samband med huvudmannaskapsreformen har också bl. a. den fördelen, att man därigenom kan definitivt ordna personalens nya anställningsförhållanden. Omorganisationen torde dessutom kunna genomföras snabbare om den träder i kraft i anslutning till förstatligandet. Jag föreslår därför, att huvudmannaskaps- och organisationsreformerna genomföres samtidigt.

Bland de frågor, som måste behandlas vid det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet efter ett principbeslut om här föreslagna reformer, må nämnas den slutgiltiga indelningen i polisdistrikt och fastställande av organisationen av polisverksamheten på skilda plan. Åklagarväsendets organisation måste utformas och verksamhetsformerna bestämmas. Inom exekutionsväsendet skall en helt ny organisation för verksamheten skapas. Rekryterings- och utbildningsfrågor berörande alla verksamhetsgrenarna skall lösas. Lagstiftningen beträffande polisväsendet måste utformas efter nya linjer. Som jag strax skall beröra krävs överväganden angående en rad övergångsfrågor. Tidpunkten för reformernas genomförande beror av hur snabbt detta utrednings- och planlägningsarbete kan slutföras.

För att så vitt möjligt förkorta tiden mellan principbeslutet och övertagandet är det nödvändigt, att arbetet redan från början samordnas. En rationell och tidsvinnande ordning ernås enligt min mening om samtliga olösta frågor i möjligaste mån behandlas av ett enda beredningsorgan. Inom detta bör de olika frågekomplexen bearbetas av arbetsgrupper som bedriver verksamheten i samarbete med myndigheter vilka beröres av de skilda spörsmålen, och utredningar som är verksamma på hithörande och angränsande områden. Beredningen bör hålla fortlöpande kontakt med vederbörande departement och efter hand presentera sina förslag till lösningar, främst i frågor av betydelse för det fortsatta utredningsarbetet. Genomföres utrednings- och planeringsarbetet i denna ordning bedömer jag det vara möjligt att förslag till slutliga ställningstaganden i de principfrågor, som behandlats i det föregående och som kräver riksdagens medverkan, skall kunna föreläggas 1964 års riksdag. Med hänsyn till kommunernas budgetår bör reformerna genomföras vid ett kalenderårsskifte. Jag föreslår att genomförandet sker den 1 januari 1965. I enlighet med polisutredningens förslag förordar jag, att rikspolisstyrelsen inrättas någon tid före förstatligandet, lämpligen den 1 juli 1964. Jag ämnar i senare sammanhang hemställa om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en polisberedning för sådana arbetsuppgifter, som jag här angivit.

Principen att förstatligandet och omorganisationerna skall genomföras i ett sammanhang får inte tolkas så att organisationen av de olika verksamhetsgrenarna redan vid reformens ikraftträdande skall i detalj överensstäm-

ma med organisationsplanerna. Främst i fråga om personalens storlek och stationering är det angeläget av hänsyn till de enskilda tjänstemännens personliga förhållanden och liknande faktorer att anpassningen till organisationsplanerna sker så mjukt som möjligt. Man får därför räkna med att de nya organisationerna kommer att bli helt genomförda först efter en övergångstid. Detta kommer att medföra vissa olägenheter för verksamheten på berörda områden. För att såvitt möjligt förkorta anpassningstiden bör såsom både utredningen och remissinstanserna betonat personalplaneringsarbetet igångsättas utan dröjsmål. Den blivande organisationen kräver beaktande också vid de tjänstetillsättningar som blir aktuella före ikraftträdandet av reformerna. Innan nya tjänster inrättas bör samråd äga rum med polisväsendets organisationsnämnd. Vidare är det betydelsefullt att utbildningsfrågorna behandlas redan i samband med övervägandena om kompetenskrav för skilda befattningar inom de nya organisationerna. Dessa synpunkter torde få beaktas vid arbetet inom polisberedningen.

Enligt beräkningar som polisutredningen verkställt skulle ett hundratal av de nuvarande befattningshavarna i chefsställning inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet inte komma att bibehållas vid chefsfunktioner efter omorganisationen. Beräkningarna har väckt oro hos de remissorgan som företräder berörda personalkategorier, varvid framhållits att antalet chefs-tjänster blir väsentligt lägre än utredningen beräknat. Den av mig förordade åtskillnaden mellan polischefs- och åklagarfunktionerna kommer emellertid att kräva flera chefstjänster än vad utredningens förslag innebär. Man får vidare komma ihåg att beräkningarna såsom utredningen själv betonat är preliminära. Det bör också uppmärksammas att de flesta åklagardistrikt kommer att bereda arbete för mer än en åklagare. Många polischefer som nu är tillika åklagare kommer säkerligen att föredra en åklagartjänst som inte är förenad med omfattande administrativa uppgifter. Jag tror för min del att här ifrågavarande spörsmål skall kunna lösas utan nämnvärda friktioner. Med anledning av uttalanden i vissa remissyttranden vill jag tillägga att ändring i kompetenskrav för olika tjänster torde böra föranleda övergångsbestämmelser bl. a. för tjänstemän vilka förvärvat den kompetens som före omorganisationen gällt för motsvarande tjänst.

Bland de personalfrågor som det bör ankomma på polisberedningen att lösa intar frågan om den kommunalanställda ordinarie personalens övergång till statstjänst en framträdande plats. Polisutredningen har inte utarbetat något förslag i dessa hänseenden.

Skyldighet för kommunalanställd ordinarie personal inom här ifrågavarande verksamhetsområden att övergå till motsvarande statlig tjänst synes föreligga endast i begränsad omfattning. Från de förbund som företräder större delen av de berörda befattningshavarna inom polisväsendet har jag emellertid fått sådana försäkringar att det finns anledning räkna med att frågan om övergång till statstjänst inte kommer att erbjuda mera betydande

svårigheter. Detta torde i huvudsak gälla också i fråga om personalen inom de andra verksamhetsgrenarna. Dock måste man räkna med vissa övergångsproblem i samband med bytet av huvudman, framför allt beträffande polispersonalens pensionsvillkor. Förslag till lösningar av dessa problem bör utarbetas av polisberedningen efter överläggningar med personalens organisationer.

I likhet med polisutredningen, vars uttalanden härutinnan inte mött invändningar vid remissbehandlingen, anser jag att staten bör övertaga all den f. n. kommunalanställda personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet som är villig att övergå till sådana statliga tjänster inom dessa verksamhetsområden vilka motsvarar de tjänster befattningshavarna innehaft före förstatligandet. Då det gäller sättet för övergången till statstjänst synes det mig lämpligt att de statliga tjänster, som i huvudsak motsvarar tidigare kommunala tjänster, i allmänhet utan ansökningsförfarande tillsättes med innehavaren av den kommunala tjänsten, såvida denne inte uttryckligen förklarar sig inte vilja komma ifråga till tjänsten.

Jag har här tagit upp endast vissa mera centrala övergångsspörsmål. De synpunkter på övriga problem av övergångsnatur som framförts vid remissbehandlingen torde få övervägas inom polisberedningen.

IX. HEMSTÄLLAN

Under åberopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört får jag under förmålan, att intet torde vara att erinra mot att propositionen av riksdagen behandlas senare än under dess vårsession, hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta att staten skall helt övertaga huvudmannaskapet för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet den 1 januari 1965 på de villkor som angivits i det föregående samt

b) godkänna de grunder för organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet som angivits i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ingemar Nygren

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. Inledning.....	3
II. Polis-, åklagar- och exekutionsväsendets nuvarande organisation m. m.	5
A. Polisväsendet	5
B. Åklagarväsendet	15
C. Exekutionsväsendet	16
D. Personalen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet	18
E. Statens bidrag till kostnaderna för polisväsendet m. m.	21
F. Kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.....	24
III. Principfrågan om förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.....	24
A. Behovet av en reform.....	24
Utredningen.....	24
Remissyttrandena.....	34
B. Förhållandet mellan verksamhetsgrenarna.....	35
Utredningen.....	35
Remissyttrandena.....	41
Departementsberedningen.....	50
C. Departementschefen.....	55
IV. Organisationen av polisverksamheten.....	63
A. Den lokala organisationen.....	63
Utredningen.....	63
Remissyttrandena.....	71
B. Den regionala organisationen.....	87
Utredningen.....	87
Remissyttrandena.....	89
C. Den centrala organisationen.....	96
Utredningen.....	96
Remissyttrandena.....	100
D. Särskilda frågor.....	107
Utredningen.....	107
Remissyttrandena.....	108
E. Departementschefen.....	108
V. Organisationen av åklagarverksamheten.....	122
Utredningen.....	122
Remissyttrandena.....	125
Departementschefen.....	129
VI. Organisationen av exekutionsverksamheten.....	134
Utredningen.....	134
Remissyttrandena.....	138
Departementschefen.....	142
VII. Kostnadsfrågor	146
A. Kommunernas deltagande i kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.....	146
Utredningen.....	146
Remissyttrandena.....	155

B. Kostnadsberäkningar.....	164
Utredningen.....	164
Remissyttrandena.....	168
C. Departementschefen.....	171
VIII. Övergångsfrågor.....	176
Utredningen.....	176
Remissyttrandena.....	179
Departementschefen.....	181
IX. Hemställan.....	184